

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στα πλαίσια της πτυχιακής μου μελέτης, θέλησα να εξετάσω το θέμα της μονογονεϊκής οικογένειας. Συγκεκριμένα, η εργασία αυτή μελετά τα κοινωνικά και τα οικονομικά χαρακτηριστικά της μονογονεϊκής οικογένειας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα την επιβλέπουσα καθηγήτρια κα. Ε. Θεοδοροπούλου για τη συμβολή της και την άψογη συνεργασία που είχαμε προκειμένου να διεκπεραιωθεί αυτή η μελέτη. Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω τις καθηγήτριες κα. Κ. Κουτρούμπα και κα. Μ. Βαμβακάρη για τη βοήθειά τους. Επίσης, σημαντική ήταν η βοήθεια και οι χρήσιμες συμβουλές που δέχτηκα από τους συλλόγους μονογονεϊκών οικογενειών για τη συλλογή των ερωτηματολογίων. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, τους φίλους μου, το Βαγγέλη και την αδερφή μου για την πολύτιμη βοήθεια και τη συμπαράστασή τους.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κο. Συμεωνίδη Νικόλαο για τη σημαντική βοήθειά του όλο το χρονικό διάστημα διεκπαιρέωσης της πτυχιακής μελέτης.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Βασικός σκοπός της μελέτης αυτής είναι η παρουσίαση της θέσης της μονογονεϊκής οικογένειας στην κοινωνία, καθώς επίσης και ο ρόλος της, η σημασία της και η λειτουργία της. Επίσης αναλύονται οι διάφορες μορφές της μονογονεϊκής οικογένειας, ο ρόλος της μόνης-μητέρας και του μόνου-πατέρα, η επίδραση του νέου οικογενειακού σχήματος στην προσωπικότητα του παιδιού, οι πολιτικές που εφαρμόζονται από την Πολιτεία και πώς σχετίζεται η φτώχεια με τη μονογονεϊκότητα. Για το σκοπό αυτό κρίθηκε απαραίτητη η χρήση βιβλιογραφικών πηγών.

Ακόμη, επιμέρους στόχος της εργασίας είναι να επικεντρωθεί στο καινούργιο αυτό φαινόμενο της μονογονεϊκότητας που γίνεται ολοένα και πιο ορατό. Ειδικότερα, στόχος είναι η διερεύνηση του θέματος της σχέσης των μόνων-γονέων με τα παιδιά τους, το πώς τα βγάζουν πέρα οικονομικά έχοντας ένα μισθό, αν έχουν τα παιδιά εξωσχολικές δραστηριότητες, πώς αντιμετωπίζεται η οικογενειακή τους κατάσταση από το κοινωνικό περιβάλλον. Επιπροσθέτως, να εξετασθεί το θέμα της επικοινωνίας των μόνων-γονέων με τους πρώην συντρόφους (όταν υπάρχουν), των «απόντων» γονέων με τα παιδιά τους και η οικονομική ή άλλου είδους βοήθεια που παρέχουν οι πρώην σε αυτά. Για την επίτευξη όλων των παραπάνω, πραγματοποιήθηκε επιτόπια έρευνα μέσω ερωτηματολογίων που δόθηκαν σε 137 μόνο-γονείς από όλη την Ελλάδα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η οικογένεια είναι το σύνολο των ατόμων που συμβιώνουν στο ίδιο περιβάλλον. Αποτελεί τη βασικότερη μονάδα κοινωνικοποίησης του ατόμου διότι χαρακτηρίζεται από τις στενές προσωπικές σχέσεις των μελών της όπως αγάπη, στοργή και ασφάλεια. Η οικογένεια είναι η πρώτη «στάση» του παιδιού στο μακρινό ταξίδι της νέας κοινωνικής ζωής που αρχίζει. Η οικογένεια ενώ δεν είναι αναγκαστικά απαραίτητη για τη βιολογική αναπαραγωγή του ανθρώπινου είδους, θεωρείται ως η μόνη κατάλληλη για τη διαμόρφωση της προσωπικότητας και της ταυτότητας του ανθρώπου. Η τελευταία διαπίστωση αποδεικνύει τη σπουδαιότητα της οικογένειας ως πρωτογενούς κοινωνικοποιητικού θεσμού, γι' αυτό και η ύπαρξη κάποιου τύπου ή μορφής οικογένειας είναι ένα σύγχρονο φαινόμενο που δεν επηρεάζει τον πρωταρχικό της σκοπό.

Η οικογένεια προμηθεύει το πλαίσιο μέσα στο οποίο υπάρχει στενή και διαρκής αλληλενέργεια μεταξύ των μελών της και ενεργεί σαν μεσολαβητής μεταξύ αυτών και της ευρύτερης κοινωνίας. Οι ρίζες της οικογένειας είναι βαθιές στη ζωή του ανθρώπου. Ο άνθρωπος από τη πρώτη στιγμή της ζωής του ζει μέσα στην οικογένεια. Η επιρροή της είναι μεγάλη ανεξάρτητα από την αλλαγή που έχει υποστεί η μορφή της τα τελευταία χρόνια.

Η μονογονεϊκή οικογένεια είναι μία διαφορετικού τύπου οικογένεια. Είναι ένα σύγχρονο κοινωνικό φαινόμενο που εξαπλώνεται συνεχώς στη σημερινή εποχή. Στη μονογονεϊκή οικογένεια την ανατροφή του ή των παιδιών αναλαμβάνει ο ένας από τους δύο γονείς, είτε ο πατέρας είτε η μητέρα. Αποτελεί μία νέα πραγματικότητα στη σύγχρονη κοινωνία. Πολλές φορές η μονογονεϊκότητα αντιμετωπίζεται με προκατάληψη από το περιβάλλον της με αποτέλεσμα τον κοινωνικό αποκλεισμό. Στην πραγματικότητα είναι μία διαφορετική μορφή οικογένειας που έχει τους ίδιους σκοπούς και τις ίδιες λειτουργίες.

Πιο συγκεκριμένα, στα πλαίσια της παρούσας πτυχιακής μελέτης θα ασχοληθούμε με την ευρύτερη εικόνα της μονογονεϊκής οικογένειας μέσα στην κοινωνία, τις μορφές με τις οποίες εμφανίζεται, την επίδραση που έχει αυτή η νέα μορφή οικογένειας στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού, η σχέση του

παιδιού με το μόνο-γονέα αλλά και με τον «απόντα» σύντροφο καθώς και με τις πολιτικές που εφαρμόζονται προκειμένου να επιβιώνει καλύτερα η μονογονεϊκή οικογένεια.

Στην παρούσα μελέτη, γίνεται διερεύνηση των κοινωνικών και οικονομικών χαρακτηριστικών της μονογονεϊκής οικογένειας. Σκοπός της εργασίας ήταν να συλλεχθούν τα στοιχεία που συνθέτουν το πορτραίτο της μονογονεϊκής οικογένειας στη σύγχρονη κοινωνία.

Τα στοιχεία της συγκεκριμένης έρευνας προέρχονται από βιβλιογραφικές πηγές αλλά και από την κατάλληλη επιτόπια έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε μόνο-γονείς. Η επιτόπια έρευνα θεωρείτο αναγκαία διότι προέκυψαν σημαντικά στοιχεία που αφορούν στην μονογονεϊκή οικογένεια.

Η παρούσα μελέτη χωρίστηκε σε εννέα κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζει το θεσμό της οικογένειας πολυδιάστατα. Είναι χωρισμένο σε επτά ενότητες που η καθεμία έχει το δικό της περιεχόμενο. Συγκεκριμένα στην πρώτη ενότητα γίνεται μία ιστορική αναδρομή όσον αφορά στη σημασία της οικογένειας την ομηρική εποχή, την αρχαϊκή, την κλασική, τη ρωμαϊκή, καθώς και την άποψη που έχει η χριστιανική θρησκεία για αυτή. Ακόμη παρουσιάζεται η οικογένεια της Κρήτης και της Κύπρου. Ακολούθως, στη δεύτερη ενότητα αναφέρεται η έννοια, οι τύποι, οι σκοποί και οι λειτουργίες της οικογένειας. Στη τρίτη ενότητα παρουσιάζονται οι ρόλοι της οικογένειας όπως αυτοί καθορίζονταν στην αρχαία Ελλάδα και στη Ρώμη. Επίσης, αναφέρονται και οι σύγχρονοι ρόλοι της οικογένειας. Η τέταρτη ενότητα εξετάζει το θέμα της μονογονεϊκής οικογένειας, τη σημερινή διάστασή της, τις μορφές με τις οποίες εμφανίζεται. Τα αίτια δημιουργίας της μονογονεϊκής οικογένειας προβάλλονται στην πέμπτη ενότητα. Παράλληλα γίνεται και μία ανασκόπηση ιστορικών γεγονότων που συνδέονται με τη δημιουργία μονογονεϊκής οικογένειας. Στη συνέχεια ακολουθεί η έκτη ενότητα που έχει ως περιεχόμενο τα πολλαπλά προβλήματα των μονογονεϊκών οικογενειών. Τέλος, στην έβδομη ενότητα περιγράφονται τα χαρακτηριστικά της σύγχρονης αστικής συζυγικής οικογένειας, άλλες μορφές οικογενειών. Επιπροσθέτως, δίνονται κάποια στατιστικά στοιχεία που αφορούν τις μονογονεϊκές οικογένειες της χώρας μας.

Το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται στη μονογονεϊκή οικογένεια με μόνο-γονέα τη γυναίκα και αναλύει μία περίπτωση. Χωρίζεται σε οκτώ ενότητες. Η πρώτη ενότητα παρουσιάζει το φαινόμενο του διαζυγίου, τις επιπτώσεις που έχει αυτό στους

δύο συζύγους καθώς και στο παιδί. Απ' την άλλη πλευρά αναφέρονται και τα πλεονεκτήματά του σ' ένα γάμο που κλονίζεται και δεν υπάρχει άλλη λύση. Στη δεύτερη ενότητα αναλύεται η περίπτωση της διαζευγμένης μητέρας καθώς και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ίδια και το παιδί της. Η περίπτωση της χήρας μητέρας περιγράφεται στη τρίτη ενότητα. Παρουσιάζονται τα ψυχολογικά και συναισθηματικά προβλήματα με τα οποία έρχονται αντιμέτωποι η μητέρα και το παιδί και η αντιμετώπιση από το περιβάλλον. Στις παρακάτω ενότητες αναφέρονται όλα εκείνα που σχετίζονται με την ανύπανδρη μητέρα, όπως οι συνθήκες κάτω από τις οποίες μεγαλώνει το παιδί της, οι παράγοντες που την οδηγούν στο να πάρει μία τέτοια απόφαση, η σχέση της με το παιδί, οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει. Επίσης παρατίθενται μία προσωπική εμπειρία από μία ανύπανδρη μητέρα που βίωσε όλη αυτή την κατάσταση.

Το τρίτο κεφάλαιο αφορά την περίπτωση του μόνου-πατέρα που μεγαλώνει το παιδί του. Στην πρώτη ενότητα, περιγράφεται ο ρόλος του πατέρα στην οικογένεια, πως ήταν και πως έχει εξελιχθεί και μπορεί να συγκριθεί με εκείνο της μητέρας όσον αφορά στην ικανότητά του να μεγαλώσει ένα παιδί σωστά. Υπάρχει η άποψη ότι η μητέρα είναι υπεύθυνη για την ανατροφή των παιδιών, όταν όμως αυτό δεν είναι εφικτό ο πατέρας αναλαμβάνει να διεκπεραιώσει το έργο αυτό. Στη δεύτερη ενότητα, παρουσιάζεται η συμβολή του πατέρα στην ανάπτυξη του παιδιού σε όλη τη φάση που της ζωής του και πως δρα αρνητικά όταν αυτός απουσιάζει. Τέλος, στην τρίτη ενότητα αναλύεται η περίπτωση του μόνου-πατέρα, τα προβλήματα που αντιμετωπίζει σε σύγκριση με τη μόνη-μητέρα.

Το τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζει το πώς βιώνει το παιδί την κατάσταση της μονογονεϊκότητας. Συγκεκριμένα, στην πρώτη ενότητα αναλύεται η επίδραση της μονογονεϊκότητας στην ανάπτυξη του παιδιού, τα θετικά στοιχεία και τα αρνητικά. Στη συνέχεια, η δεύτερη ενότητα αναφέρεται στις επιπτώσεις της απουσίας του πατέρα όταν το παιδί μεγαλώνει με τη μητέρα του. Επίσης, αναφέρονται τα αποτελέσματα κάποιων σχετικών ερευνών με την επίδραση που έχει η απουσία του πατέρα όσον αφορά στον καθορισμό του φύλου, στην ηθική ανάπτυξη και στην επίδοση στο σχολείο. Στην τρίτη ενότητα, περιγράφονται οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο ανύπανδρος πατέρας που παίρνει την απόφαση να μεγαλώσει μόνος

του το παιδί και τα κριτήρια με βάση τα οποία καταλήγει στην επιλογή αυτή. Ακόμη, αναφέρονται τα προβλήματα της ανύπανδρης μητέρας, οι συγκρούσεις της με το παιδί της, το συναίσθημα που βιώνει το παιδί μη γνωρίζοντας την ταυτότητά του. Παρακάτω στη τέταρτη ενότητα η οποία χωρίζεται σε άλλες μικρότερες υποενότητες, γίνεται αναφορά στις επιπτώσεις που έχει το διαζύγιο στο παιδί έπειτα από ειδικές έρευνες. Το διαζύγιο δρα καταλυτικά στη ψυχοσύνθεση του παιδιού, με αποτέλεσμα να παρουσιάζονται διάφορες αντιδράσεις από μέρους του. Βέβαια κάθε παιδί το βιώνει και το εκδηλώνει με διαφορετικό τρόπο. Σημαντικό ρόλο στην εικόνα που θα διαμορφώσουν τα παιδιά για το διαζύγιο παίζει το πώς οι γονείς θα ανακοινώσουν στα παιδιά τους τη νέα οικογενειακή κατάσταση. Βασικό είναι να γνωρίζουν την αλήθεια για το χωρισμό των γονιών τους. Η πέμπτη ενότητα αναφέρεται στην αντίδραση του παιδιού μπροστά στο θάνατο του ενός γονέα, οι παράγοντες που καθορίζουν ως ένα βαθμό τον τρόπο που τον βιώνει, η συμπεριφορά του άλλου γονέα για το γεγονός αυτό και πώς ο γονέας θα συμπερασταθεί στο παιδί.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η πολιτική μέριμνα και η κοινωνική προστασία που εφαρμόζεται για τη μονογονεϊκή οικογένεια, τι προβλέπει το νέο Οικογενειακό Δίκαιο, ποια είναι τα μέτρα και οι ρυθμίσεις της Πολιτείας. Ακόμη περιγράφεται ο ρόλος των κοινωνικών υπηρεσιών και το προσφερόμενο έργο τους. Σε ειδική ενότητα γίνεται αναφορά στο νομικό πλαίσιο και στα δικαιώματα των μόνων-γονέων έπειτα από ένα διαζύγιο ή μία μητρότητα χωρίς γάμο. Στη τρίτη ενότητα αναφέρεται η πολιτική για την παιδική προστασία και οι προτεραιότητες που τίθενται προκειμένου να υπάρχει αποτελεσματικότητα στον τομέα αυτό. Επίσης, στην τέταρτη ενότητα παρουσιάζεται η εισοδηματική πολιτική για τους μόνο-γονείς, η κοινωνική βοήθεια που τους παρέχεται ή που θα έπρεπε να ενισχυθεί, η κοινωνική ασφάλιση που θεωρείται αναγκαία για μία αξιοπρεπή επιβίωση και η σημασία της κατοικίας. Τέλος, στην πέμπτη ενότητα περιγράφεται η οικογενειακή πολιτική των ευρωπαϊκών χωρών και η κοινωνική βοήθεια που παρέχεται στις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες.

Το έκτο κεφάλαιο αναφέρεται στις μονογονεϊκές οικογένειες που βρίσκονται στα όρια της φτώχειας και αντιμετωπίζουν παράλληλα και τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Στο έβδομο κεφάλαιο γίνεται η παρουσίαση και ο σχολιασμός των αποτελεσμάτων της επιτόπιας έρευνας. Συγκεκριμένα, πραγματοποιείται περιγραφική

ανάλυση των στοιχείων που συλλέχθηκαν από την έρευνα, με τη χρήση πινάκων και γραφημάτων. Ακόμη παρατίθενται πίνακες διπλής εισόδου και ο σχολιασμός αυτών.

Στο όγδοο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι συσχετίσεις των μεταβλητών που προέκυψαν από τους ελέγχους ανεξαρτησίας.

Τέλος, στο ένατο κεφάλαιο εξάγονται ορισμένα συμπεράσματα και προτάσεις που προκύπτουν από τα αποτελέσματα της επιτόπιας έρευνας.

SUMMARY

The main purpose of this survey is to show one parent family's position in the society as well as its role, its importance and its usefulness. What is more, different kinds of one parent family, the role of a single mother and a single father, the effects of such a special phenomenon in kid's personality, the policies used by governments and the relation between poverty and the situation of being a single parent are also analyzed. Reaching this aim, it was necessary to use other sources of knowledge(see bibliography).

Furthermore, another goal of this research is to focus on the new phenomenon of the one parent family, which appears quite often nowadays. In particular, aspects of this subject like the relationship between single parents and their children and the financial problems they face having to survive on just a salary are investigated. Also, questions like "Have these children the opportunity to do other activities besides homework?" or "How a one-parent family is faced by society?" have been answered. In addition, communicative problems between both ex-husbands and ex-husbands with their children as well as the financial or any aid they offer to them are part of our annual survey. Trying to answer all these queries, face-to-face research was made with the help of questionnaires which were given to almost 137 single parents from all over Greece.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	8
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

1.1 Η οικογένεια ως πρωταρχικός θεσμός.....	15
1.2 Έννοια, τύποι & σκοποί της οικογένειας.....	17
1.3 Οικογένεια και κοινωνία.....	20
1.4 Η έννοια της μονογονεϊκής οικογένειας.....	23
1.5 Αιτία δημιουργίας της μονογονεϊκής οικογένειας.....	25
1.6 Η μονογονεϊκή οικογένεια ως ένα σύγχρονο φαινόμενο.....	28
1.7 Χαρακτηριστικά της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας.....	31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΜΟΝΕΣ – ΜΗΤΕΡΕΣ

2.1 Διαζύγιο: παράγοντας κρίσης για την οικογένεια.....	34
2.2 Διαζευγμένη μητέρα.....	37
2.3 Χήρα μητέρα.....	39
2.4 Ανύπανδρη μητέρα.....	42
2.5 Ανύπανδρη μητέρα- Το ιστορικό της.....	44
2.6 Ο «άγνωστος» πατέρας.....	46
2.7 Η μητρότητα εκτός γάμου και η σχέση μητέρας-παιδιού.....	49
2.8 Προσωπική εμπειρία : «Μητρότητα χωρίς γάμο, σ' έναν κόσμο που αλλάζει».....	50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΜΟΝΟΙ-ΠΑΤΕΡΕΣ

3.1 Ο ρόλος του πατέρα.....	54
3.2 Η συμβολή του πατέρα στην ανάπτυξη του παιδιού.....	56
3.3 Ο πατέρας ως μόνο-γονέας.....	58

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο :

ΠΑΙΔΙΑ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

4.1 Παιδί που μεγάλωσε σε μονογονεϊκή οικογένεια.....	62
4.2 Η απουσία του πατέρα και η επίδρασή της στο παιδί.....	66
4.3 Το παιδί εκτός γάμου	
α. Ανύπανδρος πατέρας και παιδί.....	68
β. Ανύπανδρη μητέρα και παιδί.....	69
4.4 Παιδί και διαζύγιο.....	71
4.4.1 Όταν οι γονείς χωρίζουν.....	72
4.4.2 Η ανακοίνωση του διαζυγίου.....	75
4.4.3 Οι επιδράσεις του διαζυγίου στη ψυχοσύνθεση του παιδιού.....	78
4.5 Το παιδί βιώνοντας το θάνατο του γονέα.....	80

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

5.1 Κοινωνική πολιτική για την οικογένεια.....	83
5.2 Θεσμικό πλαίσιο και μονογονεϊκή οικογένεια.....	88
5.2.1 Νομικό πλαίσιο και δικαιώματα του γονέα και του παιδιού εκτός γάμου.....	88
5.2.2 Διαζύγιο, γονική μέριμνα και παιδί.....	89
5.3 Πολιτική για την παιδική προστασία.....	93
5.4 Μέτρα στήριξης της μονογονεϊκής οικογένειας.....	97
5.4.1 Εισοδηματική πολιτική.....	97
5.4.2 Η κοινωνική βοήθεια που παρέχεται στη μονογονεϊκή οικογένεια.....	98
5.4.3 Η κοινωνική ασφάλιση σωτήριο μέσο για τη μονογονεϊκή οικογένεια.....	100
5.4.4 Ο ρόλος της κατοικίας για τις μονογονεϊκές οικογένειες...	102
5.5 Εφαρμογή της οικογενειακής πολιτικής στην Ευρώπη.....	105

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΟΤΗΤΑ

6.1 Η μονογονεϊκή οικογένεια στα όρια της φτώχειας.....	107
--	------------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΟΠΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

7.1 Μεθοδολογία της επιτόπιας έρευνας.....	110
7.2 Παρουσίαση των αποτελεσμάτων.....	110
7.3 Ανάλυση αποτελεσμάτων περιγραφικής στατιστικής.....	111
7.4 Συσχέτιση πινάκων διπλής εισόδου μέσω του ελέγχου ανεξαρτησίας μεταβλητών.....	144
7.5 Ανάλυση συσχετίσεων.....	153

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	155
--------------------------	------------

<i>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....</i>	<i>170</i>
---------------------------------	-------------------

<i>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.....</i>	<i>174</i>
--------------------------------	-------------------

Πίνακας μέσης τιμής	175
---------------------------	-----

<i>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.....</i>	<i>177</i>
--------------------------------	-------------------

Πίνακες συχνότητων.....	178
-------------------------	-----

Πίνακες διπλής εισόδου.....	183
-----------------------------	-----

<i>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3.....</i>	<i>200</i>
--------------------------------	-------------------

Ερωτηματολόγιο.....	201
---------------------	-----

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

7.2.1	Πίνακας φύλου ερωτηθέντων.....	111
7.2.2	Πίνακας ηλικίας ερωτηθέντων.....	112
7.2.3	Πίνακας εθνικότητας ερωτηθέντων.....	113
7.2.4	Πίνακας οικογενειακής κατάστασης ερωτηθέντων.....	114
7.2.5	Πίνακας με την αιτία δημιουργίας της μονογονεϊκής οικογένειας.....	115
7.2.6	Πίνακας ετήσιου εισοδήματος.....	116
7.2.7	Πίνακας με τον αριθμό των παιδιών των ερωτηθέντων...	117
7.2.8	Πίνακας με την ηλικία των παιδιών.....	118
7.2.9	Πίνακας με το φύλο των παιδιών.....	119
7.2.10	Πίνακας με τη σχέση των γονέων με τα παιδιά τους.....	120
7.2.11	Πίνακας με το αν πηγαίνει σχολείο ή εργάζεται το παιδί..	121
7.2.12	Πίνακας εξωσχολικών δραστηριοτήτων των παιδιών.....	122
7.2.13	Πίνακας που δείχνει με ποιον συμβιώνουν οι μόνο-γονείς...	124
7.2.14	Πίνακας με το επίπεδο εκπαίδευσης των μόνο-γονέων.....	125
7.2.15	Πίνακας με την απασχόληση των μόνο-γονέων.....	127
7.2.16	Πίνακας με την ειδικότητα των μόνο-γονέων.....	128
7.2.17	Πίνακας που δείχνει αν μένουν σε δική τους κατοικία ή όχι	129
7.2.18	Πίνακας με την οικογενειακή κατάσταση των γονιών τους	130
7.2.19	Πίνακας με την οικονομική κατάσταση των γονιών τους...	131
7.2.20	Πίνακας με το μορφωτικό επίπεδο των γονιών τους.....	132
7.2.21	Πίνακας με την απασχόληση των γονιών τους.....	134
7.2.22	Πίνακας που δείχνει αν φροντίζουν τα παιδιά τους μόνοι τους ή με τη βοήθεια κάποιου συγγενή.....	135
7.2.23	Πίνακας που δείχνει την κοινωνική αντιμετώπιση των μόνο- γονέων.....	136
7.2.24	Πίνακας που δείχνει το κατά πόσο σκέφτονται να ξαναπαντρευτούν.....	137
7.2.25	Πίνακας που δείχνει τους λόγους που επιθυμούν ή δεν επιθυμούν να ξαναπαντρευτούν.....	138
7.2.26	Πίνακας που δείχνει τη σχέση με τον/ την πρώην σύντροφό τους.....	139
7.2.27	Πίνακας που δείχνει κατά πόσον υπάρχει οικονομική βοήθεια	

από τον πρώην σύντροφό τους.....	140
----------------------------------	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

1. Πίνακας φύλου μόνο-γονέων σε σχέση με τον αριθμό των παιδιών τους.....	183
2. Πίνακας φύλου μόνο-γονέων σε σχέση με την ηλικία τους.....	184
3. Πίνακας φύλου μόνο-γονέων σε σχέση με το εισόδημά τους.....	185
4. Πίνακας επιθυμίας μόνο-γονέων να ξαναφτιάξουν τη ζωή τους σε σχέση με το φύλο τους.....	186
5. Πίνακας ηλικίας μόνο-γονέων σε σχέση με την οικογενειακή τους κατάσταση.....	187
6. Πίνακας ηλικίας μόνο-γονέων σε σχέση με το ετήσιο εισόδημά τους.....	188
7. Πίνακας ηλικίας μόνο-γονέων σε σχέση με το επίπεδο εκπαίδευσής τους.....	189
8. Πίνακας που δείχνει την αντιμετώπιση της οικογενειακής κατάστασης των μόνο-γονέων με βάση την ηλικία τους.....	190
9. Πίνακας που δείχνει την οικογενειακή κατάσταση των μόνο-γονέων σε συνάρτηση με τον τρόπο καταγωγής τους.....	191
10. Πίνακας τρόπου διαμονής μόνο-γονέων σε σχέση με το εισόδημά τους.....	193
11. Πίνακας οικογενειακής κατάστασης των μόνο-γονέων σε συνάρτηση με το εισόδημά τους.....	194
12. Πίνακας οικογενειακής κατάστασης των μόνο-γονέων σε σχέση με τον αριθμό των παιδιών τους.....	195
13. Πίνακας οικογενειακής κατάστασης των μόνο-γονέων σε σχέση με την οικογενειακή κατάσταση των γονιών τους.....	196
14. Πίνακας που δείχνει την κατοχή δικής τους κατοικίας σε σχέση με το εισόδημά τους.....	197
15. Πίνακας επιπέδου εκπαίδευσης των μόνο-γονέων σε συνάρτηση με την απασχόλησή τους.....	198

7.4.1	Το φύλο του μόνο-γονέα σε συνάρτηση με το μορφωτικό του επίπεδο.....	145
7.4.2	Το φύλο του μόνο-γονέα σε σχέση με την επιθυμία του να ξαναπαντρευτεί.....	146
7.4.3	Η ηλικία του μόνο-γονέα σε συνάρτηση με τον αριθμό των παιδιών που έχει.....	147
7.4.4	Η οικογενειακή κατάσταση του μόνο-γονέα σε σχέση με την αντιμετώπιση από το κοινωνικό του περιβάλλον.....	145
7.4.5	Η οικογενειακή κατάσταση του μόνο-γονέα σε συνάρτηση με το φύλο του.....	149
7.4.6	Η οικογενειακή κατάσταση του μόνο-γονέα σε σχέση με τη συμβίωσή του με άλλα άτομα.....	150
7.4.7	Η σχέση του μόνο-γονέα με τον/ την πρώην σύζυγό του σε συνάρτηση με τη σχέση του πρώην με το παιδί.....	151
7.4.8	Η σχέση του μόνο-γονέα με τον/ την πρώην σύζυγό του σε συνάρτηση με την βοήθεια κάθε μορφής που προσφέρει ο/ η πρώην στο παιδί.....	152

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

1.1 Η οικογένεια ως πρωταρχικός θεσμός

Η οικογένεια είναι ένας πανάρχαιος βιοκοινωνικός θεσμός. Εμφανίσθηκε αμέσως μετά την δημιουργία του πρώτου ανθρώπου και από τότε μας ακολουθεί χωρίς ουσιαστικές μεταβολές σ' όλα τα στάδια των πολιτιστικών μας εξελίξεων. Αναπτύχθηκε σε όλο σχεδόν τον κόσμο ως μονογαμικός δεσμός του άνδρα και της γυναίκας για την ικανοποίηση των φυσικών αναγκών, την απόκτηση τέκνων και τη θεμελίωση μιας οικιακής κοινότητας(<http://duth.gr>).

Το γένος, ως τμήμα ευρύτερων συγγενικών συνόλων, της φατρίας και της φυλής, απ' την ομηρική εποχή, αποτελούσε έναν εκτεταμένο τύπο οικογένειας, πατριαρχικής μορφής. Ο τύπος αυτός συναντάται περισσότερο σε αγροτικές κοινωνίες που έχουν ως κύρια πηγή πλούτου την κτηνοτροφία και περιλαμβάνει τον πρεσβύτερο πρόγονο με τα παιδιά του και τα εγγόνια του. Επίσης οικογένειες τέτοιου τύπου συνήθως αντιπροσωπεύονταν από αριστοκρατικά γένη. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της οικογένειας του Πριάμου, που περιλάμβανε τον ίδιο, τη σύζυγό του, τους πενήντα γιους, τις δώδεκα κόρες του και τα παιδιά τους. Τα μέλη του γένους συνδέονταν με άρρηκτους δεσμούς πίστης και ο γάμος αποτελούσε μέσο για την ενίσχυση των δεσμών αλληλεγγύης μεταξύ των γενών και την απόκτηση γοήτρου ή μέσο για την επιβεβαίωση σχέσεων εξάρτησης και υποταγής. Ο άντρας ήταν ο κύριος του σπιτιού. Δε διοικούσε με αυταρχικό τρόπο την οικογένεια αλλά λάμβανε υπόψη του τη γνώμη της γυναίκας του. Επιπροσθέτως, ο άντρας είχε το δικαίωμα να έχει πολλές γυναίκες δούλες ή αιχμάλωτες, τις «παλλακίδες» και αποκτούσε παιδιά με αυτές. Παρόλα αυτά κυρία του σπιτιού ήταν η νόμιμη σύζυγός του. Όταν οι μετακινήσεις των ελληνικών φύλων, ολοκληρώθηκαν και άρχισε να δίνεται προτεραιότητα στη γεωργική παραγωγή, η οικογένεια διαφοροποιήθηκε. Καταλυτικό ρόλο στον περιορισμό των λειτουργιών της οικογένειας είχε η ανάπτυξη της πόλης και η εξέλιξη άλλων κοινωνικών θεσμών, όπως για παράδειγμα του στρατού και της

δικαιοσύνης. Στην αρχαϊκή εποχή, φυλές, φατρίες και γένη εξακολούθησαν να υπάρχουν, εφ' όσον τα αριστοκρατικά καθεστώτα έδιναν ιδιαίτερη σημασία στην

καταγωγή, ως κριτήριο για τη συμμετοχή στα ανώτερα πολιτικά αξιώματα. Στην περίοδο αυτή, ο οίκος, δηλαδή ο χώρος που ζει και παράγει η οικογένεια, αποτελούσε για την κοινωνική οργάνωση τη βασική μονάδα βαθμιαία όμως η σπουδαιότητά του περιορίστηκε. Οι παραδοσιακές δομές του γένους άρχισαν να κλονίζονται, ενώ παράλληλα απόκτησε μεγαλύτερη σημασία η οργάνωση της πόλης. Στην κλασσική και στην ελληνιστική περίοδο την οικογένεια αποτελούσαν ο άνδρας, η σύζυγος και τα παιδιά τους. Κοντά τους ζούσαν και όσοι εργάζονταν στο πλαίσιο του οίκου, συνήθως δούλοι. Οι άνδρες ελάχιστα ασχολούνταν με τις καθημερινές ανάγκες της οικογένειας. Τη φροντίδα γι' αυτές την άφηναν στις γυναίκες. Ωστόσο, ο θεσμός της οικογένειας εθεωρείτο ακόμη ιερός. Στην Κρήτη και στην Κύπρο αρχηγός της οικογένειας ήταν η γυναίκα. Ο τύπος της «μητριαρχίας» προέκυψε από το γεγονός ότι ο άντρας, επειδή ταξίδευε πολύ και συμμετείχε συχνά σε πολεμικές περιπέτειες, απουσίαζε για μεγάλα χρονικά διαστήματα από το σπίτι. Έτσι η γυναίκα έπρεπε να αναλάβει κι άλλες ευθύνες του νοικοκυριού. Στη Ρώμη η οικογένεια ήταν στην αρχή ένας πυρήνας συγγενών και δούλων κάτω από την κοινή εξουσία του αρχηγού της οικογένειας, που ασκούσε ανάλογες εξουσίες πάνω σε όλους. Στις εξουσίες αυτές συγκαταλέγονταν η πώληση και η θανάτωση. Η ρωμαϊκή οικογένεια εμφανίζεται ωστόσο σαν ένας οργανισμός με έντονους πολιτικούς χαρακτήρες, κατά το μέτρο που περικλείει ένα είδος κυριαρχίας, με την οποία αποκλείονταν οι οικογενειακές σχέσεις απ' την κρατική νομοθεσία. Προοδευτικά, με την επίδραση του χριστιανισμού, έγινε πιο έντονη η ατομική αυτονομία των μελών της οικογένειας, η οποία απέκτησε ισχυρή ενότητα, χάρη στην αντίληψη του γάμου ως μυστηρίου και στην οργάνωση της οικιακής περιουσίας. Ακόμη, ο χριστιανισμός διακήρυξε την αρχή της ισότητας μεταξύ όλων των ανθρώπων, έκανε τη γυναίκα-σύζυγο ισάξια με τον άντρα, έχοντας ίσα δικαιώματα και ίσες υποχρεώσεις. Τα χαρακτηριστικά της χριστιανικής οικογένειας είναι η αγάπη, η αλληλοκατανόηση και ο σεβασμός μεταξύ των δύο συζύγων. Η οικογένεια για το χριστιανισμό, δεν είναι μόνο μία ομάδα που παρέχει στα μέλη της υλικά αγαθά και απολαύσεις, αλλά και ένα χώρος ιερός, κέντρο στοργής και αγάπης.

Η οικογένεια των νεότερων χρόνων δέχεται την αρχή της προσωπικής αυτονομίας των μελών της και εδραιώνει τόσο τη φυσική προέλευση του οικογενειακού δεσμού όσο και τη μονογαμία.

Επομένως η οικογένεια απαντάται στις κοινωνίες όλων των εποχών(Αποστολόπουλος , 1999).

1.2 Έννοια, τύποι και σκοποί της οικογένειας

Η οικογένεια είναι ένας κοινωνικός θεσμός που ενώνει τους ανθρώπους σε ομάδες με σκοπό τη συνεργασία ,τη φροντίδα και την ανατροφή των παιδιών. Η οικογένεια υπάρχει σε όλες τις κοινωνίες με διαφορετική μορφή λόγω της διαφορετικής κουλτούρας που επικρατεί. Τον 20ο αιώνα υιοθετήθηκε η άποψη ότι οικογένεια είναι μία κοινωνική ομάδα η οποία αποτελείται από δύο ή περισσότερα μέλη τα οποία συνδέονται μεταξύ τους είτε με συγγένεια εξ' αίματος, είτε με γάμο, είτε με υιοθεσία και ζουν όλοι μαζί.

Η μορφή της οικογένειας ποικίλει ανάλογα με τον τόπο, το χρόνο, την κοινωνική θέση και το περιβάλλον. Σύμφωνα με το Jean-Louis Flandrin (1979) υπήρχαν πολλά διαφορετικά είδη οικογενειών σε διαφορετικές περιοχές την Γαλλίας το ίδιο χρονικό διάστημα. Ακόμα ο Άγγλος ιστορικός Peter Laslett (1972), έπειτα από μία χρόνια μελέτη, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η παραδοσιακή μορφή οικογένειας σπάνιζε και αυτό γιατί οι άνθρωποι παντρευόντουσαν σε μεγάλη ηλικία. Επίσης οι Michael Young and Peter Willmott στη δεκαετία του 1950 παρατήρησαν τη μεταβολή της εκτεταμένης οικογένειας σε πυρηνική καθώς μετακινείται από τις αγροτικές στις αστικές περιοχές. Χαρακτηριστικό της πυρηνικής οικογένειας είναι η καλύτερη σχέση των δύο συζύγων(Μισέλ,1987).

Στη χώρα μας η οικογένεια με όποια μορφή και αν παρουσιάζεται εξακολουθεί να αποτελεί το βασικότερο κύτταρο της κοινωνίας. Είναι απαραίτητο να δοθεί ο ορισμός της οικογένειας όπως έχει διαμορφωθεί από τη Eurostat:

Οικιακές μονάδες που αποτελούνται από γονείς και παιδιά (ή και χωρίς), καθώς και οικογένειες με ένα μόνο γονέα, που προκύπτουν από τη διάσπαση των σχέσεων (γάμου ή απλής συμβίωσης), το θάνατο ή το διαζύγιο.

Διάφορες έρευνες που έχουν γίνει υποστηρίζουν ότι υπάρχουν ποικίλα είδη οικογενειών. Ο όρος «οικογένεια» χρησιμοποιείται για όλα τα είδη οικογένειας που υπάρχουν ανεξαρτήτως μορφής.

- Η μικρή, συζυγική ή πυρηνική οικογένεια είναι η οικογένεια που αποτελείται απ' τους δύο συζύγους και τα παιδιά .
- Η πατριαρχική ή παραδοσιακή οικογένεια που αποτελεί την κύρια και παλαιότερη μορφή οικογένειας και που αποτελείται από τους δύο συζύγους, τα παιδιά τους, τους γονείς τους (παππούδες , γιαγιάδες) και το συγγενικό σόι τους (θείοι , θείες, ξαδέλφια).
- Η μονογονεϊκή οικογένεια που αποτελείται από τον ένα γονέα με τα παιδιά. Σ' αυτήν συμπεριλαμβάνεται και η ανύπανδρη μητέρα με τα παιδιά.
- Η οικογένεια χωρίς να έχει προηγηθεί ο θεσμός του γάμου που περιλαμβάνει το ζευγάρι που συζεί με ή χωρίς παιδιά.
- Η ανάμεικτη οικογένεια η οποία δημιουργείται όταν δύο άτομα που ήδη έχουν παιδιά από προηγούμενο γάμο ξαναπαντρεύονται και σχηματίζουν μια νέα οικογένεια.
- Η μεταγονεϊκή οικογένεια αποτελείται από τους συζύγους που βρίσκονται στην τρίτη ηλικία, ενώ τα παιδιά τους, λόγω ενηλικίωσης ή λόγω γάμου, έχουν αποχωρήσει από το σπίτι(Θεοδωροπούλου ,2005).

Η οικογένεια όπως έχει παρατηρηθεί παίρνει διαφορετικά σχήματα . Παρόλα αυτά η παραδοσιακή οικογένεια εξακολουθεί να αποτελεί το πρότυπο της πραγματικής οικογένειας. Δεν παύει να αποτελεί το σημαντικότερο θεσμό της κοινωνίας.

Η οικογένεια όποια μορφή και να έχει και παρά την κρίση που περνάει, συνεχίζει και σήμερα ακόμη να εξυπηρετεί πρωταρχικούς σκοπούς της σύγχρονης κοινωνίας. Οι βασικότεροι σκοποί της σύγχρονης οικογένειας είναι:

- ❖ Συνένωση του βίου των συζύγων για κοινή αντιμετώπιση των δυσκολιών του αγώνα της επιβίωσης που θα βασίζεται στην αμοιβαία αγάπη, κατανόηση, συμπαράσταση.
- ❖ Διάπλαση της κατά το δυνατόν τελειότερης προσωπικότητας των μελών της, χρέος που επιβάλλει ο οικογενειακός βίος.
- ❖ Δημιουργία κατάλληλων προϋποθέσεων για την ομαλή ψυχική ανάπτυξη, την ηθική και πνευματική διαπαιδαγώγηση των παιδιών.
- ❖ Εξασφάλιση για τον άνθρωπο ενός ασύλου (κατοικία) που θα τον προφυλάξει απ' όλους τους κινδύνους.

Για την εκπλήρωση των σκοπών αυτών επιδρούν πολλοί παράγοντες, άλλοτε θετικά άλλοτε αρνητικά. Η οικογένεια παίζει καθοριστικό ρόλο γιατί είναι το περιβάλλον μέσα στο οποίο μεγαλώνει το παιδί. Απ' αυτήν λοιπόν εξαρτάται κατά πόσο το παιδί θα πάρει την ανάλογη ανατροφή και τη σωστή διαπαιδαγώγηση. Επίσης η αλματώδης εξέλιξη της τεχνολογίας, η μεγάλη επιρροή των μέσων μαζικής ενημέρωσης, η αλλαγή στον τρόπο ζωής, η εύκολη επικοινωνία με ανθρώπους άλλων χωρών, το υλιστικό πνεύμα της κάθε εποχής επιδράσανε στο θεσμό της οικογένειας (Αποστολόπουλος,1999).

Παρόλο που η οικογένεια σε κάθε εποχή εμφανίζει διαφορετικά χαρακτηριστικά, η αποστολή της ή αλλιώς οι λειτουργίες της είναι οι εξής:

- Η βιολογική αναπαραγωγή της κοινωνίας.
- Η ανατροφή και η φροντίδα των παιδιών της.
- Η σωστή εκπαίδευση των τέκνων της.
- Η αμοιβαία προστασία και ασφάλεια των μελών της.

(Μουσούρου,1989)

Μέσα στην οικογένεια το άτομο ικανοποιεί όλες τις βιολογικές του ανάγκες όπως: τροφή, στέγη, ενδυμασία. Μαθαίνει να ζει με άλλα άτομα, συνηθίζει στην πειθαρχία, αποκτά αυτονομία και διαμορφώνει την προσωπικότητά του.

Όταν το άτομο μεγαλώνει μέσα σε μία οικογένεια, η οποία διακατέχεται από αλληλοσυμπάρσταση, δικαιοσύνη, σεβασμό, αφοσίωση και αγάπη τότε ο άνθρωπος παίρνει όλα τα θετικά χαρακτηριστικά που του είναι απαραίτητα. Συγκεκριμένα, το άτομο μεταφέρει όλες τις ηθικές αυτές αξίες και στον κοινωνικό του περίγυρο στον

οποίο θα ενταχθεί αργότερα. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα, τη δημιουργία μιας κοινωνίας αποτελούμενης από ηθικούς πολίτες που σέβονται τους συνανθρώπους τους (Αποστολόπουλος, 1999).

1.3 Οικογένεια και κοινωνία

Μέχρι τον 19^ο αιώνα, η οικογένεια αποτέλεσε αντικείμενο πολλών φιλοσοφικών θεωριών. Την συνέδεαν με τη δικαιοσύνη και την αγάπη επηρεαζόμενοι από τις απόψεις που πρόσβευε ο Αύγουστος Κόντ και ο Προυντόν. Μερικοί συγγραφείς άρχισαν να μελετούν το θεσμό της οικογένειας από επιστημονική άποψη κατά τον δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα. Ο Μόργκαν, ο Ένγκελς, ο Μπαχόφεν και άλλοι αντιλήφθηκαν την οικογένεια σαν ιστορικό κοινωνικό θεσμό, η δομή και η λειτουργία του οποίου προσδιορίζεται από το βαθμό ανάπτυξης της κοινωνίας. (Μισέλ, 1987).

Η οικογένεια είναι το πιο σημαντικό κοινωνικό περιβάλλον για τον κύκλο της ζωής των ανθρώπων. Αποτελεί ένα υποσύστημα που επηρεάζεται άμεσα από τον κοινωνικό περίγυρο, όπως αυτός διαμορφώνεται από τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που επικρατούν. Οι δομές της κοινωνίας επιδρούν και κατευθύνουν τον τρόπο με τον οποίο συμπεριφέρονται οι άνθρωποι (Μαράτου- Αλιμπραντή, 1999).

Η οικογένεια ως κοινωνική ομάδα βασίζεται σ' ένα βιολογικό φαινόμενο το οποίο αποτελείται από :

- α) τη σεξουαλική σχέση ανάμεσα στους δύο συντρόφους.
- β) τη σχέση συγγένειας ανάμεσα στους γονείς και τα παιδιά.

Σε παλαιότερες εποχές, η Πολιτεία και το Κράτος ανέθεταν στην οικογένεια λειτουργίες κυρίως με την πατριαρχική της μορφή. Στις πρωτόγονες κοινωνίες, όλος ο «κοινωνικός βίος» αναπτυσσόταν μέσα στις οικογένειες ή στις σχέσεις μεταξύ των οικογενειών.

Στην αρχαία Ελλάδα και στην αρχαία Ρώμη η οικογένεια είχε αναλάβει πολλούς ρόλους όπως :

α) Η οικογένεια αποτελούσε μία οικονομική, καταναλωτική και παραγωγική μονάδα. Αναλάμβανε οικονομικές δραστηριότητες που ήταν κύριο χαρακτηριστικό της κλειστής αγροτικής οικιακής οικονομίας.

β) Πολιτική μονάδα, διότι η οργάνωση και η λειτουργία του κράτους βασιζόταν στο θεσμό της οικογένειας.

γ) Θρησκευτική μονάδα αφού οι θεοί αποτελούσαν ιδιαίτερη σημασία για κάθε οικογένεια.

δ) Παιδαγωγική μονάδα, αφού έχει την ευθύνη για τη σωματική, ψυχική και πνευματική ανάπτυξη των παιδιών.

ε) Μονάδα ανάπτυξης διαπροσωπικών σχέσεων ανάμεσα στα μέλη της. Μέσα στην οικογενειακή ατμόσφαιρα αναπτύσσονται συναισθήματα στοργής και αγάπης που βοηθούν τα άτομα να διαμορφώσουν την προσωπικότητά τους (Αποστολόπουλος, 1999).

Με το πέρασμα των χρόνων, η σημασία που έχει η οικογένεια για την κοινωνία άλλαξε. Σ' αυτό επέδρασαν οι μεταβολές των κοινωνικών συνθηκών κυρίως όταν η γυναίκα μπήκε στην αγορά εργασίας. Άλλος παράγοντας που επέδρασε είναι οι αντιλήψεις περί ισότητας των δύο φύλων.

Στη σημερινή εποχή, η οικογένεια εξακολουθεί να έχει κοινωνική σημασία:

- Ως θρησκευτική μονάδα, αφού ο Χριστιανισμός παίζει σημαντικό ρόλο στη ζωή της οικογένειας. Ακόμη, εξύψωσε τη σημαντικότητα του θεσμού της οικογένειας και βελτίωσε τον κοινωνικό της ρόλο.
- Ως πολιτική μονάδα όντας η οικογένεια το βασικότερο κύτταρο κάθε Πολιτείας.

- Ως παιδαγωγική μονάδα απαραίτητη για την ανατροφή των παιδιών και τη δημιουργία κατάλληλου κλίματος για τη διαμόρφωση της προσωπικότητας των μελών της(Αποστολόπουλος,1999).

Παρόλα αυτά η μορφή και η δομή της οικογένειας έχει αλλάξει σε σύγκριση με παλαιότερα. Η παραδοσιακή πυρηνική οικογένεια δημιουργείται με το γάμο και κυριαρχεί ως βασικό συστατικό όλων των κοινωνιών.

Η παραδοσιακή οικογένεια διατηρεί ορισμένα στοιχεία της άλλα όμως έχουν μεταβληθεί. Μπορούμε να διακρίνουμε τρεις τύπους στην παραδοσιακή οικογένεια:

1. Την οικογένεια με την κλασική κατανομή των συζυγικών ρόλων. Σ' αυτό τον τύπο, ο σύζυγος κινείται στο δημόσιο χώρο ενώ η σύζυγος στον οικιακό.
2. Την οικογένεια με την ημιπαραδοσιακή κατανομή της εργασίας. Εδώ ο άντρας κυριαρχεί στο δημόσιο χώρο και η γυναίκα εργάζεται και κινείται τόσο στο δημόσιο όσο και στο οικιακό. Η γυναίκα έχει τριπλό ρόλο. Αυτό της συζύγου, της μητέρας και της νοικοκυράς.
3. Στα πλαίσια της παραδοσιακής πυρηνικής οικογένειας έχει κάνει την εμφάνισή του ο τύπος της οικογένειας «διπλής σταδιοδρομίας». Συνήθως, συναντάται στους νεότερους και μορφωμένους συζύγους. Οι δύο σύζυγοι εργάζονται και κατανέμουν τις δουλειές του σπιτιού και τις υποχρεώσεις του νοικοκυριού. Μοιράζονται την ευθύνη των παιδιών. Πρακτικά, η αποδιαφοροποίηση των ρόλων μέσα στα πλαίσια της παραδοσιακής οικογένειας δε σημαίνει και ισότητα μεταξύ των δύο συζύγων. Βέβαια στις μέρες μας, τα νέα ζευγάρια που είναι και πιο μορφωμένα, τείνουν προς την υιοθέτηση αυτού του τύπου οικογένειας(Μαράτου–Αλιμπραντή,1999).

1.4 Έννοια της μονογονεϊκής οικογένειας

Η οικογένεια είναι μία κοινωνική ομάδα που επηρεάζεται άμεσα από τον κοινωνικό της περίγυρο και τις επικρατούσες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Για το λόγο αυτό η μελέτη της από όλες τις πλευρές θεωρείται απαραίτητη.

Η δομή, η λειτουργία της οικογένειας και η οικογενειακή ζωή εξαρτώνται τόσο από τις κοινωνικοοικονομικές μεταβολές που παρατηρούνται στη σύγχρονη κοινωνία, όσο και από τις αντιλήψεις, τις νοοτροπίες, τις αξίες και τις ανάγκες κάθε χρονικής στιγμής, σε μια συγκεκριμένη κοινωνία. Έτσι η οικογένεια εξελίσσεται δυναμικά τόσο στη μορφή της όσο και στο περιεχόμενό της.

Στη σημερινή ελληνική κοινωνία εκτός από τον τύπο της παραδοσιακής πυρηνικής οικογένειας εμφανίζεται μία νέα διαφορετική μορφή οικογένειας που δεν παύει να υπάρχει και να επιβιώνει.

Μονογονεϊκή οικογένεια είναι η οικογένεια που αποτελείται από έναν μόνο γονέα, πατέρα ή μητέρα με τα παιδιά. Για να αναλυθεί ο όρος «μονογονεϊκή οικογένεια», είναι η οικογένεια που προκύπτει είτε έπειτα από ένα διαζύγιο, είτε έπειτα από το θάνατο ενός από των δύο συζύγων, είτε από τη μη ύπαρξη γάμου, μεγαλώνοντας το παιδί /ά η ανύπανδρη μητέρα(Θεοδωροπούλου ,2002).

Με τη χρησιμοποίηση του όρου της μονογονεϊκής οικογένειας αντιλαμβάνεται κανείς ότι ο θεσμός και η λειτουργία της οικογένειας έχει διάφορα σχήματα και ποικίλες μορφές με τις οποίες εμφανίζεται. Επιπλέον ισχύει ότι η οικογένεια δημιουργείται και εξελίσσεται σε διάφορα στάδια ζωής του οικογενειακού κύκλου. Ακόμα κάνει την εμφάνισή της και μέσα απ' το φάσμα της ζωής ενός ανθρώπου χωρίς σύντροφο.

Μπορεί να φανταστεί κάποιος πόσο δύσκολη είναι η ανατροφή των παιδιών με την ύπαρξη ενός μόνο γονέα ; Ένας άνθρωπος πρέπει να καλύψει όλες τις ανάγκες του παιδιού ή των παιδιών. Απ' τη μικρότερη μέχρι τη μεγαλύτερη. Πρωταρχικό ρόλο

για το γονέα παίζει το παιδί του, σε δευτερεύοντα ρόλο βάζει τον εαυτό του. Το παιδί με την απουσία του πατέρα ή της μητέρας αντίστοιχα έχει να αντιμετωπίσει μία κατάσταση η οποία απαιτεί πάνω από όλα ψυχολογική στήριξη. Βλέπει γύρω του τους φίλους του, η αγωνία του και η απορία του για τη δική του οικογενειακή κατάσταση εντείνεται. Προσπαθεί να απαντήσει στα ερωτήματα που τίθενται στο μυαλό του.

Απ' την άλλη πλευρά ο μόνος γονέας ο οποίος το μεγαλώνει πρέπει να καλύψει το κενό του απόντα γονέα και να τον αντικαταστήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Μονογονεϊκή οικογένεια χαρακτηρίζεται εκείνη η οποία αποτελείται από τον ένα γονέα ο οποίος ζει με τα παιδιά. Στον ορισμό όμως δεν περιλαμβάνεται η πιθανότητα συμβίωσης και άλλων ατόμων στο ίδιο νοικοκυριό εκτός από τον ένα γονέα με τα παιδιά. Ακόμα δεν αναφέρεται η κάποια μορφής βοήθεια που πιθανόν να δέχεται ο μόνος γονέας από άλλα άτομα. Σε όλες τις περιπτώσεις ο μόνος γονέας έχει αναλάβει την ανατροφή των παιδιών. Αυτό αποτελεί το κριτήριο για το χαρακτηρισμό της μονογονεϊκής οικογένειας.

Η οικογένεια έχει τους ίδιους ρόλους, λειτουργίες και σκοπούς ανεξάρτητα απ' τη μορφή που έχει. Η οικογένεια αποτελεί ένα κέλυφος συνύπαρξης, προστασίας, ασφάλειας και φροντίδας του παιδιού. Η ζωή του παιδιού μέσα στην οικογένεια απαιτεί αρμονική σχέση με το γονέα. Αυτό γιατί η σχέση του παιδιού με τον γονέα καθορίζει την ποιότητα ζωής στην οικογένεια. Η οικογένεια εξακολουθεί να αποτελεί την σημαντικότερη μονάδα της κοινωνίας μας και να έχει τον πρωταρχικό ρόλο της κοινωνικοποίησης.

Συνεπώς, η αντιμετώπιση της μονογονεϊκής οικογένειας απ' την κοινωνία μας πρέπει να είναι ισάξια με την πυρηνική οικογένεια. Η κοινωνία οφείλει να στηρίζει τα μέλη της έτσι ώστε να προστατεύεται η αξιοπρέπειά τους καθώς και τα ανθρώπινα δικαιώματά τους(Γαλάνης, 1995).

1.5 Αιτία δημιουργίας της μονογονεϊκής οικογένειας

Η μονογονεϊκή οικογένεια αποτελεί ένα σύγχρονο οικογενειακό σχήμα, ως αποτέλεσμα της συνεχώς μεταβαλλόμενης κοινωνίας. Η εξέλιξη της μονογονεϊκής οικογένειας σχετίζεται άμεσα με την αύξηση του αριθμού των διαζυγίων, την αύξηση του αριθμού των εκτός γάμου γεννήσεων, την αύξηση της ελεύθερης συμβίωσης, την μείωση του αριθμού των γάμων καθώς και του αριθμού των γεννήσεων (Αποστολόπουλος, 1999).

Η οικογένεια εκτός από κοινωνικός θεσμός είναι και ένας τρόπος οργάνωσης. Πολλές φορές όμως αυτά τα δύο δεν συμπίπτουν. Η οικογένεια αποτελείται από άτομα που προσδιορίζουν τον τρόπο οργάνωσης της ζωής τους. Έτσι η μορφή της οικογένειας που έχουν επιλέξει μπορεί να μην υπάγεται σε κάποιο θεσμικό πλαίσιο.

Σήμερα, παρατηρείται μία ρευστότητα στο θεσμό της οικογένειας λόγω των κοινωνικοοικονομικών μεταβολών. Κάθε άτομο επιλέγει το σχήμα οικογένειας που επιθυμεί. Έτσι η οικογένεια έχει χάσει την παραδοσιακή μορφή της χωρίς βέβαια να ξεφεύγει από τους αρχικούς της στόχους (Μουσούρου, 1993).

Στη σύγχρονη εποχή, πολλά ζευγάρια συγκατοικούν χωρίς γάμο, αρκετές γυναίκες δεν κάνουν παιδιά είτε από επιλογή είτε επειδή το αναβάλλουν έως ότου πια δεν είναι εφικτό και κάποιες άλλες αποφασίζουν να κρατήσουν και να μεγαλώσουν μόνες τους ένα παιδί. Άλλα ζευγάρια χωρίζουν με αποτέλεσμα τα παιδιά να μένουν με τον ένα γονέα. Υπάρχουν και οικογένειες στις οποίες ο ένας γονέας πεθαίνει. Έτσι το παιδί αναγκαστικά μεγαλώνει με τον άλλο γονέα.

Η μονογονεϊκότητα είναι ένα φαινόμενο το οποίο εξαπλώνεται στη σημερινή εποχή. Παρόλα αυτά ο όρος μονογονεϊκή οικογένεια δεν είναι καινούργιος. Υποστηρίζεται ότι στο παρελθόν ήταν πιο συχνό φαινόμενο και οφείλονταν στους προώρους θανάτους των γονιών από ασθένεια, φυσικές καταστροφές και πολέμους. Ακόμα πυρηνικές οικογένειες κατέληγαν σε μονογονεϊκές λόγω του ότι ο ένας απ’

τους δύο γονείς μετανάστευε για οικονομικούς ή πολιτικούς λόγους όπως πολιτική προσφυγιά, εξορία, φυλάκιση κ.λ.π.

Βέβαια σήμερα σύμφωνα με τον όρο «μονογονεϊκή οικογένεια» εννοείται κάτι διαφορετικό. Συγκεκριμένα είναι διαφορετικές οι αιτίες δημιουργίας της. Οι ιδέες περί ισότητας και ελευθερίας από την εποχή της Γαλλικής Επανάστασης του Διαφωτισμού και μετά, τα αριστερά εργατικά κινήματα και η δομή της νέας εμπορικής και βιομηχανικής οικονομίας, η συμμετοχή της γυναίκας στην παραγωγική διαδικασία κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο έδωσαν στη γυναίκα ένα σύγχρονο ρόλο που δεν μοιάζει καθόλου με τον παραδοσιακό της νοικοκυράς. Επίσης η ισοτιμία ανδρών και γυναικών καθώς και οι φεμινιστικές ιδέες που αναπτύχθηκαν αποτέλεσαν έναν πολύ σημαντικό παράγοντα στη διαμόρφωση της κοινωνίας.

Πολλοί πιστεύουν ότι η αύξηση των μονογονεϊκών οικογενειών οφείλεται στην απελευθέρωση της γυναίκας που την οδήγησε στη βελτίωση της θέσης της μέσα στην κοινωνία. Τώρα πια οι γυναίκες σπουδάζουν, εργάζονται. Είναι οικονομικά ανεξάρτητες. Δεν ζουν περιμένοντας να παντρευτούν. Οι προτεραιότητές τους είναι άλλες. Επικεντρώνονται στην επαγγελματική τους αποκατάσταση και έπειτα στη δημιουργία οικογενειακής ζωής.

Επίσης ο ρόλος του ζευγαριού άλλαξε. Τώρα πρωταρχικός σκοπός τους δεν είναι η διαιώνιση του είδους. Η ύπαρξη ενός ζευγαριού εξαρτάται από το αν είναι ευχαριστημένοι και οι δύο από τη κοινή τους συμβίωση διατηρώντας ταυτόχρονα ο καθένας την αυτονομία του και τα προσωπικά του σχέδια. Ένας άλλος ανασταλτικός παράγοντας είναι ότι τα νέα ζευγάρια λειτουργούν διαφορετικά. Δηλαδή σε κάθε πρόβλημα που αντιμετωπίζουν δεν το συζητούν προκειμένου να το επιλύσουν αλλά κλείνεται ο καθένας στον εαυτό του με αποτέλεσμα να απομακρύνεται ο ένας απ' τον άλλον. Ούτε συζητούν το πρόβλημα που τους απασχολεί, ούτε αναζητούν συμβιβαστικές λύσεις με αποτέλεσμα να καταλήγουν αργά ή γρήγορα στο διαζύγιο (<http://poreiagynaikon.gr>).

Έτσι το φαινόμενο της μονογονεϊκότητας ολοένα και αυξάνεται. Τα διαζύγια και οι χωρισμοί δεν θεωρούνται πλέον το τέλος του κόσμου αλλά η αρχή ενός νέου πιο υγιή και φυσιολογικού. Η οικογένεια ακολουθεί ένα μείγμα παραδοσιακών και σύγχρονων προτύπων(Μουσούρου ,1990).

Κατά συνέπεια, είναι δύσκολο να αποδοθεί σ' ένα μόνο παράγοντα την καθιέρωση του όρου «μονογονεϊκή οικογένεια», καθώς ήταν πολλές οι αλληλεπιδράσεις ανάμεσα σε συμπεριφορές και καταστάσεις. Είναι λοιπόν διαφορετικές οι αιτίες που οδηγούν στη μονογονεϊκότητα. Βάσει αυτών καθορίζεται και ο τρόπος που τη βιώνει ο καθένας.

Υπάρχουν αρκετά εναλλακτικά σχήματα οργάνωσης της ιδιωτικής ζωής. Συγκεκριμένα υπάρχει ένα αυξανόμενο ποσοστό ατόμων που επιλέγουν να ζουν μόνοι τους, μία αύξηση του αριθμού των μονογονεϊκών οικογενειών και μία αύξηση του αριθμού των άτεκνων ζευγαριών. Επίσης υπάρχουν οικογένειες που δημιουργούνται από νέο γάμο του ενός ή και των δύο συζύγων. Αυτό το νέο σχήμα οικογενειακής οργάνωσης διακρίνεται από πολλούς συνδυασμούς οικογενειακών καταστάσεων όπως οικογένειες όπου το ζευγάρι ζει χωριστά ή το παιδί ζει χωριστά από τους γονείς του.

Τα παραπάνω σχήματα αποτελούν όψεις της σύγχρονης πραγματικότητας. Η δυνατότητα εναλλαγής από τη μία μορφή στην άλλη δίνει στο άτομο το δικαίωμα κατά τη διάρκεια της ζωής του να περνάει από διάφορα σχήματα οικογενειακής οργάνωσης. Η εξέλιξη των οικογενειακών δομών αντιμετωπίζεται ως «απόκλιση» από την παραδοσιακή μορφή της οικογένειας χωρίς να υπολογίζεται ο σκοπός δημιουργίας αυτού του διαφορετικού τύπου. Η άποψη αυτή φέρει επιπτώσεις όσον αφορά το σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων που στηρίζουν το θεσμό της οικογένειας όποια και αν είναι η μορφή της(Κογκίδου , 1995).

1.6 Η μονογονεϊκή οικογένεια ως ένα σύγχρονο φαινόμενο

Η μονογονεϊκή οικογένεια είναι ένα σύγχρονο φαινόμενο που υπάρχει στην κοινωνία. Αποτελεί μία πραγματικότητα που γίνεται και θα γίνεται όλο και πιο ορατή στατιστικά και κοινωνικά. Το ενδιαφέρον για τις ανάγκες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες γίνεται πιο έντονο τα τελευταία χρόνια. Οι προσπάθειες για θετική παρέμβαση συνεχώς αυξάνονται.

Οι μονογονεϊκές οικογένειες αντιμετωπίζουν προβλήματα όπως: μικρό οικογενειακό εισόδημα, απομόνωση και μοναξιά, υπερφόρτωση ευθυνών και άνιση πρόσβαση σε οικονομικά και κοινωνικά αγαθά. Οι κυριότεροι παράγοντες που οδηγούν στον κοινωνικό αποκλεισμό είναι η ανεργία, η διάλυση της οικογένειας, η περιορισμένη δυνατότητα κοινωνικής προστασίας και η αδυναμία της απασχόλησης λόγω χαμηλού μορφωτικού επιπέδου. Ένα μεγάλο ποσοστό μονογονεϊκών οικογενειών διατρέχει πολύ σοβαρό κίνδυνο από τη φτώχεια.

Οι αιτίες που δημιουργούν τη φτώχεια είναι πολλές. Κύρια είναι ο διαχωρισμός ενός νοικοκυριού σε δύο και κατά συνέπεια η αδυναμία κάλυψης των αναγκών. Οι ανάγκες αυξάνονται αλλά τα εισοδήματα παραμένουν τα ίδια. Στην περίπτωση που ο μόνος-γονέας είναι η γυναίκα το εισόδημα μειώνεται εξαιτίας του περιορισμένου χρόνου που διαθέτουν ειδικά όταν τα παιδιά είναι μικρά. Υπάρχει και η περίπτωση της έλλειψης χρόνου για ξεκούραση λόγω των αυξημένων ευθυνών και υποχρεώσεων ως προς τα παιδιά. Ακόμα αντιμετωπίζει και το πρόβλημα για εύρεση εργασίας ή βελτίωση των επαγγελματικών της προσόντων. Στη σύγχρονη κοινωνία, η γυναίκα πρέπει να είναι ανταγωνιστική. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο απαιτείται να παρακολουθήσει τις αλλαγές που συμβαίνουν στον εργασιακό χώρο. Οι πιο πολλές γυναίκες αδυνατούν να αφιερώσουν τόσο χρόνο στην επαγγελματική τους εξέλιξη. Μάλιστα πολλές που κάνουν παιδιά σε μικρή ηλικία και χωρίζουν μένουν στάσιμες

όσον αφορά την απόκτηση πρόσθετων επαγγελματικών προσόντων και συχνά αποκλείονται από την αγορά εργασίας. Άλλες πάλι δεν εργάζονταν κατά τη διάρκεια του γάμου και πιθανόν να μην είχαν και τα απαραίτητα προσόντα. Μετά από ένα χωρισμό όμως αναγκάζονται να αναζητήσουν εργασία ή ακόμα και να αποκτήσουν χρήσιμες επαγγελματικές γνώσεις που δεν είχαν πριν.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός ταυτίζεται με τη φτώχεια και αποτελεί αδυναμία καταναλωτικής ικανότητας η οποία συνδέεται με την κάλυψη βασικών αναγκών. Η κοινωνική απομόνωση συνεπάγεται και μερική αποστέρηση πλεονεκτημάτων και δικαιωμάτων πρόσβασης σε διαδικασίες και ευκαιρίες.

Απ' την άλλη πλευρά οι μονογονεϊκές οικογένειες που έχουν μόνο-γονέα άνδρα βρίσκονται σε καλύτερη οικονομική και κοινωνική θέση. Ο άνδρας που έχει την επιμέλεια των παιδιών δεν αντιμετωπίζει οικονομικά προβλήματα. Το εισόδημά του επαρκεί για την κάλυψη των αναγκών. Τις ώρες που λείπει από τη δουλειά τη φροντίδα των παιδιών την έχει αναλάβει πιθανόν κάποιος συγγενής από το κοντινό του περιβάλλον ή κάποιος παιδικός σταθμός ή το σχολείο στην περίπτωση που τα παιδιά είναι σχετικά μεγάλα. Ο μόνος-γονέας πατέρας αντιλαμβάνεται με διαφορετικό τρόπο το μέγεθος των παιδιών σε σύγκριση με τη μητέρα. Επίσης ο κοινωνικός περίγυρος αλλιώς αντιμετωπίζει έναν διαζευγμένο, χήρο πατέρα από μία διαζευγμένη, χήρα ή ανύπανδρη μητέρα(Δεληθανάση ,2005).

Η μονογονεϊκή οικογένεια δεν αποτελεί πάντοτε μόνιμη ούτε αναγκαστικά μακροχρόνια μορφή οικογένειας για τα μέλη της. Συνεπώς η διαβίωση ενός ατόμου σε μονογονεϊκή οικογένεια μπορεί να αφορά μόνο μία περίοδο της ζωής του. Είναι βέβαιο ότι περισσότερα άτομα περνούν από την κατάσταση της μονογονεϊκότητας κατά τη διάρκεια της ζωής τους.

Εκτός από την τάση αύξησης των μονογονεϊκών οικογενειών παρατηρείται και μία τάση διαφοροποίησης της μονογονεϊκότητας. Ο όρος «μονογονεϊκή οικογένεια» δηλώνει τη δομή του οικογενειακού σχήματος. Δεν δίνει πληροφορίες σχετικές με τη μορφή που μπορεί να πάρει η μονογονεϊκή οικογένεια και το βαθμό με τον οποίο εξελίσσεται.

Στη σημερινή εποχή, ο αριθμός των μονογονεϊκών οικογενειών λόγω διαζυγίου ολοένα και αυξάνεται. Ο αριθμός των μονογονεϊκών οικογενειών λόγω χηρείας παραμένει στάσιμος ή μειώνεται ενώ ο αριθμός των ανύπανδρων μητέρων παρουσιάζει μία μικρή αύξηση.

Ένας άλλος λόγος για την διάσταση που πήρε το φαινόμενο της μονογονεϊκότητας είναι ότι αρχίζει να αποτελεί ατομική επιλογή. Αιτία της εξέλιξης αυτής είναι η αλλαγή της θέσης της γυναίκας μέσα στην κοινωνία.

Η γυναίκα επηρεαζόμενη από τις μεταβολές αυτές που συνέβησαν, οδηγήθηκε στην επιδίωξη της αυτονομίας της και της ανεξαρτησίας με αποτέλεσμα να υπάρχει αύξηση του ποσοστού των μόνο-γονέων γυναικών. Αυτή η συνεχόμενη αύξηση των μόνο-γονέων γυναικών δείχνει παράλληλα και την επιθυμία τους να αποδείξουν ότι μπορούν να αντεπεξέλθουν μόνες τους στις ανάγκες της οικογένειας. Η ανατροφή των παιδιών παραμένει κύρια ευθύνη της γυναίκας αφού το ποσοστό των μόνων-πατέρων παρουσιάζει ελάχιστη αύξηση.

Σύμφωνα με όλα τα δεδομένα το ποσοστό των μονογονεϊκών οικογενειών θα συνεχίσει την ανοδική του πορεία και σε μικρό χρονικό διάστημα θα θεωρείται ένας συνήθης τύπος οικογένειας. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση το φαινόμενο της μονογονεϊκότητας είναι πιο διαδεδομένο σε σχέση με τη χώρα μας, που έχουμε ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά. Παρόλα αυτά αναμένεται αύξηση του ποσοστού. Υπολογίζεται ότι το ποσοστό των μόνων-πατέρων θα εξακολουθήσει να είναι χαμηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό των μόνων-μητέρων και σε σύγκριση και με τα άλλα κράτη.

Συμπερασματικά, οι μονογονεϊκές οικογένειες δεν αποτελούν ένα νέο κοινωνικό φαινόμενο. Αυτό που τις διαφοροποιεί είναι η αιτία δημιουργίας τους. Οι μονογονεϊκές οικογένειες έχουν πολλές ομοιότητες όσον αφορά τα προβλήματα και τις δυσκολίες που έχουν να αντιμετωπίσουν. Η μονογονεϊκότητα λοιπόν, είναι μία κατάσταση που θα υπάρχει, αποτελώντας έναν τύπο σύγχρονων οικογενειών (Κογκίδου ,1995).

1.7 Χαρακτηριστικά της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας

Η οικογένεια αποτελεί ισχυρό θεσμό στα πλαίσια της ελληνικής κοινωνίας. Στη σημερινή κοινωνία, η ελληνική οικογένεια εμφανίζεται με τη μορφή της πυρηνικής οικογένειας, τόσο στις αστικές όσο και στις αγροτικές περιοχές.

Όσον αφορά τις λειτουργίες της, η οικογένεια διατηρεί ορισμένες αλλά παράλληλα εμφανίζει κάποιες διαφοροποιήσεις. Ένα σύνολο παραγόντων σε συνδυασμό με την ανεπαρκή οικονομική ανάπτυξη, συνέβαλε στη διατήρηση αρκετών στοιχείων συντηρητικότητας.

Κατ' αρχάς, η σημερινή αστική οικογένεια είναι κυρίως συζυγική. (γονείς και ανύπανδρα παιδιά). Αυτό φαίνεται από τη συνεχή μείωση των μελών σ' ένα νοικοκυριό. Ανάλογες έρευνες έχουν δείξει ότι η πλειοψηφία των οικογενειών είναι συζυγικές. Είναι λίγες οι περιπτώσεις που συναντάται διευρυμένη οικογένεια όπου συγκατοικούν οι δύο σύζυγοι με τα ανύπανδρα παιδιά και ενός από τους γονείς των συζύγων. Σχετικά με τις απόψεις που επικρατούν για τους ρόλους των δύο συντρόφων και το πρότυπο της οικογένειας, είναι δύσκολο να διαπιστωθούν οι σημερινές τάσεις.

Τα πορίσματα των σύγχρονων μελετών αποκαλύπτουν βελτίωση ως προς το βαθμό αποδοχής των σύγχρονων οικογενειακών προτύπων και τρόπων ζωής. Αυτό αποτελεί ένδειξη της εξέλιξης των αντιλήψεων που οι άνθρωποι υποστηρίζουν προς τις πιο προοδευτικές μορφές οικογένειας.

Σχετικά με τις τάσεις που επικρατούν ως προς τις κοινωνικές και δημογραφικές συμπεριφορές, διαπιστώθηκαν διαφορές μεταξύ ελληνικής πραγματικότητας και δυτικοευρωπαϊκών χωρών. Για παράδειγμα, η αμφισβήτηση του θεσμού του γάμου οδήγησε πολλές χώρες της δυτικής Ευρώπης στη μείωση του αριθμού του γάμου, στην

αύξηση της ελεύθερης συμβίωσης, καθώς και στην αύξηση των διαζυγίων. Απ' ότι όμως φαίνεται δεν επηρέασε την ελληνική κοινωνία. Έτσι η τάση των νέων ζευγαριών για γάμο δεν παρουσίασε μείωση γεγονός που αποδεικνύει τη σταθερότητα του θεσμού του γάμου. Ελάχιστες είναι οι περιπτώσεις των γεννήσεων εκτός γάμου και οι ελεύθερες συμβιώσεις. Ο αριθμός των διαζυγίων αν και έχει παρουσιάσει άνοδο, βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα στη χώρα μας σε σύγκριση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες(Μαράτου- Αλιμπραντή,1999).

Παρόλα αυτά η μονογονεϊκότητα είναι μία σύγχρονη πραγματικότητα που βιώνεται και στη χώρα μας σε μικρό ποσοστό βέβαια.

Πολλοί κοινωνικοί ερευνητές, υποστηρίζουν ότι οι οικογενειακές αξίες δεν έχουν χαθεί. Απλά έχουν μεταβληθεί. Οι ρόλοι των δύο φύλων έχουν αλλάξει και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την εμφάνιση νέων μορφών οικογένειας. Παρουσιάζεται αδυναμία να επαναπροσδιοριστεί η οικογένεια. Μπορεί και η επιθυμία διατήρησης της παραδοσιακής μορφής οικογένειας να μην αφήνει περιθώρια αποδοχής αυτού του νέου σχήματος. Έτσι οι ευάλωτες και ευπαθείς «νέες» οικογένειες μένουν αβοήθητες στο περιθώριο της κοινωνίας.

Οι μονογονεϊκές οικογένειες γίνονται όλο και πιο ορατές στην ελληνική κοινωνία. Μέσα σε 30 χρόνια ο αριθμός τους έχει αυξηθεί από 11% σε 21,9% του συνόλου των οικογενειών με παιδιά. Το άσχημο είναι ότι το 32% ζει στα όρια της φτώχειας ή κάτω από αυτά. Θλιβερό είναι το γεγονός ότι στη χώρα μας λείπει η υποστήριξη των κοινωνικών υπηρεσιών που θα μπορούσαν να βοηθήσουν ώστε αυτές οι οικογένειες να γλιτώσουν από την ανέχεια, την κοινωνική απομόνωση και την ψυχολογική ανασφάλεια. Ακόμα, απουσιάζει το κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο που θα μπορούσε να διασφαλίσει το δικαίωμα των παιδιών που προέρχονται από τέτοιες οικογένειες σε διατροφή από τον «απόντα» γονέα. Στις περισσότερες περιπτώσεις εκείνος που απουσιάζει είναι ο πατέρας, αφού το 91% των μονογονεϊκών οικογενειών έχουν αρχηγό τη μητέρα και μόλις το 9% τον πατέρα.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, στη χώρα μας υπάρχουν 351.177 μονογονεϊκές οικογένειες. Αυτές με επικεφαλής τη μητέρα είναι 292.485 ενώ με επικεφαλής τον πατέρα 58.692. Οι μονογονεϊκές οικογένειες ανέρχονται

στο 21,9% του συνολικού αριθμού των οικογενειών με παιδιά. Από αυτές το 18,25% αφορά μόνες μητέρες και το 3,65% μόνους πατέρες.

Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε 130.902 μονογονεϊκές οικογένειες με παιδιά κάτω των 18 ετών, οι 41.367 ζουν κάτω από τα όρια της φτώχειας. Οι 22.826 έχουν ένα παιδί, οι 14.462 έχουν δύο παιδιά και οι 4.079 από τρία παιδιά και πάνω. Ο κίνδυνος λοιπόν της φτώχειας αυξάνεται. Στις μονογονεϊκές οικογένειες με ένα παιδί είναι στο 27,1%, με δύο παιδιά στο 37,8% και από τρία παιδιά και πάνω σε 48,5%. Αντιθέτως στις πυρηνικές οικογένειες, μόλις το 14,5% των ζευγαριών με ένα παιδί κινδυνεύει από φτώχεια και το 15,9% των ζευγαριών με δύο παιδιά.

Στη χώρα μας, το 91% των μόνο-γονέων, είναι γυναίκες. Το 73% είναι από 25 έως 49 ετών και το 23% από 50 έως 64 ετών. Από τις μόνες μητέρες, οικονομικά ενεργό είναι μόνο το 44,4% ενώ το 55,5% είναι ανενεργό. Αξιοσημείωτη είναι η περίπτωση των μόνων μητέρων με τέσσερα παιδιά, όπου το 80,6% είναι οικονομικά ανενεργές.

Αυτό που συνίσταται είναι κρατική μέριμνα. Χωρίς αυτή οι μονογονεϊκές οικογένειες με αρχηγό μητέρα κυρίως, θα βρίσκονται μονίμως στον κίνδυνο της φτώχειας (Δεληθανάση,2005).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^Ο

ΜΟΝΕΣ-ΜΗΤΕΡΕΣ

2.1 Διαζύγιο : παράγοντας κρίσης για την οικογένεια

Το διαζύγιο, δεν αποτελεί ένα « παθολογικό» συστατικό του ζευγαριού, αλλά μία «φυσιολογική» πλευρά του θεσμού του γάμου που θα εξακολουθεί να υπάρχει και στο μέλλον. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο άνθρωπος κατά τη διάρκεια της ζωής του ενδέχεται να βιώσει και άλλους χωρισμούς. Το διαζύγιο αποτελεί μία διαδικασία όπου ενυπάρχει η συναισθηματική κρίση. Μέσα από αυτή την κατάσταση που περνάει το άτομο του δίνεται η ευκαιρία για προσωπική ανάπτυξη και ωρίμανση (Roussel , 1980).

Μέσα από την κατάσταση του διαζυγίου προκύπτουν διάφορα προβλήματα, όπως αυτό της απειλής, της απώλειας ή της πρόκλησης. Εάν αυτά τα προβλήματα δεν επιλυθούν τότε δεν υπάρχει επιστροφή στην προηγούμενη ισορροπία και το αποτέλεσμα του διαζυγίου είναι αδιέξοδο ανάμεσα στη σχέση των δύο συζύγων.

Η απειλή της ικανοποίησης των βασικών αναγκών μπορεί να προκαλέσει αντιδράσεις άγχους, η απώλεια δημιουργεί κατάθλιψη και η πρόκληση μπορεί να κινητοποιήσει νέους τρόπους επίλυσης προβλημάτων. Γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι το διαζύγιο δημιουργεί στο άτομο ένα πλήθος αντιδράσεων όταν εμφανίζονται δυσκολίες στην ικανοποίηση των «θέλω» του. Υιοθετεί έναν νέο τρόπο ζωής. Ανασταλτικό παράγοντα πιθανόν να προκαλέσει η σχέση με τα παιδιά και η άσκηση του γονεϊκού ρόλου.

Το διαζύγιο δίνει την ευκαιρία στο άτομο να αναπτύξει τη σεξουαλική του ταυτότητα, τις διαπροσωπικές του σχέσεις, τις αξίες και τον τρόπο ζωής του, τις επαγγελματικές του προοπτικές. Παράλληλα βιώνει και μια διαδικασία πένθους μέσα από τα συναισθήματα της άρνησης, της απώλειας, της κατάθλιψης, του θυμού. Προσπαθεί να αναθεωρήσει την προσωπική του ταυτότητα και τον νέο τρόπο ζωής του. Αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα να τον αποδεχτεί και να μπορέσει έτσι να σχεδιάσει την καινούργια του ζωή.

Η μονογονεϊκότητα βιώνεται διαφορετικά από τους γονείς ανάλογα με τη σχέση που έχουν με το παιδί. Κατά τον Poussin (1993), υπάρχει η ολοκληρωτική μονογονεϊκότητα και η μονογονεϊκότητα των Σαββατοκύριακων και των διακοπών.

Τις περισσότερες φορές μετά από ένα διαζύγιο οι μητέρες είναι εκείνες που ζουν με τα παιδιά. Η δυνατότητα για κοινή γονική επιμέλεια επιτρέπει στους γονείς να ασκούν μαζί τα καθήκοντά τους. Στο δικαστήριο καθορίζεται βέβαια ο τόπος κατοικίας του παιδιού. Με αυτόν τον τρόπο μπορούν οι γονείς να ασκήσουν με διαφορετικό τρόπο το γονεϊκό τους ρόλο.

Μετά από αυτό το «παιχνίδι» του διαζυγίου, τα παιδιά είναι τα θύματα της κατάστασης. Όλες οι συνέπειες πέφτουν πάνω τους. Ο χωρισμός των γονιών τους βιώνεται σαν μια μορφή εγκατάλειψης. Είναι περισσότερο επώδυνη για τον γονέα που την υφίσταται. Ο γονέας που μένει μόνος με το παιδί αναπτύσσει πολλές αντιστάσεις στη διατήρηση της σχέσης του παιδιού με το γονέα «που τους εγκατέλειψε». Η παρουσία «δικαστικής εποπτείας» βοηθάει στην καλύτερη αντιμετώπιση της διαδικασίας του διαζυγίου. Καθορίζει τα πλαίσια στα οποία θα ασκείται ο γονεϊκός ρόλος του «απόντος γονέα». Η συμπεριφορά αυτή του γονέα πιθανόν να επηρεάσει και το παιδί και να αρνείται τη διατήρηση της σχέσης με τον «απόντα γονέα». Η οικονομική κατάσταση της γυναίκας ίσως να είναι περισσότερο επισφαλής λόγω του ότι το δικαστήριο αναλαμβάνει τη ρύθμιση των οικονομικών διακανονισμών. Επίσης η επιμέλεια των παιδιών γίνεται πιο ξεκάθαρη. Η οριστική λύση του γάμου μέσω του διαζυγίου συντελεί στην αποτελεσματικότερη και στη μη ανασταλτική σχεδίαση του νέου τρόπου ζωής.

Στην περίπτωση που το διαζύγιο είναι αποτέλεσμα κοινής απόφασης των γονέων μετά από διαδοχικές συζητήσεις, τότε αυτή η διαδικασία προσφέρει περισσότερες ευκαιρίες για διατήρηση μιας υγιούς σχέσης του παιδιού με τους γονείς του(Κογκίδου,1995).

Το παιδί δεν μπορεί να καταλάβει τι είναι αυτό που κάνει τους γονείς του να φτάσουν στο χωρισμό. Στα μάτια του οι γονείς του είναι «ένα». Όταν το ζευγάρι χωρίσει, το παιδί ανακαλύπτει την προσωρινότητα της κοινής συμβίωσης, νιώθει ανασφάλεια για ό, τι πρόκειται να αλλάξει και αγωνία για την «καινούργια» του ζωή.

Το Οικογενειακό Δίκαιο δέχτηκε αλλαγές προκειμένου να επικεντρωθεί στο συμφέρον του παιδιού και όχι τόσο στη καλύτερη σχέση των γονέων. Η οικογενειακή σταθερότητα αποκτά διαφορετική σημασία και η γονική μέριμνα ανατίθεται στο γονέα που έχει τη δυνατότητα να προσφέρει στο παιδί κοινωνική, οικονομική και συναισθηματική ασφάλεια.

Παράλληλα, η μόνη πλέον μητέρα έχει να «παλέψει» με τον εαυτό της για να ξεπεράσει την πίκρα, το θυμό, την απογοήτευση, τη γεύση της αποτυχίας που νιώθει. Έχει να αντιμετωπίσει την αλλαγή στην προσωπική, την οικονομική και την κοινωνική ζωή της. Πάνω απ' όλα όμως πρέπει να σταθεί στα πόδια της για να προστατεύσει τα παιδιά για να μην πληγωθούν περισσότερα μιας και αυτά είναι πιο ευάλωτα από αυτή την κατάσταση(<http://myworld.gr>).

Ο κάθε γονέας είναι μοναδικός και αναντικατάστατος για το παιδί. Η κοινή γονική μέριμνα και η εκ περιτροπής παραμονή των παιδιών πότε στο ένα νοικοκυριό και πότε στο άλλο θεωρείται μία βασική προϋπόθεση για τη διατήρηση του δικαιώματος του παιδιού να έχει και του δύο του γονείς. Ο νέος σύντροφος ή σύζυγος του κάθε γονέα δεν πρόκειται να αντικαταστήσει το ρόλο του «φυσικού» γονέα. Θα αποτελεί πατρικό ή μητρικό υποκατάστατο.

Η οικογενειακή σταθερότητα διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του παιδιού και υπερνικάει κάθε συζυγική ρήξη. Βασική προϋπόθεση είναι η δημιουργία ενός τρόπου ζωής διαφορετικού από την προηγούμενη πυρηνική οικογένεια έτσι ώστε το παιδί να μεγαλώσει μέσα σε ένα υγιές και φυσιολογικό περιβάλλον(Κογκίδου,1995).

2.2 Διαζευγμένη μητέρα

Το διαζύγιο είναι βέβαια, η τελευταία «ποινή» που επιβάλλεται στη σχέση του γάμου αλλά δεν έρχεται απρόσκλητα. Είναι απόρροια πολλών προβλημάτων, τα οποία αναφύονται στους κόλπους της οικογένειας και την οδηγούν συχνά, αλλά σταθερά στη διάλυση είτε αυτή είναι χωρισμός είτε συμβατική συμβίωση είτε διαζύγιο.

Η έξοδος της γυναίκας στο χώρο της εργασίας και μάλιστα με ισότιμες απαιτήσεις, την επιβάρυναν με νέες υποχρεώσεις και της πρόσθεσαν ευθύνες και άγχη.

Είναι αμφίβολο αν η οικονομική αυτοτέλεια και η επαγγελματική καταξίωση της έδωσαν όσα θα περίμενε. Αναμφισβήτητα όμως η οικογένεια στερήθηκε τη δημιουργική της παρουσία στο σπίτι. Τα παιδιά έχασαν τις περισσότερες ζωτικές ώρες τη μητέρα τους, ο σύζυγος πολλές φορές συναντάει μια σύντροφο κουρασμένη αλλά και με απαιτήσεις. Όλα αυτά τα προβλήματα αλλά και άλλες συγκρούσεις οδήγησαν στην αύξηση των διαζυγίων και στη δημιουργία μονογονεϊκών οικογενειών.

Η διαζευγμένη μητέρα, είναι μία γυναίκα έπειτα από ένα απλό χωρισμό ή ένα διαζύγιο. Έχει να αντιμετωπίσει τη θλίψη της για την απώλεια μιας «ολοκληρωμένης» οικογένειας και ταυτόχρονα απαιτείται να αναλάβει σε σύντομο χρονικό διάστημα δύο ρόλους αυτό της μητέρας και αυτόν του πατέρα. Χρειάζεται να ξεπεράσει τον πόνο της και να αντιμετωπίσει τη νέα οικογενειακή πραγματικότητα με

θάρος και δύναμη. Το παιδί δεν πρέπει να βιώσει τη στενοχώρια της μητέρας του διότι και αυτό θα μελαγχολήσει και θα χάσει τις ισορροπίες του.

Πολλές μητέρες «ζουν» μόνο και μόνο για το παιδί τους. Έπειτα από το χωρισμό όλη τους η προσοχή επικεντρώνεται στο παιδί. Οι μοναχικές μητέρες, είναι ιδιαίτερα ευαίσθητες στο θέμα «παιδί», πιστεύουν πως αυτό που απαιτείται για τη σωστή ανατροφή είναι η αυτοθυσία. Έτσι δίνουν όλο τους το είναι. Αυτός ο τρόπος δεν κάνει καλό στο παιδί. Προσκολλάται επάνω στη μητέρα και η μητέρα σ' αυτό και προκύπτουν δυσκολίες αργότερα. Περνώντας τα χρόνια, οι μητέρες αντιμετωπίζουν μια άλλη απώλεια, αυτή του παιδιού τους και μένουν πραγματικά μόνες και χωρίς λόγο ύπαρξης.

Η διαζευγμένη μητέρα μπορεί να κατανέμει το χρόνο της τόσο στο παιδί όσο και στον εαυτό της. Επειδή είναι διαζευγμένη δεν παύει να είναι γυναίκα. Εκτός από το παιδί που διαδραματίζει ίσως το πιο σημαντικό μέρος της ζωής της χρειάζεται να αφιερώσει και ένα μέρος του χρόνου της και σε άλλα πράγματα που θα ικανοποιήσουν την ίδια.

Άλλες φορές, η μητέρα λόγω του θυμού προς τον πρώην σύντροφο, διεκδικούν το παιδί σαν μήλο της έριδος. Υπάρχουν γυναίκες, που στερούν το παιδί από το πατέρα του. Αυτό το κάνουν προς ένδειξη τιμωρίας που βρίσκονται στην κατάσταση αυτή. Καλύτερη είναι η συνεργασία με τον πρώην σύζυγο. Το παιδί δεν πρέπει να στερηθεί τον «απόντα» γονέα εξαιτίας της εγωιστικής συμπεριφοράς της μητέρας. Στο μέλλον πιθανόν να χρειαστεί τη βοήθεια του για να αντιμετωπίσουν από κοινού δυσκολίες που θα αφορούν το παιδί όπως αρρώστιες, έξοδα και τυχόν κάποια προβλήματα που θα απαιτούν και τη συμμετοχή του πατέρα για να βρεθεί λύση.

Απ' την άλλη πλευρά η μητέρα είναι μόνη. Είναι υπεύθυνη για την ανατροφή και τη φροντίδα του παιδιού της. Όταν εργάζεται ο χρόνος που της απομένει για να ασχοληθεί με το παιδί της είναι ελάχιστος. Καταφεύγει συχνά στην απόφαση να μην εργαστεί για να κερδίσει έτσι το «χαμένο» χρόνο και να τον αφιερώσει στο παιδί της. Κάτι τέτοιο όμως, έχει επιπτώσεις για τον εαυτό της και για την προσωπική της ευτυχία. Μέσα από την εργασία, αναπτύσσει κοινωνικές σχέσεις με τους συναδέλφους της, ξεχνά κατά κάποιο τρόπο το πρόβλημά της. Ενώ μέσα στο σπίτι

ανακυκλώνεται θέλοντας και μη η κατάσταση, αφοσιώνεται στο παιδί, δεν έχει ενδιαφέροντα.

Η διαζευγμένη μητέρα που βιώνει όλη αυτή την κατάσταση χρειάζεται συμπαράσταση πρώτα απ' όλα από το στενό κοινωνικό της περιβάλλον και έπειτα από τους φίλους. Καμιά φορά βέβαια συμβαίνει το αντίθετο. Οι φίλοι είναι δίπλα σε δύσκολες στιγμές και το στενό συγγενικό περιβάλλον διστάζει να αντιμετωπίσει την κατάσταση της μονογονεϊκότητας με φυσιολογικό τρόπο.

Μία μονογονεϊκή οικογένεια είναι πιο υγιής από μία οικογένεια όπου κυριαρχούν προβλήματα και συγκρούσεις μεταξύ των συζύγων. Είναι ένα ασφαλές περιβάλλον όπου το παιδί μπορεί να αναπτυχθεί και να ωριμάσει(<http://myworld.gr>).

2.3 Χήρα μητέρα

Ορισμένα γεγονότα, είναι πάνω από την ανθρώπινη βούληση και δυστυχώς δεν αλλάζουν. Ξαφνικά, ένα τραγικό γεγονός αφήνει τη μητέρα χωρίς το σύντροφό της. Από τη μία στιγμή στην άλλη η γυναίκα μένει μόνη με τα παιδιά και το βαθύ πόνο της απώλειας. Τότε γίνεται ο μοναδικός γονιός, το μοναδικό καταφύγιό τους. Όμως, η δύναμη της μητρικής αγάπης ξεπερνά κάθε ανθρώπινο όριο και η επιτακτική ανάγκη της συναισθηματικής επιβίωσης επιτάσσει τη μητέρα να προχωρήσει και να κάνει ένα νέο ξεκίνημα στη ζωή της(<http://myworld.gr>).

Ο θάνατος του συζύγου έπαψε να αποτελεί την κύρια αιτία μονογονεϊκότητας για τις γυναίκες. Ο αριθμός των χήρων μόνων-μητέρων αναμένεται να μειωθεί περισσότερο καθώς ο μέσος όρος ζωής του άνδρα αυξάνεται και δεν υπάρχει πόλεμος.

Οι χήρες είναι συνήθως, μεγαλύτερες από τις υπόλοιπες μόνες-μητέρες και οι λιγότερο δραστήριες επαγγελματικά. Έχουν όμως την υψηλότερη κοινωνική θέση σε σχέση με τις άλλες μόνες-μητέρες, γιατί η κατάσταση της μονογονεϊκότητας ήταν αναπόφευκτη γι' αυτές και γιατί προέρχονται από ένα σχήμα ζωής σε ζευγάρι. Επίσης, βρίσκονται σε καλύτερη οικονομική κατάσταση σε σύγκριση με τις άλλες γυναίκες που βιώνουν τη μονογονεϊκότητα, διότι παίρνουν κάποια σύνταξη, έχουν υπό την κατοχή τους όλη την περιουσία (κινητή και ακίνητη) που είχαν και όταν

ζούσε ο σύζυγός τους. Ακόμα έχουν μεγαλύτερα παιδιά και καλύτερη κοινωνική ασφάλιση.

Ένα από τα πλεονεκτήματά της είναι ότι αντιμετωπίζεται θετικά από το κοινωνικό της περιβάλλον. Θεωρείται κοινωνικά αποδεκτή και η οικογένειά της, το φιλικό της περιβάλλον και γενικότερα η κοινότητα την αντιμετωπίζει με συμπάθεια. Ο κόσμος αποδέχεται καλύτερα την μονογονεϊκότητα που προέρχεται από τη χηρεία. Αυτή η αποδοχή της παρέχει την απαραίτητη συναισθηματική στήριξη κατά την περίοδο του πένθους και της πιο εύκολης προσαρμογής της στο ρόλο της μητέρας. Τα προβλήματα που έχει να λύσει είναι παρόμοια με αυτά που αντιμετωπίζουν και οι άλλες μόνες-μητέρες. Το θετικό είναι ότι ξεκινά με καλύτερους όρους.

Απ' την άλλη πλευρά οι περιορισμοί και τα κοινωνικά «πιστεύω», που τίθενται από την κοινότητα, είναι πολύ περισσότερα. Είναι διαφορετική η αντιμετώπιση από την κοινωνία της χήρας μητέρας σε σχέση με αυτή του χήρου πατέρα. Η κοινωνική απομόνωση που της επιβάλλεται καθώς και η κριτική που της απευθύνεται όταν ξεπεράσει τα κοινωνικά «όρια» μπορεί να οδηγήσει την οικογένεια σε αποκλεισμό. Αυτός ο αποκλεισμός είναι συνήθως κοινωνικός και αφορά και την ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων που είναι αναγκαίες στη σημερινή εποχή. Αναπόφευκτα η μόνη χήρα μητέρα βιώνει το συναίσθημα της μοναξιάς και της αποξένωσης.

Μία άλλη διάσταση της μονογονεϊκότητας, όπως υποστηρίζει ο Silverman (1969) είναι ότι οι χήρες μητέρες έχουν την ηθική και συναισθηματική συμπαράσταση όχι τόσο από το συγγενικό τους περιβάλλον, τους φίλους, τους ιερείς όσο από άλλες χήρες. Επίσης, ο Caplan (1974), κατέληξε στο ίδιο συμπέρασμα, ότι τα άτομα που βιώνουν την ίδια κατάσταση είναι περισσότερο αποτελεσματικά συγκριτικά με άλλα άτομα. Σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν ορισμένα υποστηρικτικά δίκτυα που κάνουν την εμφάνισή τους σε άλλα κράτη. Συγκεκριμένα, υπάρχουν κοινωνικοί οργανισμοί, σύλλογοι που βοηθούν πολλές μόνες χήρες μητέρες να αντιμετωπίσουν τη μονογονεϊκότητα πιο ανώδυνα προσφέροντας ηθική και συναισθηματική στήριξη. Εκεί έρχονται σε επαφή με άλλα άτομα και ανταλλάσσουν

απόψεις. Έτσι επεξεργάζονται το πένθος τους χωρίς να χρειαστεί να το καταπνίξουν ή να το αποφύγουν.

Δυστυχώς στη χώρα μας δεν υπάρχουν τέτοιοι υποστηρικτικοί οργανισμοί. Υπάρχουν σύλλογοι μονογονεϊκών οικογενειών που πιθανόν εκεί να μπορούν οι χήρες μητέρες να καλύψουν το κενό όσον αφορά τη συναισθηματική και κοινωνική στήριξη.

Έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί, έδειξαν ότι οι χήρες μητέρες ξεπερνούν ευκολότερα την κατάσταση του πένθους όταν έρχονται σε επαφή με άλλα άτομα που τα θεωρούν βοηθητικά. Αντίθετα, χήροι ή χήρες που δεν ήρθαν σε μια αντίστοιχη επαφή δεν είχαν εξέλιξη όσον αφορά στο να ξεπεράσουν το πένθος και να πάνε σε μια άλλη κατάσταση.

Οι ίδιες έρευνες έδειξαν ότι ο θυμός, η υπερευαισθησία και γενικότερα τα μη θετικά συναισθήματα των χήρων μπορεί να οδηγήσουν σε ρήξη των σχέσεων με άτομα του υποστηρικτικού δικτύου που δεν κατανοούν τις ανάγκες τους. Οι ανεπιτυχείς παρεμβάσεις των μελών του δικτύου πιθανόν να οδηγήσουν σε αντίθετα αποτελέσματα από τα αναμενόμενα. Κατά τον Langer (1957), η διαδικασία αυτή μπορεί να παρεμποδιστεί όταν οι χήροι ή οι χήρες κρύψουν τα συναισθήματά τους λόγω των παιδιών.

Παλαιότερα, σημαντικές υποστηρικτικές ομάδες για τις χήρες, ήταν η οικογένεια, η εκκλησία και οι φίλοι. Σήμερα, όμως με τις κοινωνικές αλλαγές που έχουν γίνει, η αποτελεσματικότητα αυτών των πηγών κατά τη διάρκεια του πένθους μειώθηκε (Κογκίδου, 1995).

2.4 Ανύπανδρη μητέρα

Η μητρότητα εκτός γάμου αφορά στις γεννήσεις παιδιών εκτός γάμου από μόνες-μητέρες που είτε συμβιώνουν είτε όχι και στις γεννήσεις που η παντρεμένη μητέρα δηλώνει ή αποδεικνύεται δικαστικά ότι η πατρότητα δεν ανήκει στο νόμιμο σύζυγό της.

Πάρα πολλοί παράγοντες μπορεί να επιδράσουν στην απόφαση της ανύπαντρης μητέρας να μεγαλώσει η ίδια το παιδί τη ή να το δώσει για υιοθεσία. Οι λόγοι είναι συνήθως οικονομικοί, συναισθηματικοί και επηρεάζουν την απόφασή της να έχει κάποια επαφή με κοινωνικές υπηρεσίες, να ανακοινώσει την εγκυμοσύνη στους γονείς της και τον υποψήφιο πατέρα(Κογκίδου,1995).

Από τη δεκαετία του '80 άρχισε να δίνεται προσοχή στη μονογονεϊκότητα που αναφέρεται στη μητρότητα εκτός γάμου. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι η άγαμη μητέρα, αποτελεί ατομική επιλογή στις μέρες μας. Η κατάσταση αυτή περιλαμβάνεται στα πλαίσια μιας γενικότερης εξέλιξης της κοινωνίας.

Η μονογονεϊκή οικογένεια της ανύπανδρης μητέρας δεν είναι μία σταθερή κατάσταση, ούτε η έννοια αυτή προσδιορίζει τον τρόπο και τις συνθήκες με τις οποίες επιβιώνει μια οικογένειας αυτής της μορφής. Οι άγαμες μητέρες βιώνουν την κατάσταση της μονογονεϊκότητας με διαφορετικό τρόπο από τις άλλες μόνες-μητέρες. Έτσι μεγαλώνουν το παιδί τους κάτω από ποικίλες συνθήκες:

- Μητέρες που έπειτα παντρεύονται τον πατέρα του παιδιού τους (παύει να είναι ανώδυνη περίπτωση).
- Μητέρες που τελούν γάμο με άλλο άνδρα και όχι με τον πατέρα του παιδιού τους.
- Μητέρες που αναλαμβάνουν να μεγαλώσουν το παιδί τους στα πλαίσια της ελεύθερης συμβίωσης.
- Μητέρες που ανατρέφουν το παιδί τους στα πλαίσια της αρχικής τους οικογένειας και εντάσσονται μέσα σε αυτή.
- Μητέρες που μεγαλώνουν μόνες τους το παιδί τους φτιάχνοντας ένα δικό τους οικογενειακό περιβάλλον. (Αποστολόπουλος,1999)

Για μερικές γυναίκες, η επιλογή της μητρότητας εκτός γάμου, είναι μία συνειδητή απόφαση στην οποία καταλήγουν έπειτα από μία μακρόχρονη διανοητική διαδικασία.

Για άλλες, η απόφαση είναι πιο αυθόρμητη, παρόλο που πρόκειται για επιθυμητή εγκυμοσύνη και αποφασίζεται μέσα σ' ένα κλίμα αντίθετο με βάση τα κοινωνικά στερεότυπα.

Υπάρχει και η περίπτωση της μητέρας «θύματος» συγκεκριμένων καταστάσεων για την οποία η εγκυμοσύνη δεν είναι επιθυμητή. Η μητέρα αυτή βέβαια αντιμετωπίζει δυσκολίες ως προς την άσκηση του γονεϊκού ρόλου αργότερα. Αυτές οι μητέρες δεν επιθυμούν την απόκτηση παιδιού, αλλά αναγκάζονται να κρατήσουν το παιδί διότι ήταν αργά για την πραγματοποίηση άμβλωσης. Συνήθως αυτή η περίπτωση ανύπανδρων γυναικών συναντάται περισσότερο στις αγροτικές περιοχές και λιγότερο στις αστικές. Άλλη περίπτωση άγαμων μητέρων, είναι αυτές που στην αρχή δεν επιθυμούσαν την εγκυμοσύνη, έπειτα όμως αποφάσισαν να κρατήσουν το παιδί τους και να το μεγαλώσουν μόνες τους.

Ένας παράγοντας που συντέλεσε στην αύξηση των γεννήσεων εκτός γάμου είναι η εξέλιξη της βιοτεχνολογίας. Η γυναίκα, μπορεί να γίνει μητέρα χωρίς τη συμμετοχή του άντρα. Άλλη μία μορφή μονογονεϊκότητας εμφανίζεται. Η μόνη-μητέρα μπορεί να μεγαλώσει το παιδί της επιλέγοντας η ίδια κάτω από ποιες συνθήκες θα συμβεί αυτό.

Θα ήταν καλύτερο να μελετηθεί ξεχωριστά η περίπτωση της μόνης-μητέρας που μεγαλώνει μόνη της το παιδί της από εκείνη που συζεί με τον πατέρα του παιδιού

ή άλλο σύντροφο. Μία άλλη σημαντική διάκριση μπορεί να γίνει όσον αφορά στη σχέση του πατέρα με τα παιδιά του που τα έχει αναγνωρίσει και τη σχέση του πατέρα με τα μη αναγνωρισμένα παιδιά του. Ο μεγαλύτερος αριθμός παιδιών που προέρχονται από ανύπανδρη μητέρα είναι αναγνωρισμένα από τον πατέρα τους.

Στις ανύπανδρες μητέρες μπορούν να ενταχθούν και εκείνες που έχουν μία επιθυμητή εγκυμοσύνη και αποφασίζουν να κρατήσουν το παιδί ενώ παράλληλα συμβιώνουν με έναν σύντροφο. Αυτή την περίπτωση τη συναντάμε πιο συχνά στα νέα άτομα και προκύπτει πριν ή κατά τη διάρκεια της ελεύθερης συμβίωσης. Ένα μεγάλο ποσοστό ζευγαριών που αρχικά συμβιώνουν στη συνέχεια παντρεύεται ή αποφασίζει να κάνει ένα ή περισσότερα παιδιά χωρίς γάμο.

Για τη χώρα μας δεν υπάρχουν επίσημα στατιστικά στοιχεία για τα ζευγάρια που συμβιώνουν ούτε και για το ποσοστό των γεννήσεων εκτός γάμου που ανήκουν σ' αυτή την κατηγορία.

Πολλοί σύντροφοι υποστηρίζουν πως η κατάσταση της ελεύθερης συμβίωσης είναι μια μορφή προγαμιαίας ένωσης. Σε συμβολικό επίπεδο η συμβίωση αποτελεί μία τελετουργία εισαγωγής στο γάμο και με ό, τι αυτός αντιπροσωπεύει (Bejin, 1982).

Η ένωση των συντρόφων με τη μορφή της συμβίωσης, μοιάζει πολύ με αυτή του γάμου. Όπως είναι φυσικό μαζί με την αύξηση των διαζυγίων έχουμε παράλληλη αύξηση του αριθμού των χωρισμών στις ελεύθερες συμβιώσεις, γεγονός που συντελεί στην αύξηση των ανύπανδρων μητέρων (Κογκίδου, 1995).

2.5 Ανύπανδρη μητέρα – το ιστορικό της

Η εξέλιξη του φαινομένου της μονογονεϊκής οικογένειας συνδέεται άμεσα με την αύξηση του αριθμού των διαζυγίων, την αύξηση των εκτός γάμου γεννήσεων, την αύξηση της ελεύθερης συμβίωσης καθώς και τη μείωση του αριθμού των γάμων. Συγκεκριμένα, ο αριθμός των μονογονεϊκών οικογενειών λόγω χηρείας παραμένει σταθερός, ίσως να παρουσιάζει και μείωση τα τελευταία χρόνια. Διαπιστώνεται αύξηση στον αριθμό των μονογονεϊκών οικογενειών που προέρχεται από διαζύγιο.

Όσον αφορά στον αριθμό των μονογονεϊκών οικογενειών που αποτελούνται από ανύπανδρη μητέρα και το παιδί της παρατηρείται μια μικρή αύξηση.

Η συνειδητή απόφαση της μονογονεϊκότητας και της άρνησης του γάμου είναι φαινόμενα που εξαπλώνονται πολύ γρήγορα σ' ολόκληρο τον κόσμο. Πολλοί είναι αυτοί που υποστηρίζουν ότι τέτοιες τάσεις υποκινούνται από τα φεμινιστικά κινήματα και τις μαχητικές οπαδούς των «γυναικείων απελευθερωτικών κινήμάτων». Αυτά τα κινήματα υιοθετούν απόψεις για έναν καινούργιο τρόπο ζωής, στα πλαίσια του οποίου ο γάμος δεν είναι ο μοναδικός τρόπος συμβίωσης με το άλλο φύλο.

Στη χώρα μας, το πρόβλημα της ανύπανδρης μητέρας δεν έχει πάρει ποσοτικά μεγάλες διαστάσεις, συγκριτικά με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Το «Κέντρο Βρεφών Μητέρα» έχει προσεγγίσει το θέμα της άγαμης μητέρας. Δεν υπάρχει ακριβής αριθμός των άγαμων μητέρων. Αυτό εν μέρει οφείλεται διότι σε πολλές χώρες το φαινόμενο της άγαμης μητρότητας είναι «απαγορευμένο».

Έτσι πολλές μητέρες αποκρύπτουν μία τέτοια κατάσταση, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να πραγματοποιηθεί σωστή απογραφή τέτοιων νοικοκυριών.

Από διάφορες έρευνες που έχουν γίνει, προκύπτει ότι υπάρχουν βασικοί παράγοντες που οδηγούν στη δημιουργία μονογονεϊκότητας από άγαμη μητέρα. Ορισμένοι παράγοντες είναι:

α) Οι μεγάλες συγκρούσεις μέσα στην οικογένεια, κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας της ανύπανδρης μητέρας.

β) Το μη υγιές οικογενειακό περιβάλλον μέσα στο οποίο μεγάλωσε η άγαμη μητέρα.

γ) Οι δύσκολες σχέσεις της άγαμης μητέρας με το άλλο φύλο κατά τη διάρκεια της παιδικής ή εφηβικής ηλικίας.

Διαπιστώθηκε ότι ένα μεγάλο ποσοστό ανύπανδρων μητέρων προέρχεται από διαλυμένες οικογένειες ή μονογονεϊκές οικογένειες στις οποίες δεν υπήρχε η κατάλληλη συναισθηματική υποστήριξη. Επίσης τα υλικά αγαθά ήταν ανεπαρκή. Σε μεγάλο ποσοστό το οικογενειακό τους περιβάλλον, χαρακτηριζόταν από προβληματική συμβίωση με αποτέλεσμα να τραυματίζονται ψυχικά. Στις παραπάνω περιπτώσεις η μητρότητα αποτελούσε διέξοδο. Ένα διέξοδο από τις οδυνηρές καταστάσεις που βίωναν στο οικογενειακό τους περιβάλλον. Οι άγαμες μητέρες

χαρακτηρίζονται από πολλούς ως περίεργες προσωπικότητες με μη αναπτυγμένο το αίσθημα της ευθύνης. Ακόμα, τις θεωρούν ανώριμες και ότι αυτό που επιζητούν είναι να νοιώσουν χαρά μέσα από τη μητρότητα.

Άλλοι παράγοντες που αυξάνουν το φαινόμενο της άγαμης μητρότητας είναι ελλιπής σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των νέων, η ελάχιστη ενημέρωσή τους σε θέματα κοινής διαβίωσης ζευγαριών και η μη επαρκής πληροφόρηση για τη χρήση αντισυλληπτικών μέσων. Επίσης οι ψυχολογικοί παράγοντες συντελούν στην όξυνση του προβλήματος. Επιδρούν ασυνείδητα στην προσωπικότητα της ανύπανδρης μητέρας, όπως η επιθυμία της να προβληθεί μέσω του ρόλου της μητέρας, η απόδειξη ωριμότητάς με το να κρατήσει και να μεγαλώσει ένα παιδί. Οι πιο σοβαροί λόγοι που συντελούν στη δημιουργία του προβλήματος είναι η μοναξιά, η έλλειψη ασφάλειας, ο φόβος, η αγωνία, η απογοήτευση, συνοδευόμενα όλα αυτά με ένα αίσθημα ενοχής για το παιδί που έρχεται στον κόσμο χωρίς την παρουσία του πατέρα.

Αντίθετα, υπάρχουν και ανύπανδρες μητέρες που προέρχονται από ένα κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον πιο υγιές. Έχουν μία επαγγελματική εξειδίκευση, δεν είναι απομονωμένες τόσο πολύ, όπως οι μητέρες που προέρχονται από τα πιο χαμηλά στρώματα. Οι γυναίκες αυτές είναι πιο ενημερωμένες σε τέτοια θέματα και έτσι γνωρίζουν καλύτερα την κατάσταση στην οποία βρίσκονται. Προσπαθούν μέσα απ' τη μονογονεϊκότητα να κινηθούν, δραστηριοποιούνται, ζητούν βοήθεια από κοινωνικά ιδρύματα όταν το έχουν ανάγκη. Δεν κρύβουν την κατάστασή τους, αντίθετα προσπαθούν να την υπερασπιστούν και να αποκτήσουν περισσότερα δικαιώματα. Συνήθως στις περιπτώσεις αυτές η μονογονεϊκότητα έχει προέλθει λόγω της μη ικανοποιητικής συμβίωσής τους με το άλλο φύλο. Ο πατέρας του παιδιού δεν το αναγνωρίζει τις περισσότερες φορές. (Αποστολόπουλος, 1999)

2.6 Ο «άγνωστος» πατέρας

Η μητρότητα εκτός γάμου είναι σήμερα μία πιο επιθυμητή κατάσταση απ' ό,τι παλαιότερα. Η γέννηση ενός παιδιού εκτός γάμου αποτελούσε κοινωνικό στίγμα, ενώ σήμερα οι κοινωνικές αναπαραστάσεις για τη μητρότητα εκτός γάμου έχουν μεταβληθεί.

Το κύριο πρόβλημα που έθετε και θέτει η άγαμη μητέρα στην κοινωνία είναι το ζήτημα της αμφισβήτησης του ρόλου του πατέρα. Ο Knibiehler (1993) υποστηρίζει ότι η εξέλιξη της κοινωνικής θέσης της ανύπανδρης μητέρας παίζει σημαντικό ρόλο στο μετασχηματισμό της οικογένειας και την κοινωνική αντιμετώπιση της.

Στις αρχές του 20ου αιώνα η ανύπανδρη μητέρα άρχισε να αποκτά δικαιώματα και κοινωνική ανεξαρτησία ως «μητέρα». Σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο άρχισαν να «προστατεύονται» η μητέρα και το παιδί. Στη συνέχεια, με την ανάπτυξη του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης και τη

βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών της πρόνοιας, άρχισε να αλλάζει σταδιακά η θέση της ανύπανδρης μητέρας.

Πολύ συχνά στα περιοδικά και σε ορισμένα έντυπα γυναικείων ομάδων ή οργανώσεων υπάρχουν άρθρα σχετικά με το θέμα της ανύπανδρης μητέρας. Δε λείπουν και οι μαρτυρίες ανύπανδρων μητέρων ή συνεντεύξεις. Γενικότερα, ούτε στα φεμινιστικά έντυπα δίνεται μία ολοκληρωμένη εικόνα της ανύπανδρης μητέρας και του παιδιού της, παρά μόνο αποσπασματική και που επικεντρώνεται στη νομική διάσταση και όχι στην κοινωνική. Ο πατέρας του παιδιού αναφέρεται στις ειδήσεις για έκθεση ή αγοραπωλησία παιδιών.

Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι η παντελής απουσία στο λόγο και στις επιστημονικές τοποθετήσεις που παρουσιάζονται στα έντυπα αυτά είναι του πατέρα μόνου-γονέα. Αυτό είναι μία ένδειξη του πόσο βαθιά ριζωμένες είναι οι αντιλήψεις όσον αφορά τους ρόλους του κάθε φύλου. Ακόμη είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι και τα προοδευτικά φεμινιστικά κινήματα στα έντυπά τους δεν κάνουν λόγο για την ύπαρξη του «άγαμου πατέρα».

Η ανύπανδρη μητέρα είναι εκείνη που αντιμετωπίζει όλα τα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα.

Πολλές μητέρες, ανήμπορες να μεγαλώσουν το παιδί τους, το γεννούν και το αναλαμβάνει ένα ίδρυμα όπως το Κέντρο Βρεφών Μητέρα, το Π.Ι.Κ.Π.Α και το Μαιευτήριο Αλεξάνδρα. Άλλες πάλι δίνουν το παιδί τους για υιοθεσία (Κογκίδου,1995).

Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι πολλές μητέρες που θέλουν να αναλάβουν την ανατροφή ενός παιδιού που προέρχεται από ανύπανδρη μητέρα, περιμένουν την ολοκλήρωση της διαδικασίας για την αναγνώριση της πατρότητας ή πιθανόν την τέλεση γάμου προκειμένου να αποφασίσουν για το μέλλον του παιδιού(Κουσίδου,1983).

Το ζήτημα της ανύπανδρης μητέρας έχει και άλλες διαστάσεις. Μία πρώτη εικόνα οφείλει να συμπεριλάβει και τη νομική, θεολογική και ιατρική πλευρά. Η θεωρητική προσέγγιση του φαινομένου πρέπει να λάβει υπόψη της την πολυδιάστατη ψυχική και κοινωνική κατάσταση της οποίας η μελέτη απαιτεί μία διεπιστημονική προσέγγιση.

Πάρα πολύ σημαντική θεωρείται η αναφορά και η διερεύνηση του θέματος του «άγαμου πατέρα», δηλαδή του πατέρα του παιδιού της ανύπανδρης μητέρας. Η μη αναφορά δείχνει αυτόματα τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει η κοινωνία και ο επιστημονικός λόγος το θέμα.

Κατά τον Lemaire (1993), αν έναν άνδρα δεν τον απασχολούν τα μέτρα αντισύλληψης που παίρνει η σύντροφός του, τότε ούτε εκείνος ενδιαφέρεται να λάβει ανάλογα μέτρα. Η συμπεριφορά του μοιάζει σαν μικρού παιδιού που όλες τις ευθύνες τις αναλαμβάνει η μητέρα του. Σε σχέση με την εικόνα που παρουσιάζει η γυναίκα, η «αμέλεια» μπορεί να θεωρηθεί και ως μία επιθετική πράξη, η οποία έχει προέλθει έπειτα από σκέψη ή όχι. Είτε συνειδητή είτε ασυνείδητη είναι αυτή η πράξη, ο άντρας μπορεί να εγκαταλείψει ξαφνικά τη μέλλουσα μητέρα. Στην ουσία, άλλοι σοβαρότεροι λόγοι πιθανόν να οδηγούν τον πατέρα να εγκαταλείψει τη μητέρα. Στην πραγματικότητα φέρουν ευθύνη και οι δύο.

Η κοινωνική και η ψυχολογική διάσταση του θέματος της ανύπανδρης μητέρας, έχει αναλυθεί περισσότερο σε άλλες χώρες, γεγονός που βοηθάει στη διατύπωση κάποιων υποθέσεων χωρίς όμως τη δυνατότητα να ελεγχθούν

συστηματικά έτσι ώστε να γίνει σύγκριση με την κατάσταση της άγαμης μητέρας στην ελληνική κοινωνία. Τα στοιχεία που υπάρχουν είναι ελάχιστα για να συντελέσουν στη διατύπωση βαθύτερων κοινωνικών και ψυχολογικών διεργασιών. Το σίγουρο είναι ότι υπάρχουν πολλά αναπάντητα ερωτήματα που θα προσπαθήσουν να βρουν ανταπόκριση μέσα από μία ποσοτική και ποιοτική έρευνα. (Κογκίδου,1995)

2.7 Η μητρότητα εκτός γάμου και η σχέση μητέρας –παιδιού

Όπως κάθε φαινόμενο έχει ιδιαιτερότητες, έτσι και η μητρότητα εκτός γάμου παρουσιάζει τις δικές της που εξαρτώνται από πολλούς παράγοντες. Είναι εύλογο να αναρωτιέται κάποιος πως μία νεαρή κοπέλα φτάνει στο σημείο να γίνει ανύπανδρη μητέρα. Η ανύπανδρη μητέρα είναι ένα ζήτημα το οποίο απαιτεί διεπιστημονική προσέγγιση, αυτό όμως που μπορεί να προσπελαστεί καλύτερα και πιο διεξοδικά είναι η μελέτη του ζητήματος της τεκνοποίησης εκτός γάμου(Κογκίδου,1995).

Όταν μία γυναίκα παίρνει την απόφαση να μεγαλώσει ένα παιδί μόνη της περνά ταυτόχρονα και μία κρίση ταυτότητας. Μέσα από την μητρότητα, μερικές γυναίκες λύνουν διαμάχες του οικογενειακού περιβάλλοντός τους που παρέμεναν άλυτες. Έτσι λοιπόν η μητρότητα λειτουργεί ως επανόρθωση των μητρικών συναισθημάτων που δεν βίωσε. Αποτελεί μία λύση του να ξεπεράσει την κρίση(Kaes and Coll,1981).

Η εγκυμοσύνη και το παιδί που θα γεννηθεί, φαίνεται ότι είναι η μόνη σχέση την οποία μπορούν να έχουν. Πολύ συχνά οι μητέρες, αφοσιώνονται πάρα πολύ στο παιδί, το θεωρούν μόνο δικό τους και το μεγαλώνουν μόνο γι' αυτές. Ο Savet (1993), αναφέρει ότι αυτές οι γυναίκες είναι αποξενωμένες από τις συναισθηματικές σχέσεις,

βλέπουν τη μητρότητα σαν λύση στο δικό τους πρόβλημα. Προσπαθούν μέσω αυτής να καλύψουν το δικό τους μητρικό κενό. Ακόμη πιστεύει πως με τη μητρότητα η ανύπανδρη μητέρα καταφέρνει το αντίθετο για το λόγο ότι ενώ προσπαθεί να απομακρυνθεί η ίδια από τη μητέρα της έρχεται πιο κοντά μέσω της ταύτισης του ρόλου που πρόκειται να βιώσει. Έτσι καταλήγει στην άποψη ότι αντί να είναι η μητρότητα μία νέα κατάσταση για την άγαμή μητέρα είναι μία κίνηση επανάληψης.

Η πρόωρη μητρότητα, εμποδίζει την εξέλιξη της εφηβείας και την απόκτηση της γυναικείας ταυτότητας. Η είσοδος στη μητρότητα δεν αφήνει περιθώρια ανάπτυξης αυτονομίας. Στο τέλος φτάνει να ταυτιστεί με τη μητέρα της για να μπορέσει να γίνει μία ανεξάρτητη μητέρα. Αυτό της δημιουργεί περίεργα συναισθήματα γιατί βλέπει την εικόνα της μητέρας να μεγαλώνει το παιδί της κάτι για το οποίο αρχικά πολέμησε να το αποφύγει.

Δεν πρέπει σε καμία περίπτωση η ανύπανδρη μητέρα να έρχεται σε τέτοια σύγκρουση με τη μητέρα της διότι έτσι προσκολλάται περισσότερο στο παιδί της και σ' αυτό συντελεί και η απουσία του πατέρα.

Όσον αφορά στην άποψη που κυριαρχεί ότι η ανύπανδρη μητέρα είναι μία γυναίκα χωρίς άνδρα, είναι λανθασμένη. Στην πραγματικότητα είναι μία γυναίκα της οποίας οι αναπαραστάσεις για τον άνδρα είναι αρνητικές. Έχει την εικόνα του άνδρα που εγκαταλείπει τη σύζυγό του, είναι βίαιος, ανύπαρκτος.

Η συμβολή της ψυχοδυναμικής προσέγγισης στην κατανόηση του φαινομένου, είναι πολύ σημαντική. Απαιτείται να διερευνηθεί το θέμα της ανύπανδρης μητέρας πολυδιάστατα για μία ολοκληρωμένη εικόνα. Η μονομερής προσέγγιση του ζητήματος μπορεί να οδηγήσει σε παραπλανητικά συμπεράσματα (Κογκίδου, 1995).

2.8 Προσωπική εμπειρία : « Μητρότητα χωρίς γάμο, σ' έναν κόσμο που αλλάζει»

Παρατίθεται η προσωπική εμπειρία μίας ανύπανδρης μητέρας, της κ. Λάζου Μαρίας, ιδρυτικού μέλους του Πανελλήνιου Συλλόγου Ανύπανδρων Μητέρων, για την καλύτερη κατανόηση του πολυσύνθετου φαινομένου της μητρότητας εκτός γάμου. Με την αφήγηση της έχει σκοπό να βοηθήσει στη δημιουργία ενός καλύτερου κόσμου για τις μητέρες που βιώνουν την ίδια κατάσταση με αυτή: *«Πριν σας αφηγηθώ την προσωπική μου εμπειρία, θα ήθελα να τονίσω ότι καμία γυναίκα ή σχεδόν καμία, δεν επιθυμεί να βιώσει τη μητρότητα χωρίς τον σύντροφό της και πατέρα του παιδιού. Κι εγώ ξεκινώντας την ζωή μου φανταζόμουν ότι το παιδί που θα έφερνα στον κόσμο θα ήταν επιθυμητό και από τους δύο γονείς και ότι θα μεγάλωνε μέσα στην οικογενειακή θαλπωρή και ευτυχία. Όμως η ίδια η ζωή μου έδειξε ότι δεν έρχονται τα πράγματα όπως εμείς ονειρευόμαστε.*

Έτσι λοιπόν μετά από μια σχέση επτά ετών έμεινα έγκυος. Και όπως κάθε εγκυμοσύνη έχει ποικίλες αντιδράσεις και συναισθήματα, έτσι και η δική μου προκάλεσε

την μάλλον αρνητική αντίδραση του συντρόφου μου. Στην αρχή είχα να παλέψω ανάμεσα στα δικά μου θετικά συναισθήματα για το παιδί που ένιωθα ήδη στα σπλάχνα μου και στα αντιφατικά συναισθήματα του συντρόφου μου, ο οποίος φοβούμενος τις ευθύνες, κάποιες φορές έδειχνε πως επιθυμούσε το παιδί και κάποιες άλλες αρνιόταν της ύπαρξή του. Στα μέσα περίπου της εγκυμοσύνης και ενώ εγώ ήδη-παρ' όλα τα προβλήματα- είχα δεθεί με το μωρό ο σύντροφός μου μού ανακοίνωσε ότι δεν είναι έτοιμος για μια επισημοποίηση της σχέσης. Συνέπεια αυτού και ενώ ήδη συζούσαμε, αρχίσε να απομακρύνεται, να γίνεται ξένος απέναντι στο παιδί του και σε μένα.

Δεν θα ξεχάσω ποτέ τα συναισθήματα που βίωσα στην περίοδο της εγκυμοσύνης μου που ήταν φόβος, ενοχές, ανασφάλεια, ντροπή και πολλές φορές κατέπνιξα την χαρά της προσμονής, τον πόθο για το αγέννητο ακόμη παιδί μου.

Δεν θα ξεχάσω ποτέ το βλέμμα των γνωστών μου πάνω στην κοιλιά μου που όλο μεγάλωνε και ενώ συνήθως στις έγκυες γυναίκες δίνουν ευχές για το μωρό τους εμένα με ρωτούσαν πως το έπαθα αυτό; δηλαδή συμφορά που με βρήκε.

Δεν θα ξεχάσω ποτέ την ημέρα που όλες οι μάνες στον κόσμο θεωρούν την πιο ευτυχισμένη τους, εγώ δεν έκανα τίποτε άλλο από το να απολογούμαι και να σκέφτομαι με αγωνία το μέλλον το δικό μου και του νεογέννητου μωρού μας.

Το θλιβερό βίωμά μου ανάμεσα σ' όλα τα άλλα, ήταν ότι η οικογένεια, σε αυτές τις περιπτώσεις, δείχνει δύο όψεις εκ διαμέτρου αντίθετες. Τελείως διαφορετική στάση απέναντι στο πρόβλημα δείχνει η οικογένεια του πατέρα, η οποία στην καλύτερη περίπτωση αποστασιοποιείται και δηλώνει ανεύθυνη και αδιάφορη, και στην χειρότερη περίπτωση, επιτίθεται στην άγαμη μητέρα και στο αγέννητο παιδί. Θυμώνει που η μητέρα δεν διάλεξε την εύκολη λύση της άμβλωσης και την στιγματίζει με ψευδομαρτυρίες αν τολμήσει να καταφύγει στη δικαιοσύνη για να προασπίσει τα νόμιμα συμφέροντα του παιδιού της.

Αντίθετα η οικογένεια της ανύπανδρης μητέρας δείχνει συνήθως ένα ανθρώπινο πρόσωπο που συσπάται για να κρύψει την πίκρα, την ντροπή και την απογοήτευσή της, όμως φωτίζεται από τρυφερότητα και αγάπη αληθινή όταν περάσουν οι πρώτες εντυπώσεις που το είχαν σοκάρει, γιατί αντιλαμβάνεται ότι το «θείο δώρο» της ανήκει αποκλειστικά.

Παράλληλα με την θετική ή αρνητική θέση της οικογένειας και του στενού περιβάλλοντος, κύριο λόγο κατέχει η κοινωνική κατακραυγή, η απόρριψη της άγαμης μητέρας από το κοινωνικό σύνολο, η καταδίκη στην απομόνωση και η αποδοκιμασία που φαίνονται αναποτελεσματικές στο να ευαισθητοποιήσουν τον ανεύθυνο και αδιάφορο πατέρα. Η κοινωνική επίπληξη το τι θα πει ο κόσμος ή ο κοινωνικός διασυρμός, αντί να πλήξουν τον θύτη πατέρα, εκτοξεύονται προς το θύμα μητέρα. Φαίνεται γεγονός απίστευτο ή παράλογο όμως δυστυχώς είναι αληθινό.

Ακόμη πιο αληθινό και σκληρό, είναι το πρόβλημα της ανεργίας, με όλες τις δυσμενείς κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις. Η ανύπανδρη μητέρα βρίσκει μόνο κλειστές πόρτες όταν ζητά εργασία για να επιβιώσει η ίδια και να μπορέσει να μεγαλώσει το παιδί της ανθρώπινα.

Το ίδρυμα «Μητέρα», το «ΠΙΚΠΑ», η «κοινωνική πρόνοια» μας δηλώνουν ότι τα οικονομικά μέσα που διαθέτουν είναι πολύ χαμηλά για να καλύψουν τις όλο κι αυξανόμενες περιπτώσεις των ανύπανδρων μητέρων που ζητούν την βοήθειά τους.

Τα μέτρα που έχει πάρει πρόσφατα το κράτος δηλαδή πέντε μόρια στις προσλήψεις του Δημοσίου Τομέα με τη βοήθεια από κ. Κυπριωτάκη δεν μας καλύπτουν γιατί αφορούν ανύπανδρες μητέρες που δεν ξεπερνούν το τριακοστό πέμπτο έτος της

ηλικίας τους. Όμως πόσες ανύπανδρες μητέρες είμαστε κάτω απ' το όριο αυτό; Οι περισσότερες είμαστε άνεργες κατ' ανάγκην, εφ' όσον οι κρατικοί βρεφονηπιακοί σταθμοί αναλαμβάνουν την φύλαξή του παιδιού μετά τον όγδοο μήνα της ζωής του. Μπορώ να σας επιβεβαιώσω ότι αυτοί οι μήνες είναι μια από τις πιο ανασφαλείς και επώδυνες περιόδους στη ζωή μιας ανύπανδρης μητέρας.

Όσο για τους φορείς Πρόνοιας και Περίθαλψης δηλώνουν αδυναμία για ουσιαστική οικονομική στήριξη, αφού μετά από γραφειοκρατικές καθυστερήσεις μας καταβάλουν το πενιχρό μηνιαίο εισόδημα των 13.000 δρχ. που μετά από κρατήσεις καταλήγει στις 12.000 και που καταβάλλεται κάθε δύο μήνες.

Για τις μητέρες που δεν έχουν εργασία, κατά καιρούς από διάφορους φορείς γίνονται επιδοτούμενα σεμινάρια με σκοπό τον επαγγελματικό προσανατολισμό και με την υπόσχεση απορρόφησή τους στον εργασιακό τομέα. Όταν όμως λήξει το σεμινάριο σου υποδεικνύουν τις μικρές αγγελίες των εφημερίδων.

Ακόμα και η εκκλησία αδυνατεί να μας βοηθήσει ουσιαστικά παίρνοντας μια θέση. Απλά αποδοκιμάζει γενικώς και αορίστως τους άστοργους και ανεύθυνους πατέρες.

Μετά από όλες αυτές τις δυσκολίες η κοινωνία και ο πατέρας του παιδιού μου, με έσπρωχναν στο δίλημμα ή να πετάξω το παιδί μου σε κάποιο νοσοκομείο με την μορφή της άμβλωσης, ή μετά τη γέννησή του σε κάποιο ίδρυμα ή στην καλύτερη περίπτωση σε δύο άγνωστους ανθρώπους με την μορφή της υιοθεσίας.

Εγώ επέλεξα να φέρω το παιδί μου στον κόσμο, να είμαι εγώ η μητέρα του, και να γίνω και πατέρας του, παλεύοντας ενάντια σε μια προκατειλημμένη κοινωνία και σε ένα κράτος που δεν αναγνωρίζει έμπρακτα το δικαίωμα της μητρότητας εκτός γάμου. Αυτό το δρόμο διάλεξα εγώ. Όμως χιλιάδες άλλες μητέρες επέλεξαν «μία από τις παραπάνω περιπτώσεις». Πότε το επίσημο κράτος θα κάνει κάτι για να προστατέψει την ανύπανδρη μητέρα και τα παιδιά της; (Γαλάνης, 1995).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΜΟΝΟΙ-ΠΑΤΕΡΕΣ

3.1 Ο ρόλος του πατέρα

Οι φεμινίστριες της δεκαετίας του '70 αναρωτιόνταν σε τι χρησιμεύει ένας σύζυγος, ενώ στη σημερινή εποχή με την εξέλιξη της βιοτεχνολογίας υπάρχει αμφιβολία για τη χρησιμότητα του πατέρα. Η σημερινή τάση των γυναικών να χωρίζουν και να αναλαμβάνουν εξ' ολοκλήρου την ανατροφή των παιδιών δείχνει τι επικρατεί.

Δεν υπάρχει «αρχηγός της οικογένειας». Ο πατέρας και η μητέρα έχουν ίσους ρόλους και ευθύνες απέναντι στο παιδί. Βέβαια, την ανατροφή και την προστασία της οικογένειας την έχει η μητέρα σε περίπτωση διαζυγίου καθώς και τη γονική μέριμνα. Σε περιπτώσεις μητρότητας εκτός γάμου οι πατέρες αποκλείονται εντελώς. Ακόμη και όταν οι γονείς συμβιώνουν, την ευθύνη για την ανατροφή του παιδιού την παίρνει η μητέρα(Γαλάνης,1995).

Οι άνδρες γίνονται βιολογικοί πατέρες αλλά πατέρες γίνονται μόνο αν τους το επιτρέψουν οι μητέρες και αυτό είναι φανερό στην περίπτωση της θετής πατρότητας. Κάθε παιδί προέρχεται από έναν βιολογικό πατέρα αυτόν με τον οποίο η μητέρα επιλέγει να κάνει το παιδί. Αυτό μπορεί εξάλλου να αποδειχθεί και με ιατρική εξέταση. Απ' την άλλη μπορεί να έχει περισσότερους «μπαμπάδες» ανάλογα με το σύντροφο της μητέρας και όταν εκείνη το επιτρέψει.

Στις μονογονεϊκές οικογένειες, το παιδί ζει με τον ένα γονέα παρόλο που έχει και πατέρα και μητέρα εκτός από την περίπτωση της χηρείας που έχει μόνο ένα. Όταν στη μονογονεϊκή οικογένεια αρχηγός είναι η μητέρα, τότε θεωρεί τον εαυτό της παντοδύναμο ως προς το παιδί. Ο πατέρας λίγο πολύ είναι εξαφανισμένος όχι πάντα με τη θέλησή του. Αποδέχτηκε την «παραίτησή» του από τον πατρικό ρόλο. Όπως υποστηρίζει η Olivier (1993), ο πατέρας δεχόταν την εικόνα του ως άνδρα μόνο αν δεν ήταν και δεν ασχολούνταν με τις δουλειές που έκανε η γυναίκα.

Οι ρόλοι των ανδρών και των γυναικών αλλάζουν. Πάντα βέβαια ο ρόλος της μητέρας ήταν η ανατροφή των παιδιών, αυτό την ολοκλήρωνε και σα γυναίκα. Ο άνδρας αντίθετα σπάνια ασχολούνταν με την ανατροφή των παιδιών. Είναι δύσκολο για πολλές γυναίκες αν πιστεύουν στους παραδοσιακούς ρόλους, να πεισθούν ότι και ο άντρας μπορεί να συμμετέχει σ' αυτή τη διαδικασία. Έτσι δεν του αφήνουν περιθώρια για έκφραση των «μητρικών συναισθημάτων» του στα πλαίσια του γάμου. Η ανάθεση της γονικής επιμέλειας γίνεται σπάνια στον πατέρα και στις περιπτώσεις που βιώνει τη μονογονεϊκότητα η αποτελεσματικότητά του αμφισβητείται.

Οι πατέρες που συμμετέχουν στην ανατροφή των παιδιών τους, και έχουν καλή σχέση με αυτά όταν χωρίσουν και αναλαμβάνουν τη μέριμνά τους νιώθουν νικητές του αγώνα. Ξέρουν να χρησιμοποιούν τις οικιακές συσκευές, γενικότερα να κάνουν δουλειές που όταν ήταν σε διγονεϊκή οικογένεια δεν αναλάμβαναν.

Η σιωπή γύρω από την πατρότητα και η επαναφορά της στο προσκήνιο, εμπλέκεται με ευρύτερα κοινωνικά ζητήματα και αλλαγές που διαφοροποίησαν τους ρόλους των δύο φύλων. Κατ' αρχάς, η τεράστια κοινωνική βαρύτητα που έχει η σχέση μητέρας παιδιού όσον αφορά στις ψυχολογικές απόψεις υποστηρίζεται και από

άλλες επιστήμες. Ο ρόλος της μητέρας από τη φύση της, είναι η ανατροφή των παιδιών, με αποτέλεσμα ο ρόλος του πατέρα να υποβαθμίζεται. Αυτό έχει αντίκτυπο και στο παιδί που είναι αγόρι και μεγαλώνει χωρίς να γνωρίζει με σαφήνεια το πραγματικό ρόλο του πατέρα.

Όταν συνέβησαν αλλαγές στην οικογενειακή δομή και στο οικογενειακό σχήμα, ο ρόλος του πατέρα πήρε άλλες διαστάσεις. Όλο και πιο συχνά πατέρες άρχισαν να εμπλέκονται στην ανατροφή των παιδιών. Οι συζυγικοί ρόλοι αλλάζουν εξαιτίας του ότι η γυναίκα βγήκε στην αγορά εργασίας, ο χρόνος μειώθηκε με αποτέλεσμα την ισομερή κατανομή της ευθύνης των παιδιών και των δραστηριοτήτων του νοικοκυριού(Κογκίδου,1995).

Ο πατρικός ρόλος με το νέο περιεχόμενο, εμφανίζεται στη σύγχρονη κοινωνία και αλλάζει την εικόνα των ανδρών. Η πατρότητα βοηθά τους άνδρες να ιεραρχήσουν τις αξίες και τα καθήκοντά τους. Μέσα από τη σχέση τους με τα παιδιά ωριμάζουν και οι ίδιοι(Green,1976).

Το να είναι κάποιος πατέρας και να λειτουργεί με βάση το ρόλο αυτό αποδεικνύεται χρήσιμο για τους άνδρες και τα παιδιά. Κάποιοι διαζευγμένοι πατέρες δηλώνουν χαρά και ζωντάνια μέσω της άσκησης του πατρικού ρόλου. Υποστηρίζουν ότι είναι κάτι που τους ευχαριστεί. Περνούν καλά με τα παιδιά τους. Η εμπειρία της ανατροφής των παιδιών είναι πολύ σημαντική γι' αυτούς. Παράλληλα, μέσα από τη σχέση τους με τα παιδιά, την ανάπτυξη μονογονεϊκής οικογένειας με αρχηγό τον πατέρα, απέδειξαν ότι είναι ικανοί και ανέτρεψαν το μύθο ότι μόνο η μητέρα είναι κατάλληλη για το ρόλο αυτό(Κογκίδου,1995).

3.2 Η συμβολή του πατέρα στην ανάπτυξη του παιδιού

Έρευνες έχουν δείξει, ότι ο πατέρας μπορεί να συμβάλλει με το δικό του μοναδικό τρόπο στην ανάπτυξη του παιδιού. Υπάρχουν στοιχεία που δείχνουν την

επίδραση της απουσίας του πατέρα ή της ανεπαρκούς εξάσκησης του γονεϊκού ρόλου του στο παιδί.

Η εικόνα που διαμορφώθηκε για την επίδραση του πατέρα στην ανάπτυξη του παιδιού στηρίζεται σε έρευνες συσχέτισης ανάμεσα στη συμπεριφορά του παιδιού και τα πατρικά χαρακτηριστικά που είναι ιδιαίτερα σημαντικά για αυτό.

Ενώ και οι δύο γονείς παίζουν σημαντικό ρόλο στη ζωή του παιδιού, το είδος της σχέσης που έχει το παιδί με τον κάθε γονέα διαφέρει. Ο ρόλος και η σημασία του κάθε γονέα στην ανάπτυξη του διαφοροποιείται ανάλογα με την αναπτυξιακή φάση του και ανάλογα με το φύλο του παιδιού, καθώς και άλλους παράγοντες που σχετίζονται με τη δομή της οικογένειας(Κογκίδου,1995).

Η απουσία του πατέρα είναι παραπάνω από ένα «παθητικό έλλειμμα» στην εξέλιξη της προσωπικότητας του παιδιού. Πρόκειται για μία «ενεργητική βλάβη».

Ο απών πατέρας δυσχεραίνει τις επιδόσεις της μόνης-μητέρας. Αυτή η δυσχέρεια μπορεί να είναι οικονομική, φυσική-σωματική και συναισθηματική. Η μητέρα συγκεντρώνει στο πρόσωπό της όλες τις ευθύνες και τις υποχρεώσεις του

παιδιού. Ο πατέρας που θέλει να έχει ένα ψυχικά υγιές παιδί, πρέπει πρώτα να φροντίζει να έχει ψυχικά υγιή και ευχαριστημένη τη μητέρα του παιδιού.

Η απουσία του πατέρα δημιουργεί ένα αίνιγμα στα παιδιά. Το παιδί αναζητά τον πατέρα του ο οποίος εξαφανίζεται μετά από ένα διαζύγιο, αναζητώντας τη «χαμένη του ελευθερία». Η απουσία του πατέρα δεν αφήνει το παιδί αδιάφορο. Μπορεί αυτή να συντελέσει στην άρνηση αργότερα να θέλουν να βρίσκονται κοντά του(Γαλάνης ,1995).

Ο ρόλος του πατέρα γίνεται πιο σύνθετος και πολυδιάστατος καθώς τα παιδιά χρειάζονται και εκείνον στα διάφορα στάδια της ζωής τους. Ο βαθμός της πατρικής επιρροής εξαρτάται από δύο παράγοντες: από το φύλο του παιδιού και από το βαθμό της συμμετοχής του πατέρα στην ανατροφή του παιδιού.

Σε όλες τις θεωρίες ο πατέρας έχει σημαντική επίδραση στην ανάπτυξη του ρόλου του φύλου στο παιδί μέσω της διαδικασίας της ταύτισης ή ως μοντέλο. Το παιδί ταυτίζεται με τους γονείς διότι βλέπει τη γονεϊκή φιγούρα του ίδιου φύλου ως ισχυρή και άξια μίμησης. Σχετικές θεωρίες υποστηρίζουν ότι τα αγόρια και τα κορίτσια τείνουν περισσότερο να μιμούνται αντιδράσεις μοντέλων που ανήκουν στο

ίδιο φύλο με αυτά. Αν και οι γονείς είναι οι κύριοι υπεύθυνοι για την ανάπτυξη του παιδιού εντούτοις υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που επιδρούν σε αυτό. Το περιβάλλον περιέχει όλες εκείνες τις πληροφορίες που αποτελούν αντικείμενο ταύτισης του παιδιού.

Η διαφοροποίηση της συμπεριφοράς των γονέων ξεκινάει όταν καθορίζεται το φύλο του παιδιού. Οι γονείς αλλιώς συμπεριφέρονται στα αγόρια και αλλιώς στα κορίτσια. Εξάλλου τα παιδιά ανάλογα με το φύλο τους δείχνουν και τις προτιμήσεις τους σε παιχνίδια και δραστηριότητες.

Η επίδραση του πατέρα στη γνωστική ανάπτυξη των παιδιών, είναι σημαντική αλλά είναι διαφορετική για τα αγόρια και τα κορίτσια. Έχει παρατηρηθεί ότι η επίδοση των παιδιών στο σχολείο επηρεάζεται από το αν οι πατέρες είναι διαθέσιμοι για τα παιδιά τους ή απουσιάζουν από τη ζωή τους.

Σύμφωνα με τον Radin (1976), τα κορίτσια αναπτύσσονται γνωστικά καθώς προσπαθούν να συναγωνιστούν τους τρόπους σκέψης των μητέρων τους.

Οι πατέρες και οι μητέρες επηρεάζουν την κοινωνική ανάπτυξη των αγοριών και των κοριτσιών τους με τη συμπεριφορά τους. Η συμβολή του πατέρα στην ικανότητα των παιδιών τους να αντιμετωπίζουν πρόσωπα και καταστάσεις παίζει σημαντικό ρόλο. Παραδειγματίζονται τα παιδιά απ' τον τρόπο που δρουν οι μεγάλοι.

Συμπερασματικά, και οι δύο γονείς συντελούν στη διαμόρφωση της ταυτότητας των παιδιών ο καθένας με το δικό του τρόπο ξεχωριστά (Κογκίδου, 1995).

3.3 Ο πατέρας ως μόνο-γονέας

Ο αριθμός των πατέρων μόνο-γονέων παρόλο που σταδιακά αυξάνεται εξακολουθεί να είναι αρκετά μικρότερος από των μόνο-μητέρων. Συνήθως, η

επιμέλεια των παιδιών ανατίθεται στις μητέρες. Είναι λογικό λοιπόν να υποτεθεί ότι οι μόνοι-πατέρες είναι κυρίως εγκαταλελειμμένοι σύζυγοι ή χήροι ή ανύπανδροι πατέρες.

Σύμφωνα με στοιχεία που υπάρχουν ο αριθμός των χήρων είναι πολύ μικρότερος απ' τον αριθμό των διαζευγμένων πατέρων. Η μείωση του αριθμού των χήρων πατέρων οφείλεται στην αύξηση του μέσου όρου ζωής των γυναικών που είναι έτσι και αλλιώς μεγαλύτερη από αυτή των αντρών. Συχνά οι χήροι πατέρες ξαναφτιάχνουν τη ζωή τους.

Ο αριθμός των ανύπανδρων πατέρων, είναι ελάχιστος και αυτό εξηγείται στη διάλυση των ζευγαριών που συμβιώνουν. Η απόφαση σχετικά με ποιον από τους δύο θα ζήσει το παιδί είναι αποτέλεσμα συζήτησης του ζευγαριού. Προφανώς η μητέρα του παιδιού έχει διαφορετική αντίληψη για τους ρόλους των δύο φύλων και εμπιστεύεται την ανατροφή αυτού στον πρώην σύντροφο και πατέρα του.

Για να πάρει ένας άντρας την απόφαση να μεγαλώσει ένα παιδί, το κίνητρό του πιθανόν να είναι ισχυρό. Ίσως να έχει στερηθεί ο ίδιος την αγάπη, τη φροντίδα και τη στοργή και να θέλει να τη δώσει στο παιδί. Η γυναίκα με την ευρεία χρήση

των αντισυλληπτικών μέτρων που έχει στη διάθεσή της μπορεί να επιλέξει πότε θα κάνει παιδί. Ο άντρας δεν εμπλέκεται σε αυτή τη διαδικασία. Εξαρτάται από τη γυναικεία επιθυμία. Η γυναίκα είναι εκείνη που καθυστερεί την απόκτηση παιδιού, βάζοντας σε προτεραιότητα τις δικές της ανάγκες.

Απ' την άλλη πλευρά, οι άντρες που δεν αναλαμβάνουν την ανατροφή των παιδιών, πιστεύουν στον παραδοσιακό καταμερισμό των ρόλων. Υποστηρίζουν ότι ευθύνη της γυναίκας είναι το μεγάλωμα των παιδιών. Εκεί επικεντρώνονται τα προβλήματα των μόνων πατέρων που δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν στη νέα πραγματικότητα. Έτσι έπειτα από ένα σύντομο χρονικό διάστημα «μοναξιάς», καταφεύγουν σ' ένα νέο γάμο ή αναθέτουν την ανατροφή των παιδιών στους γονείς τους, σε συγγενικά πρόσωπα, σε νταντάδες ή σε ιδρύματα και ανάδοχες μητέρες. Σπανίζει το φαινόμενο πατέρες να ζουν με τα παιδιά τους σε αυτόνομα νοικοκυριά (Κογκίδου,1995).

Πολλοί είναι οι παράγοντες που επέδρασαν στην αύξηση έστω και μικρή των μονογονεϊκών οικογενειών με αρχηγό τον πατέρα. Αυτή η αύξηση οφείλεται:

- Στην αλλαγή του τρόπου ζωής των ανδρών.

- Στην καλύτερη αντιμετώπιση από το περιβάλλον της μονογονεϊκότητας του μόνου-πατέρα.
- Στην θέληση των γονέων που δεν έχουν την επιμέλεια των παιδιών, να συνεχίσουν να ασκούν το γονεϊκό ρόλο.
- Στην καλύτερη οικονομική κατάσταση των μόνων-πατέρων σε σχέση με τις μόνες-μητέρες.
- Στα αποτελέσματα ερευνών που δείχνουν ότι οι μόνοι –γονείς που έχουν αναλάβει την επιμέλεια των παιδιών μπορούν να τα καταφέρουν πολύ καλά.
- Στις έρευνες που αποδεικνύουν ότι οι θετικές και οι αρνητικές εμπειρίες που βιώνουν οι μόνο-γονείς είναι ίδιες και για τους δύο(Thompson and Gongla).

Τα στοιχεία που υπάρχουν σχετικά με τη μονογονεϊκή οικογένεια του μόνου-πατέρα είναι ελάχιστα. Δύσκολα μπορούν να προκύψουν συμπεράσματα σχετικά με τη σχέση πατέρα – παιδιού.

Έχει διαπιστωθεί ότι από τους διαζευγμένους μόνους- πατέρες, αυτοί που ανέλαβαν την ανατροφή των παιδιών τους ήταν άνδρες μεγαλύτεροι σε ηλικία, οι οποίοι βρίσκονταν σε υψηλές κοινωνικοοικονομικές θέσεις είχαν καλές σχέσεις με τις μητέρες τους σε σύγκριση με τους πατέρες που δεν ανέλαβαν την επιμέλεια των παιδιών τους. Παρατηρείται από άνδρες που προέρχονται από παραδοσιακές οικογένειες να αποφασίζουν κάτι μη παραδοσιακό όπως η δημιουργία μονογονεϊκής οικογένειας(Gersick,1979).

Όσον αφορά στην ελληνική κοινωνία, πιθανόν άντρες που επιλέγουν τη μονογονεϊκότητα να είναι νέοι πατέρες ,εκτός από τους χήρους, μεσαίου ή ανώτερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου που έχουν αντιλήψεις διαφορετικές από τις στερεότυπες. Ο μόνος-πατέρας είναι λιγότερο έτοιμος να αντιμετωπίσει τις ευθύνες του νοικοκυριού και την ανατροφή των παιδιών. Παρόλα αυτά το κάνει και εισπράττει μεγάλη κοινωνική αποδοχή. Επίσης, έχει τη βοήθεια και την υποστήριξη της κοινωνίας.

Πολλοί πατέρες, που δεν έχουν την επιμέλεια των παιδιών τους και τα ζουν για μικρό χρονικό διάστημα δέχονται τη βοήθεια από τους γύρω τους. Διότι ο κόσμος υποστηρίζει ότι οι άνδρες χρειάζονται βοήθεια στην ανατροφή των παιδιών σε

σύγκριση με τις γυναίκες. Απ' αυτή τη βοήθεια επωφελούνται και τα παιδιά διότι μέσα απ' αυτή έρχονται σε επαφή με άλλους ανθρώπους και αναπτύσσουν σχέσεις.

Η μετάβαση των πατέρων στο ρόλο των μόνων-γονέων, κυρίως μετά το διαζύγιο, συναντά τις ίδιες δυσκολίες με αυτές των μητέρων. Περνούν από το στάδιο ψυχολογικής πίεσης και προσπαθούν να ενταχθούν στη νέα τους ζωή.

Το θετικό σημείο της υπόθεσης είναι ότι οι μόντοι-πατέρες δεν αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα. Οι περισσότεροι εργάζονται. Βιώνουν συγκρούσεις ως προς την προσπάθεια συνδυασμού εργασίας και νοικοκυριού. Θέλουν να αφιερώσουν και χρόνο στα παιδιά. Τα συναισθήματα που νοιώθουν είναι τα ίδια με αυτά των γυναικών όπως θλίψη, απώλεια, μοναξιά, αποτυχία και υπερφόρτωση ευθυνών πράγμα καινούργιο γι' αυτούς. Μια σημαντική διαφορά με τις γυναίκες είναι ότι οι άντρες μπροστά στην αδυναμία τους να αντιμετωπίσουν όλα αυτά, προβαίνουν στη αναζήτηση νέας συντρόφου με σκοπό να ξαναφτιάξουν τη ζωή τους και να απαλλαχτούν από ένα μέρος ευθυνών.

Υπάρχει και η άλλη πλευρά όπου μόντοι-πατέρες μείωσαν το χρόνο εργασίας για να ανταποκριθούν καλύτερα στις υποχρεώσεις τους ως προς τα παιδιά. Αυτού του είδους οι πατέρες ένιωθαν μετά από λίγο καιρό περισσότερο ικανοί και πετυχημένοι στην εκπλήρωση των ρόλων τους. Άλλοι πάλι ανέφεραν ότι απολάμβαναν τα νέα οικιακά τους καθήκοντα.

Από διάφορες συνεντεύξεις, μόντοι-πατέρες ομολόγησαν τις ανησυχίες τους. Μερικοί ήταν ευχαριστημένοι και οι ίδιοι και τα παιδιά τους από τη νέα κατάσταση, άλλοι πάλι αναρωτιούνται αν μπορούν να καλύψουν τις «συναισθηματικές ανάγκες» των παιδιών τους. Πολλοί πατέρες, ανησυχούν για την ανάπτυξη της σεξουαλικότητας στα κορίτσια που βρίσκονται στην εφηβεία επειδή δεν υπάρχει κάποιο γυναικείο πρότυπο (Κογκίδου, 1995).

Από μία έρευνα που έγινε, διαπιστώθηκε ότι τα παιδιά ζουν καλύτερα σε μονογονεϊκή οικογένεια όταν αρχηγός της είναι ο γονέας που έχει το ίδιο φύλο με αυτά (Santrock and Warshak, 1979).

Τα παιδιά έχουν έναν ενήλικο του ίδιου φύλου ως μοντέλο στην καθημερινή ζωή, ιδιαίτερα στην κρίσιμη περίοδο της μετάβασης στη νέα κατάσταση, ενώ ο

γονέας μπορεί να κατανοήσει καλύτερα τα ζητήματα που απασχολούν το παιδί του ίδιου φύλου. Αυτό βέβαια δεν αποκλείει να συμβαίνει και το αντίθετο. Επίσης, ο παράγοντας φύλο δε σημαίνει ότι πρέπει να παίζει κυρίαρχο ρόλο στην απόφαση για τη ζωή του παιδιού με τον ένα γονέα χωρίς να λαμβάνονται υπόψη και οι υπόλοιποι.

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία για την ικανότητα και την αφοσίωση του πατέρα ως μόνο-γονέα(Κογκίδου,1995).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΠΑΙΔΙΑ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

4.1 Παιδί που μεγαλώνει σε μονογονεϊκή οικογένεια

Αναμφισβήτητα το πρώτο και ουσιαστικότερο περιβάλλον του παιδιού μέσα στο οποίο θα διαμορφωθεί η προσωπικότητά του, είναι η οικογένεια.

Η επίδρασή της αρχίζει από την εποχή ακόμη που το βρέφος είναι στην κοιλιά της μάνας του, ακούει τους χτύπους της καρδιάς της και την ανάσα της. Έτσι η χαρά και η λύπη της μητέρας, γίνονται ζωή του μωρού της. Από τότε ακόμη μπορεί να νιώσει και το πατρικό χέρι, να το αγγίζει, μέσα από το σώμα της μητέρας του και αδιόρατα να αντιληφθεί την παρουσία των δύο γονιών του.

Η αγωγή του παιδιού αρχίζει από νωρίς. Ο τρόπος που το κρατάει η μητέρα, η ηρεμία της, ο τρόπος που το ταΐζει, ο τρόπος που το νανουρίζει είναι οι πρώτες εγγραφές που θα το προετοιμάσουν να δεχτεί αργότερα πιο συστηματοποιημένα μηνύματα για καταγραφή και ενσωμάτωση. Ήδη από το 2^ο μήνα το παιδί αναζητεί το

ανθρώπινο πρόσωπο και αργότερα αναγνωρίζει το πρόσωπο της μητέρας και του πατέρα του.

Η αγαθή σχέση μεταξύ των γονιών, είναι η καλύτερη προϋπόθεση για την ομαλή ανάπτυξη του παιδιού. Μια σωστή σχέση αγάπης και κατανόησης, αλληλοβοήθειας και συγχωρητικότητας, μέσα από την ομαλή και επαρκή επικοινωνία, θα αποτελέσουν το ιδανικό οικογενειακό κλίμα για να ευδοκιμήσουν οι νέοι βλαστοί. Σε μία ευτυχισμένη οικογένεια, το παιδί γνωρίζει ότι ο πατέρας και η μητέρα του θα το φροντίσουν όταν αρρωστήσει. Γνωρίζει ότι μπορεί να εμπιστευτεί στον πατέρα και στη μητέρα του, τα προβλήματά του διότι από εκείνους θα πάρει συμβουλές και υποστήριξη.

Αντίθετα, όταν ο ένας από τους δύο γονείς μετράει τα δικαιώματά του άλλου όσον αφορά τις δουλειές που προσφέρει, τότε σίγουρα δημιουργούνται αρνητικές συνθήκες που θα καταλήξουν σε προστριβές και τραυματικές εμπειρίες που τελικός αποδέκτης θα είναι το παιδί. Η ποιότητα της σχέσης των γονιών αντανακλάται στο αίσθημα ασφάλειας των παιδιών και στην αδιάκοπη συμμόρφωσή τους με τις αρχές που τους δίνονται στα πλαίσια της αγωγής. Αν είναι διαταραγμένη η σχέση των γονιών, παρατηρούνται προβλήματα στη συμπεριφορά των παιδιών, στη συναισθηματική τους ζωή και την πρόοδό τους στο σχολείο. Τα παιδιά μπορεί να σχηματίσουν μέσα τους την αίσθηση του χάους όταν οι γονείς συνέχεια συγκρούονται.

Σε μία μονογονεϊκή οικογένεια το παιδί ζει και μεγαλώνει με τον ένα γονέα. Αυτό που διαφοροποιεί τη μία μονογονεϊκή οικογένεια από την άλλη είναι ότι στη μία περίπτωση μπορεί το παιδί να έχει και τους δύο του γονείς απλά να ζει με τον ένα του γονέα λόγω διαζυγίου, ενώ στην άλλη να μη ζει ο ένας και να ζει με τον άλλο. Στην περίπτωση που έχει και τους δύο του γονείς, ζει με τον ένα το μεγαλύτερο διάστημα και το υπόλοιπο, Σαββατοκύριακα και γιορτές με τον άλλο. Το παιδί αυτό στην ουσία, διαμορφώνει και αναπτύσσει την προσωπικότητά του δεχόμενο επιρροές και από τους δύο γονείς.

Όταν όμως το παιδί έχει χάσει τον ένα του γονέα, πατέρα ή μητέρα τότε μεγαλώνει μόνο με τον ένα που έχει μείνει. Ο θάνατος ενός γονέα, που μπορεί να συνέβη κάτω από πολύ διαφορετικές συνθήκες, είναι ένα γεγονός που έχει επίδραση στην εξέλιξη του παιδιού. Ο θάνατος αυτός μπορεί να είναι αναμενόμενος μετά από μία περίοδο αρρώστιας, να είναι αιφνίδιος, να είναι δολοφονία ή αυτοκτονία. Ο ξαφνικός θάνατος μπορεί να προκαλέσει στο παιδί ένα τραυματικό σοκ, ιδιαίτερα αν

έχει γίνει μπροστά στα μάτια του, ενώ η αυτοκτονία δεν επιτρέπει στο παιδί να καταλάβει την πραγματική αιτία θανάτου.

Σπάνια οι πατέρες γίνονται μόνο-γονείς. Επίσης δεν συμβαίνει συχνά η οικογένεια της μητέρας να αναλαμβάνει τη μόνη- μητέρα και το παιδί ή μόνο το παιδί. Αυτό θα συμβεί μόνο σε έκτακτες περιπτώσεις όπως μία γέννηση εκτός γάμου, μία εφηβική ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη, θάνατος της μητέρας ή και των δύο γονέων.

Υπάρχει και η μονογονεϊκότητα με παιδιά από διαφορετικούς πατέρες η οποία είναι σπάνια αλλά όταν συμβαίνει προκαλεί προβλήματα στην ανάπτυξη των παιδιών γιατί είναι πιθανό να δημιουργηθούν αντιζηλίες και συγκρούσεις.

Πολλά παιδιά που ζουν με τον ένα-γονέα, στην πραγματικότητα μεγαλώνουν μέσα σ' ένα περιβάλλον όπου υπάρχουν πολλά άτομα. Αυτά είναι η οικογένεια απ' την οποία προέρχεται ο γονέας με τον οποίο ζει ή φίλοι του μόνο-γονέα.

Αυτό σημαίνει ότι το παιδί μπορεί μεν να ζει μόνο με τον ένα γονέα, συναναστρέφεται όμως και με άλλα άτομα που πιθανόν να του ασκούν θετική επιρροή.

Πολλοί μόνο-γονείς, δημιουργούν ένα δίκτυο συγγενών, φίλων, συναδέλφων, γειτόνων, με αποτέλεσμα τα παιδιά να μην απομονώνονται από τον έξω κόσμο. Αυτό ακόμα τους κάνει καλό διότι δεν μένουν συνέχεια στο σπίτι που είναι χώρος αναπαραγωγής της δύσκολής κατάστασης.

Απ' την άλλη πλευρά υπάρχουν γονείς που κλείνονται στον εαυτό τους όντας δυστυχημένοι απ' την κατάστασή τους, με αποτέλεσμα να απομονώνουν και τα παιδιά. Το παιδί θύμα της κατάστασης βιώνει στο διπλάσιο βαθμό την άσχημη ψυχολογία του γονέα του. Ζει μ' ένα γονέα που νιώθει μόνος, εγκαταλελειμμένος και δυστυχής. Σ' αυτές τις περιπτώσεις, μόνη διέξοδος του γονέα είναι το παιδί με ό, τι επιπτώσεις έχει αυτό στη ψυχή του παιδιού.

Η μονογονεϊκή οικογένεια δεν έχει τις ίδιες επιπτώσεις σε όλα τα παιδιά. Τα παιδιά των μονογονεϊκών οικογενειών, μπορεί να αποτελούν μία ξεχωριστή κατηγορία για στατιστική έρευνα, στην ουσία όμως δεν είναι μία ομοιογενή ομάδα, στοιχείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη.

Συνήθως, ειδικοί επιστήμονες που έρχονται σε επαφή με τις μονογονεϊκές οικογένειες υποστηρίζουν ότι ένα τέτοιο οικογενειακό σχήμα έχει αρνητικές

επιπτώσεις στο παιδί. Ακόμα και να συμβαίνει αυτό δεν ισχύει για όλες τις περιπτώσεις. Κάθε μονογονεϊκή οικογένεια διαφέρει από μία άλλη. Η αιτία δημιουργίας της μονογονεϊκής οικογένειας είναι ένας καθοριστικός παράγοντας.

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες αποδίδονται είτε στις διαπροσωπικές σχέσεις, είτε στον τρόπο οργάνωσης της κοινωνίας και την κυριαρχία του διγονεϊκού μοντέλου. Πρέπει να ληφθεί υπόψη όλο το πλαίσιο των συνθηκών ζωής της οικογένειας έτσι ώστε να υπάρχει μία σφαιρική και πολυεπίπεδη αντιμετώπιση των προβλημάτων της οικογένειας.

Τα παιδιά χρειάζονται ένα ζεστό οικογενειακό περιβάλλον που να τα φροντίζει, να τα αγαπά, να τους προσφέρει σταθερές σχέσεις. Η οικογενειακή γαλήνη θα τα βοηθήσει να αναπτυχθούν σωστά και να αποκτήσουν μία υγιή αυτοεικόνα. Ο ρόλος της οικογένειας σ' αυτή τη φάση είναι κρίσιμος. Οι γονείς παρόλο που επέλεξαν να μη ζουν μαζί πρέπει να ενωθούν και να ασκήσουν αποτελεσματικά το

γονεϊκό τους ρόλο. Οι μόνοι-γονείς μπορούν να παρέχουν αυτό το ασφαλές περιβάλλον για την ανατροφή των παιδιών τους, αρκεί να έχουν τις κατάλληλες συνθήκες που να επιτρέπουν την εξάσκηση των γονεϊκών ρόλων τους, (σε οικονομικό, κοινωνικό, συναισθηματικό επίπεδο και με διασφάλιση κάποιου ελεύθερου χρόνου για τους ίδιους) και τη στήριξη στην κατάλληλη στιγμή, κατά την περίοδο κρίσης της οικογένειας, στο βαθμό που τη χρειάζονται. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται να δοθεί στη μόνη μητέρα γιατί αυτή αντιμετωπίζεται με προκατάληψη από την κοινωνία. Η κοινωνία εξαιτίας του φύλου της και της μονογονεϊκότητας την αντιμετωπίζει αρνητικά. Η μητέρα λόγω της απουσίας του πατέρα είναι υποχρεωμένη να ασκεί και τους δύο ρόλους στο μέτρο του δυνατού. Έχει να εξασφαλίσει στο παιδί τα βασικά αγαθά πρώτης ανάγκης, τα απαραίτητα σχολικά του πράγματα, να αφιερώσει χρόνο στη διαπαιδαγώγηση και χρόνο για τον εαυτό της. Όλα τα παραπάνω έχει να τακτοποιήσει από μία δυσμενή κοινωνική θέση.

Οι ειδικοί είναι αυτοί που μπορούν να βοηθήσουν τους μόνο-γονείς να επιτύχουν όσον αφορά στα γονεϊκά τους καθήκοντα. Χρειάζεται όμως και οι γονείς να πειστούν πως υπάρχουν πολλές μορφές οικογενειακής οργάνωσης, εξίσου «νόμιμες και υγιείς». Ο ρόλος των ειδικών είναι να συμβουλέψουν τους γονείς για το είναι καλύτερο για τα παιδιά τους και ποιο οικογενειακό πλαίσιο είναι ιδανικό. Οι ειδικοί είναι ανάγκη να συζητούν με τους γονείς για τα προβλήματα που ενδεχομένως να αντιμετωπίζουν με τη νέα τους κατάσταση. Οι μόνο-γονείς δεν πρέπει να βλέπουν

το πρόβλημά τους σαν να είναι μία ασθένεια που χρειάζεται θεραπεία. Πρέπει οι ειδικοί να είναι άτομα ικανά με ευαισθησίες που θα τους προσεγγίσουν. Καθοριστικό ρόλο σε αυτή τη προσέγγιση παίζει να υπάρχει εξειδικευμένη γνώση από τους ειδικούς σε θέματα που αφορούν τη μονογονεϊκή οικογένεια.

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά και οι μόνο-γονείς δεν είναι άλυτα και τεράστια. Απαιτούν την κατάλληλη γνώση και προσέγγιση. Εξάλλου παρόμοιες δυσκολίες μπορεί να υπάρχουν και σε μία διγονεϊκή οικογένεια. Η συνειδητοποίηση και η αποδοχή αυτών των κοινών συνθηκών εκτός του ότι μπορεί να μειώσει το κοινωνικό στίγμα, οδηγεί τη μονογονεϊκή οικογένεια στο γενικό σχεδιασμό της πολιτική για την οικογένεια. Ακόμα βοηθάει τη μονογονεϊκή οικογένεια να ενταχθεί μέσα σε ένα πλαίσιο για συντονισμένη πολιτική που θα εξασφαλίσει ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης για όλες τις οικογένειες (Κογκίδου,1995).

4.2 Η απουσία του πατέρα και η επίδρασή της στο παιδί

Πολλές σύγχρονες μελέτες δείχνουν ότι για να αναπτύξουν τα παιδιά μία πολυδιάστατη και σωστή προσωπικότητα χρειάζονται την επίδραση των γονιών τους. Αυτό γιατί αντλούν από τον καθένα τα απαραίτητα για την ωρίμανσή τους στοιχεία. Η έλλειψη επομένως ενός απ' των δύο γονεϊκών προτύπων δυσχεραίνει τη διαδικασία διαμόρφωσης ταυτότητας του παιδιού ακόμα και όταν υπάρχουν γύρω του άλλα άτομα του συγγενικού του περιβάλλοντος.

Στην προκειμένη περίπτωση, η έλλειψη του πατέρα, αποτελεί ένα σοβαρό πρόβλημα για τα παιδιά των μονογονεϊκών οικογενειών που ζουν με τη μητέρα τους. Κατά πόσο θα επηρεαστεί η σωστή ανάπτυξη του παιδιού από την απουσία του πατέρα, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη μητέρα του με την οποία ζει (Αποστολόπουλος,1999).

Από αρκετές έρευνες που έχουν γίνει έχει διαπιστωθεί ότι το αγόρι που μεγαλώνει σε μονογονεϊκή οικογένεια με μόνη-μητέρα και δεν έχει στενή σχέση με τον πατέρα του αντιμετωπίζει μεγαλύτερα προβλήματα στην ανάπτυξη του ρόλου του φύλου του(Κογκίδου,1995).

Έχει ακόμα βρεθεί σε πάρα πολλές έρευνες ότι αγόρια που μεγαλώνουν χωρίς τον πατέρα τους έχουν λιγότερα αρρενωπά στοιχεία στην προσωπικότητά τους (Biller and Bahm ,1971 ` Drake and Mc Dougall ,1977` Santrock,1970a `Sears,1951).

Ακόμη, φαίνεται ότι τα άλλα πρόσωπα του κοινωνικού περιβάλλοντος που συμβάλλουν στην κοινωνικοποίηση του παιδιού είναι εξίσου σημαντικά καθώς μεγαλώνει το παιδί(Michael,1970).

Η παρουσία ενός άλλου αντρικού προσώπου (π.χ. μεγαλύτερος αδερφός) μέσα στο σπίτι συμβάλλει θετικά στην ανάπτυξη του παιδιού παρά την απουσία του πατέρα(Santrock,1970a).

Η απουσία του πατέρα επηρεάζει τα κορίτσια στη σχέση τους με τους άνδρες. Επίσης, τα προβλήματα που παρουσιάζονται στα κορίτσια γίνονται εμφανή κατά τη διάρκεια της εφηβείας(Hetherington,1972). Το κορίτσι αντιμετωπίζει λιγότερες δυσχέρειες στην ανάπτυξή του από το αγόρι διότι το γονεϊκό πρότυπο για εκείνο είναι η μητέρα του την οποία και έχει.

Σχετικές έρευνες έχουν δείξει ότι παιδιά που εκτρέπονται σε επιλήψιμες πράξεις, προέρχονται από οικογένειες που ο πατέρας είναι απών(Bandura and Walters,1959` Siegman,1966` Stephens, 1961).

Παράλληλα, από άλλες μελέτες προκύπτει ότι οι χαμηλές επιδόσεις των αγοριών σε σχολικό επίπεδο σχετίζονται με την έλλειψη του πατέρα, ο οποίος λειτουργεί ως στήριγμα και κατευθυντήριος οδηγός στις επιλογές τους (Bronfenbrenner, 1967` Deutsch,1960). Αντίθετα, τα κορίτσια φαίνεται να μην επηρεάζονται εξίσου σημαντικά, ενώ παιδιά που προέρχονται από ευνοημένες κοινωνικοοικονομικά ομάδες σχεδόν καθόλου (Lessing et al,1970` Santrock,1972`Radin,1976).

Επιπλέον, η πατρική παρουσία βοηθάει το παιδί κι ιδιαίτερα το αγόρι τόσο στην αποτελεσματικότερη ένταξή του στην κοινωνία με την ανάπτυξη σχέσεων με συνομηλίκους του (Mitchell and Wilson, 1967) όσο και στο βαθμό προσαρμοστικότητας (Ellison,1979` Crumley and Blumenthal,1973) και επιτυχίας του στις μετέπειτα σχέσεις με το άλλο φύλο (Hetherington, 1972).Εξίσου σημαντική, όμως, είναι κι η επίδραση της απουσίας του πατέρα από την οικογένεια στη

διαμόρφωση της ταυτότητας του παιδιού, το οποίο πολλές φορές δυσκολεύεται να απαντήσει στο ερώτημα της καταγωγής του(Clement, 1993).

Το παιδί είναι το αποτέλεσμα της ένωσης του άντρα και της γυναίκας, είναι λοιπόν απαραίτητο γι' αυτό να γνωρίζει την ταυτότητά του. Όμως το παιδί που μεγαλώνει σε μία μονογονεϊκή οικογένεια λόγω του ότι υπάρχουν και άλλα άτομα που ασκούν τα γονεϊκό ρόλο έρχεται σε μία σύγχυση. Υπάρχουν πολλοί γονείς, που ενώ μπορεί να μην είναι οι βιολογικοί του να ασκούν ρόλους που μοιάζουν με τους γονεϊκούς.

Η ορολογία που χρησιμοποιείται για να γίνει ο διαχωρισμός των «βιολογικών»γονέων από τους άλλους παίζει σημαντικό ρόλο. Πρέπει να χρησιμοποιούνται τέτοιοι όροι που να μην προκαλούν περίεργα συναισθήματα στα παιδιά. Να μπορούν εύκολα να ξεχωρίζουν τους «πραγματικούς» από τους «θετούς» γονείς. Έτσι το παιδί θα μπορεί να προσαρμοστεί ευκολότερα στη νέα οικογενειακή κατάσταση(Κογκίδου,1995).

4.3 Το παιδί εκτός γάμου

α. Ανύπανδρος πατέρας και παιδί

Οι άνδρες μόνο-γονείς συναντούν περισσότερες δυσχέρειες στην αποδοχή του πατρικού τους ρόλου σε σύγκριση με τις γυναίκες οι οποίες έχουν ως προτεραιότητα την άσκηση του ρόλου αυτού. Σημαντικό ρόλο σε αυτή τη δυσκολία παίζει η μη ύπαρξη ανάλογων αναπαραστάσεων που να σχετίζονται με την πατρότητα (Κογκίδου,1995).

Οι άνδρες έχουν συνδυάσει την πατρότητα, έχοντας δίπλα τους μία γυναίκα. Κατανοούν την εικόνα τους καλύτερα μόνο αν ασχοληθούν με κάτι που δεν ασχολείται μία γυναίκα. Πολλές φορές ο νέος πατέρας δεν γνωρίζει τι να κάνει όταν έχει μπροστά του το μωρό του, που να μην θυμίζει μητρική εξάσκηση αλλά πατρική (Olivier,1993).

Αντιμετωπίζοντας λοιπόν αυτές τις δυσκολίες, «φοβούνται» να αναλάβουν την ανατροφή των παιδιών τους, με αποτέλεσμα έπειτα από ένα διαζύγιο να απομακρύνονται. Οι ίδιοι λόγοι εξηγούν και το μικρό αριθμό ανύπανδρων πατέρων. Για το λόγο αυτό η περίπτωση αυτή μονογονεϊκότητας έχει μελετηθεί λιγότερο από άλλες. Οι ανύπανδροι πατέρες προέρχονται από το χωρισμό του ζευγαριού που συμβίωνε.

Από σχετικές έρευνες το παιδί του ανύπανδρου πατέρα έχει να αντιμετωπίσει τις ίδιες δυσκολίες με το παιδί που μεγαλώνει σε άλλου είδους μονογονεϊκή οικογένεια με αρχηγό μόνο-πατέρα. Το σίγουρο είναι ότι το παιδί στα διάφορα στάδια της ζωής του θα έρθει σε επαφή με γυναικεία μορφή οπότε θα πάρει τα μητρικά στοιχεία που του είναι απαραίτητα(Κογκίδου,1995).

β. Ανύπανδρη μητέρα και παιδί

Πριν αναφερθούν τα προβλήματα συναισθηματικής ή κοινωνικής φύσης του παιδιού της ανύπανδρης μητέρας, απαιτείται να διευκρινισθούν οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει η ίδια.

Η ανύπανδρη μητέρα δυσκολεύεται να δημιουργήσει στενούς, συναισθηματικούς δεσμούς. Η προσωρινή απουσία μιας κατεύθυνσης και η αναζήτηση έντονης συναισθηματικής σχέσης αντικαθιστούν τη βαθιά ανάγκη της για αγάπη και ασφάλεια. Αυτό φέρει συγκρούσεις ανάμεσα στη μόνη-μητέρα και το παιδί. Το παιδί προσκολλάται τόσο πολύ με τη μητέρα του που δεν μπορεί να φανταστεί τη ζωή του μακριά της. Πολλές φορές το παιδί παίρνει τη θέση του πατέρα που είναι απών στην οικογένεια.

Η μητέρα που διακατέχεται από ανασφάλεια, είναι περισσότερο κτητική και προσκολλάται περισσότερο στο παιδί(Le Millour,1982).

Η στάση και η συμπεριφορά της μόνης-μητέρας, διαμορφώνεται και γίνεται αντιληπτή, μόνο αν αναφερθούν ορισμένες πλευρές της καθημερινότητας της όπως: ο μη επαρκής ελεύθερος χρόνος για τον εαυτό της και για το παιδί της, η έλλειψη σταθερής συναισθηματικής στήριξης, η μείωση του κοινωνικού υποστηρικτικού δικτύου, το αίσθημα της μοναξιά και της απομόνωσης από τον κοινωνικό περίγυρο, η υπερφόρτωση ευθυνών.

Το παιδί που μεγαλώνει σε ένα τέτοιο οικογενειακό πλαίσιο αναπτύσσει στενή σχέση με τη μητέρα του, που μπορεί να μετατραπεί σε καταπιεστική. Η επιθυμία του παιδιού για ανεξαρτησία μπορεί να φέρει έντονη διαμάχη με τη μητέρα του. Καθώς γίνεται αντιληπτή η πράξη του αναζητά ειρήνη στη σχέση τους διότι γνωρίζει ότι η μητέρα του είναι το μοναδικό πρόσωπο που του προσφέρει απλόχερα την αγάπη.

Ένα από τα θέματα που δυσκολεύει τα παιδιά να το κατανοήσουν είναι η κοινωνική τους ταυτότητα. Ιδιαίτερα η στάση της μητέρας πρέπει να είναι ξεκάθαρη. Η διαδικασία αυτή εξαρτάται πολύ από την τοποθέτηση της μητέρας ως προς το ζήτημα του πατέρα. Το παιδί οφείλει να γνωρίζει τον πατέρα του ανεξάρτητα από τη σχέση που έχουν μεταξύ τους οι δύο γονείς. Συνήθως στην περίπτωση της ανύπανδρης μητέρας, δεν γίνεται ξεκάθαρο στο παιδί το θέμα του πατέρα του ή πολύ πιθανό να μην γίνεται και καμία αναφορά ως προς το πρόσωπό του (Κογκίδου, 1995).

Από ομολογίες ανύπανδρων μητέρων, το παιδί θέλει να ψάξει τον πατέρα του, ακόμη και χωρίς να γνωρίζουν την πράξη του αυτές οι ίδιες. Για την ανύπανδρη μητέρα είναι δύσκολο να κάνει αναφορές στο παιδί της για το γεννήτορά του σε σύγκριση με τη διαζευγμένη ή τη χήρα μητέρα. Αρχίζει να ανησυχεί περισσότερο όταν το παιδί αναζητά κάποιο στοιχείο που να συνδέεται με τον πατέρα του, για να είναι όπως και τα άλλα παιδιά γύρω του. Αυτή η διαδικασία αναζήτησης προκαλεί συναισθήματα άγχους και ενοχής στη μητέρα και στο παιδί. Είναι και ένας λόγος δύσκολης προσαρμοστικότητας του παιδιού της ανύπανδρης μητέρας στο σχολείο σε σχέση με τα άλλα παιδιά των μονογονεϊκών οικογενειών. Επίσης, τα παιδιά αυτά παρουσιάζουν μία μορφή κατάθλιψης καθώς και άλλες συναισθηματικές διαταραχές (Geadah, 1979).

Στο ερώτημα, ωστόσο, αν το παιδί της μητέρας είναι περισσότερο ευάλωτο σε τέτοιου είδους ψυχικές διακυμάνσεις, είναι ανάγκη να συνεκτιμηθούν πλήθος παραγόντων, οι οποίοι σχετίζονται με την ιδιαιτερότητα κάθε οικογένειας. Για λόγους οικονομίας, θα αναφερθούν μόνο τρεις :

- ❑ Η ικανότητα της μητέρας νιώσει ασφαλής και να συμφιλιωθεί με την ιδέα της μητρότητας έξω από το γάμο.
- ❑ Η κοινωνικοοικονομική της θέση κι η πνευματική της στάθμη.
- ❑ Ο βαθμός αποδοχής από το κοινωνικό περιβάλλον κι η δυνατότητα ανάπτυξης αρμονικών σχέσεων με αυτό(Κογκίδου,1995).

4.4 Παιδί και διαζύγιο

Από μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί, έχει διαπιστωθεί ότι οι επιδράσεις του διαζυγίου στα παιδιά δεν είναι εύκολο να διευκρινιστούν διότι υπάρχουν αντιφατικές προτάσεις που δεν μπορούν να οδηγήσουν στην εξαγωγή συμπερασμάτων. Συγκεκριμένα, σε μία έρευνα τα παιδιά των διαζευγμένων γονέων παρουσίαζαν μειωμένη απόδοση στο σχολείο, εξέφραζαν συναισθηματικά προβλήματα και περίεργες αντιδράσεις. Δεν μπορεί να διαπιστωθεί όμως αν όλα τα παραπάνω οφείλονται στην οικογενειακή τους κατάσταση ή σε άλλους παράγοντες που συνδέονται με το διαζύγιο. Πιστεύεται ότι η απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα μπορεί να δοθεί έπειτα από μακροχρόνιες και επιτόπιες μελέτες.

Στη Μεγάλη Βρετανία πραγματοποιήθηκαν ανάλογες μελέτες από τις οποίες διαπιστώθηκε ότι τα παιδιά των μονογονεϊκών οικογενειών που έχουν χαμηλό

εισόδημα και αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες παρουσιάζουν χαμηλή επίδοση στο σχολείο. Αυτοί οι δύο παράγοντες είναι που συντελούν στην απροθυμία τους να διαβάσουν και όχι η διάλυση της οικογένειας ή το διαζύγιο.

Σύμφωνα με τη Ferri (1994), τα αποτελέσματα της έρευνας θεωρούνται σημαντικά γιατί δηλώνουν ότι η φτώχεια και η κοινωνική μειονεξία ήταν χαρακτηριστικά της οικογένειας που υπήρχαν και πριν το διαζύγιο και αυτά αύξησαν τον κίνδυνο ρήξης του ζευγαριού.

4.4.1 Όταν οι γονείς χωρίζουν

Έπειτα από ένα διαζύγιο τα ψυχολογικά, συναισθηματικά και κοινωνικά προβλήματα της οικογένειας έχουν αρχίσει. Μετά το διαζύγιο, γονείς και παιδιά τραυματίζονται ψυχικά και αντιμετωπίζουν τις ποικίλες κοινωνικές του παρενέργειες. Κατ' αρχήν, η διάλυση του γάμου προκαλεί στους συζύγους-γονείς δυσάρεστα συναισθήματα, όπως πικρία, απογοήτευση, αγανάκτηση, θυμό, οργή, φθόνο, μίσος και έντονη επιθυμία για εκδίκηση. Στη συνέχεια, μπορεί να ακολουθήσει ένας ατέλειωτος δικαστικός αγώνας, ο οποίος προκαλεί δυσάρεστα συναισθήματα και στους ίδιους και στα παιδιά.

Άλλοτε πάλι οι γονείς μετά από ένα διαζύγιο αισθάνονται προδομένοι, νοιώθουν πλήξη, ανησυχία, σύγχυση, στενοχώρια, ανία, μοναξιά, έλλειψη αγάπης, ανάγκη συντροφικότητας. Είναι συναισθήματα βαριάς κατάθλιψης και πικρής

απογοήτευσης, γιατί καμιά από τις προσδοκίες τους δεν πραγματοποιήθηκε μετά το γάμο.

Τόσο η αυτοεκτίμηση όσο και το κοινωνικό γόητρο έχει κλονιστεί, γιατί το διαζύγιο καταγράφεται ως μια προσωπική αποτυχία και η κοινωνία εκτιμά την προσωπική αξία μόνο με τις επιτυχίες. Ιδιαίτερα η γυναίκα αντιμετωπίζει μεγαλύτερες δυσκολίες, οι οποίες γίνονται ανυπέρβλητες όταν σκέφτεται τα παιδιά της. Γενικά το διαζύγιο είναι κοινωνικά κατακριτέο. Η κοινωνία αντιμετωπίζει τους διαζευγμένους γονείς με παιδιά με κάποια προκατάληψη. Αν και τα τελευταία χρόνια λόγω αύξησης του αριθμού των διαζυγίων, δείχνει περισσότερο κατανόηση και ανθρωπιά.

Οι διαζευγμένοι γονείς, δεν απαλλάσσονται ποτέ από την ανάμνηση του πρώτου γάμου. Υπάρχουν τα παιδιά τα οποία έχουν τεράστια προβλήματα και με τα οποία χρειάζεται να ασχοληθούν οι γονείς(Κουλουγλιώτη, 1995).

Το διαζύγιο προκαλεί θλίψη λόγω του αποχωρισμού γονέα- παιδιού, την οποία το παιδί τη βιώνει ως εγκατάλειψη. Τα αισθήματα ανασφάλειας μετατρέπονται σ' ένα βαθύτερο αίσθημα απόρριψης και ενοχής. Όταν οι γονείς συμπεριφέρονται στο παιδί ως δυνατοί, αλάνθαστοι για την πράξή τους, που δεν πρόκειται να του προκαλέσουν αμφιβολίες τότε αυτό θα αισθανθεί υπαίτιο για το χωρισμό των γονιών του. Όσο μικρότερο σε ηλικία είναι το παιδί τόσο πιο ένοχο αισθάνεται.

Εάν ο ένας γονέας ρίχνει ευθύνες στον άλλο για το χωρισμό με σκοπό να αποδείξει στο παιδί ότι μόνος αυτός νοιάζεται για εκείνο για να κερδίσει τη συμπάθειά του, τότε αυτό συνεχίζει να βλέπει τους γονείς του σαν μία ενοποιημένη εικόνα της ίδιας πραγματικότητας(Κογκίδου,1995).

Το παιδί στην προσπάθειά του να αγαπήσει λιγότερο τον ένα γονέα για χάρη του άλλου, χάνει αυτόματα την εμπιστοσύνη που τρέφει και στους δύο(Despert ,1957).

Όταν αποχωρεί ο ένας γονέας από το σπίτι, το παιδί νιώθει ότι τιμωρείται και ότι η αγάπη του γονέα παύει να υφίσταται. Το αίσθημα ενοχής που νιώθει το κάνει να κλείνεται στον εαυτό του, να είναι μελαγχολικό, να μην αποδίδει στο σχολείο, να έχει φοβίες , να εμφανίζει επιθετική συμπεριφορά.

Τα προβλήματα γίνονται πιο περίπλοκα όταν ο γονέας με τον οποίο ζει και μεγαλώνει δημιουργεί μία καινούργια σχέση. Με τη νέα σχέση χάνεται η ελπίδα που είχε το παιδί για επανασύνδεση των γονιών του και ενισχύεται το αίσθημα της εγκατάλειψης. Νιώθει ότι ο γονέας του παύει να το αγαπά, την αγάπη του γι' αυτό τη δίνει σ' ένα άλλο πρόσωπο «ξένο». Χάνει το στήριγμά του. Αυτόματα το παιδί αναπτύσσει αρνητικά συναισθήματα και αντιζηλία προς το νέο σύντροφο. Γίνεται επιθετικό και απορρίπτει τον μόνο-γονέα του. Συνήθως το παραπάνω φαινόμενο συναντάται σε αγόρια που ζουν σε μονογονεϊκή οικογένεια με μόνη-μητέρα. Το παιδί αυτό έχει να αντιμετωπίσει την απουσία του πατέρα και την «εγκατάλειψη» από τη μητέρα (Κογκίδου, 1995).

Ο Despert (1957) αναφέρει ότι το παιδί χάνει την σιγουριά που του εξασφάλιζε ο μόνο-γονέας (η μητέρα του) και σχηματίζει λάθος εικόνα δόμησης του ανδρισμού του.

Τα παιδιά ανάλογα με το στάδιο ανάπτυξης στο οποίο βρίσκονται αντιδρούν διαφορετικά ως προς το διαζύγιο. Τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας νιώθουν ενοχές και κατηγορούν τον εαυτό τους για το διαζύγιο (Hetherington, 1979).

Αντίθετα τα μεγαλύτερα παιδιά δεν ενοχοποιούν σε αυτό το βαθμό τον εαυτό τους όσον αφορά στο διαζύγιο, πάντως το φόβο εγκατάλειψης και απόρριψης τον βιώνουν. Παρατηρείται το φαινόμενο του διαζυγίου να γίνεται πιο συχνό όταν οι γονείς διασχίζουν τη μέση ηλικία και τα παιδιά την περίοδο της εφηβείας. Όταν συμβαίνει την εποχή αυτή τα παιδιά είναι περισσότερα ευάλωτα σε κινδύνους.

Έχει διαπιστωθεί ότι τα αγόρια ανεξαρτητοποιούνται πιο γρήγορα γιατί εκμεταλλεύονται την ευκαιρία για πραγματοποίηση επιθυμιών. Απ' την άλλη πλευρά έχουν εκδηλωθεί από τα παιδιά και ακραίες καταστάσεις με τις οποίες εκφράζουν τη θλίψη τους για το χωρισμό των γονέων τους όπως τάσεις αυτοκτονίας, νευρική ανορεξία, «τυχαία» ατυχήματα. Τα κορίτσια συγκεκριμένα, αντιδρούν με περίεργο τρόπο. Η γνώμη που σχηματίζουν για τους άνδρες γίνεται αρνητική με αποτέλεσμα να απομακρύνονται από τον πατέρα τους ή από το νέο σύντροφο της μητέρας τους. Ταυτόχρονα υπάρχει η πιθανότητα να αναπτύξουν πολλαπλούς και προσωρινούς δεσμούς με άνδρες. Σ' αυτή την περίπτωση η ύπαρξη μιας ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης είναι πολύ πιθανή και με αυτό τον τρόπο η μονογονεϊκότητα περνάει και στην άλλη γενιά.

Τα προβλήματα που αναφέρθηκαν είναι ενδεικτικά. Ο πόνος των παιδιών μπορεί να εκφραστεί με ποικίλους τρόπους. Σε καμιά περίπτωση δεν αποτελούν εμπειρίες που βιώνουν όλα τα παιδιά των διαζευγμένων γονιών. Όταν η κοινωνικοοικονομική κατάσταση του γονέα, οι συνθήκες που επικρατούν στην οικογένεια είναι ομαλές και ο γονέας είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες, τότε η ανάπτυξη του παιδιού θα είναι η επιθυμητή(Κογκίδου,1995).

4.4.2 Η ανακοίνωση του διαζυγίου στα παιδιά

Είναι αρκετά δύσκολο να μιλήσουν οι γονείς για το διαζύγιο στα παιδιά. Ακόμα και οι ίδιοι αντιμετωπίζουν με δυσκολία τη φάση αυτή της ζωής τους, πόσο μάλλον τα παιδιά.

Είναι αναγκαίο να ενημερώνονται τα παιδιά για την αλλαγή που πρόκειται να συμβεί στο οικογενειακό τους περιβάλλον. Τα παιδιά ανεξάρτητα από την ηλικία τους μπορούν να κατανοήσουν τους λόγους για τους οποίους οι γονείς τους παίρνουν αυτή την απόφαση. Οι γονείς μπορούν ακόμα να ανακοινώσουν στα παιδιά και τις αποφάσεις του δικαστηρίου έτσι ώστε να έχουν μία ολοκληρωμένη άποψη για το τι πρόκειται να επακολουθήσει. Αυτό που συνίσταται είναι οι γονείς να μην κρύψουν

τίποτα από τα παιδιά. Είναι καλό για την ψυχική τους υγεία να γνωρίζουν όλη την αλήθεια και όχι τη μισή.

Ο Dolto (1985) αναφέρει ότι το παιδί είναι αναγκαίο να γνωρίζει όλα όσα οδήγησαν στο χωρισμό τους δύο του γονείς, ώστε να μην κατηγορεί τον εαυτό του για τη διάλυση της οικογένειάς του.

Οι γονείς πρέπει να πληροφορήσουν το παιδί για τη νέα οικογενειακή κατάσταση, να του ξεκαθαρίσουν τα μελλοντικά τους σχέδια, να του διευκρινίσουν ότι το αγαπούν το ίδιο με πριν και γενικότερα να του εξηγήσουν ότι παραμένουν οι γονείς του ανεξάρτητα από το ότι πρόκειται να μείνουν χωριστά. Οι γονείς προτεραιότητα χρειάζεται να δώσουν στο παιδί τους και όχι στο πως οι ίδιοι θα είναι καλύτερα. Δηλαδή, θα πρέπει να βρουν μία σωστή λύση για το παιδί τους.

Δεν υπάρχουν κανόνες που να ρυθμίζουν την ανάθεση της επιμέλειας του παιδιού. Το παιδί είναι προτιμότερο να ζει με το γονέα που διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ανατροφή τους, αυτός μπορεί να είναι είτε ο πατέρας είτε η μητέρα. Δεν υπάρχουν συγκεκριμένοι λόγοι που το παιδί πρέπει να το αναλάβει αναγκαστικά η μητέρα. Από έρευνες έχει διαπιστωθεί ότι και ο πατέρας μπορεί να τα καταφέρει εξίσου με τη μητέρα. Ιδιαίτερα, αν πριν το διαζύγιο ο πατέρας είχε ενεργό συμμετοχή στην ανατροφή του παιδιού τότε είναι πολύ πιθανό να τη διεκδικήσει.

Προτιμότερο είναι το παιδί να ζήσει με το γονέα που είχε την πρωταρχική ευθύνη για την ανατροφή του. Το παιδί αναπτύσσει στενότερες σχέσεις με το γονέα αυτό. Στην περίπτωση που συμβεί το αντίθετο το παιδί πιθανόν να αντιμετωπίσει περισσότερες δυσκολίες προσαρμοστικότητας στη νέα πραγματικότητα.

Η γονεϊκή επιρροή στα μεγαλύτερα παιδιά είναι πιο σύνθετη και έτσι είναι πιο δύσκολο να καθορισθεί ποιος γονέας έχει την πρωταρχικό ρόλο στην ανατροφή των παιδιών. Ο βαθμός της πατρικής επιρροής εξαρτάται από το επίπεδο συμμετοχής του στην ανατροφή των παιδιών. Παρόλα αυτά παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του παιδιού.

Καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν, αναπτύσσονται συναισθηματικά και γνωστικά με αποτέλεσμα να αντιδρούν διαφορετικά στις νέες συνθήκες της οικογένειας. Ενώ το διαζύγιο ή η άλλη αλλαγή στην οικογενειακή κατάσταση μπορεί να προκαλεί άγχος στα παιδιά εντούτοις, δεν έχει σοβαρές ψυχολογικές διαταραχές στα παιδιά της ηλικίας αυτής. Σ' αυτό συντελούν οι άλλες κοινωνικές ομάδες αναφοράς (π.χ.

σχολείο, παρέα συνομηλίκων) με τις οποίες έρχεται σε επαφή το παιδί. Αυτό που είναι πιο δύσκολο είναι η επιλογή του γονέα με τον οποίο θα ζήσει το παιδί.

Αντίστοιχο πρόβλημα δεν αντιμετωπίζονταν όταν το παιδί βρισκόταν σε μικρότερη ηλικία.

Στη σύγχρονη κοινωνία, η κοινή γονική μέριμνα κερδίζει όλο και περισσότερο έδαφος. Η αλήθεια είναι ότι το παιδί έχει την ευκαιρία να διατηρεί συνεχείς επαφές με τον άλλο γονέα και αυτό κάνει ευκολότερη την προσαρμογή του στη νέα κατάσταση. Ένα άλλο πλεονέκτημα είναι ότι οι μητέρες απαλλάσσονται από ένα μέρος της αποκλειστικής ευθύνης που είχαν πριν. Έτσι ο πατέρας έχει τη δυνατότητα να δει το παιδί περισσότερες ημέρες εκτός από τα Σαββατοκύριακα και τις γιορτές. Επίσης, οι γονείς συνεργάζονται καλύτερα με σκοπό το παιδί να λάβει τη σωστή ανατροφή.

Η κοινή γονική μέριμνα μπορεί να έχει μόνο νομική μορφή, όπου το παιδί ζει με τον ένα γονέα αλλά κι οι δύο γονείς συναποφασίζουν για θέματα εκπαίδευσης, υγείας κ.α. Αντίθετα, ο άλλος γονέας έχει περισσότερες δυνατότητες επικοινωνίας με το παιδί(Κογκίδου,1995).

Δυστυχώς οι έρευνες που έχουν γίνει δεν επαρκούν για την εξαγωγή συμπερασμάτων για τα αποτελέσματα που έχει η άσκηση κοινής γονικής μέριμνας (Abarbanel,1979· Ahrons,1980· Galper,1978· Greib,1979· Keshet and Rosenthal,1978a· Luepnitz,1982· Morgenbesser and Nehls,1981· Roman and Haddad,1978· Steinman,1981).

Πάντως, σε καμία μελέτη που έχει γίνει ως τώρα δεν έχουν αναφερθεί αρνητικές επιδράσεις στα παιδιά. Οι γονείς και κυρίως οι πατέρες είναι περισσότερο ικανοποιημένοι από τη διατήρηση στενών σχέσεων με τα παιδιά τους ενώ αυτά φαίνεται να δείχνουν μεγαλύτερες δυνατότητες ελιγμού και περισσότερη εκτίμηση σε αυτούς (Luepnitz, 1982).

Συμπερασματικά, ο κυριότερος παράγοντας για μια αποτελεσματική για τα παιδιά κοινή γονική επιμέλεια είναι η δυνατότητα συνεργασίας των γονέων. Πιθανόν η κοινή γονική μέριμνα να μην είναι η ιδανικότερη λύση για όλους τους διαζευγμένους γονείς. Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση βοηθάει σημαντικά μια κοινή

συμπεριφορά κι ένας κοινός προγραμματισμός. Στο σημείο αυτό αξίζει να προσεχθεί ότι οι ίδιοι παράγοντες παίζουν καθοριστικό ρόλο και στην προσαρμογή του παιδιού στη νέα οικογενειακή κατάσταση (Hess and Camara, 1979).

Όταν η οικογένεια απολαμβάνει την αναγκαία κοινωνική υποστήριξη, τότε η γονική από κοινού φροντίδα ωφελεί ιδιαίτερα τα παιδιά της σχολικής ηλικίας αλλά και τα μεγαλύτερα. Αντίθετα, τα αποτελέσματα δεν είναι τόσο θετικά σε περιπτώσεις που τα παιδιά είναι μικρότερα. Πάντως για τη δικαστική επικύρωση της κοινής επιμέλειας προαπαιτείται η συναίνεση και των δύο γονέων (Κογκίδου, 1995).

4.4.3 Οι επιδράσεις του διαζυγίου στη ψυχοσύνθεση του παιδιού

Πολλές φορές τα παιδιά αντιλαμβάνονται τα γεγονότα και τις καταστάσεις με διαφορετικό τρόπο και αντιδρούν με υπερβολικές και λανθασμένες ενέργειες.

Οι ψυχολογικές επιδράσεις του διαζυγίου στο παιδί εξαρτώνται από πολλούς παράγοντες οι οποίοι προσδιορίζουν και τη μορφή με την οποία θα εκδηλωθούν. Οι σημαντικότεροι παράγοντες είναι:

1. Η ηλικία του παιδιού και η ικανότητά του να αντιλαμβάνεται τα γεγονότα.
2. Ο ρόλος του απόντος γονέα και ο βαθμός με τον οποίο επηρεάζει την ψυχοσεξουαλική διαπαιδαγώγηση του παιδιού.

3. Ο τρόπος με τον οποίο ανακοινώθηκε στο παιδί ο χωρισμός των δύο γονέων, ο τρόπος με τον αντιμετώπισαν οι γονείς το διαζύγιό τους και η διαβεβαίωση που παρείχαν για συναισθηματική ασφάλεια.
4. Η ύπαρξη και άλλων παιδιών- αδελφών στην οικογένεια.
5. Ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζει ο γονέας που ζει με το παιδί τον «απών» γονέα.

Το διαζύγιο δεν αποτελεί για τα παιδιά μία προσωρινή κατάσταση της οικογένειας. Είναι το τέλος μιας μακροχρόνιας διαδικασίας που είχε εντάσεις, εκνευρισμούς και συγκρούσεις. Κλινικές μελέτες που έγιναν, έδειξαν ότι αυτό που πληγώνει τα παιδιά δεν είναι ο χωρισμός, ούτε η διάλυση της οικογένειας αλλά οι συναισθηματικές εξάρσεις που επιφέρει καθώς και η γρήγορη εναλλαγή της οικογένειας από τη μία μορφή στην άλλη. Οι ειδικοί τονίζουν ότι είναι ανάγκη οι γονείς να αποσαφηνίζουν τα αίτια του χωρισμού τους στο παιδί και να του επιδεικνύουν συνεχώς τα συναισθήματα αγάπης που τρέφουν γι' αυτό (Κογκίδου,1995).

Το παιδί ασυνείδητα, αναπτύσσει φόβους και ανασφάλειες εγκατάλειψης και από τον άλλο γονέα με τον οποίο ζει. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα στο μέλλον να αποφεύγει να δημιουργεί σχέση με το άλλο φύλο φοβούμενο την ιδέα της απομάκρυνσης του συντρόφου, εμπειρία που είχε βιώσει στα παιδικά του χρόνια. Δεν παίρνει ρίσκο στη σχέση του καθώς είναι επηρεασμένο από τη σχέση των γονιών του. Η πορεία της ζωής του παιδιού, όταν οι γονείς του έχουν χωρίσει, έχει πολλά κοινά στοιχεία. Το παιδί νιώθει ότι διακινδυνεύει φτιάχνοντας μια σχέση διότι έχει πάντα

στο υποσυνείδητό του ότι αυτή μπορεί να διαλυθεί. Έτσι πολλά άτομα, αποφεύγουν να βιώσουν μια πιθανή επανάληψη της «εγκατάλειψης» που ένιωσαν σε μικρότερη ηλικία (Oger, 1993).

Τα παιδιά όταν έχουν βιώσει καταστάσεις που κυριαρχούν εντάσεις και αρνητικά συναισθήματα, έχει παρατηρηθεί ότι παρουσιάζουν διάφορα συμπτώματα κατά τη διάρκεια της προσαρμογής τους στη νέα κατάσταση. Τα συμπτώματα αυτά μπορεί να είναι εφιάλτες κατά τον νυχτερινό τους ύπνο, προβλήματα ύπνου, έμμονες ιδέες περί θανάτου, απομόνωση, μελαγχολία, χαμηλή επίδοση στο σχολείο, άρνηση για παιχνίδι ή για επαφή με άλλα παιδιά, νευρικές κινήσεις, επιθετικότητα, έλλειψη προσοχής κ.α. Οι συναισθηματικές αυτές εκδηλώσεις, δεν αποτελούν πάντα ένδειξη

ότι είναι διαταραγμένος ο ψυχικός του κόσμος. Οι αντιδράσεις αυτές μπορεί να εμφανιστούν και σε παιδιά όπου η οικογένειά τους τους παρέχει αγάπη και ασφάλεια.

Πολύ συχνά η αρνητική συμπεριφορά των παιδιών, αποδίδεται στο χωρισμό των γονιών του. Έρευνες έχουν δείξει ότι η συμπεριφορά αυτή μπορεί να οφείλεται στη δυσκολία του παιδιού να προσαρμοστεί στη νέα οικογενειακή κατάσταση με «απών» τον ένα γονέα. Μία άλλη εξήγηση είναι ότι το παιδί βιώνει όλη τη διαδικασία πριν οι γονείς του φτάσουν στο διαζύγιο, έχει φορτιστεί ήδη συναισθηματικά και αντιδρά με αυτές τις ψυχικές εκδηλώσεις.

Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί το διαζύγιο υπαίτιο για τα ψυχολογικά προβλήματα που αντιμετωπίζει το παιδί. Το διαζύγιο είναι ο εκλυτικός παράγοντας ορισμένων προβλημάτων, φέρνει στην επιφάνεια αγωνία και φόβο. Απ' την άλλη πλευρά μπορεί να δράσει και θετικά στην ψυχολογία φέρνοντας ισορροπίες στο οικογενειακό περιβάλλον. Τα συμπτώματα που εμφανίζουν τα παιδιά κατά τη διαδικασία του διαζυγίου είναι προσωρινά. Αν όμως και έπειτα από ένα μεγάλο χρονικό διάστημα εξακολουθούν να υπάρχουν τότε το παιδί είναι δεκτικό σε αυτή την επιρροή γιατί συντρέχουν κι άλλοι παράγοντες (Κογκίδου,1995).

4.5 Το παιδί βιώνοντας το θάνατο του γονέα

Ο θάνατος του γονέα διαταράσσει την ισορροπία της οικογένειας και δημιουργεί μία νέα κατάσταση την οποία καλείται το παιδί να βιώσει. Είναι σημαντικό το παιδί σε όποιο στάδιο ανάπτυξης και να βρίσκεται, να γνωρίζει την πραγματικότητα για την απώλεια του άλλου γονέα. Αυτό θα το βοηθήσει στη διαδικασία της έναρξης και της ολοκλήρωσης του πένθους.

Όταν έχει συμβεί το μοιραίο, το παιδί βρίσκεται αντιμέτωπο με ένα τετελεσμένο και θλιβερό γεγονός. Αυτό που το κάνει να διαφέρει από το παιδί που βιώνει το διαζύγιο των γονιών του είναι ότι δεν αισθάνεται ενοχή αλλά θλίψη (Κογκίδου,1995).

Παράλληλα το πένθος του παιδιού για τον γονέα διέρχεται από τρία στάδια. Το πρώτο στάδιο είναι αυτό «της άρνησης». Το παιδί δεν μπορεί να πιστέψει το θάνατο του άλλου γονέα. Συμπεριφέρεται σαν να ήταν στη ζωή και θέλει με οποιοδήποτε τρόπο να έρθει σε επαφή μαζί του. Ο θυμός και το κλάμα συνοδεύουν το αίσθημα αποχωρισμού και τη θλίψη. Όταν διακοπεί ο θρήνος και η διαδικασία αυτή παύει να εξελίσσεται φυσιολογικά, τότε αυτό σημαίνει ότι το παιδί, σταμάτησε να σκέφτεται τον αποθανόντα καθώς και τις προσπάθειες για επαναφορά του χαμένου προσώπου.

Το δεύτερο στάδιο χαρακτηρίζεται από απόγνωση μέσα σε μία ατμόσφαιρα θλίψης. Οι απεγνωσμένες προσπάθειες αναζήτησης του χαμένου αντικειμένου αγάπης έδωσαν τη θέση τους στη συνειδητοποίηση της πραγματικότητας. Καθώς ο καιρός περνάει το άτομο αντιλαμβάνεται όλο και περισσότερο την απώλεια του άλλου γονέα. Μέσα του επικρατεί μία αναδιοργάνωση που οδηγεί σε απομόνωση. Όταν εμφανιστούν άλλα πρόσωπα που θα του προσφέρουν αγάπη ίσως μετριάσει τον πόνο του. Τέλος, στο τρίτο στάδιο, το παιδί αποχωρίζεται τον άλλο γονέα και προσαρμόζεται στη νέα κατάσταση (Bowlby,1961).

Από μελέτες που πραγματοποιήθηκαν όσον αφορά στη ψυχολογία των παιδιών απέναντι στο θάνατο του γονέα, διαπιστώθηκε η ικανότητά τους να αντιμετωπίζουν την διαδικασία του «πένθους».

Οι κύριοι παράγοντες που καθορίζουν τη διαδικασία αυτή είναι:

- ✓ Ο τρόπος θανάτου του γονέα (αυτοκτονία, αρρώστια, δυστύχημα).
- ✓ Η ηλικία του παιδιού και το επίπεδο της γνωστικής ανάπτυξής του.
- ✓ Ο δεσμός που προϋπήρχε ανάμεσα στο παιδί και στο γονέα και η σχέση με τον γονέα που ζει.
- ✓ Η ύπαρξη άλλων αδελφών.
- ✓ Η πιθανότητα της σταδιακής απόσυρσης της επένδυσης από το γονέα που πέθανε.

- ✓ Η παρουσία ενός άλλου ατόμου που θα αποτελεί πρότυπο για το παιδί και θα ενδιαφέρεται πραγματικά για εκείνο.
- ✓ Ο τρόπος με τον οποίο χειρίστηκε η οικογένεια το θάνατο σε σχέση με το παιδί, η επικοινωνία ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας και η δυνατότητα συμμετοχής του παιδιού στο πένθος που περνάει η οικογένεια.
- ✓ Η επιτυχής προσαρμογή του παιδιού στη νέα κατάσταση εξαρτάται από την ψυχολογική διάθεση του μόνο-γονέα ο οποίος έχει ξεπεράσει το πένθος και αντιμετωπίζει τη νέα πραγματικότητα.
- ✓ Η ύπαρξη ενός υποκατάστατου με το οποίο το παιδί θα αναπτύξει στενή σχέση.

Η αλληλεπίδραση και η ύπαρξη των περισσότερων από τους παραπάνω παράγοντες συντελούν στην σωστή ανάπτυξη του παιδιού. Υπάρχει και η πιθανότητα το παιδί να κλονιστεί συναισθηματικά από το θάνατο του γονέα του κυρίως όταν δεν έχει εκδηλώσει άμεσα τη λύπη του. Συχνά συμβαίνει να παρουσιάζει θλίψη για το θάνατο του γονέα του αργότερα από το γεγονός και όχι αμέσως.

Πάντως είναι προτιμότερο, το παιδί να εκδηλώνεται αμέσως μετά την ανακοίνωση του γεγονότος. Το συναισθηματικό ξέσπασμα είναι υγιές διότι έτσι απελευθερώνει τον πόνο για το χαμό του γονέα του. Αν δεν δοθεί η ευκαιρία να εκφραστούν αποτελεσματικά τα επίμονα και διαρκή συναισθήματα αυτό μπορεί να δημιουργήσει σοβαρές διαταραχές στη σχέση του παιδιού με άλλους.

Ο θάνατος ενός αγαπημένου προσώπου και ο χωρισμός των γονέων είναι οι κυριότερες αιτίες που μπορούν να προκαλέσουν πόνο και μελαγχολία σ' ένα παιδί. Και στις δύο περιπτώσεις, το παιδί επιλέγει αυτό τον τρόπο για να δείξει τη δυσaréσκεια ή τη θλίψη του ως προς αυτό που αισθάνεται (Κογκίδου, 1995).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

5.1 Κοινωνική πολιτική για την οικογένεια

«Κοινωνική πολιτική είναι οι πολιτικοί θεσμοί σε μία κοινωνία, οι νόμοι, η διακυβέρνηση και η δράση της πολιτείας που επηρεάζει τις κοινωνικές σχέσεις των ανθρώπων στην οποία ζουν» (Γαλάνης,1995).

Οι μεταβολές που δέχτηκε ο θεσμός της οικογένειας επηρέασαν το σχεδιασμό της κοινωνικής πολιτικής σε οικονομικό, κοινωνικό, θεσμικό και πολιτιστικό επίπεδο. Για την κοινωνική πολιτική, η οικογένεια αποτελεί μια μονάδα αναπαραγωγής και φροντίδας. Η οικογενειακή πολιτική είναι ένας τομέας που ασχολείται με την οικογένεια και περιλαμβάνει ένα σύνολο από ρυθμίσεις ατομικές ή συλλογικές που αφορούν δημογραφικά ζητήματα, οικογενειακά προγράμματα και μέτρα για την προστασία της μητέρας και του παιδιού. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν χρηματικές ενισχύσεις ή κάθε είδους υπηρεσίες (Στασινοπούλου, 1993). Η οικογένεια, ωστόσο, επηρεάζεται κι από άλλες πολιτικές που εφαρμόζονται όπως ρυθμίσεις σχετικά με την παιδεία, την κατοικία, την εργασία, τη φορολογία και το ασφαλιστικό σύστημα.

Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που αξίζει να μελετηθεί όσον αφορά στη πολιτική για την οικογένεια είναι ο οικονομικός και συγκεκριμένα, το σύστημα της κοινωνικής ασφάλισης. Ένας δεύτερος παράγοντας είναι ο κοινωνικός, που αναφέρεται στις κοινωνικές ανάγκες και στον τρόπο της επάρκειας που χειρίζονται από την Πολιτεία.

Η αποτελεσματικότητα των μέτρων που λαμβάνονται για την οικογένεια, βασίζεται στην συστηματική μελέτη των συνθηκών και των αναγκών των διαφόρων κοινωνικών ομάδων. Συγκεκριμένα, για τη μονογονεϊκή οικογένεια απαιτείται ειδική έρευνα σαν ξεχωριστή κοινωνική κατηγορία που είναι και χρειάζεται να διευκρινιστεί η κοινωνική πραγματικότητα όπως τη βιώνουν τα μέλη της (Κογκίδου, 1995).

Το ισχύον Σύνταγμα περιλαμβάνει ένα σύνολο ρυθμίσεων και διατάξεων ορισμένες από τις οποίες κατοχυρώνουν κοινωνικά δικαιώματα (το δικαίωμα της δωρεάν παιδείας, το δικαίωμα για εργασία, το δικαίωμα της κοινωνικής ασφάλισης,

μέριμνα για την υγεία, προστασία στα άτομα με ειδικές ανάγκες, φροντίδα των ηλικιωμένων), άλλες θεσπίζουν κανόνες που αφορούν την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και άλλες που υπαγορεύουν γενικές κοινωνικές ρήτρες (Κουβουκλιανός, 1993).

Στο Σύνταγμα αναφέρεται εκτενώς ο ρόλος και η σημασία της οικογένειας. Η οικογένεια αποτελεί κοινωνική μονάδα όχι μόνο όσον αφορά στο επίπεδο οργάνωσης της ζωής αλλά ακόμα στο νομοθετικό και διοικητικό επίπεδο. Η πολιτική για την οικογένεια δεν εμπεριέχεται κάπου συγκροτημένα εκτός απ' αυτές τις διατάξεις, παρά μόνο γίνονται μικρές διάσπαρτες αναφορές στα μέτρα της κοινωνικής πολιτικής, ως

προς την ισότητα των δύο φύλων, τη μητρότητα, την εκπαίδευση, την εργασία, την ασφάλιση, τη φορολογία και την κατοικία. Η οικογενειακή πολιτική που εφαρμόζεται σήμερα, επικεντρώνεται κυρίως σε θέματα που αφορούν τις πολύτεκνες οικογένειες, το μειωμένο αριθμό γεννήσεων χωρίς όμως και εκεί να ακολουθείται μία πολύπλευρη προσέγγιση και να λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα.

Τα μέτρα που έχουν ως σκοπό την οικογένεια, δεν ανήκουν σε μία συγκεκριμένη στρατηγική, αλλά είναι αποτέλεσμα ξεχωριστών πρωτοβουλιών των διαφόρων φορέων που άμεσα ή έμμεσα σχεδιάζουν πολιτική για την οικογένεια. Παρά τη σημασία και τη σπουδαιότητα που έχουν τα θέματα για την οικογένεια, συνήθως από τους υπεύθυνους δε μεταφράζονται σε συγκεκριμένα μέτρα. Έχουν αποτελέσει αντικείμενο προεκλογικών υποσχέσεων αλλά έχουν παραμείνει στα χαρτιά και στα λόγια. Η μεγαλύτερη δυσκολία που αντιμετωπίζει η οικογενειακή πολιτική είναι η αλληλεξάρτηση από την εξουσία και η διάχυση των ευθυνών ως αρμοδιότητα των διαφόρων υπουργείων.

Οι αλλαγές που συνέβησαν στο νομοθετικό πλαίσιο, το 1983 είναι αρκετά αποτελεσματικές, παρόλα αυτά όμως κανένα υπουργείο ή γραμματεία ή διυπουργική επιτροπή δεν έχει οριστεί με σκοπό τη διευθέτηση θεμάτων οικογενειακής πολιτικής. Το Υπουργείο Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων είναι ο κύριος φορέας κοινωνικής πρόνοιας στην Ελλάδα. Οι διευθύνσεις ή τα τμήματά του, που λειτουργούν στις νομαρχίες, εφαρμόζουν τα προγράμματά του και έχουν υπό την εποπτεία τους τα ιδρύματα της κρατικής και ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Οι μεγάλοι οργανισμοί κοινωνικής πρόνοιας (Ε.Ο.Π., Π.Ι.Κ.Π.Α., Ε.Ι.Ν.) αναπτύσσουν δραστηριότητα σε εθνικό επίπεδο. Υπεύθυνα για την πολιτική της οικογένειας είναι

και το Υπουργείο Εργασίας και το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας. Συχνά συμμετέχουν και άλλοι κρατικοί φορείς όπως το Υπουργείο Γεωργίας, Πολιτισμού, Παιδείας, Δικαιοσύνης, Άμυνας, η Γραμματεία Νέας Γενιάς, η Γραμματεία Ισότητας των Δύο Φύλων. Ακόμα προγράμματα για την οικογένεια εφαρμόζουν και μη κυβερνητικές οργανώσεις και άλλοι οργανισμοί όπως ο Ερυθρός Σταυρός, η Χ.Α.Ν., η Χ.Ε.Ν. Πολλές φορές, οι δήμοι εφαρμόζουν προγράμματα για την οικογένεια λόγω όμως των περιορισμένων προϋπολογισμών δεν είναι τόσο εμφανή τα αποτελέσματά τους. Περιορίζονται μόνο στους βρεφονηπιακούς και παιδικούς

σταθμούς. Ορισμένοι οργανισμοί κρατικής και ιδιωτικής πρωτοβουλίας παρέχουν εξαιρετικές υπηρεσίες σε περιφερειακό επίπεδο ενώ άλλοι σε τοπικό (Κογκίδου, 1995).

Στην Ελλάδα, κύριοι φορείς κοινωνικής προστασίας και φροντίδας παραμένουν τα άτυπα δίκτυα παροχής της, με πρωταγωνίστριες τις γυναίκες. Σήμερα πάντως, οι περισσότερες ελληνικές οικογένειες επιλύουν μόνες τους τα προβλήματα που τις απασχολούν. Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της ελληνικής οικογένειας είναι ότι αποτελεί πόλο έλξης για τα μέλη της και έχει την ικανότητα να τους προσφέρει βοήθεια σε δύσκολες στιγμές. Η κρατική φροντίδα θεωρείται ως η δεύτερη λύση σε ενδεχόμενη δυσχέρεια. Το ζήτημα που τίθεται είναι αν η τάση που έχει η ελληνική οικογένεια επηρεάζει αρνητικά το σχεδιασμό και την υλοποίηση μιας οικογενειακής πολιτικής ή η επιθυμία των μελών της οικογένειας για διευθέτηση των προβλημάτων μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον οφείλεται στη μη επαρκή πολιτική (Τσουκαλάς, 1986).

Οι κοινωνικές υπηρεσίες προσφέρουν εξατομικευμένη προστασία και μέσα σ' αυτές περιέχονται και αυτές που αφορούν στη παιδική προστασία, στα άτομα με ειδικές ανάγκες, στους ηλικιωμένους και σε εκείνες που παρέχουν φροντίδα κάθε μορφής στην οικογένεια. Τα κέντρα αυτά παροχής φροντίδας απευθύνονται κυρίως σε άτομα που αντιμετωπίζουν ειδικά προβλήματα και σε ειδικές κοινωνικές ομάδες που έχουν χαμηλό εισόδημα και αντεπεξέρχονται με δυσκολία στις απαιτήσεις της καθημερινότητας (Κογκίδου, 1995).

Οι δαπάνες της Ελλάδας για προγράμματα οικογενειακής πολιτικής είναι πολύ χαμηλές συγκριτικά με το μέσο όρο των ευρωπαϊκών κρατών. Η Ελλάδα ανήκει στις χώρες με υψηλές δημόσιες δαπάνες. Σημειώθηκε αύξηση των κοινωνικών δαπανών απ' τις οποίες το μεγαλύτερο μέρος προερχόταν από τις δαπάνες πρόνοιας που αφορούν στις συντάξεις (Θεοδωρόπουλος, 1993).

Επίσης, ελλιπής είναι και ο τομέας της πρόληψης καθώς δεν υπάρχουν οι κατάλληλες μέθοδοι αντιμετώπισης καταστάσεων «κρίσης» των οικογενειών. Δεν υπάρχει το πρόγραμμα εκείνο που θα αποτελέσει σωτήριο μέσο επίλυσης

οικογενειακών προβλημάτων, ούτε προωθούνται πρωτοβουλίες αλληλοβοήθειας, ούτε οι κοινωνικές υπηρεσίες προσφέρουν ευκαιρίες ένταξης ή επανένταξης των κοινωνικά αποκλεισμένων εκτός από έκτακτες περιπτώσεις. Στην πραγματικότητα, οι κοινωνικοί οργανισμοί δυσλειτουργούν με αποτέλεσμα να παρέχεται βοήθεια στα πιο κινητοποιημένα άτομα παρά στα άτομα με μεγαλύτερες ανάγκες.

Το άτομο ως μονάδα είναι ανίσχυρο να διεκπεραιώσει τέτοια ζητήματα γι' αυτό απαιτείται η συγκρότηση θεσμών και η δημιουργία κατάλληλων προγραμμάτων που θα δώσουν την ευκαιρία για συλλογική δράση και αποτελεσματική αντιμετώπιση της δυσχέρειας της άσκησης πολιτικής του ελληνικού κράτους.

Γενικά, οι περισσότερες κοινωνικές υπηρεσίες που ασχολούνται με θέματα πολιτικής για την οικογένεια δεν λειτουργούν με βάση τις σύγχρονες τάσεις ούτε συμβαδίζουν με τους άλλους τομείς άσκησης κοινωνικής πολιτικής. Επίσης, δεν απευθύνονται συνολικά στην οικογένεια ούτε αντιμετωπίζουν διεξοδικά τα ζητήματα και τις ανάγκες που την απασχολούν. Το είδος και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών ποικίλει ανάλογα με τον οργανισμό αν και καμιά φορά υπάρχει αλληλοεπικάλυψη των υπηρεσιών χωρίς καμία συνεργασία και συντονισμό των ενεργειών τους. Οι υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας δεν διασυνδέονται με άλλες υπηρεσίες που αφορούν στην οικογένεια, έτσι ώστε να είναι ολοκληρωμένη η παρέμβασή τους και να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικότερα τα προβλήματα των μελών και των οικογενειών.

Στην Ελλάδα, η πολιτική που εφαρμόζεται είναι κυρίως επιδοματική, χωρίς να λαμβάνονται άλλα ειδικά μέτρα ή συμβουλευτικές εργασίες. Συχνά σε ζητήματα οικογενειακής φύσεως παρεμβαίνουν διάφοροι φορείς όπως : το Ε.Κ.Κ.Ε., το Κ.Ε.Π.Ε. , το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, τα Κέντρα Οικογενειακού Προγραμματισμού, ο Σύνδεσμος Πολυτέκνων, η Εκκλησία, οι σύλλογοι γονέων, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και γυναικείοι σύλλογοι. Επίσης, οι οργανώσεις και οι σύλλογοι που έχουν σχέση με την οικογένεια δεν αναμειγνύονται στο σχεδιασμό πολιτικής για την οικογένεια.

Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι στη διαμόρφωση της πολιτικής για την οικογένεια ως ομάδα πίεσης παίζει ο Σύνδεσμος Πολυτέκνων, ένας από τους παλαιούς και δυναμικούς φορείς. Στις μέρες μας, δημιουργήθηκαν σύλλογοι μονογονεϊκών οικογενειών οι οποίοι όμως δεν έχουν αναπτύξει σημαντική δράση. Πιθανόν να αποκτήσουν δύναμη αργότερα όχι όμως τόση όση άλλοι φορείς. Αιτία γι' αυτό είναι ότι η μονογονεϊκή οικογένεια δε συμβάλλει στην επίλυση του

δημογραφικού προβλήματος διότι η μητρότητα και η πατρότητα δεν αναγνωρίζεται σαν ξεχωριστή ανθρώπινη αξία και δεν αποτελεί μία «κανονική» οικογένεια. Ένας άλλος λόγος είναι ότι οι περισσότερες μονογονεϊκές οικογένειες έχουν αρχηγό μητέρες και ως γυναίκες δεν έχουν βρίσκονται σε δυσμενή κοινωνική θέση και με μικρότερη δυνατότητα συμμετοχής στη διαμόρφωση πολιτικής για την οικογένεια.

Στην Ελλάδα απαιτείται αλλαγή της πολιτικής για την οικογένεια και για να συμβεί αυτό χρειάζεται αύξηση του ενδιαφέροντος για το παιδί και την ποιότητα ζωής, καλύτερες συνθήκες έτσι ώστε να μπορεί να συνδυαστεί η εργασία με το γονεϊκό ρόλο. Για να πετύχει κάτι τέτοιο πρέπει να συνδυαστεί το ενδιαφέρον για το παιδί με ένα πρόγραμμα που θα καλύπτει όλες τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες και ιδιαίτερα τις λιγότερο ευνοημένες οικογένειες. Με την εφαρμογή κατάλληλων μέτρων θα βοηθηθούν οι διαφορετικού τύπου οικογένειες και τα παιδιά που ζουν σε αυτές.

Σύμφωνα με τις νέες νομοθετικές ρυθμίσεις προβλέπεται η δημιουργία του Εθνικού Κέντρου Οικογένειας από τον Ε.Ο.Π. που στοχεύει στην κοινωνική προστασία της οικογένειας. Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στην αναδιοργάνωση των υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας. Ο Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας μετατρέπεται σε Εθνικό Κέντρο Οικογένειας, το οποίο θα έχει την ευθύνη για τα παιδιά που αντιμετωπίζουν κοινωνικά προβλήματα. Το Π.Ι.Κ.Π.Α. φροντίζει τα παιδιά με κινητικές και διανοητικές δυσκολίες καθώς και τους ηλικιωμένους ενώ το Κέντρο Βρεφών «Μητέρα» εκτός από τις υιοθεσίες αναλαμβάνει τα απροστάτευτα παιδιά και τους γονείς τους καθώς και φορείς του AIDS. Ακόμα σχεδιάζεται να εισαχθούν νέοι θεσμοί που αφορούν στα κακοποιημένα και απροστάτευτα άτομα ή οικογένειες(Κογκίδου, 1995).

5.2 Θεσμικό πλαίσιο και μονογονεϊκή οικογένεια

Τις τελευταίες δεκαετίες οι μεταβολές που παρατηρήθηκαν στη δομή και στη μορφή της οικογένειας επέφεραν αλλαγές και στο Οικογενειακό Δίκαιο.

Ένα μεγάλο ποσοστό παιδιών μεγαλώνει σε συνθήκες διαφορετικές από την παραδοσιακή πυρηνική οικογένεια. Η μονογονεϊκή οικογένεια γίνεται ολοένα και περισσότερο κοινωνικά «αποδεκτή», τα παιδιά εκτός γάμου αντιμετωπίζονται ισότιμα με τα παιδιά που γεννήθηκαν μέσα στο γάμο(Κογκίδου,1995).

5.2.1 Νομικό πλαίσιο και δικαιώματα του γονέα και του παιδιού εκτός γάμου

Είναι γεγονός ότι η νομική θέση της ανύπανδρης μητέρας προσδιορίζεται από τη νομική θέση του παιδιού της. Θα μπορούσε να αναφερθεί ως μητέρα «τέκνου χωρίς γάμο των γονέων του», όπως ονομάζεται και στις διατάξεις του νέου Οικογενειακού Δικαίου (ν. 1329, Φ.Ε.Κ. 25/18-2-83). Η μητέρα του παιδιού εκτός γάμου μπορεί να είναι ανύπανδρη μητέρα ή έγγαμη/ διαζευγμένη /χήρα που ενώ το παιδί έχει γεννηθεί μέσα στο γάμο ο πατέρας έχει κάνει αγωγή προσβολής της πατρότητας.

Όταν ένα παιδί έχει γεννηθεί εκτός γάμου και στην πορεία αναγνωρισθεί εκούσια ή δικαστικά, τότε εξομοιώνεται απόλυτα ως προς όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του με κάθε παιδί που έχει γεννηθεί εντός γάμου. Τα παιδιά εκτός γάμου έχουν τα ίδια κληρονομικά δικαιώματα με τα παιδιά που προέρχονται μετά από το γάμο των γονιών τους, παίρνουν το επώνυμο της μητέρας αλλά μπορούν να πάρουν και τα επώνυμο του πατέρα έπειτα από έγγραφο συμβολαιογράφου ως μοναδικό επώνυμο ή επιπρόσθετο αν συμφωνήσει η μητέρα. Όσον αφορά στο θέμα του επωνύμου που θα πάρει το παιδί που γεννιέται εκτός γάμου, υπάρχει η διάταξη του άρθρου 1506 που ρυθμίζει το ζήτημα αυτό από τις αντίστοιχες τρεις περιπτώσεις: α) πριν το παιδί αναγνωρισθεί, β) μετά τον γάμο των γονέων τους, γ) μετά την εκούσια ή δικαστική αναγνώριση του παιδιού. Πρέπει να διευκρινιστεί ότι τα παιδιά εκτός γάμου έχουν το δικαίωμα διατροφής.

Η ανύπανδρη μητέρα αποκτά αυτοδίκαια τη γονική επιμέλεια του παιδιού της. Στην περίπτωση της εκούσιας ή δικαστικής αναγνώρισης του παιδιού, ο πατέρας αποκτά το δικαίωμα να αναλάβει την ευθύνη της ανατροφής του μόνο βέβαια αν η

μητέρα κρίνεται ανίκανη ή αν για το συμφέρον του παιδιού το δικαστήριο του αναθέσει κάτι τέτοιο στο βαθμό που το επιθυμεί ο ίδιος και συμφωνεί και η μητέρα του. Αν υπάρξει δικαστική αναγνώριση με αντιδικία του πατέρα, η γονική επιμέλεια χορηγείται στη μητέρα, χωρίς να μπορεί να την ασκήσει ο πατέρας ούτε αντικαθιστώντας τη μητέρα.

Το δικαίωμα άσκησης της γονικής μέριμνας από τη μητέρα του παιδιού που γεννήθηκε εκτός γάμου, διέπεται από τους ίδιους κανόνες που ισχύουν και για τη

μητέρα που έχει παιδιά γεννημένα έπειτα από το γάμο των γονέων τους. Όταν οι γονείς του παιδιού εκτός γάμου παντρευτούν τότε το παιδί εξομοιώνεται με τα παιδιά που γεννήθηκαν μέσα σ' ένα γάμο. Βασική προϋπόθεση για να συμβεί αυτό είναι ο πατέρας του παιδιού να το έχει αναγνωρίσει πριν γίνει ο γάμος ή μετά την τέλεσή του εκούσια ή δικαστικά.

Σε περίπτωση εκούσιας ή δικαστικής αναγνώρισης η μητέρα του παιδιού δικαιούται διατροφή μόνο αν δεν μπορεί να εργαστεί ή αντιμετωπίζει οικονομικές δυσκολίες ακόμα και αν δουλεύει και δεν της αρκούν αυτά που βγάζει για την κάλυψη βασικών αναγκών. Το διάστημα που προσφέρεται η διατροφή είναι από δύο μήνες έως τέσσερις μήνες μετά τον τοκετό. Όταν η μητέρα όμως έχει δυσκολίες η διατροφή μπορεί να παρέχεται και για ένα χρόνο(Κογκίδου,1995).

5.2.2 Διαζύγιο, γονική μέριμνα και παιδί

Σύμφωνα με το νέο Οικογενειακό Δίκαιο (ν.1329/1983), οι ρυθμίσεις περί διαζυγίου εκσυγχρονίζονται και ισχύει:

- ◆ Το συναινετικό διαζύγιο.
 - ◆ Το διαζύγιο που επέρχεται λόγω έντονης «κρίσης» του έγγαμου βίου.
- Στην κατηγορία αυτή ανήκει και το διαζύγιο μετά από τετραετή διάσταση.

Το συναινετικό διαζύγιο εκδίδεται στην περίπτωση που και οι δύο σύζυγοι συμφωνούν για το χωρισμό. Κύρια προϋπόθεση είναι η διάρκεια του γάμου να είναι ένας χρόνος πριν από την κατάθεση του διαζυγίου και να έχει προσκομιστεί στο δικαστήριο γραπτή συμφωνία των συζύγων που να αναφέρει το θέμα της επιμέλειας των παιδιών και τον τρόπο διατήρησης σχέσεων με αυτά. Η διαδικασία έκδοσης του διαζυγίου γίνεται από το μονομελές δικαστήριο χωρίς την παρουσία μαρτύρων, υπάρχουν δύο δικάσιμοι που πρέπει να απέχουν μεταξύ τους έξι μήνες.

Το διαζύγιο το οποίο είναι αποτέλεσμα ισχυρού κλονισμού εκδίδεται έπειτα από μία πιο σύνθετη διαδικασία. Η αγωγή κατατίθεται σε πολυμελές δικαστήριο. Απαραίτητο είναι να υπάρχουν μάρτυρες και να προσκομιστούν αποδείξεις.

Κάθε σύζυγος έχει το δικαίωμα όποια στιγμή το θέλει να προβεί σε αίτηση διαζυγίου επειδή ο γάμος του έχει κλονιστεί και η ζωή του μέσα σε αυτόν είναι ανυπόφορη εξαιτίας του άλλου συζύγου ή και των δύο. Χωρίς καμία σύνθετη διαδικασία και ισχυρές αποδείξεις μπορεί να γίνει δεκτό από το δικαστήριο το αίτημα για διαζύγιο λόγω σοβαρής κρίσης του γάμου, στην περίπτωση που ο άλλος σύζυγος είναι δεύτερη φορά παντρεμένος και δεν έχει βγάλει διαζύγιο ή έχει εγκαταλειφθεί ή επιβουλεύτηκε τη ζωή του ή έχει διαπράξει μοιχεία. Απ' την άλλη ο σύζυγος κατά του οποίου έγινε η αγωγή μπορεί αν το θέλει να αρνηθεί να εκδοθεί το διαζύγιο για τους παραπάνω λόγους αλλά να αποδείξει με μάρτυρες ότι τα στοιχεία για τα οποία κατηγορείται είναι ψεύτικα.

Μετά από τετραετή διάσταση μπορεί να ζητηθεί διαζύγιο και από τον υπεύθυνο για την κρίση της έγγαμης σχέσης σύζυγο και να βγει απευθείας από το δικαστήριο χωρίς την παρουσία μαρτύρων ή αποδείξεων μόνο και μόνο με το πέρασμα τεσσάρων ετών. Η τετραετία ξεκινάει να υπολογίζεται απ' τη στιγμή που ένας από τους δύο συζύγους εγκαταλείπει την οικογένεια και κατοικεί αλλού. Απ' το νόμο προβλέπεται συνεχόμενη διάσταση εκτός από τη δυνατότητα μικρών διακοπών χωρίς να εμποδίζεται η συμπλήρωση του χρόνου.

Το νέο Οικογενειακό Δίκαιο, παρέχει τη δυνατότητα συμμετοχής σε όσα έχουν αποκτήσει κατά τη διάρκεια του γάμου, δε συνηθίζεται όμως συχνά λόγω προβλημάτων στην απόδειξη της αύξησης της περιουσίας. Για να γίνει πιο εύκολη η απόδειξη της προσαύξησης προσδιορίστηκε ως κριτήριο «νόμιμο μάχης» ότι η αποτίμηση της συμβολής είναι στο 1/3.

Έτσι οι γυναίκες προτιμούν την παροχή διατροφής ανεξάρτητη τη μικρή χρονική της διάρκεια. Εάν ένας σύζυγος δεν έχει την οικονομική δυνατότητα για συντήρηση του εαυτού του, μπορεί να ζητήσει διατροφή από τον άλλο σύζυγο, σύμφωνα με το άρθρο 1442 του Αστικού Κώδικα. Επίσης, κάθε σύζυγος μπορεί να ζητήσει διατροφή άσχετα αν είναι υπαίτιος ή όχι του διαζυγίου αλλά μόνο όταν δεν μπορεί να αυτοσυντηρηθεί από το εισόδημά του ή την περιουσία του εφ' όσον ισχύει μία από τις παρακάτω προϋποθέσεις:

- Αν εξαιτίας της ηλικίας δεν μπορεί να ξεκινήσει ή να συνεχίσει να εργάζεται.
- Αν η υγεία δεν επιτρέπει να αρχίσει ή να συνεχίσει να δουλεύει.
- Αν έχει αναλάβει την ανατροφή των ανήλικων παιδιών και γι' αυτό δεν μπορεί να εργαστεί.
- Αν δεν βρίσκει κατάλληλη ή σταθερή εργασία ή χρειάζεται κάποια επαγγελματική εκπαίδευση.

Το ύψος της διατροφής εξαρτάται από το εισόδημα του υπόχρεου διατροφής. Οπότε κάθε σύζυγος υποχρεούται να δίνει τις απαραίτητες πληροφορίες στον άλλο σύζυγο όσον αφορά στο εισόδημά του. Με αίτηση του ενός συζύγου και μέσω εισαγγελέα, ο εργοδότης, η υπηρεσία και ο αρμόδιος οικονομικός έφορος είναι υποχρεωμένοι να δίνουν κάθε αναγκαία πληροφορία.

Η διατροφή παρέχεται κάθε μήνα και παύει όταν ο /η σύζυγος ξαναπαντρευτεί ή συμβιώνει με έναν άλλο σύντροφο. Από το άρθρο του Ποινικού Κώδικα, διασφαλίζεται η παροχή διατροφής. Οι ίδιες προϋποθέσεις ισχύουν και για τα παιδιά που είναι γεννημένα εκτός γάμου και είναι νόμιμα αναγνωρισμένα.

Σύμφωνα με το άρθρο 1520 του Αστικού Κώδικα, ο γονέας που δεν μένει με το παιδί έχει το δικαίωμα της επικοινωνίας με αυτό. Ο γονέας που ζει με το παιδί δεν έχει το δικαίωμα να διακόψει κάθε επικοινωνία του παιδιού με τον «απόντα» γονέα, εκτός και αν συντρέχει κάποιος σοβαρός λόγος. Όσον αφορά στα ζητήματα με την επικοινωνία καθορίζονται στο δικαστήριο(Κογκίδου,1995).

Κύριος στόχος της επικοινωνίας του παιδιού με το γονέα του είναι η διατήρηση σχέσεων, η ικανοποίηση του αισθήματος της αγάπης και η αποφυγή αποξένωσης. Ένας άλλος λόγος είναι ότι μέσω της επικοινωνίας ελέγχει ο

«απών»γονέας τον άλλο γονέα με τον οποίο ζει το παιδί (Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη,1990).

Η έρευνα για τη μονογονεϊκή οικογένεια με γυναίκα ή άνδρα μόνο-γονέα, η εμπειρία των παιδιών σε επαναδημιουργημένες οικογένειες και σε καταστάσεις κοινής γονικής επιμέλειας θα ήταν μία σημαντική συμβολή στη διαδικασία λήψης αποφάσεων κατά την επιδίκαση της γονικής μέριμνας.

Σύμφωνα με το Οικογενειακό Δίκαιο, το συμφέρον του παιδιού είναι εκείνο το κριτήριο με το οποίο αποφασίζει το δικαστήριο για το ποιος γονέας θα αναλάβει την επιμέλεια του παιδιού. Στο βαθμό βέβαια που δεν υπάρχουν δικαστές εξειδικευμένοι σε οικογενειακά ζητήματα και κοινά αποδεκτοί στόχοι για την ανατροφή του παιδιού, οι διάφορες καθοδηγητικές αρχές μπορούν να εξηγηθούν με διαφορετικό σύστημα αξιών. Έτσι η αντίληψη για τις ιδανικές οικογενειακές συνθήκες μπορεί να κατευθύνει τους δικαστές σε διαφορετικές αποφάσεις κάθε φορά για τη γονική μέριμνα(Κογκίδου,1995).

5.3 Πολιτική για την Παιδική Προστασία

Από τη στιγμή που περιγράφεται το φαινόμενο της μονογονεϊκής οικογένειας, είναι απαραίτητη η αναφορά στο ζήτημα της παιδικής προστασίας καθώς και στον τρόπο με τον οποίο αυτό συνδέεται και καθορίζει άλλους τομείς.

Οι σημαντικές μεταβολές που συνέβησαν στον τομέα της γυναικείας απασχόλησης δεν αποδέσμευσαν τη γυναίκα από τα παραδοσιακά καθήκοντα του

σπιτιού. Η αλλαγή στον τομέα της απασχόλησης δημιούργησε νέες ανάγκες όσον αφορά στη φροντίδα και την προστασία των παιδιών κυρίως της προσχολικής ηλικίας. Η προστασία των μικρών παιδιών αποτελεί ευθύνη πολλών φορέων, στην ουσία όμως οι γονείς και ιδιαίτερα η μητέρα επωμίζονται το βάρος αυτό.

Παρά λοιπόν το ζήτημα που έχει προκύψει και αφορά στην κατανομή των ευθυνών για την παιδική ηλικία, η οικογένεια με την εργασία συνεχίζουν να συνδέονται άμεσα και να είναι έτσι διαρθρωμένες που να προκαλούν ανισότητα εις βάρος των μητέρων. Η συνύπαρξη της εργασίας με τις οικογενειακές ευθύνες είναι ένα από τα πιο σημαντικά ζητήματα που απασχολούν από παλιά την κοινωνία.

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχει δημιουργήσει ένα Δίκτυο για την Παιδική Προστασία επειδή θεωρεί ότι η φροντίδα των παιδιών είναι μία από τις κύριες ανισότητες για τις γυναίκες. Οι γυναίκες ανέκαθεν είχαν και έχουν την ευθύνη για την επιμέλεια των παιδιών. Οι οικογενειακές όμως ευθύνες που έχουν οι γυναίκες δε λαμβάνονται σοβαρά υπόψη στο χώρο της εργασίας με αποτέλεσμα να υπάρχει ανισότητα. Η ανισότητα αποτελεί την κύρια πηγή της μη ίσης αντιμετώπισης των γυναικών στην αγορά εργασίας και έτσι παρατηρείται «αδικία» στο εισόδημα και στην απασχόληση.

Η παιδική προστασία εκτός από τον τομέα της εργασίας επιδρά και σε άλλους τομείς όπως:

- Η έλλειψη ενός συστήματος παιδικής προστασίας εμποδίζει κατά ένα μέρος τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας και κατά συνέπεια υπάρχει απώλεια οικονομικών πηγών και μη ικανοποιητική χρήση εργατικού δυναμικού.
- Η έλλειψη του συστήματος παιδικής προστασίας έχει αρνητικές επιπτώσεις στην οικογένεια.
- Η παιδική προστασία βοηθάει τα παιδιά να ζουν και να αναπτύσσονται καλύτερα.

Συμπερασματικά, η παιδική προστασία είναι ένα ζήτημα πολιτικής για την οικογένεια, την εργασία, ευεξίας των παιδιών και των γυναικών καθώς και ένα ζήτημα ισότητας. Ο σχεδιασμός οποιασδήποτε πολιτικής για καθέναν από τους παραπάνω τομείς πρέπει να συνδέεται άμεσα και με τους άλλους τομείς. Αν υποτεθεί ότι λαμβάνονται μέτρα για την παιδική προστασία, αυτά οφείλουν να βασίζονται στους άλλους τομείς καθώς και στις ανάγκες των διαφορετικών ομάδων (γυναίκες, παιδιά, οικογένεια).

Η συγκρότηση και η εφαρμογή κοινωνικής πολιτικής κυρίως για τα παιδιά των μονογονεϊκών οικογενειών ειδικότερα στον τομέα της παιδικής προστασίας θεωρείται απαραίτητη και επηρεάζεται από αρκετά ζητήματα. Ένα από αυτά είναι η ανεπαρκής πληροφόρηση για την κοινωνική πραγματικότητα των μονογονεϊκών οικογενειών και ιδιαίτερα των παιδιών που ζουν σε αυτές. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με άλλα χαρακτηριστικά που καθορίζουν το σχεδιασμό κοινωνικής πολιτικής που αφορά στην παιδική ηλικία, επιτρέπει την αμφισβήτηση αποτελεσματικής πολιτικής για τα παιδιά των μονογονεϊκών οικογενειών. Παρόλα αυτά η κοινωνική πολιτική, η πολιτική για την οικογένεια και η πολιτική για την παιδική προστασία έχει δυνατότητες να ασκήσει βελτιωτικό ρόλο.

Οι προτεραιότητες της πολιτικής για την παιδική προστασία με έμφαση τις ανάγκες των μονογονεϊκών οικογενειών είναι :

- Αναλυτική καταγραφή όλων των υπηρεσιών παιδικής προστασίας και των λειτουργιών τους. Ειδική μελέτη για την αξιολόγηση των προσφερόμενων υπηρεσιών και το βαθμό κάλυψης των αναγκών των παιδιών κάθε ηλικίας, διαφορετικών μορφών οικογενειακής οργάνωσης και σε σχέση με την εργασιακή κατάσταση των γονέων τους.

- Δημιουργία περισσότερων και ευέλικτων υπηρεσιών «πολλαπλής» παιδικής προστασίας με εξειδικευμένο προσωπικό για την κάλυψη των αναγκών παιδιών έως 10-12 ετών έπειτα από μελέτη και πειραματική εφαρμογή. Γενικά, η ανάπτυξη των υπηρεσιών θα πρέπει να είναι προγραμματισμένη έτσι ώστε να

καλύπτει τις ανάγκες των παιδιών όλων των ηλικιών και των διαφορετικών τύπων οικογένειας.

- Υπαγωγή των υπηρεσιών παιδικής προστασίας σε ένα φορέα ή δημιουργία ενός συντονιστικού οργάνου που θα έχει υπό τον έλεγχό του την οργάνωση και τη λειτουργία όλων των μορφών παιδικής προστασίας. Αυτό δε σημαίνει ότι όλες οι υπηρεσίες παιδικής προστασίας πρέπει να είναι ομοιόμορφες.

- Αποφυγή της δημιουργίας ή μετεξέλιξης μορφών παιδικής προστασίας σε υπηρεσίες για ειδικές κοινωνικές ομάδες εκτός αν έχει αποδειχθεί κάποια χρονική στιγμή απαραίτητο λόγω μη ικανοποίησης αναγκών. Οι υπηρεσίες παιδικής προστασίας πρέπει να είναι διαθέσιμες σε όσο το δυνατόν περισσότερες οικογένειες.

- Δημιουργία κατάλληλων προδιαγραφών λειτουργίας των υπηρεσιών, καθορισμός κριτηρίων ελέγχου της ποιότητάς τους και εφαρμογή ενός εσωτερικού κανονισμού με αξιολόγηση των παρεχόμενων υπηρεσιών.

- Πρόσληψη εξειδικευμένου προσωπικού ή βελτίωση των γνώσεων του υπάρχοντος και συχνά επιμορφωτικά προγράμματα. Εξασφάλιση κατάλληλων συνθηκών εργασίας και αποδοχών που να συμβαδίζουν με το έργο τους.

- Νομοθετικές ρυθμίσεις στον τομέα της απασχόλησης που θα διευκολύνουν τους γονείς στο συνδυασμό εργασίας και οικογένειας.

- Οικονομική στήριξη των πρωτοβουλιών για αυτόνομες μορφές παιδικής προστασίας που θα καλύπτουν τις ανάγκες ορισμένων ομάδων.(όπως των μονογονεϊκών οικογενειών)

- Προτεραιότητα στις υπηρεσίες παιδικής προστασίας για παιδιά των οποίων οι μητέρες σπουδάζουν ή παρακολουθούν σεμινάρια επαγγελματικής κατάρτισης ή είναι μόνο-γονείς.

- Συνειδητοποίηση ότι η φροντίδα των παιδιών δεν αποτελεί αποκλειστικά γυναικεία ευθύνη αλλά των γονέων, της Πολιτείας, των εργοδοτών και της κοινωνίας.

- Μεγαλύτερη συμμετοχή των γονέων και της κοινωνίας στις υπηρεσίες παιδικής προστασίας, ενθάρρυνση της συμμετοχής των πατέρων στη φροντίδα και την εκπαίδευση των παιδιών τους.

- Συζήτηση για τον τρόπο διανομής του κόστους της παιδικής προστασίας ανάμεσα σε γονείς, εργοδότες και κοινωνία.

-Δημιουργία ενός κοινωνικά αποδεκτού και δίκαιου συστήματος φορολογικών απαλλαγών για το κόστος της παιδικής προστασίας για τους γονείς και για αυτούς που επιθυμούν να προσφέρουν υπηρεσίες παιδικής προστασίας(Κογκίδου,1995).

5.4 Μέτρα στήριξης της μονογονεϊκής οικογένειας

5.4.1 Εισοδηματική πολιτική

Τα τελευταία χρόνια, οι οικονομικοί δείκτες παρουσιάζουν άνοδο, ωστόσο φαίνεται ότι επιμένουν ή παράγονται κάποιες νέες μορφές στερήσεων ή περιορισμών. Οι περιορισμοί αυτοί πλήττουν ορισμένες κοινωνικές ομάδες οι οποίες δε συμμετέχουν άμεσα στην ανακατανομή του οικονομικού και κοινωνικού πλούτου που αντιπροσωπεύουν οι στατιστικές έρευνες που αναφέρονται στο συνολικό πληθυσμό.

Μία τέτοια κοινωνική ομάδα που είναι εκτεθειμένη στον κίνδυνο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού είναι οι μονογονεϊκές οικογένειες. Συνήθως οι μητέρες και τα παιδιά χάνουν ένα σημαντικό μέρος από το εισόδημά τους, έπειτα από το διαζύγιο και ενώ βιώνουν την κατάσταση της μονογονεϊκότητας. Σε δυσμενή οικονομική θέση βρίσκονται οι μόνες-μητέρες, αφού αντιμετωπίζουν δυσκολία όσον αφορά στην είσοδό τους στην αγορά εργασίας και διότι οι πατέρες δεν καταβάλουν ένα χρηματικό ποσό που να ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες διαβίωσης των παιδιών. Η οικονομική κατάσταση σε μία μονογονεϊκή οικογένεια χειροτερεύει όταν ο πατέρας ξαναπαντρευτεί και έχει να συμβάλλει οικονομικά σε δύο οικογένειες.

Σε αρκετές οικογένειες, ο άνδρας είναι η κύρια πηγή εισοδήματος και έτσι είναι κατανοητό γιατί πολλές μονογονεϊκές οικογένειες αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα. Στην περίπτωση, που η μητέρα είναι χήρα, και ο σύζυγός της έχει θεμελιώσει δικαίωμα συνταξιοδότησης, η μητέρα θα έχει ένα ελάχιστο εισόδημα. Εάν η μητέρα είναι σε διάσταση ή διαζευγμένη τότε ο πατέρας μπορεί να προσφέρει ένα μέρος του εισοδήματός του. Διαφορετικά η μονογονεϊκή οικογένεια εξαρτάται από την εργασία της μητέρας, τυχόν οικονομική βοήθεια από συγγενείς ή επιδόματα από διάφορους συνδυασμούς εισοδηματικών πηγών.

Ένα μεγάλο ποσοστό μονογονεϊκών οικογενειών ζει μαζί με την οικογένεια καταγωγής της μητέρας. Εκτός από την βοήθεια όσον αφορά στα παιδιά, την ηθική συμπαράσταση της παρέχει και οικονομική στήριξη, καθώς τα έξοδα τα μοιράζονται τα άλλα ενήλικα άτομα του νοικοκυριού. Υπάρχει βέβαια και η περίπτωση τα

συγγενικά της πρόσωπα εργαζόμενα άτομα του νοικοκυριού, να καθιστούν την απασχόληση της μητέρας μη απαραίτητη.

Έρευνες που έχουν γίνει, έδειξαν ότι τα φτωχότερα νοικοκυριά είναι οι μονογονεϊκές οικογένειες. Η φτώχεια υπολογίζεται με βάση το εισόδημα. Η διερεύνηση της υποκειμενικής εκτίμησης των μόνο-γονέων για την εισοδηματική κατάστασή τους θεωρείται ιδιαίτερα χρήσιμη για την κατάσταση του τρόπου με τον οποίο το ίδιο το εισόδημα επηρεάζει απόψεις και μορφές συμπεριφοράς των μονογονεϊκών οικογενειών.

Τα μέτρα που λαμβάνει η οικογενειακή πολιτική για τη στήριξη και τη βελτίωση της οικονομικής κατάστασής της μονογονεϊκής οικογένειας διακρίνονται: α) σε ενίσχυση του εισοδήματος μέσω της κοινωνικής ασφάλισης και τις ειδικές παροχές (διάφορα σχήματα κοινωνικής στήριξης), β) σε μείωση των οικονομικών βαρών μέσω των φορολογικών ελαφρύνσεων.

Το βιοτικό επίπεδο και όχι μόνο αυτό, των μονογονεϊκών οικογενειών, εξαρτάται και από τις εισοδηματικές πηγές που επηρεάζουν το τελικό ποσό του εισοδήματος. Οι κυριότερες εισοδηματικές πηγές των μονογονεϊκών οικογενειών είναι: εισοδήματα από διατροφή, από απασχόληση και από επιδόματα (Κογκίδου,1995).

5.4.2 Η κοινωνική βοήθεια που παρέχεται στη μονογονεϊκή οικογένεια

Η κοινωνική βοήθεια που παρέχεται στην Ελλάδα είναι κυρίως οικονομικά μέτρα στήριξης των μονογονεϊκών οικογενειών. Η κοινωνική βοήθεια για τις μονογονεϊκές οικογένειες παρέχεται μέσω των Διευθύνσεων Κοινωνικής Πρόνοιας των Νομαρχιών και καταβάλλεται σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις του νόμου << Περί ενισχύσεως των απροστάτευτων τέκνων>> και μέσω των προγραμμάτων του Π.Ι.Κ.Π.Α.

Ορισμένα επιδόματα που προσφέρονται είναι : α) το επίδομα για τις ανάδοχες οικογένειες και για τις οικογένειες με ιατροκοινωνικά προβλήματα(κυρίως μονογονεϊκές) που χορηγείται από το Π.Ι.Κ.Π.Α. και β) το επίδομα για τα «απροστάτευτα παιδιά» από τη Διεύθυνση Κοινωνικής Πρόνοιας των Νομαρχιών.

Πολλοί μόνο-γονείς που παίρνουν επιδόματα ή κάνουν χρήση άλλων υπηρεσιών δε γνωρίζουν ακριβώς τα δικαιώματά τους με αποτέλεσμα να αισθάνονται

«αδύναμοι» απέναντι σε αυτές τις υπηρεσίες. Συνήθως ανίσχυρες νιώθουν οι γυναίκες.

Υπάρχει η περίπτωση πολλοί μόνο –γονείς να μην γνωρίζουν τη δυνατότητα ενίσχυσης που έχουν μέσω των επιδομάτων. Στη Θεσσαλονίκη που λειτουργεί το «Κέντρο Μονογονεϊκής Οικογένειας» αρκετοί μόνο-γονείς που εντάσσονται σ' αυτό, πληροφορήθηκαν για το δικαίωμα παροχής επιδόματος έπειτα από μεγάλο χρονικό διάστημα μονογονεϊκότητας. Αφενός μεν δεν ήταν γνωστές οι υπηρεσίες των αντίστοιχων φορέων αφετέρου ο ενδιαφερόμενος πρέπει να προσεγγίσει την αρμόδια υπηρεσία. Επίσης μέχρι την έναρξη του παραπάνω κέντρου δεν υπήρχε κανένα διαμεσολαβητικό όργανο που να διευκόλυνε την επαφή αυτή στην περιοχή. Επιπροσθέτως, υπήρχαν μονογονεϊκές οικογένειες που δεν εισέπρατταν το επίδομα και βρίσκονταν κάτω από τα όρια της φτώχειας. Αρκετές μόνες-μητέρες που γνώριζαν τις αντίστοιχες υπηρεσίες και το δικαίωμά τους δεν έκαναν χρήση φοβούμενες τον κοινωνικό στιγματισμό.

Το οικονομικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν κάποιες μονογονεϊκές οικογένειες οξύνεται ιδιαίτερα όταν διακοπεί και αυτό το επίδομα λόγω του ορίου της ηλικίας του παιδιού. Οι μόνες-μητέρες αναγκάζονται να αναζητήσουν εργασία ή να εργαστούν περισσότερες ώρες για να μπορέσουν να καλύψουν τις οικογενειακές ανάγκες. Η κατάσταση αυτή οδηγεί στο αίτημα καλύτερης και ευνοϊκότερης επιδοματικής πολιτικής προς τις μονογονεϊκές οικογένειες που να είναι μακροπρόθεσμη και θα βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσης των οικογενειών αυτών.

Αυτό που σημειώνεται είναι ότι στις περιπτώσεις που υπολειτουργεί ή δεν υπάρχει οικογενειακό ή συγγενικό δίκτυο, παρεμβαίνει το κράτος και «προστατεύει» το παιδί, παρέχοντας ένα επίδομα στη μητέρα. Στον πατέρα αυτό το επίδομα δεν παρέχεται. Στην περίπτωση του επιδόματος «απροστάτευτων τέκνων» αποδέκτης είναι το παιδί και όχι ο γονέας που παρέχει τη φροντίδα(η μητέρα).

Ο σύγχρονος προβληματισμός για την πρόνοια μπορεί να εκφραστεί μόνο μέσα από πρότυπα προγράμματα. Το «Κέντρο Μονογονεϊκής Οικογένειας» αποτελεί

ένα σύγχρονο τύπο κοινωνικής πολιτικής για τις μονογονεϊκές οικογένειες που όμως εκτιμάται ότι δεν πρόκειται να διαφοροποιήσει την αντίληψη και την πρακτική των φορέων για τις οικογένειες αυτές. Οι λόγοι που οδηγούν σε αυτά τα συμπεράσματα είναι επειδή ο τομέας της πρόνοιας δεν έχει εκσυγχρονιστεί και οι παρεχόμενες υπηρεσίες είναι υποβαθμισμένες. Σε αυτό βέβαια οφείλεται και η μικρή απορρόφηση πόρων από τον κρατικό προϋπολογισμό, η πολυδιάσπαση και οι ανεπαρκείς υπηρεσίες που δεν επιτρέπουν την υιοθέτηση ενός παραδείγματος καλής πρακτικής για τις μονογονεϊκές οικογένειες (Κογκίδου,1995).

5.4.3 Η κοινωνική ασφάλιση σωτήριο μέσο για τη μονογονεϊκή οικογένεια

Οι αλλαγές στην αγορά εργασία και τους δημογραφικούς δείκτες, καθώς και αυτές οι μεταβολές που θα προκύψουν από την ολοκλήρωση της Ενιαίας Αγοράς θα οξύνουν το οικονομικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικές ομάδες με χαμηλό εισόδημα. Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ένα φαινόμενο που πλήττει κάποιες κοινωνικές ομάδες ή άτομα και το οποίο είναι αποτέλεσμα είτε μακροχρόνιας ανεργίας είτε προσωρινής υποαπασχόλησης είτε συνεχόμενων αλλαγών σύντομης εργασίας δηλαδή μη κανονικής απασχόλησης.

Το πρόβλημα αυτό έχει δύο όψεις που πρέπει να λυθούν: η μία είναι η παροχή άμεσης βοήθειας (εξασφάλιση ενός ελάχιστου εισοδήματος) και η άλλη είναι η παροχή βοήθειας για επανένταξη (π.χ. μέσω της εκπαίδευσης). Το γεγονός αυτό ενδέχεται να προκαλέσει αλλαγές στο ασφαλιστικό σύστημα και ειδικότερα το δικαίωμα της ασφαλιστικής κάλυψης με σκοπό την προστασία των ατόμων που αναγκάζονται να διακόψουν την εργασία τους. Το ζήτημα που τίθεται είναι αν θα είναι προτιμότερο να αντικατασταθεί το υπάρχον σύστημα κοινωνικής προστασίας με ένα ελάχιστο εισόδημα ή όχι (Basic Income Research Group 1985-1990`Basic Income European Network 1988-1990`Milano, 1989).

Η εγγύηση ενός ελάχιστου εισοδήματος είναι ένας τρόπος αντιμετώπισης της φτώχειας που δεν είναι από μόνος του σωτήριος, γιατί η φτώχεια έχει πολλές

διαστάσεις και δεν είναι μόνο οικονομική. Προσωρινά, είναι ένα μέτρο ανάγκης που προστατεύει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια πρέπει όμως να τεθούν και μακροπρόθεσμα σχέδια. Η χορήγηση επιδομάτων συντελεί στη μη κατανόηση της πολυπλοκότητας της κοινωνικής πραγματικότητας, έτσι όπως τη βιώνουν τα μέλη της οικογένειας. Η βοήθεια που χρειάζεται να παρέχεται στις μονογονεϊκές οικογένειες δεν είναι μόνο οικονομικής φύσεως αλλά απαιτείται πρόληψη και επανένταξη που αφορούν στο σύστημα υγείας, στην κοινωνική και οικογενειακή πολιτική. Το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης πρέπει να προσαρμοστεί στις απαιτήσεις αυτής της πραγματικότητας.

Έτσι προτείνεται η εισαγωγή του μέτρου του ελάχιστου εισοδήματος για τους μόνο-γονείς του οποίου μακροπρόθεσμος στόχος θα είναι η κοινωνική ένταξη. Η ύπαρξη του εισοδήματος θα αποτελεί δικαίωμα για τους μόνο-γονείς. Ακόμα, θα αποτελεί προϋπόθεση για τη θέσπιση συμπληρωματικών μέτρων και η ανανέωσή του θα απαιτεί συγκεκριμένες ενέργειες για κοινωνική ένταξη. Ένας άλλος στόχος είναι να καταστεί το ασφαλιστικό σύστημα αποτελεσματικό, αφού συνδυαστεί με αντίστοιχα μέτρα στον τομέα της φορολογίας, της εργασιακής πολιτικής, της πολιτικής για την οικογένεια και να αναδιαρθρωθούν οι κοινωνικές υπηρεσίες με σκοπό τη δημιουργία συνθηκών που δίνουν την ευκαιρία στις μόνες-μητέρες να επιλέξουν αυτό που επιθυμούν.

Παρακάτω αναφέρονται ορισμένες ρυθμίσεις που μπορούν να γίνουν στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης προκειμένου να ανταποκρίνονται περισσότερο στην κοινωνική πραγματικότητα της μονογονεϊκής οικογένειας:

- Εξασφάλιση ενός ελάχιστου εισοδήματος έτσι ώστε να υπάρχει ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης.
- Θέσπιση μέτρων καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού με σκοπό την αποφυγή της φτώχειας.
- Χορήγηση παροχών για μεγαλύτερη χρονική περίοδο, με πλήρη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη στις μόνες μητέρες που εγκαταλείπουν την εργασία τους τέτοιων που να μπορούν να διατηρήσουν το βιοτικό τους επίπεδο.

- Ευκαιρία κοινωνικής ασφάλισης για επαγγελματική εκπαίδευση, ανεξάρτητα από την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και τη θέση της μητέρας στην αγορά εργασίας.
- Δυνατότητα για άδεια μακράς διάρκειας από την εργασία για τη μόνιμη μητέρα που έχει μικρό παιδί που να καλύπτεται κατά ένα μεγάλο μέρος από την κοινωνική ασφάλιση.
- Μελέτη για την κοινωνική πραγματικότητα των μονογονεϊκών οικογενειών έτσι ώστε να καθορισθούν οι κατάλληλες πολιτικές σε αυτόν τον τομέα(Κογκίδου,1995).

5.4.4. Ο ρόλος της κατοικίας για τις μονογονεϊκές οικογένειες

Ο χώρος που ζούμε δεν είναι απλώς ένα παθητικό στοιχείο που επιτρέπει την προβολή των κοινωνικών φαινομένων, αλλά θεωρείται ότι με την υλικότητά του και τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του παίζει σημαντικό ρόλο στην καθημερινή ζωή (Παπαγεωργίου- Σεφερτζή,1992).

Η κατοικία είναι συνάρτηση του εισοδήματος της οικογένειας και επιπροσθέτως η «ποιότητα της στέγης» των μονογονεϊκών οικογενειών διαφέρει αισθητά από αυτή των συζυγικών οικογενειών. Πολύ συχνά οι μονογονεϊκές οικογένειες κατοικούν σε περιοχές με χαμηλό ενοίκιο ενώ αποτελούν «θύματα» κοινωνικών διακρίσεων στην εύρεση κατοικίας.

Η σχέση του κάθε ατόμου με τη γειτονιά του αποτελεί σημαντικό παράγοντα για τον προσδιορισμό του βαθμού επιρροής. Οι γυναίκες επηρεάζονται περισσότερο, ειδικότερα εκείνες που έχουν μικρά παιδιά και το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα το περνούν στο σπίτι. Πολύ περισσότερο αν είναι μόνες-μητέρες και δεν υπάρχουν άλλα άτομα εκτός από τους γείτονες (Κογκίδου,1995).

Απ' την άλλη πλευρά, υπάρχουν συνθήκες που επηρεάζουν την επικοινωνία, όπως η κοινωνικοοικονομική απόσταση των μονογονεϊκών οικογενειών και των γειτόνων, ο χρόνος παραμονής και οι κοινωνικές προκαταλήψεις για τις μονογονεϊκές οικογένειες. Σχετικές έρευνες έχουν δείξει ότι οι μόνες –μητέρες αντιμετωπίζουν δυσκολία στη δημιουργία διαπροσωπικών σχέσεων. Η απουσία του συζύγου σημαίνει και πιθανή απώλεια της γέφυρας επικοινωνίας με ορισμένους γείτονες και μείωση του ελεύθερου χρόνου της μητέρας για να αναπτύξει και να διατηρήσει επαφή. Οι μόνες-μητέρες έχουν λιγότερες σχέσεις με τους γείτονες συγκριτικά με τις παντρεμένες (Kriesberg, 1970· Back, 1962).

Η κακή ποιότητα της κατοικίας σε ορισμένες περιοχές συνδέεται με ανεπαρκή υποδομή. Έτσι η περιοχή που βρίσκεται η κατοικία δημιουργεί διαφορετικές δυνατότητες καθημερινής ζωής που επηρεάζουν τα μέλη της οικογένειας. Το χαμηλό επίπεδο της υποδομής και των δημοσίων εξυπηρετήσεων έχει αρνητικές επιπτώσεις που πλήττουν κυρίως τις οικογένειες με χαμηλό εισόδημα και έτσι δεν μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες τους, γεγονός που μειώνει τις ήδη ελάχιστες εναλλακτικές δυνατότητες των γυναικών και ειδικότερα των μόνο-μητέρων.

Η εύρεση κατοικίας για τις μονογονεϊκές οικογένειες δεν είναι μία εύκολη υπόθεση. Το μειωμένο εισόδημα και η ελάχιστη δυνατότητα βελτίωσης του, καθώς και οι προκαταλήψεις για τις μονογονεϊκές οικογένειες, ειδικότερα τις γυναίκες είναι μερικοί από τους παράγοντες που καθιστούν την εξεύρεση κατοικίας δύσκολη. Οι διακρίσεις ως προς τις μονογονεϊκές οικογένειες δικαιολογούνται με το επιχείρημα ότι τα παιδιά είναι μικρά και μπορεί να προκαλέσουν ζημιές ενώ αν υπήρχε ο πατέρας θα επέβαλλε τάξη. Ακόμα η έλλειψη του συζύγου μπορεί να επιφέρει πρόσθετες δαπάνες για μικροεπισκευές τις οποίες θα αναλάμβανε εκείνος.

Γενικά οι μονογονεϊκές οικογένειες εκτός από τα άλλα κοινωνικά προβλήματα που έχουν να αντιμετωπίσουν έχουν και το ζήτημα της μη εύρεσης εργασίας, λόγω του μη σταθερού εισοδήματος και του τρόπου οργάνωσης της οικογενειακής ζωής. Έτσι η εύρεση μιας ικανοποιητικής κατοικίας είναι ένα κυρίαρχο πρόβλημα για τις μονογονεϊκές οικογένειες.

Η στέγαση παρέχει κατάλυμα, ιδιωτικό χώρο και μία «διεύθυνση» που αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για εργασία, ελεύθερο χρόνο και άλλες μορφές κοινωνικής συμμετοχής. Το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού σχετίζεται άμεσα με την κατοικία.

Άμεσος στόχος της στεγαστικής πολιτικής που θα έχει κριτήρια διαμόρφωσης κοινωνικής και οικογενειακής πολιτικής είναι η εξασφάλιση φτηνών ενοικιαζόμενων κατοικιών σε οικογένειες που ανήκουν στις λιγότερο ευνοημένες ομάδες του πληθυσμού ή οικογένειες σε κρίση (μονογονεϊκές οικογένειες, κακοποιημένα άτομα).

Στην Ελλάδα, η στεγαστική πολιτική ευνοεί κυρίως οικογένειες που έχουν πολλά παιδιά παρά σε μόνα άτομα ή μονογονεϊκές οικογένειες. Οι σημαντικότεροι στόχοι της στεγαστικής πολιτικής εκτελούνται από φορείς που δεν σχετίζονται με τους αντίστοιχους που ασκούν οικογενειακή πολιτική. Η στεγαστική πολιτική καθορίζεται σε εθνικό επίπεδο και το Υπουργείο Δημοσίων Έργων και Περιβάλλοντος είναι υπεύθυνο για στεγαστικά θέματα και το Υπουργείο Οικονομικών και Εμπορίου υλοποιεί άμεσα τα σχετικά προγράμματα.

Η στεγαστική πολιτική αφορά δάνεια, φορολογικές απαλλαγές και ρυθμίσεις ενοικίων οι οποίες είναι λίγες και ευνοούν τα μεσαία στρώματα.

Τέλος, οι μονογονεϊκές οικογένειες μπορούν να ωφεληθούν από μία σχεδιασμένη καλά στεγαστική πολιτική που θα έχει έντονο αναδιανεμητικό χαρακτήρα έτσι ώστε να διευκολύνει τις λιγότερο ευνοημένες κοινωνικές ομάδες και που θα είναι προσαρμοσμένη στις σύγχρονες απαιτήσεις για στέγαση των οικογενειών των οποίων η δομή έχει αλλάξει (Κογκίδου, 1995).

5.5 Εφαρμογή της οικογενειακής πολιτικής στην Ευρώπη

Η σχέση κράτους- οικογένειας είναι καθοριστική και προβληματική γιατί η οικογένεια αποτελεί τον κοινωνικό χώρο μέσα στον οποίο συντελείται η αναπαραγωγή του εργατικού δυναμικού και η ατομική κατανάλωση κυρίως μέσα από την οικιακή εργασία και την φροντίδα που παρέχεται από τις γυναίκες(Gough,1982).

Η κρίση του κράτους πρόνοιας στις αναπτυγμένες δυτικές χώρες σήμανε μία νέα εποχή αλλαγών στον τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών. Στη σύγχρονη εποχή, κυριαρχούν ο επαναπροβληματισμός για τις βασικές αρχές, αξίες, έννοιες και στόχους καθώς και η επανααξιολόγηση των αντιλήψεων για την κοινωνική πολιτική, με ιδιαίτερη προσοχή στη σχέση δημόσιου και ιδιωτικού τομέα όπως επίσης κρατικού και μη κρατικού.

Σημαντική είναι η συμβολή των μη κυβερνητικών οργανώσεων και των ομάδων εθελοντών στην ανάπτυξη προγραμμάτων δράσης στο τομέα της οικογενειακής πολιτικής, της πολιτικής καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού των ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Ακόμα ορισμένες θρησκευτικές οργανώσεις συμμετέχουν στην οικογενειακή πολιτική. Η σημασία τους και η ανάπτυξή τους κρίνεται αναγκαία λόγω της οικονομικής κρίσης που επικρατεί και με τους ανεπαρκείς οικονομικούς πόρους για κοινωνική πολιτική. Συχνά οι μη κυβερνητικές οργανώσεις συμπληρώνουν τα κενά των κρατικών υπηρεσιών πρόνοιας, αναπτύσσουν καινοτόμα προγράμματα και εξαιτίας της μεγαλύτερης δυνατότητας για ευελιξία ανταποκρίνονται καλύτερα στις νέες απαιτήσεις που δημιουργούνται.

Οι κυριότερες μορφές οργανωμένης εθελοντικής εργασίας απευθύνεται στους τομείς της παιδικής προστασίας, της βοήθειας προς τους ηλικιωμένους, των μονάδων υγείας και της δημιουργικής απασχόλησης ελεύθερου χρόνου των παιδιών.

Σε πολλά κράτη-μέλη παρέχεται βοήθεια στο σπίτι και αποτελεί το πιο βασικό μέτρο για παροχή φροντίδας. Η διασφάλιση της αυτονομίας και της αυτοβοήθειας των μελών που την έχουν ανάγκη, είναι ένας από τους κύριους στόχους του συστήματος κοινωνικής φροντίδας. Γενικότερα, ο ρόλος των μελών της οικογένειας ως φορέων παροχής φροντίδας και η ενίσχυσή του βρίσκεται στο επίκεντρο της κοινωνικής πολιτικής.

Επίσης σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη, υπάρχει βοήθεια οργανωμένη από εξειδικευμένο προσωπικό για οικογένειες, ηλικιωμένα άτομα, άτομα με ειδικές ανάγκες, άρρωστους κ.α., με σκοπό να μειωθεί η ανάγκη της νοσοκομειακής φροντίδας και η παραμονή σε ειδικά ιδρύματα.

Σε ορισμένα κράτη-μέλη παρέχεται προσωρινή φροντίδα στο σπίτι όταν κάποιος είναι άρρωστος ή όταν πρόκειται να γεννηθεί ένα παιδί. Για παράδειγμα στη Δανία, το κόστος αυτής της βοήθειας εξαρτάται από το εισόδημα και την οικογενειακή κατάσταση. Στη Γερμανία, υπάρχει σχετική νομοθετική ρύθμιση σύμφωνα με την οποία, όταν ο γονέας που φροντίζει το παιδί είναι άρρωστος και δεν έχει την ικανότητα να προσφέρει, τότε δίνεται στον άλλο γονέα βοήθεια για να μπορεί να αντεπεξέλθει στα γονεϊκά του καθήκοντα. Αν όμως πρόκειται για μονογονεϊκή οικογένεια, τότε παρέχεται βοήθεια στο σπίτι για όσο διάστημα χρειάζεται. Στη Γαλλία, υπάρχουν διάφορων ειδών βοήθειες που παρέχονται με κάποια οικονομική συμμετοχή των ενδιαφερομένων, για οικογένειες που αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας κατά τη γέννηση ενός παιδιού, για ηλικιωμένα άτομα που δεν μπορούν να αυτοεξυπηρετηθούν και για μονογονεϊκές οικογένειες.

Σε πάρα πολλά μέτρα της οικογενειακής πολιτικής περιλαμβάνεται η τάση για αυτόνομη διαβίωση των αποδεκτών της. Συγκεκριμένα, σε πολλούς μόνο-γονείς, δίνεται η ευκαιρία να παραμείνουν ή να επανενταχθούν στην αγορά εργασίας, να φροντίσουν τους ηλικιωμένους ή άλλα εξαρτώμενα άτομα που μένουν μαζί τους (Lewis, 1992).

Το σκηνικό στο οποίο διαμορφώνεται και ασκείται η κοινωνική πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλάζει, ιδιαίτερα μετά τη συνθήκη του Μάαστριχτ, επειδή δίνεται σημασία στον κοινωνικό διάλογο. Αλλαγές επίσης διαπιστώνονται στο ρόλο που παίζουν οι διάφοροι τομείς, όπως ο κρατικός, ο ιδιωτικός, ο μη κερδοσκοπικός και εθελοντικός καθώς και η οικογένεια και τα κοινωνικά υποστηρικτικά δίκτυα στην κοινότητα. Προβλέπεται η ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς να τροποποιήσει τη βαρύτητα του κάθε τομέα και πιθανόν να αλλάξει το ρόλο του και τα ενδιαφέροντά του (Κογκίδου, 1995).

ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΟΤΗΤΑ

6.1 Η μονογονεϊκή οικογένεια στα όρια της φτώχειας

Καθώς οι εισοδηματικές διαφορές τείνουν να δημιουργήσουν ένα συνεχώς διογκούμενο χάσμα μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αρχίζουν να εμφανίζονται νέες μορφές κοινωνικού αποκλεισμού. Οι ειδικοί μάλιστα διαπιστώνουν ότι το ποσοστό των φτωχών στην Ευρώπη γίνεται ολοένα και μεγαλύτερο.

Η φτώχεια είναι ένα σύνθετο φαινόμενο το οποίο για να περιγραφεί χρειάζεται μία διεπιστημονική προσέγγιση και για την καταπολέμησή του ολοκληρωμένη αντιμετώπιση (Κογκίδου, 1995).

Έτσι, το πλήρες μοντέλο που περιγράφει τον πλούτο και τη φτώχεια ορίζεται:

α) τόσο ως ποσότητα των αναγκαίων για την διαβίωση οικονομικών πόρων, β) όσο και ως βαθμός απορρόφησης δημοσίων και κοινωνικών αγαθών (εκπαίδευση, υγειονομική περίθαλψη, ψυχαγωγία κ.α.). Έτσι, φτωχοί θεωρούνται εκείνοι που έχουν έλλειψη των απαραίτητων για την επιβίωση οικονομικών εφοδίων είτε από αποκλεισμό από τη διανομή δημόσιων και κοινωνικών αγαθών (Τσιάκαλος, Κογκίδου, 1991).

Η φτώχεια δεν είναι ένα καινούργιο κοινωνικό φαινόμενο. Ωστόσο, σήμερα προστίθενται νέες αιτίες που οδηγούν με τη σειρά τους σε νέες μορφές φτώχειας. Συγκεκριμένα, οι δημογραφικές αλλαγές που συμβαίνουν προκαλούν αναλογική αύξηση των ηλικιωμένων και των εξαρτώμενων ατόμων σε σχέση με το σύνολο του πληθυσμού ενώ η αναδιοργάνωση στο χώρο της εργασίας συντελεί στην απώλεια θέσεων εργασίας. Συνακόλουθα, η ανεργία συμβάλλει στην αύξηση της φτώχειας. Η νέα μορφή με την οποία εμφανίζεται, πλήττει κυρίως τις λιγότερο ευνοημένες κοινωνικές ομάδες και είναι αποτέλεσμα της ανάπτυξης της αγοράς εργασίας και του συστήματος απασχόλησης.

Σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη η φτώχεια επηρεάζει πολύ περισσότερα τμήματα του πληθυσμού συγκριτικά με παλαιότερα. Πλήττει ένα ευρύτερο φάσμα ηλικιών, φύλου, τάξης και επαγγελματικής εξειδίκευσης. Επίσης, παρόλο που οι συνταξιούχοι και οι ηλικιωμένοι αποτελούν μία από τις κύριες ομάδες που ζουν σε συνθήκες φτώχειας, οι άνεργοι κι ιδιαίτερα οι μακροχρόνια αποτελούν τη μεγαλύτερη αναλογικά ομάδα του πληθυσμού.

Ταυτόχρονα, το φαινόμενο της ανεργίας απασχολεί τα λιγότερο εξειδικευμένα άτομα και τις λιγότερο ευνοημένες ομάδες όπως είναι οι νέοι κι οι γυναίκες. Έτσι, η μία κατάσταση επηρεάζει την άλλη κι αυτό έχει ως αποτέλεσμα η ανεργία να παραμένει μία από τις μεγαλύτερες μάστιγες της σύγχρονης εποχής και κατ' επέκταση μία από τις κύριες αιτίες της φτώχειας και της κοινωνικής απομόνωσης κυρίως για άτομα που ανήκουν σε ομάδες υψηλού κινδύνου όσον αφορά στη φτώχεια. (Κογκίδου,1995).

Έρευνες που έχουν γίνει έδειξαν ότι ορισμένες κοινωνικές ομάδες καθημερινά υφίστανται κοινωνικές διακρίσεις. Δεν υπάρχει ισότητα ευκαιριών στον τομέα της απασχόλησης κι αυτό συνεπάγεται οικονομικές δυσκολίες, οι οποίες πολλές φορές γίνονται μακροχρόνιες κι οδηγούν σε αξεπέραστες μορφές φτώχειας.(Sorensen,1990)

Οι μονογονεϊκές οικογένειες και κυρίως οι μητριαρχικές ανήκουν στις ομάδες υψηλού κινδύνου κι αυτό τις καθιστά ευάλωτες στον οικονομικό και κοινωνικό αποκλεισμό. Ο κίνδυνος, ωστόσο, φαίνεται να αυξάνεται για τα άτομα που ανήκουν ταυτόχρονα σε περισσότερες από μία ομάδες.(π.χ. γυναίκες, άνεργοι, χαμηλά εισοδήματα) (Burton et al,1986).

Έτσι, η φτώχεια τους πλήττει κι η ζωή τους γίνεται δυσχερέστερη. Οι ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση και στην απασχόληση είναι δύσκολο να άρουν το αδιέξοδο. Εάν πράγματι υπήρχε ισότητα ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών στην εκπαίδευση και στην εργασία, έτσι ώστε να έχουν ίσες επαγγελματικές ευκαιρίες και ίσα δικαιώματα όσον αφορά στο εισόδημα, τότε το διαζύγιο θα επιδρούσε λιγότερο αρνητικά στις γυναίκες. Τα μονογονεϊκά νοικοκυριά με μόνογονέα τη μητέρα θα ήταν λιγότερο επιρρεπή στη φτώχεια εάν ένα μεγαλύτερο ποσοστό γυναικών μπορούσε να έχει ένα εισόδημα ικανοποιητικό για την κάλυψη των ποικίλων αναγκών τους.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί πως παρόλο η οικονομική ενίσχυση από τον άλλο γονέα μπορεί να μετριάσει το πρόβλημα, τα πράγματα δυσκολεύουν και πάλι, όταν αποφασίσει να δημιουργήσει μια άλλη οικογένεια εκ νέου.

Διερευνώντας, όμως, τα αίτια του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας της μονογονεϊκής οικογένειας, είναι ανάγκη να περιγραφούν τα κοινωνικά δικαιώματά τους ως προς την απασχόληση, την εκπαίδευση, την ιατρική περίθαλψη και να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα της κοινωνικής πολιτικής στη διασφάλισή τους. Τέλος, οφείλουν να προσδιοριστούν οι διαδικασίες που αποκλείουν τις μονογονεϊκές οικογένειες από τη δυνατότητα εκπλήρωσης των δικαιωμάτων τους(Κογκίδου,1995).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΟΠΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

7.1 Μεθοδολογία της επιτόπιας έρευνας

Στο κεφάλαιο αυτό παρατίθεται η στατιστική ανάλυση της έρευνας της πτυχιακής μελέτης. Σκοπός της επιτόπιας έρευνας ήταν να εντοπισθούν τα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά της μονογονεϊκής οικογένειας στην χώρα μας. Πιο συγκεκριμένα στόχος της έρευνας ήταν να διαπιστωθεί η σχέση των μόνο-γονέων με τα παιδιά τους, η αντιμετώπιση από το κοινωνικό τους περιβάλλον, η σχέση με τον/την πρώην σύζυγο. Επίσης, μέσω της έρευνας διαπιστώθηκε κατά πόσο ο/ η πρώην σύντροφος(όπου υπάρχει) βλέπει τα παιδιά, η σχέση που έχει με αυτά, η οικονομική ή άλλου είδους βοήθεια που τους παρέχει.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της διανομής ανώνυμων ερωτηματολογίων. Ο σχεδιασμός και η προπαρασκευή του ερωτηματολογίου έγινε το χρονικό διάστημα Οκτώβριο- Νοέμβριο. Έπειτα τα ερωτηματολόγια μοιράστηκαν και συμπληρώθηκαν από 137 μονογονεϊκές οικογένειες τους μήνες, Νοέμβριο, Δεκέμβριο και Ιανουάριο. Ένας σημαντικός αριθμός ερωτηματολογίων στάλθηκε μέσω του ταχυδρομείου και συμπληρώθηκε από συλλόγους μονογονεϊκών οικογενειών.

Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε η στατιστική ανάλυση. Η περιγραφική στατιστική έγινε με την χρησιμοποίηση των προγραμμάτων Excel και SPSS. Για την κατασκευή πινάκων ποσοστών και διπλής εισόδου χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα Word. Για το στατιστικό έλεγχο συσχέτισης και ανεξαρτησίας των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα SPSS.

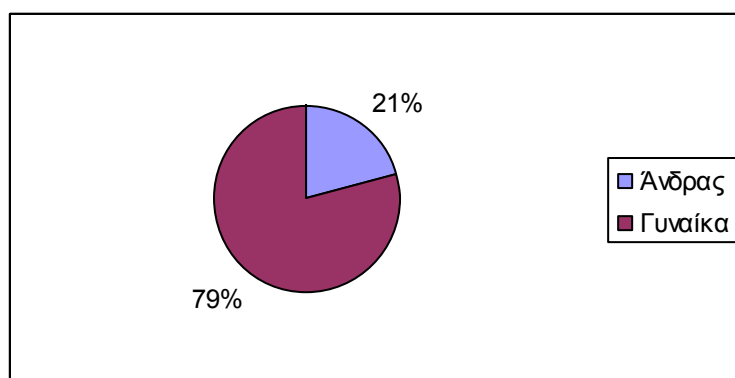
Σ' αυτό το κεφάλαιο περιλαμβάνεται η περιγραφική ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν από την επιτόπια έρευνα. Η σειρά με την οποία παρουσιάζονται οι κατανομές είναι ίδια με αυτή των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου.

7.2 Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της περιγραφικής στατιστικής

Παρακάτω αναφέρονται τα αποτελέσματα της έρευνας. Παράλληλα, παρουσιάζονται και οι ανάλογοι πίνακες συχνοτήτων και ποσοστών για κάθε ερώτηση. Στη συνέχεια, παρατίθενται πίνακες διπλής εισόδου που παρουσιάζουν τη σχέση μεταξύ δύο μεταβλητών.

7.2.1 Το φύλο των ερωτηθέντων

Φύλο	Συχνότητα	Ποσοστά
Άνδρας	29	21,2%
Γυναίκα	108	78,8%
Σύνολα	137	100,0

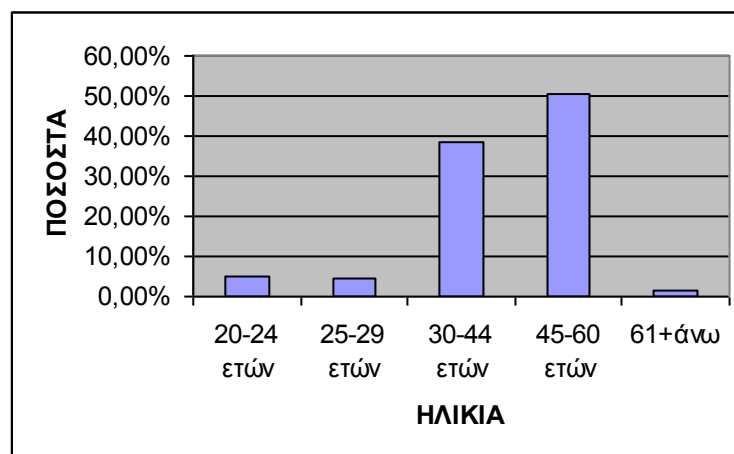

Από έρευνα σε 137 μονογονεϊκές οικογένειες προέκυψε ότι οι 29 είναι άνδρες και οι 108 γυναίκες. Συγκεκριμένα, οι μονογονεϊκές οικογένειες που έχουν ως αρχηγό της οικογένειας άνδρες αποτελούν το 21,2% του δείγματος, ενώ οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν το 78,8%. Διαπιστώνεται ότι είναι πολύ μεγαλύτερος ο αριθμός των μόνο-γονέων γυναικών απ' αυτόν των μόνο-γονέων ανδρών.

7.2.2 Η ηλικία των ερωτηθέντων

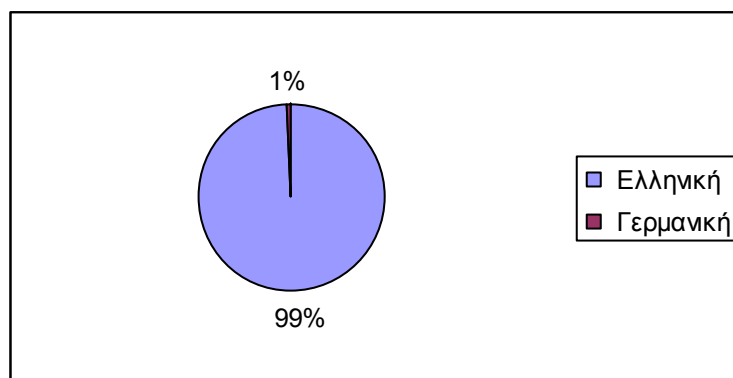
<i>Ηλικία</i>	Συχνότητα	Ποσοστά
20-24 ετών	7	5,1%
25-29 ετών	6	4,4%
30-44 ετών	53	38,7%
45-60 ετών	69	50,4%
61+άνω	2	1,5%

Σύνολα	137	100,0
---------------	-----	-------

Από ερώτηση σχετικά με την ηλικία των ερωτηθέντων προέκυψαν τα παραπάνω αποτελέσματα. Στην ηλικία μεταξύ 20-24 ετών βρίσκεται το 5,1 % του δείγματος. Στην ηλικία μεταξύ 25-29 ετών βρίσκεται το 4,4%. Το 38,7% αντιπροσωπεύουν άτομα ηλικίας 30-44 ετών , ενώ στο 50,4% αντιστοιχούν άτομα ηλικίας 45-60 ετών. Τέλος, το 1,5% αντιστοιχεί σε άτομα που είναι από 61 ετών και πάνω. Διαπιστώνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό βρίσκεται μεταξύ των ηλικιών 45 έως 60 χρονών (69 άτομα από τους 137 ερωτώμενους). Ενώ αντίστοιχα το μικρότερο ποσοστό αντιπροσωπεύουν άτομα ηλικίας από 61 ετών και πάνω. Ειδικότερα, 2 άτομα από τα 137 είναι εκείνα που αντιπροσωπεύουν την ηλικιακή αυτή κλίμακα. Αξιοσημείωτο είναι και το ποσοστό των ατόμων(38,7%) που βρίσκονται στην ηλικία 30-44 ετών. Από τους 137 ερωτώμενους οι 53 έχουν ηλικίες μεταξύ 30-44 ετών.

7.2.3 Η εθνικότητα των μόνο-γονέων

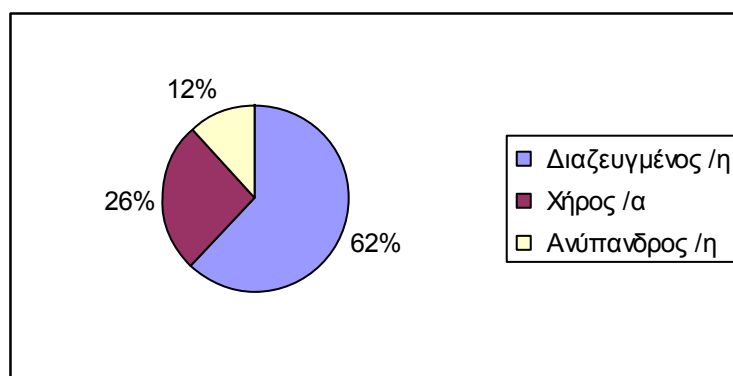

Σύμφωνα με τον πίνακα 1(βλέπε Παράρτημα II) , από τους 137 ερωτηθέντες το 99,3 % (136 άτομα) έχει εθνικότητα ελληνική και μόνο το 0,7% (1 άτομο) εθνικότητα γερμανική.

7.2.4 Η οικογενειακή κατάσταση των ερωτώμενων

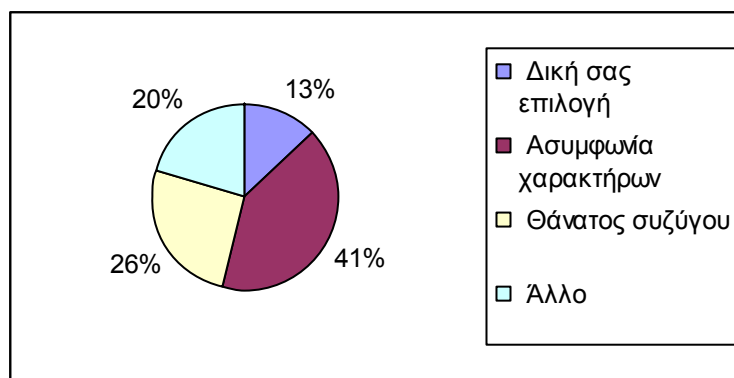
Οικογενειακή κατάσταση	Οικογενειακή κατάσταση	
	Συχνότητα	Ποσοστά
Διαζευγμένος /η	85	62,0%
Χήρος /α	36	26,3%
Ανύπανδρος /η	16	11,7%

Σύνολα	137	100,0
--------	-----	-------

Από έρευνα σε 137 μονογονεϊκές οικογένειες προέκυψε ότι το 62% (85 γυναίκες και άνδρες) βρίσκονται στην κατάσταση της μονογονεϊκότητας λόγω διαζυγίου, το 26,3% (36 γυναίκες και άνδρες) είναι χήροι ή χήρες και το 11,7% (16 γυναίκες) είναι ανύπανδρες μητέρες. Συμπεραίνουμε ότι το ποσοστό των διαζευγμένων είναι μεγαλύτερο από εκείνο των χήρων και των ανύπανδρων. Μία από τις κύριες αιτίες λοιπόν δημιουργίας μονογονεϊκών οικογενειών είναι και η αύξηση των διαζυγίων.

7.2.5 Αιτία δημιουργίας της μονογονεϊκής οικογένειας

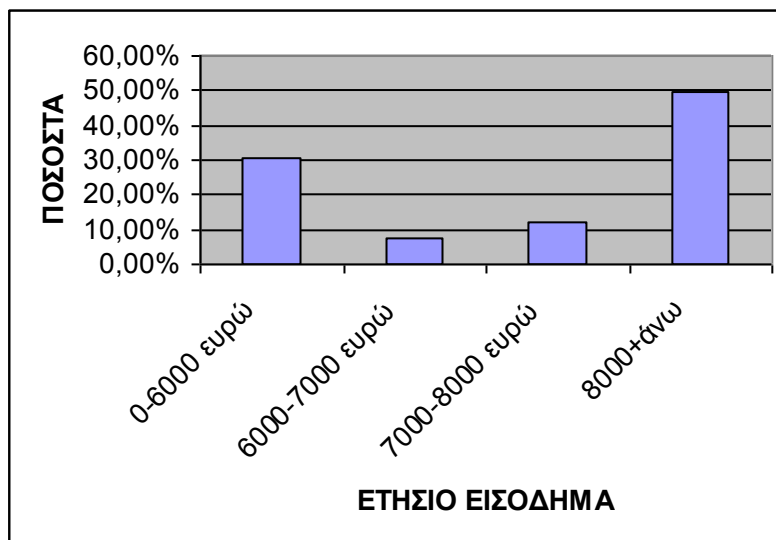

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα 2 που παρατίθεται στο παράρτημα II, διαπιστώθηκε ότι από τους 137 ερωτηθέντες, το 13,1% (18 άτομα) έφτασε στην κατάσταση της μονογονεϊκότητας από δική του επιλογή, το 55% (40,1 άτομα) από ασυμφωνία χαρακτήρων, το 26,3% (36 άτομα) από θάνατο του συζύγου. Τέλος, το 20,4% (28 άτομα) επέλεξε τη μονογονεϊκότητα διότι αντιμετώπιζε προβλήματα όπως βία, χαρτοπαιξία, μοιχεία από τον πρώην σύζυγο.

7.2.6 Το ετήσιο εισόδημα των ερωτηθέντων

Ετήσιο εισόδημα	Συχνότητα	Ποσοστά
0-6000 ευρώ	42	30,7%
6000-7000 ευρώ	10	7,3%
7000-8000 ευρώ	17	12,4%

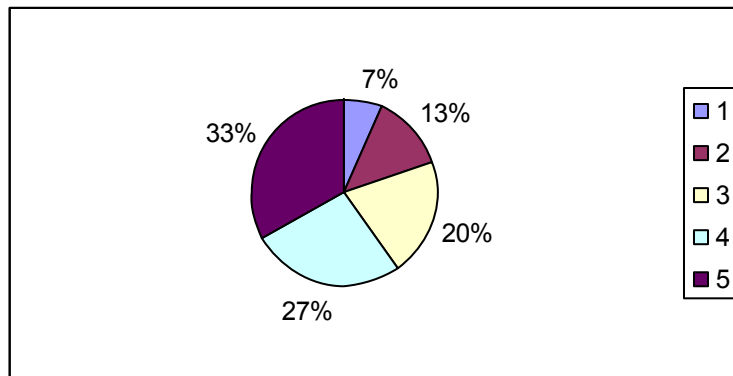
8000+άνω	68	49,6%
Σύνολα	137	100,0

Από ερώτηση σχετικά με το ετήσιο εισόδημα, προέκυψε ότι το 30,7%(42 άτομα) έχει εισόδημα μεταξύ 0-6000 ευρώ, το 7,3%(10 άτομα) έχει εισόδημα μεταξύ 6000-7000 ευρώ, το 12,4% (17 άτομα) έχει εισόδημα μεταξύ 7000-8000ευρώ και το 49,6%(68 άτομα) παίρνει εισόδημα από 8000 και πάνω. Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό από το δείγμα έχει εισόδημα από 8000 και πάνω. Ένα σημαντικό ποσοστό παίρνει εισόδημα από 0-6000 ευρώ.

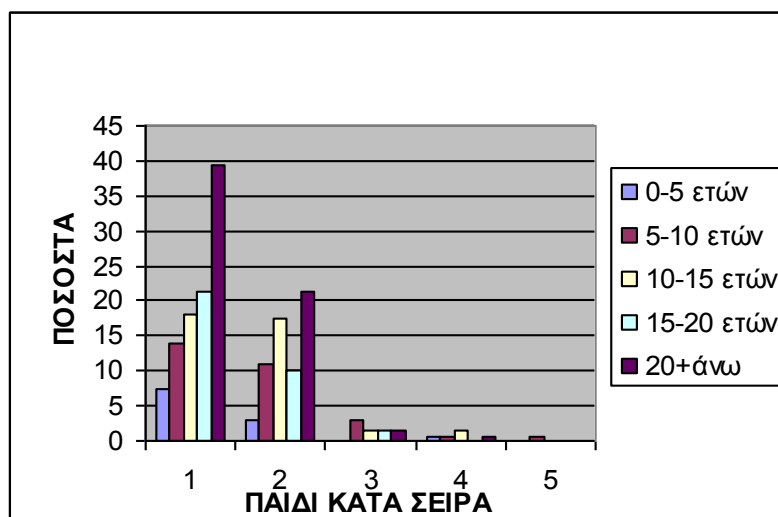
7.2.7 Αριθμός παιδιών

Αριθμός παιδιών	Συχνότητα	Ποσοστά
1	51	37,2%
2	76	55,5%
3	5	3,6%
4	4	2,9%
5	1	0,7%
Σύνολα	137	100,0

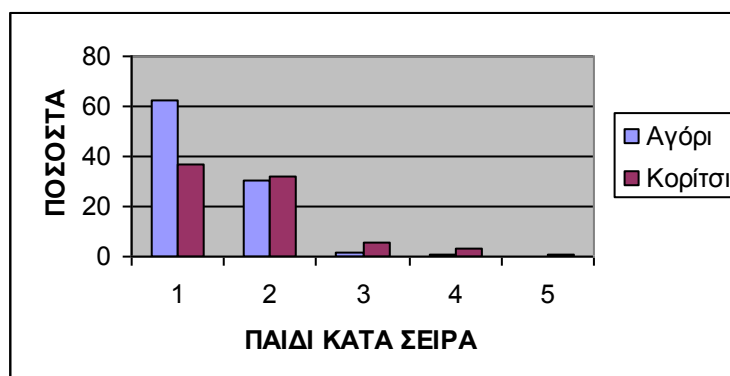
Από έρευνα σε 137 μονογονεϊκές οικογένειες, προέκυψε ότι το 37,2% (51 οικογένειες) έχουν 1 παιδί. Το 55,5% (76 οικογένειες) έχουν 2 παιδιά. Το 3,6% (5 οικογένειες) έχουν 3 παιδιά. Το 2,9% (4 οικογένειες) έχουν 4 παιδιά και μόνο το 0,7% (1 οικογένεια) αποτελείται από 5 παιδιά. Οι περισσότερες μονογονεϊκές οικογένειες αποτελούνται από 2 παιδιά. Ενώ μία μονογονεϊκή οικογένεια έχει 5 παιδιά.

7.2.8 Η ηλικία των παιδιών

Από έρευνα που πραγματοποιήθηκε όσον αφορά την ηλικία των παιδιών σε 137 ερωτηθέντες, (βλέπε πίνακα 3- Παράρτημα ΙΙ) προέκυψε ότι το 7,3% έχει το πρώτο του παιδί στην ηλικία από 0-5 ετών, το 2,9% έχει το δεύτερο παιδί του στην ηλικία αυτή και το 0,7% έχει το τέταρτο παιδί στην ηλικιακή αυτή κλίμακα. Επίσης, το 13,9% έχει το πρώτο του παιδί στην ηλικία από 5-10 ετών, το 10,9% έχει το δεύτερο παιδί στην ηλικία αυτή, το 2,9% έχει το τρίτο παιδί, το 0,7% έχει το τέταρτο και το 0,7% έχει το πέμπτο. Ακόμα, το 18,2% έχει το πρώτο του παιδί στην ηλικιακή ομάδα των 10-15 ετών, το 17,5% έχει το δεύτερο παιδί, το 1,5% έχει το τρίτο παιδί ενώ το 1,5% έχει το τέταρτο. Παρακάτω, το 21,2% έχει το πρώτο του παιδί στην ηλικία των 15-20 ετών, το 10,2% έχει το δεύτερο παιδί και το 1,5% έχει το τρίτο παιδί. Τέλος, το 39,4% έχει το πρώτο του παιδί από 20 ετών και άνω, το 21,2% έχει το δεύτερο παιδί, το 1,5% έχει το τρίτο παιδί και το 0,7% έχει το τέταρτο.

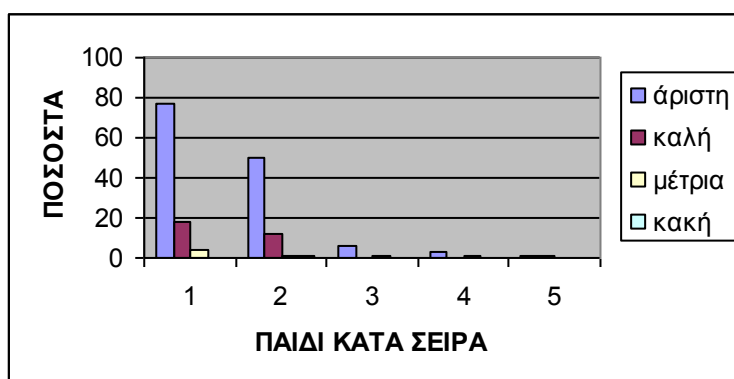
7.2.9 Το φύλο των παιδιών

Σύμφωνα με τον πίνακα 4 (βλέπε Παράρτημα ΙΙ), διαπιστώθηκε ότι από τα 137 άτομα το 62,8% (86 άτομα) έχει πρώτο παιδί αγόρι ενώ το 37,2% (51 άτομα) έχει πρώτο παιδί κορίτσι. Από το 62,8%(86 άτομα), που έχει δεύτερο παιδί, το 30,7% (42 άτομα) έχει αγόρι και το 32,1% (44 άτομα) κορίτσι. Επίσης, από 7,3% (10 άτομα) που έχει τρίτο παιδί, το 1,5% (2 άτομα) έχει αγόρι ενώ το 5,8% (8 άτομα) έχει κορίτσι. Ακόμα, από το 3,6% που έχει τέταρτο παιδί, το 0,7% (1 άτομο) έχει αγόρι και το 2,9%(4 άτομα) έχει κορίτσι. Τέλος, το 0,7% (1 άτομο) έχει πέμπτο παιδί κορίτσι.

7.2.10 Η σχέση των γονέων με τα παιδιά τους

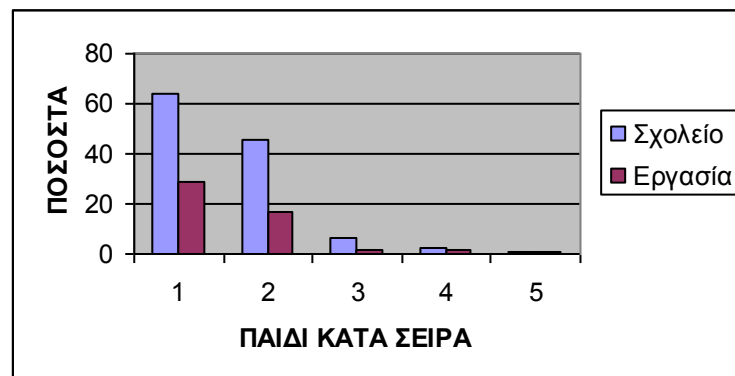
Σχέση	1 ^ο παιδί		2 ^ο παιδί		3 ^ο παιδί		4 ^ο παιδί		5 ^ο παιδί	
	Συχ νότη τα	(%)	Συχ νότη τα	(%)	Συχ νότη τα	(%)	Συχ νότη τα	(%)	Συχ νότη τα	(%)
άριστη	106	77,3	68	49,6	8	5,8	4	2,9	2	1,5
καλή	25	18,2	16	11,6					1	0,7
μέτρια	6	4,3	2	1,4	2	1,5	1	0,7		
κακή			1	0,7						
Σύνολα	137	100	86	62,7	10	7,3	5	3,6	3	2,2

Από έρευνα σε 137 μόνο-γονείς, όσον αφορά τη σχέση τους με τα παιδιά τους προέκυψε ότι το 77,3% (106 μόνο-γονείς), έχει άριστη σχέση με το πρώτο τους

παιδί, το 18,2% (25 μόνο-γονείς) έχει καλή σχέση και το 4,3% έχει μέτρια σχέση. Επίσης, από τους 137 μόνο-γονείς οι 87(63,5%) έχουν δεύτερο παιδί. Το 49,6% (68 άτομα) έχει άριστη σχέση με το δεύτερο παιδί του, το 11,6% (16 άτομα) έχει καλή σχέση, το 1,5% (2 άτομα) έχει μέτρια ενώ το 0,7% (1 άτομο) έχει κακή σχέση. Απ' τους 137 οι 10 (7,3%) έχουν τρίτο παιδί. Το 5,8% (8 άτομα) έχει άριστη σχέση με το τρίτο παιδί του και το 1,5% (2 άτομα) έχει μέτρια σχέση. Ακόμα, υπάρχουν 5 (3,6%) άτομα που έχουν τέταρτο παιδί. Το 2,9% (4 άτομα) διατηρούν άριστη σχέση με το τέταρτό του παιδί, ενώ το 0,7% (1 άτομο) έχει μέτρια. Τέλος, 3 (2,2%) άτομα έχουν πέμπτο παιδί. Το 1,5% (2 άτομα) έχει άριστη σχέση με το πέμπτο παιδί και το 0,7% (1 άτομο) έχει καλή σχέση.

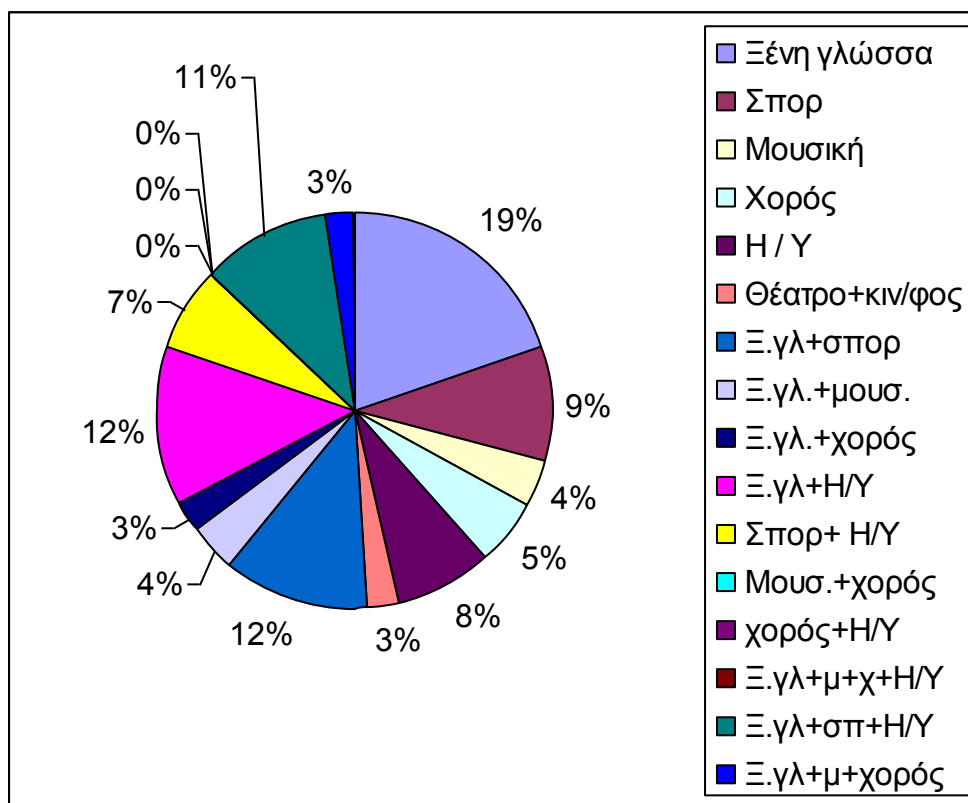
7.2.11 Πηγαίνει σχολείο ή εργάζεται το παιδί

Σύμφωνα με τον πίνακα 5 (βλέπε Παράρτημα II) , προκύπτουν τα παρακάτω αποτελέσματα. Από το 93,4 % (128 άτομα) που έχουν πρώτο παιδί και απασχολείται, το 64,3% (88 άτομα) πηγαίνει σχολείο και το 29,2% (40 άτομα) εργάζεται. Από το

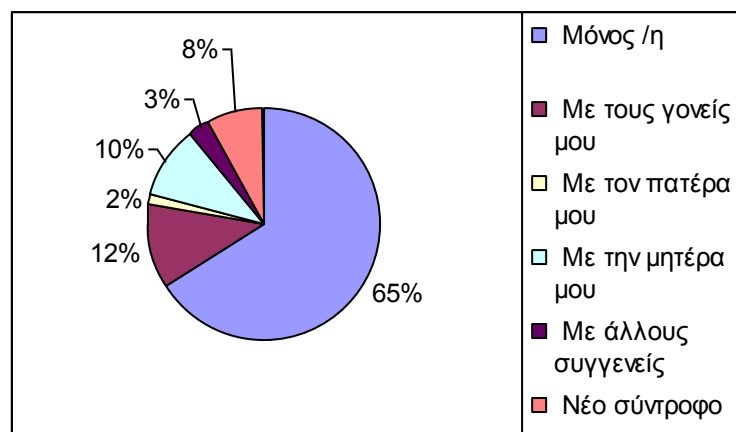
62,1% (85 άτομα) που έχουν δεύτερο παιδί και απασχολείται, το 45,3% (62 άτομα) πηγαίνει σχολείο και το 16,8% (23 άτομα) εργάζεται. Από το 8,1% που έχει τρίτο παιδί και απασχολείται, το 6,6%(9 άτομα) πηγαίνει σχολείο ενώ το 1,5%(2 άτομα) δουλεύει. Επίσης από το 3,6% (5 άτομα)που έχει τέταρτο παιδί, το 2,1% πηγαίνει σχολείο ενώ το 1,5% εργάζεται. Τέλος το 0,7% (1 άτομο) που έχει πέμπτο παιδί αυτό εργάζεται.

7.2.12 Εξωσχολικές δραστηριότητες του παιδιού

Σύμφωνα με τον πίνακα 6(βλέπε Παράρτημα II) προκύπτει ότι από το 55,5% (76 άτομα) που είναι το πρώτο παιδί και έχει εξωσχολικές δραστηριότητες το 10,9% (15 άτομα) μαθαίνει ξένη γλώσσα, το 5,1%(7 άτομα) ασχολείται με κάποιο σπορ, το 2,2%(3 άτομα) κάνει μουσική, το 2,9%(4 άτομα) κάνει χορό, το 4,4%(6 άτομα) μαθαίνει ηλεκτρονικούς υπολογιστές, το 1,4%(2 άτομα) πηγαίνει θέατρο ή κινηματογράφο, το 6,5%(9 άτομα) κάνει ξένη γλώσσα και σπορ, το 2,2% κάνει ξένη γλώσσα και μουσική, το 1,4% κάνει ξένη γλώσσα και χορό, το 7,2% (10 άτομα) κάνει ξένη γλώσσα και Η / Υ, το 3,6%(5 άτομα) κάνει σπορ και Η / Υ, το 5,8% (8 άτομα) κάνει ξένη γλώσσα, σπορ και Η / Υ και το 1,4% (2 άτομα) κάνει ξένη γλώσσα, μουσική και χορό. Από το 37,2% (51 άτομα) που είναι το δεύτερο παιδί, το 8,7%(12 άτομα), μαθαίνει κάποια ξένη γλώσσα, το 8,1% (11 άτομα) αθλείται, το 0,7% κάνει μουσική, το 0,7% (1 άτομο) κάνει Η / Υ, το 1,4%(2 άτομα) συχνάζουν στο σινεμά ή στο θέατρο, το 4,4% κάνει γλώσσα και σπορ, το 2,1% κάνει ξένη γλώσσα και μουσική, το 1,4% κάνει ξένη γλώσσα και χορό, το 2,2% κάνει ξένη γλώσσα και Η / Υ, το 2,2% (10 άτομα) κάνει σπορ και Η / Υ, το 0,7%(1 άτομο) κάνει μουσική και χορό, το 0,7% κάνει ξένη γλώσσα, μουσική, χορό και Η / Υ, το 2,9% κάνει ξένη γλώσσα, σπορ και Η/Υ, το 0,7% κάνει ξένη γλώσσα, μουσική και χορό. Επίσης, από το 4,3% (6 άτομα) που είναι το τρίτο παιδί, το 3,6% (5 άτομα) κάνει ξένη γλώσσα και το 0,7%(1 άτομο) κάνει ξένη γλώσσα και χορό. Ακόμα, από το 2,1% (3 άτομα), που είναι τέταρτο παιδί, το 1,4% (2 άτομα) κάνει ξένη γλώσσα ενώ το 0,7% κάνει ξένη γλώσσα και σπορ.

7.2.13 Με ποιους συμβιώνετε / μένετε

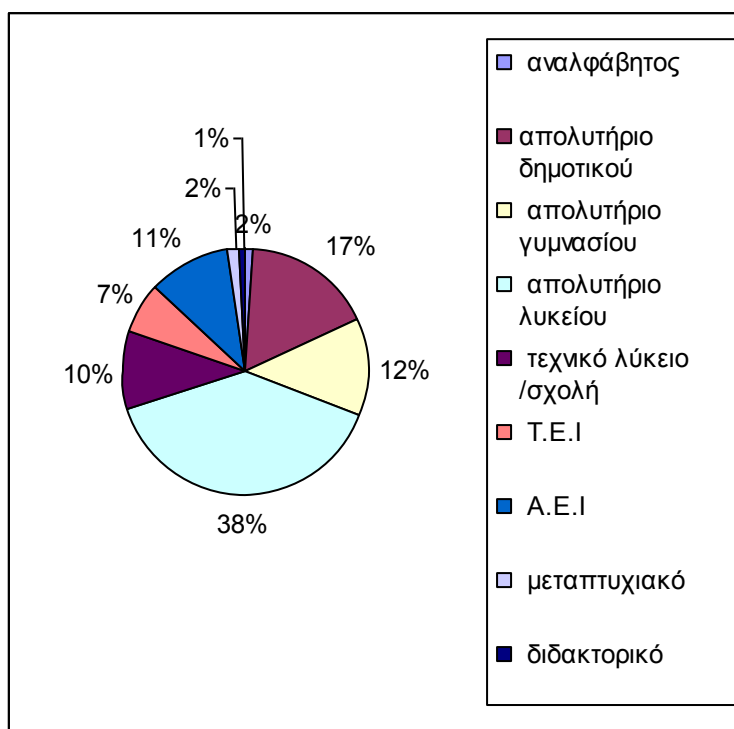

Σύμφωνα με τον πίνακα 7(βλέπε Παράρτημα II), παρατηρείται ότι από τους 137 ερωτηθέντες, το 65,7% (90 μόνο-γονείς) ζει μόνο του με τα παιδιά του, το 11,7% (16 άτομα) μένει με τους γονείς του, το 1,5% (2 άτομα) συμβιώνει με τον πατέρα του, το 10,2% (14 μόνο-γονείς) μένει με την μητέρα του, το 2,9% (4 άτομα) ζει με συγγενείς και το 8% (11 άτομα) μένει με τον νέο του σύντροφο.

7.2.14 Επίπεδο εκπαίδευσης

Επίπ. εκπαίδευσης	Συχνότητα	Ποσοστά
αναλφάβητος	2	1,5%

απολυτήριο δημοτικού	23	16,8%
απολυτήριο γυμνασίου	17	12,4%
απολυτήριο λυκείου	54	39,4%
τεχνικό λύκειο /σχολή	14	10,2%
T.E.I	9	6,6%
A.E.I	15	10,9%
μεταπτυχιακό	2	1,5%
διδακτορικό	1	0,7%
Σύνολα	137	100,0

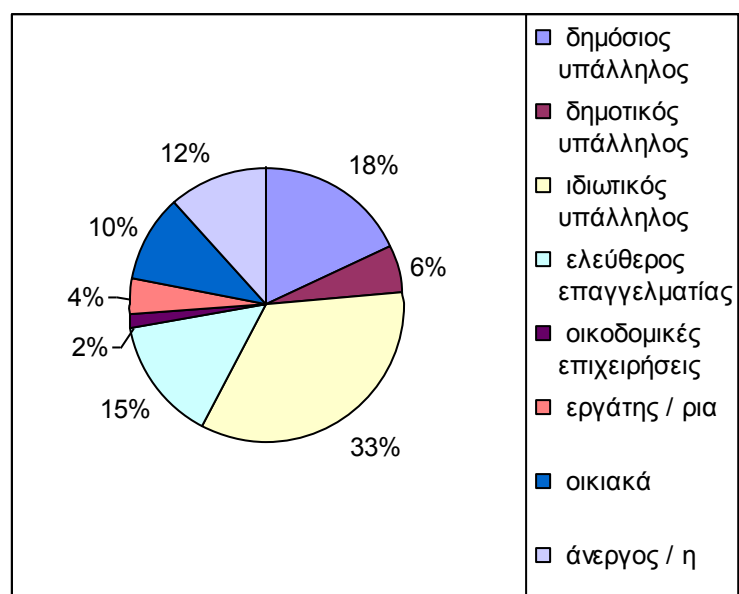

Από έρευνα σε 137 ερωτηθέντες, προέκυψε ότι το 1,5% (2 άτομα) του δείγματος είναι αναλφάβητοι, το 16,8%(23 άτομα) έχει απολυτήριο δημοτικού και το

12,4% (17 άτομα) έχει απολυτήριο γυμνασίου. Παράλληλα, το 39,4% (54 άτομα) είναι απόφοιτοι λυκείου, το 10,2%(14 άτομα) έχει τελειώσει κάποια τεχνική σχολή, το 6,6% (9 άτομα) έχει πτυχίο ανώτερης εκπαίδευσης ενώ το 10,9% (15 άτομα) έχει πτυχίο ανώτατης εκπαίδευσης. Τέλος, το 1,5% (2 άτομα) έχει κάνει μεταπτυχιακές σπουδές και μόλις το 0,7% (1 άτομο) διδακτορικό.

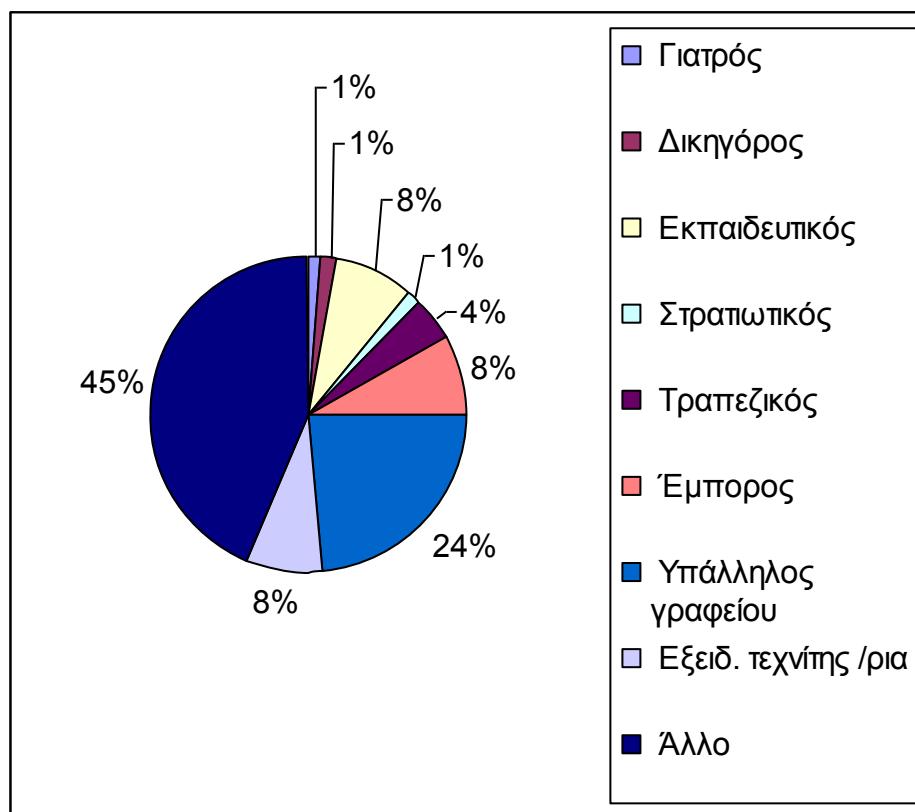
7.2.15 Απασχόληση

Απασχόληση	Συχνότητα	Ποσοστά
δημόσιος υπάλληλος	25	18,2%
δημοτικός υπάλληλος	8	5,8%
ιδιωτικός υπάλληλος	46	33,6%
ελεύθερος επαγγελματίας	20	14,6%
οικοδομικές επιχειρήσεις	2	1,5%
εργάτης / ρια	6	4,4%
οικιακά	14	10,2%
άνεργος / η	16	11,7%
Σύνολα	137	100,0

Από έρευνα σε 137 ερωτηθέντες, προέκυψε ότι το 18,2% (25 άτομα) είναι δημόσιοι υπάλληλοι, το 5,8% (8 άτομα) δημοτικοί ενώ το 33,6% (46 άτομα) ιδιωτικοί. Επιπλέον, το 14,6% (20 άτομα) εργάζεται ως ελεύθεροι επαγγελματίες, το 1,5% (2 άτομα) ασχολείται με οικοδομικές επιχειρήσεις και το 4,4% (6 άτομα) είναι εργάτες. Ταυτόχρονα, το 10,2% (14 άτομα) ασχολείται με οικιακά και το 11,7% (16 άτομα) είναι άνεργοι.

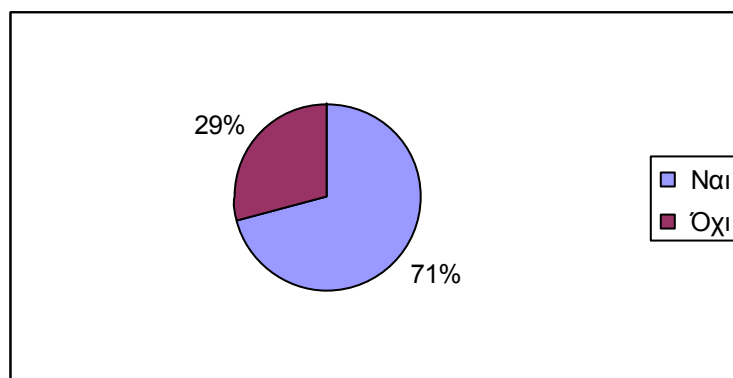
7.2.16 Η ειδικότητα των μόνο-γονέων

Σύμφωνα με τον πίνακα 8 (βλέπε Παράρτημα II) διαπιστώνεται ότι από τους 137 ερωτηθέντες, το 1,5% (2 άτομα) είναι γιατροί, το 1,5% (2 άτομα) δικηγόροι, το 8% (11 μόνο-γονείς) είναι εκπαιδευτικοί, το 1,5% (2 άτομα) είναι στρατιωτικοί, το 4,4% (6 άτομα) εργάζονται σε τράπεζα, το 8% (11 μόνο-γονείς) είναι έμποροι, το 23,4% (32 άτομα) είναι υπάλληλοι γραφείου, το 8% (11 άτομα) είναι εξειδικευμένοι τεχνίτες ή τεχνίτριες και το 43,8% (60 μόνο-γονείς) έχουν άλλες ειδικότητες που δεν έχουν αναφερθεί.

7.2.17 Κατά πόσο μένουν σε δική τους κατοικία

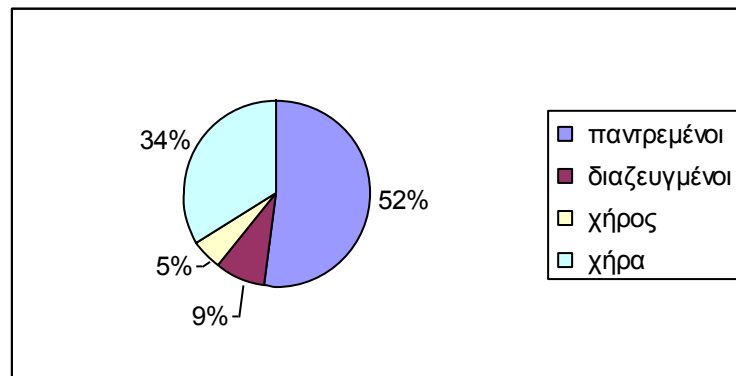
Μένουν σε δική τους κατοικία	Συχνότητα	Ποσοστά
Ναι	97	70,8%
Όχι	40	29,2%
Σύνολα	137	100,0

Από ερώτηση που έγινε σχετικά με την κατοικία τους προέκυψαν τα παραπάνω αποτελέσματα. Από τις 137 μονογονεϊκές οικογένειες, το 70,8% (97οικογένειες) ζουν σε δικό τους σπίτι , ενώ το 29,2% (40 οικογένειες) δεν έχει δική του κατοικία.

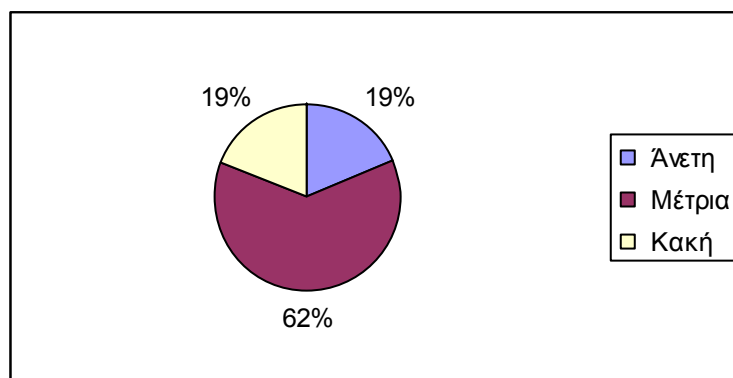
7.2.18 Οικογενειακή κατάσταση των γονέων τους

Οικογ. κατάσταση των γονέων	Συχνότητα	Ποσοστά
παντρεμένοι	71	51,8%
διαζευγμένοι	12	8,8%
χήρος	7	5,1%
χήρα	47	34,3%
Σύνολα	137	100,0

Από έρευνα που πραγματοποιήθηκε σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση των γονέων, διαπιστώθηκε ότι από τους 137 ερωτηθέντες, το 51,8% (71 άτομα) προέρχεται από παντρεμένους γονείς, ενώ το 8,8% (12 άτομα) από διαζευγμένους. Ακόμα το 5,1% (7 άτομα) έχει μόνο τον πατέρα του ενώ το 34,3% (47 άτομα) μόνο την μητέρα του.

7.2.19 Η οικονομική κατάσταση των γονιών των μόνο-γονέων

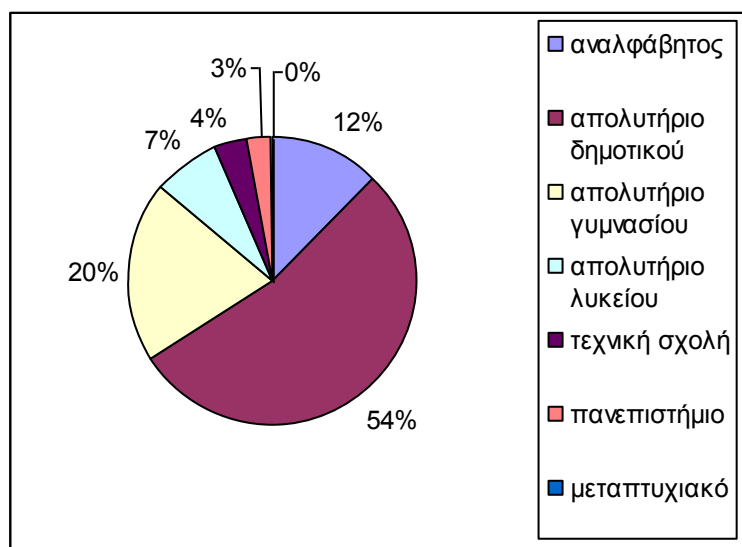

Σύμφωνα με τον πίνακα 9 που βρίσκεται στο Παράρτημα II, προκύπτει ότι από τους 137 ερωτηθέντες μόνο-γονείς, το 19% (26 άτομα) τα βγάζουν οι γονείς του άνετα από οικονομικής πλευράς, το 62% (85 άτομα) απάντησαν ότι η οικονομική κατάσταση των γονέων του είναι μέτρια. Το υπόλοιπο 19% χαρακτήρισε την οικονομική κατάσταση των γονέων του κακή.

7.2.20 Μορφωτικό επίπεδο γονέων

Μορφωτικό επίπεδο	πατέρας	μητέρα
αναλφάβητος	19,7%	12,4%
απολυτήριο δημοτικού	46,7%	53,3%

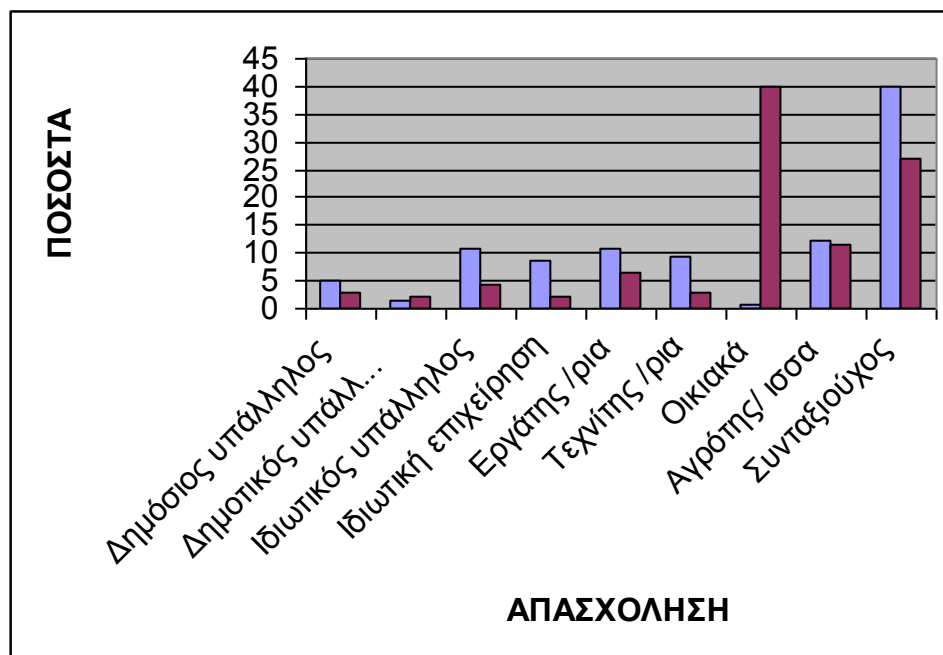
<i>απολυτήριο γυμνασίου</i>	15,3%	20,4%
<i>απολυτήριο λυκείου</i>	10,9%	7,3%
τεχνική σχολή	2,9%	3,6%
πανεπιστήμιο	2,9%	2,9%
μεταπτυχιακό	1,5%	0,0%
Σύνολα	100,0	100,0

Από έρευνα όσον αφορά το μορφωτικό επίπεδο των γονέων των 137 ερωτηθέντων μόνο-γονέων, παρατηρείται ότι το 19,7% (27 άτομα) είναι πατέρες-αναλφάβητοι ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των μητέρων-αναλφάβητων είναι 12,4% (17 άτομα). Το 46,7% (64 άτομα) είναι πατέρες που έχουν πάρει απολυτήριο δημοτικού

και το αντίστοιχο των μητέρων είναι 53,3% (73 άτομα). Στη συνέχεια, το 15,3% (21 άτομα) είναι πατέρες που έχουν απολυτήριο γυμνασίου ενώ το ποσοστό 20,4% (28 άτομα) αντιπροσωπεύει τις μητέρες. Πατέρες με απολυτήριο λυκείου αντιστοιχούν σε ποσοστό 10,9% (15 άτομα) ενώ μητέρες με ανάλογο απολυτήριο έχουν ποσοστό 7,3% (10 άτομα). Το 2,9% (4 άτομα) είναι πατέρες που έχουν τελειώσει κάποια τεχνική σχολή και το αντίστοιχο των μητέρων είναι 3,6% (5 άτομα). Το ίδιο ποσοστό 2,9% (4 άτομα) όσον αφορά την κατοχή ανωτάτης μόρφωσης αντιστοιχεί στους πατέρες και στις μητέρες. Τέλος, το 1,5% (2 άτομα) είναι πατέρες που έχουν κάνει μεταπτυχιακό. Ανάλογο ποσοστό για τις μητέρες δεν προέκυψε.

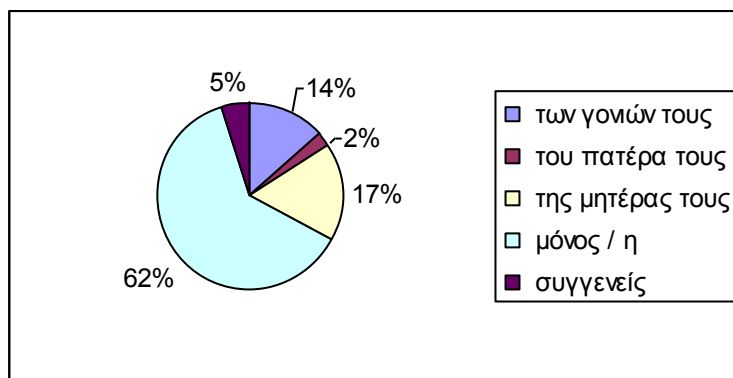
7.2.21 Η απασχόληση των γονέων των ερωτηθέντων

Από έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε 137 ερωτηθέντες, προέκυψαν τα παρακάτω αποτελέσματα που παρατίθενται στον πίνακα 10 (βλέπε Παράρτημα II). Το 2,1% (7 άτομα) απάντησε ότι ο πατέρας του είναι δημόσιος υπάλληλος, το 1,5% (2 άτομα) ότι είναι δημοτικός, το 10,9% (15 άτομα) ότι είναι ιδιωτικός, το 8,8% (12 άτομα) ότι εργάζεται σε ιδιωτική επιχείρηση, το 10,9% ότι είναι εργάτης, το 9,5% (13 άτομα) ότι είναι τεχνίτης, το 0,7% ότι ασχολείται με τις δουλειές του σπιτιού, το 12,4 % (17 άτομα) ότι είναι αγρότες και το 40,1% είναι συνταξιούχοι. Όσον αφορά τη μητέρα τους, απάντησε το 2,9% (4 άτομα) ότι είναι δημόσιος υπάλληλος, το 2,2% (3 άτομα) ότι είναι δημοτικός και το 4,4% ότι είναι ιδιωτικός. Επίσης το 2,2% απάντησε ότι η μητέρα του εργάζεται σε ιδιωτική επιχείρηση, το 6,6% (9 άτομα) ότι είναι εργάτρια, το 2,9% ότι είναι τεχνίτρια, το 40,1% (55 άτομα) ασχολείται με οικιακά, το 11,7% (16 άτομα) είναι αγρότισσες ενώ το 27% (37 άτομα) είναι συνταξιούχοι.

7.2.22 Κατά πόσον φροντίζουν τα παιδιά μόνοι τους ή με τη βοήθεια κάποιου

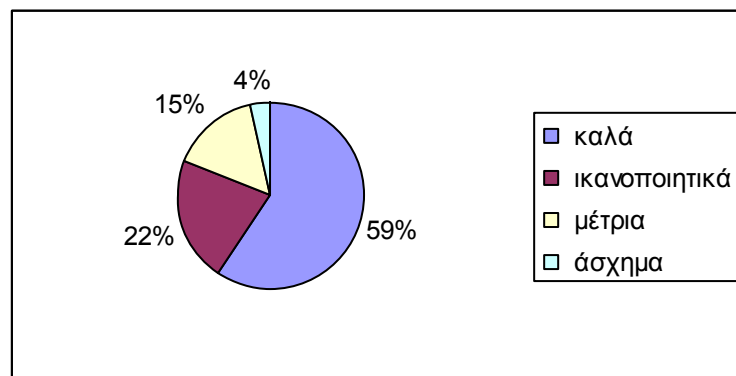
Μόνος /η ή βοήθεια από κάποιον	Συχνότητα	Ποσοστά
των γονιών τους	19	13,9%
του πατέρα τους	3	2,2%
της μητέρας τους	23	16,8%
μόνος / η	85	62,0%
συγγενείς	7	5,1%
Σύνολα	137	100,0

Από ανάλογη ερώτηση σχετικά με το αν φροντίζουν οι μόνο-γονείς μόνοι τους τα παιδιά τους ή με τη βοήθεια κάποιου, προέκυψαν τα παραπάνω αποτελέσματα. Το 13,9% (19 άτομα) απάντησε ότι έχει τη βοήθεια των γονέων όσον αφορά τα παιδιά. Το 2,2% (3 άτομα) έχει τη βοήθεια του πατέρα του, το 16,8% (23 άτομα) της μητέρας τους, το 62% (85 άτομα) μόνο του μεγαλώνει το παιδί του και το 5,1% (7 άτομα) έχουν τη βοήθεια συγγενών.

7.2.23 Αντιμετώπιση από το κοινωνικό περιβάλλον της οικογενειακής τους κατάστασης

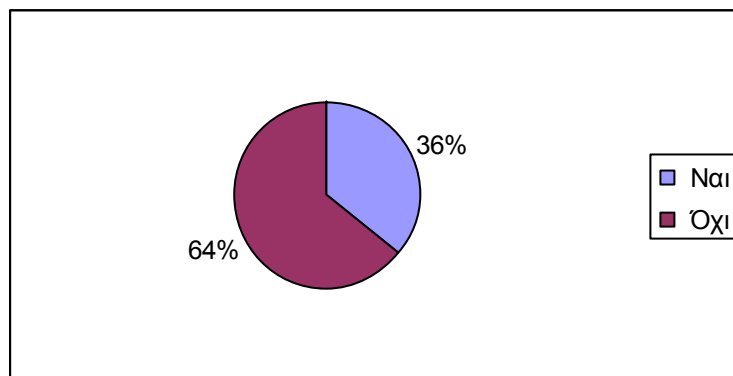
Πως τους αντιμετωπίζουν	Συχνότητα	Ποσοστά
καλά	81	59,1%
ικανοποιητικά	30	21,9%
μέτρια	21	15,3%
άσχημα	5	3,6%
Σύνολα	137	100,0

Από έρευνα σε 137 ερωτηθέντες σχετικά με την αντιμετώπιση της οικογενειακής τους κατάστασης από τον κοινωνικό τους περίγυρο, διαπιστώθηκε ότι το 59,1% (81 άτομα) αντιμετωπίζεται καλά απ' το περιβάλλον του. Το 21,9% (30 άτομα) αντιμετωπίζεται ικανοποιητικά, το 15,3% (21 άτομα) μέτρια και τέλος το 3,6% (5 άτομα) άσχημα.

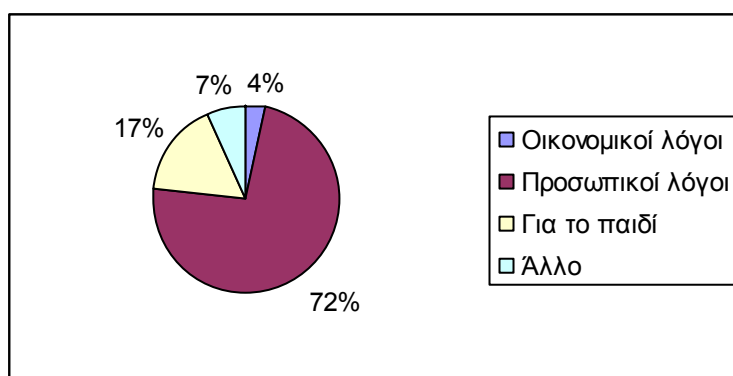
7.2.24 Κατά πόσο σκέφτονται να ξαναπαντρευτούν

Κατά πόσο σκέφτονται να ξαναπαντρευτούν	Συχνότητα	Ποσοστά
Ναι	49	35,8%
Όχι	88	64,2%
Σύνολα	137	100,0

Από ερώτηση που έγινε σε 137 μόνο-γονείς σχετικά με το αν επιθυμούν να ξαναφτιάξουν τη ζωή τους προέκυψε ότι το 35,8% (49 άτομα) θέλει να ξαναπαντρευτεί ενώ το 64,2% (88 άτομα) δεν θέλει.

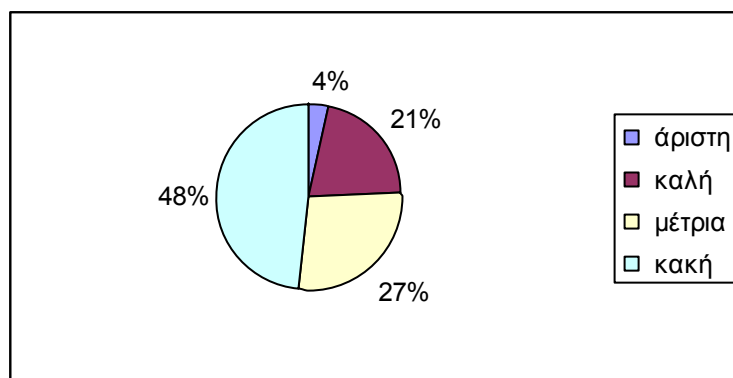
7.2.25 Λόγοι που επιθυμούν ή δεν επιθυμούν να ξαναπαντρευτούν

Σύμφωνα, με τον πίνακα 11(βλέπε Παράρτημα II) , διαπιστώνεται ότι το 3,6% επιλέγει την απάντηση ότι για οικονομικούς λόγους θέλει ή δεν θέλει να ξαναπαντρευτεί. Το 73% (100 άτομα) επιλέγει την απάντηση για προσωπικούς λόγους ότι επιθυμεί ή δεν επιθυμεί να ξαναφτιάξει τη ζωή του. Επίσης, το 16,8% (23 άτομα) για το παιδί δεν θέλει ή θέλει να ξαναπαντρευτεί ενώ το 6,6% απλά δεν θέλει ή θέλει αλλά δεν αναφέρει το λόγο.

7.2.26 Σχέση με τον /την πρώην σύντροφο

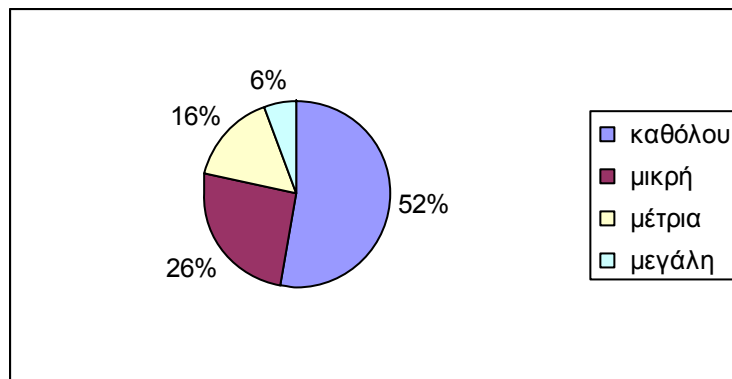
Σχέση με τον /την πρώην σύντροφο	Συχνότητα	Ποσοστά
άριστη	4	2,9%
καλή	21	15,3%
μέτρια	27	19,7%
κακή	49	35,8%
Σύνολα	101	73,7%

Από ερώτηση που έγινε σε 137 ερωτηθέντες αλλά απαντήθηκε μόνο από τους 101 (73,7%) , λόγω του ότι οι χήροι και οι χήρες δεν έχουν πρώην σύντροφο, προέκυψε ότι το 2,9% (4 άτομα) διατηρεί άριστη σχέση με τον /την πρώην σύζυγο. Το 15,3% (21 άτομα) έχει καλή σχέση, το 19,7% (27 άτομα) μέτρια και το 35,8% (49 άτομα) κακή. Το μεγαλύτερο ποσοστό έχει κακή σχέση και το μικρότερο ποσοστό άριστη.

7.2.27 Κατά πόσο υπάρχει οικονομική βοήθεια απ' τον /την πρώην σύντροφο

Υπάρχει οικονομική βοήθεια από τον /την πρώην σύντροφο	Συχνότητα	Ποσοστά
καθόλου	53	38,7%
μικρή	26	19,0%
μέτρια	16	11,7%
μεγάλη	6	4,4%
Σύνολα	101	73,7%

Τα αποτελέσματα της ερώτησης που αναφέρεται στο αν οι μόνο-γονείς έχουν κάποια βοήθεια ανεξαρτήτου μορφής απ' τον /την πρώην σύντροφο παρουσιάζονται στον παραπάνω πίνακα. Συγκεκριμένα, η ερώτηση αυτή απαντήθηκε από 101 μόνο-γονείς (αποκλείονται πάλι οι χήροι και οι χήρες λόγω έλλειψης πρώην συζύγου). Έτσι προέκυψε ότι το 38,7% (53 άτομα) δεν έχουν καμία βοήθεια, το 19% (26 άτομα) έχει μικρή, το 11,7% (16 άτομα) μέτρια και το 4,4% (6 άτομα) μεγάλη. Το μεγαλύτερο ποσοστό δεν έχει καθόλου βοήθεια απ' τον /την πρώην σύζυγο.

7.3 Ανάλυση των αποτελεσμάτων της περιγραφικής στατιστικής

Όσον αφορά στην ερώτηση ποιο είναι το φύλο του μόνο γονέα, διαπιστώθηκε ότι το 21,2% είναι μόνοι-πατέρες και το 78,8% μόνες-μητέρες. Προκύπτει ότι οι μόνες μητέρες αποτελούν την πλειοψηφία του δείγματος σε σύγκριση με τους μόνους-πατέρες. Το γεγονός αυτό, μπορεί να οφείλεται στο ότι η μητέρα κυρίως είναι εκείνη που αναλαμβάνει την επιμέλεια των παιδιών εκτός από ορισμένες εξαιρέσεις.

Στην ερώτηση που αφορά στην ηλικία των μόνο-γονέων, το 50,3% του δείγματος ανήκει στη ηλικιακή ομάδα από 45 έως 60 ετών. Ένα εξίσου σημαντικό ποσοστό (38,6%) μόνο-γονέων βρίσκεται στην ηλικία των 30 έως 44 ετών. Παρατηρείται ότι οι περισσότεροι μόνο-γονείς που καταλήγουν στην κατάσταση της μονογονεϊκότητας ανήκουν στις ηλικίες από 30 έως 60 χρονών. Υπάρχει δηλαδή ένα μεγάλο φάσμα ηλικιών. Προκύπτει και ένα 5,1% μόνο-γονέων που το αποτελούν

γυναίκες ηλικίας από 20 έως 24 ετών. Νεαρές κοπέλες που αναλαμβάνουν την επιμέλεια και τη φροντίδα του παιδιού τους.

Σχετικά με την ερώτηση που αφορά στην εθνικότητα των ερωτηθέντων, το 99% του δείγματος έχουν ελληνική εθνικότητα και μόνο το 0,7% έχει γερμανική. Έτσι προκύπτει ότι η πλειοψηφία των ερωτώμενων είναι Έλληνες.

Όσον αφορά στην οικογενειακή κατάσταση, το 62% αποτελούν διαζευγμένοι, το 26,3% χήροι και το 11,7% ανύπανδρες μητέρες. Το διαζύγιο από ότι φαίνεται είναι η κύρια αιτία που οδηγεί στη δημιουργία μονογονεϊκής οικογένειας. Συγκεκριμένα, ο κύριος λόγος είναι η ασυμφωνία χαρακτήρων με ένα ποσοστό σημαντικό (41%). Βέβαιο αξιοσημείωτο είναι και το ποσοστό των χήρων μόνο-γονέων που μένουν μόνοι τους έπειτα από το θάνατο του συζύγου τους έχοντας όλες τις ευθύνες επικεντρωμένες στο πρόσωπό τους. Απ' την άλλη πλευρά και οι ανύπανδρες μητέρες αρχίζουν να αυξάνονται τα τελευταία χρόνια. Είναι καθαρά μία δική τους απόφαση η μητρότητα εκτός γάμου. Υπάρχουν όμως και ορισμένες εξαιρέσεις.

Η οικονομική κατάσταση των μόνο-γονέων φαίνεται ικανοποιητική αφού η πλειοψηφία του δείγματος (49,6%) έχει ετήσιο εισόδημα από 8000 ευρώ και άνω. Δυστυχώς υπάρχει και ένα ποσοστό (30,7%) που ζει στα όρια της φτώχειας. Ειδικότερα, έχει εισόδημα που ξεκινάει από 0 και φτάνει τις 6000 ευρώ το χρόνο. Εδώ παρατηρούνται δύο αντιφατικά φαινόμενα. Οικογένειες που ζουν καλύπτοντας όλες τις οικονομικές ανάγκες των παιδιών και απ' την άλλη οικογένειες που τα βγάζουν πέρα με δυσκολία.

Από έρευνα σχετικά με τον αριθμό των παιδιών προκύπτει ότι το 55,5% του δείγματος έχει δύο παιδιά και το 37,2% έχει ένα παιδί. Υπάρχει και ένα ποσοστό 0,7% με πέντε παιδιά. Όπως και στην πυρηνική οικογένεια, έτσι και στη μονογονεϊκή τα παιδιά είναι κατά το πλείστον δύο. Τα περισσότερα ζευγάρια επιλέγουν να κάνουν δύο παιδιά. Οι περισσότεροι μόνο-γονείς (39,4%) του δείγματος απάντησαν ότι τα παιδιά τους είναι ηλικίας από 20 ετών και άνω. Επίσης υπάρχει ένα ποσοστό (18,2%) μόνο-γονέων που βρίσκεται στην ηλικία των 10 έως 15 ετών. Ακόμα από σχετική έρευνα, διαπιστώθηκε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (62,8%) μόνο-γονέων, έχει το πρώτο τους παιδί αγόρι ενώ το 37,2% έχει το πρώτο του παιδί κορίτσι. Το μεγαλύτερο ποσοστό (77,3%) απάντησε ότι έχει άριστη σχέση με το πρώτο του παιδί ενώ το 18,2% ότι έχει καλή. Όσον αφορά στη σχέση με το δεύτερο παιδί, το 49,6% απάντησε ότι έχει άριστη και το 11,6% έχει καλή. Προκύπτει γενικότερα ότι οι

περισσότεροι μόνο-γονείς έχουν άριστη σχέση με τα παιδιά τους, τα οποία σπουδάζουν.

Από το δείγμα προέκυψε, ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (65,7%) μόνο-γονέων ζει μόνο του με τα παιδιά του. Οι περισσότερες μόνο-γονείς επιλέγουν τη μονογονεϊκότητα ως λύση αποφυγής προβλημάτων που αντιμετωπίζουν στην πυρηνική. Το αποτέλεσμα είναι να ζουν μόνοι τους με τα παιδιά τους και όταν φεύγουν και αυτά μένουν εντελώς μόνοι τους. Υπάρχει βέβαια και ένα ποσοστό 11,7% που μένει με τους γονείς του. Τουλάχιστον έτσι δεν απομονώνεται στη μοναξιά του.

Έπειτα από σχετική ερώτηση, διαπιστώθηκε ότι το 39,4% των μόνο-γονέων έχουν απολυτήριο λυκείου, ενώ το 16,8% απολυτήριο δημοτικού. Παρατηρείται το επίπεδο μόρφωσης των γονέων να είναι χαμηλό και αυτό συνδέεται ως ένα μέρος και με την απασχόληση αλλά και με το εισόδημα. Συγκεκριμένα, το 33,6% είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι, το 18,2% δημόσιοι και το 14,6% ελεύθεροι επαγγελματίες. Όσον αφορά στην ειδικότητα ένα σημαντικό ποσοστό 24% είναι υπάλληλοι γραφείου. Σχετικά οι εργασίες των μόνο-γονέων είναι αρκετά καλές και μέσα από αυτές μπορούν να καλύψουν τις οικονομικές τους ανάγκες. Έτσι το 70,8% μένει σε δικό του και το 29,2% μένει με ενοίκιο. Η προϋπόθεση αυτή φέρει ένα θετικό αποτέλεσμα όσον αφορά το οικονομικό ζήτημα.

Μέσα από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση των γονέων των μόνο-γονέων, το 51,8% απάντησε ότι οι γονείς του είναι παντρεμένοι ενώ το 34,3% ότι ζει μόνο η χήρα μητέρα του. Κάνοντας αυτή την έρευνα, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η οικογενειακή κατάσταση των γονέων δεν επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τα παιδιά. Σχετικά με την οικονομική κατάσταση των γονέων τους το 62% απάντησε ότι είναι μέτρια και μόνο το 19% ότι είναι καλή. Παρατηρείται ότι και το εισόδημα των γονιών τους δεν είναι αρκετά καλό. Έτσι σε περίπτωση που κάποιος μόνο-γονέας δεν έχει αρκετά ικανοποιητικό εισόδημα και χρειάζεται την οικονομική βοήθεια των γονιών του, είναι δύσκολο να προσφερθεί αφού και αυτό δεν επαρκεί. Το μορφωτικό επίπεδο των γονιών τους είναι χαμηλό αφού το μεγαλύτερο ποσοστό (46,7%) απάντησε ότι ο πατέρας έχει απολυτήριο δημοτικού και το 53,3% ότι και η μητέρα έχει απολυτήριο δημοτικού. Παρατηρείται ότι το μορφωτικό επίπεδο των μόνο-γονέων συνδέεται με το μορφωτικό επίπεδο των γονιών τους ως ένα βαθμό.

Από ερώτηση σχετικά με το κατά πόσο φροντίζουν τα παιδιά τους μόνοι τους ή με τη βοήθεια κάποιου, το μεγαλύτερο ποσοστό (62%) μόνο-γονέων απάντησε ότι φροντίζει μόνο του τα παιδιά του. Υπάρχει βέβαια και ένα ποσοστό 16,8% που δέχεται τη βοήθεια της μητέρας του. Είναι φυσικό να χρειάζονται οι μόνο-γονείς τη βοήθεια της μητέρας τους αφού μέρος του χρόνου τους το περνούν στη δουλειά. Προκύπτει έπειτα από έρευνα ότι το 59,1% αντιμετωπίζεται καλά από το κοινωνικό του περιβάλλον και το 21,9% ικανοποιητικά. Δυστυχώς στις μέρες μας η κατάσταση της μονογονεϊκότητας και κυρίως η μόνη-μητέρα αντιμετωπίζεται από τον κοινωνικό περίγυρο με προκατάληψη. Στο δείγμα μας βέβαια, μόνο το 3,6% αντιμετωπίζεται άσχημα.

Σε ερώτηση σχετικά με το αν επιθυμούν οι γονείς να ξαναφτιάξουν τη ζωή τους, το μεγαλύτερο ποσοστό 64,2% απάντησε πως δεν θέλει να ξαναπαντρευτεί και το 35,8% πως θέλει. Προφανώς οι περισσότεροι απογοητευμένοι από την πρώτη εμπειρία του γάμου τους δεν θέλουν να δοκιμάσουν μία δεύτερη ευκαιρία. Οι λόγοι που ισχυρίζονται οι περισσότεροι (73%) είναι προσωπικοί και μόνο το 4% απάντησε γι οικονομικούς και το 16,8% για το παιδί.

Το 35,8% του δείγματος από τους 73,7% που απάντησαν στη συγκεκριμένη ερώτηση που αφορά στη σχέση του μόνο-γονέα με τον πρώην σύντροφό του, ισχυρίστηκε πως έχει κακή σχέση. Ενώ μόνο το 2,9% άριστη. Συμπεραίνεται ότι έπειτα από ένα χωρισμό οι σχέσεις του ζευγαριού κλονίζονται. Η σχέση αυτή επηρεάζει ως ένα βαθμό και την οικονομική βοήθεια του πρώην ως προς το παιδί. Συγκεκριμένα, το 38,7% από το 73,7% των μόνο-γονέων που απάντησαν ισχυρίστηκε ότι η οικονομική βοήθεια είναι ανύπαρκτη και μόνο το 4,4% δέχεται βοήθεια.

7.4 Συσχέτιση πινάκων διπλής εισόδου μέσω του ελέγχου ανεξαρτησίας μεταβλητών

Για να διαπιστωθεί αν υπάρχει εξάρτηση μεταξύ δύο ποιοτικών μεταβλητών X και Ψ , χρησιμοποιήθηκε ο έλεγχος ανεξαρτησίας X^2 μέσω του προγράμματος SPSS.

Η τιμή της στατιστικής X^2 συγκρίνεται με την πιθανότητα παρατήρησης της τιμής αυτής (P-value) και οδηγεί στο ακόλουθο συμπέρασμα.

- Εάν $P\text{-value} < 0,05$ τότε οι ποιοτικές μεταβλητές X και Ψ συσχετίζονται σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 5%.
- Εάν $P\text{-value} > 0,05$ τότε οι ποιοτικές μεταβλητές X και Ψ δεν συσχετίζονται σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 5%.

7.4.1 Το φύλο του μόνο-γονέα σε σχέση με το μορφωτικό του επίπεδο

Φύλο	Μορφωτικό επίπεδο						Σύνολα	
	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση		Δευτεροβάθμια εκπαίδευση		<i>Τριτοβάθμια</i> εκπαίδευση			
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)		
Άνδρας	7	5,1%	16	11,6%	6	4,3%	29	21,2%
Γυναίκα	18	13,1%	69	50,3%	21	15,3%	108	78,8%
Σύνολα	25	18,2%	85	61,9%	27	19,6%	137	100

Όσον αφορά τη σχέση μεταξύ φύλου και μορφωτικού επιπέδου διαπιστώνεται ότι το 5,1% των ανδρών έχει απολυτήριο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, το 11,6% απολυτήριο δευτεροβάθμιας και το 4,3% τριτοβάθμιας. Απ' την άλλη πλευρά, το 13,1% των γυναικών έχει τελειώσει το δημοτικό, το 50,3% το λύκειο και το 15,3% έχει πτυχίο ανωτάτης εκπαίδευσης.

Από συσχέτιση που πραγματοποιήθηκε μεταξύ φύλου και μορφωτικού επιπέδου διαπιστώθηκε ότι το $p\text{-value} = 0,016 < 0,05$. Έτσι αυτές οι δύο μεταβλητές συσχετίζονται σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 5%.

7.4.2 Το φύλο του μόνο-γονέα σε σχέση με την επιθυμία του να ξαναπαντρευτεί

Φύλο	Επιθυμία του μόνο-γονέα να ξαναπαντρευτεί				Σύνολα	
	Ναι		Όχι			
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
Άνδρας	16	11,7%	13	9,4%	29	21,2%
Γυναίκα	33	24%	75	54,7%	108	78,8%
Σύνολα	49	35,7%	88	64,1%	137	100

Όπως προκύπτει από έρευνα ,σχετικά με το αν θέλουν να ξαναφτιάξουν τη ζωή τους οι μόνο-γονείς, φαίνεται πως το 11,7%(16 άνδρες) από το 21,2% (29 άνδρες) επιθυμούν ενώ οι 13 υπόλοιποι (9,4%) δεν σκέφτονται κάτι τέτοιο. Από τις 108 γυναίκες (78,8%), οι 33 (24%) θέλουν και οι 75 (54,7%) δεν θέλουν.

Από έρευνα , προέκυψε ότι το φύλο του μόνο-γονέα σε συνάρτηση με τη θέλησή του να ξαναφτιάξει τη ζωή του σχετίζεται σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 5% λόγω του ότι το P-value =0,019 το οποίο είναι μικρότερο από 0,05.

7.4.3 Η ηλικία των μόνο-γονέων σε σχέση με τον αριθμό παιδιών που έχουν

Ηλικία	Αριθμός παιδιών						Σύνολα	
	1		2		3 και πάνω			
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
20-29 ετών	10	7,2%	3	2,1%	0	0	13	9,5%
30-44 ετών	19	13,8%	28	20,4%	6	4,3%	53	38,6%
45 και άνω	22	16%	45	32,8%	4	2,9%	71	51,8%
Σύνολα	51	37,2%	76	55,4%	10	7,2%	137	100

Όσον αφορά στη σχέση ηλικίας μόνο-γονέων και αριθμού παιδιών τους διαπιστώνεται ότι το 7,2% των μόνο-γονέων ηλικίας από 20-29 ετών έχει ένα παιδί και το 2,1% δύο παιδιά. Το 13,8% των μόνο-γονέων ηλικίας από 30-44 ετών έχει ένα παιδί, το 20,4% έχει δύο παιδιά και το 4,3% από τρία παιδιά και πάνω. Τέλος, το 16% των μόνο-γονέων ηλικίας από 45 ετών και πάνω έχει ένα παιδί, το 32,8% δύο ενώ το 2,9% από τρία παιδιά και πάνω.

Από συσχέτιση που έγινε μεταξύ της μεταβλητής της ηλικίας και του αριθμού παιδιών, προέκυψε ότι το $p\text{-value} = 0,017 < 0,05$. Άρα οι δύο μεταβλητές συσχετίζονται σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 5%.

7.4.4 Η οικογενειακή κατάσταση του μόνο-γονέα σε συνάρτηση με την κοινωνική αντιμετώπιση από το περιβάλλον

Οικογενειακή κατάσταση μόνο-γονέα	Κοινωνική αντιμετώπιση από το περιβάλλον				Σύνολα	
	Καλά		Μέτρια			
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
Διαζευγμένος /η	70	51%	15	10,9%	85	62%
Χήρος /α	26	18,9%	10	7,2%	36	26,2%
Ανύπανδρη	15	10,9%	1	0,7%	16	11,6%
Σύνολα	111	81%	26	18,9%	137	100

Από έρευνα σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση του μόνο-γονέα σε συνάρτηση με την κοινωνική αντιμετώπιση, παρατηρείται ότι το 51% των διαζευγμένων αντιμετωπίζεται καλά ενώ το 10,9% μέτρια. Όσον αφορά στους χήρους μόνο-γονείς, το 18,9% αντιμετωπίζεται καλά και το 7,2% μέτρια. Στη συνέχεια, το 10,9% των ανύπανδρων μητέρων αντιμετωπίζεται καλά και μόνο το 0,7% μέτρια.

Συσχετίζοντας την οικογενειακή κατάσταση των μόνο-γονέων με την κοινωνική αντιμετώπιση από το περιβάλλον, διαπιστώνεται ότι το $p\text{-value}=0,166>0,05$. Άρα οι δύο μεταβλητές δεν συσχετίζονται. Βέβαια η συσχέτιση αυτή είναι δεκτή αφού έχουμε μία μόνο μεταβλητή κάτω από συχνότητα 5.

7.4.5 Το φύλο του μόνο-γονέα σε συνάρτηση με την οικογενειακή κατάσταση

Φύλο	Οικογενειακή κατάσταση μόνο-γονέων						Σύνολα	
	Διαζευγμένος /η		Χήρος /α		Ανύπανδρη			
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
Άνδρας	21	15,3%	8	5,8%	0	0	29	21,2%
Γυναίκα	64	46,7%	28	20,4%	16	11,6	108	78,8%
Σύνολα	85	62%	36	26,2%	16	11,6	137	100

Από τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνεται ότι από τους 29 συνολικά άνδρες μόνο-γονείς (21,2%) , οι 21(15,3%) είναι διαζευγμένοι και οι 8 (5,8%) χήροι. Αντίστοιχα , από τις 108 γυναίκες (78,8%) , οι 64 (46,7%) είναι χωρισμένες, οι 28 (20,4%) χήρες ενώ οι 16 (11,6%) ανύπανδρες μητέρες. Δεν υπάρχουν ανύπανδροι άνδρες μόνο-γονείς. Παρατηρείται ότι οι περισσότεροι μόνο-γονείς (άνδρες και γυναίκες) είναι διαζευγμένοι.

Από σχετική έρευνα προέκυψε ότι η οικογενειακή κατάσταση των μόνο-γονέων σχετίζεται με το φύλο τους. P-value με 0,084 και είναι μεγαλύτερο από 0,05.

Η συσχέτιση αυτή είναι δεκτή διότι υπάρχει μία μόνο μεταβλητή μικρότερη της συχνότητας 5 και μικρότερη από το 25% του δείγματος.

7.4.6 Το φύλο του μόνο-γονέα σε σχέση με τη συμβίωσή του με άλλα άτομα

Φύλο	Συμβίωση του μόνο-γονέα με άλλα άτομα						Σύνολα	
	Μόνος /η		Με γονείς		Με σύντροφο			
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
Ανδρας	20	14,5%	7	5,1%	2	1,4%	29	21,2%
Γυναίκα	70	51%	25	18,2%	13	9,5%	108	78,8%
Σύνολα	90	65,6%	32	23,3%	15	10,9%	137	100

Από έρευνα που πραγματοποιήθηκε διαπιστώθηκε ότι το 14,5% των μόνων-πατέρων ζει μόνο του, το 5,1% με τους γονείς του και το 1,4% με νέο σύντροφο. Απ' την άλλη πλευρά, το 51% των μόνων-μητέρων ζει μόνο του, το 18,2% με τους γονείς του ενώ το 9,5% με νέο σύντροφο.

Από συσχέτιση μεταξύ των δύο αυτών μεταβλητών, προέκυψε ότι δεν συσχετίζονται. Η συσχέτιση είναι δεκτή διότι υπάρχει μία μόνο μεταβλητή με συχνότητα μικρότερη του 5 και μικρότερη από το 25% του δείγματος.

7.4.7 Η σχέση του μόνο-γονέα με τον πρώην σύντροφο σε συνάρτηση με τη σχέση του παιδιού με τον <απόντα> γονέα.

Σχέση του μόνο-γονέα με τον πρώην σύντροφο	Σχέση του παιδιού με τον <απόντα> γονέα				Σύνολα	
	Καλή		Μέτρια			
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
Καλή	24	17,5%	1	0,7%	25	18,2%
Μέτρια	30	21,8%	46	33,5%	76	55,4%
Σύνολα	54	39,4%	47	34,3%	101	73,7%

Όσον αφορά στη σχέση μεταξύ μόνο-γονέα με πρώην σύντροφο και στη σχέση του παιδιού με τον <απόντα> γονέα, διαπιστώνεται ότι το 17,5% των μόνο-γονέων που έχουν καλή σχέση με τον πρώην έχουν και καλή σχέση τα παιδιά με τον πρώην. Το 0,7% των μόνο-γονέων που έχουν καλή σχέση με τον πρώην, έχουν τα παιδιά μέτρια σχέση με τον πρώην σύζυγο. Το 21,8% των μόνο-γονέων που έχουν μέτρια σχέση με τον πρώην σύζυγο, τα παιδιά τους έχουν καλή σχέση με τον <απόντα> γονέα. Τέλος, το 33,5% των μόνο-γονέων που έχουν μέτρια σχέση με τον πρώην, τα παιδιά τους επίσης έχουν μέτρια σχέση με τον <απόντα> γονέα.

Από συσχέτιση που έγινε, παρατηρείται ότι το $p\text{-value}=0,015<0,05$. Άρα οι δύο μεταβλητές συσχετίζονται σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 5%.

7.4.8 Η σχέση του μόνο-γονέα με τον πρώην σύντροφο σε συνάρτηση με την οικονομική βοήθεια που δέχεται ο μόνο-γονέας από τον πρώην.

Σχέση του μόνο-γονέα με τον πρώην σύντροφο	Οικονομική βοήθεια του πρώην ως προς το μόνο-γονέα για το παιδί				Σύνολα	
	μικρή		μεγάλη			
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
Καλή	18	13,1%	7	5,1%	25	18,2%
Μέτρια	61	44,5%	15	10,9%	76	55,4%
Σύνολα	79	57,6%	22	16%	101	73,7%

Από σχετική έρευνα, προκύπτει ότι το 13,1% των μόνο-γονέων που έχει καλή σχέση με τον μόνο-γονέα, έχει μικρή οικονομική βοήθεια από αυτόν ως προς το παιδί. Το 5,1% των μόνο-γονέων που έχει καλή σχέση με τον πρώην έχει μεγάλη οικονομική βοήθεια. Το 44,5% των μόνο-γονέων που έχουν μέτρια σχέση έχει μικρή οικονομική βοήθεια το παιδί από τον <απόντα> γονέα. Το 10,9% των μόνο-γονέων που έχει μέτρια σχέση με τον πρώην σύντροφο, έχει μεγάλη βοήθεια ως προς το παιδί.

Από συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών, διαπιστώνεται ότι το $p\text{-value}=0,385>0,05$. Τη δεχόμαστε διότι υπάρχει μεταβλητή με συχνότητα μικρότερη από 25% του δείγματος.

7.5 Ανάλυση συσχετίσεων

Από την παραπάνω συσχέτιση διαπιστώσαμε ότι συσχετίζονται το φύλο και το μορφωτικό επίπεδο και αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι γυναίκες μορφώνονται περισσότερο από τους άνδρες. Αυτό τις οδηγεί στην εύρεση καλύτερου επαγγέλματος το οποίο θα τους δώσει όλες εκείνες τις οικονομικές ευκολίες για να καλύψουν τις ανάγκες της οικογένειάς τους.

Έπειτα από τη συσχέτιση του φύλου με την επιθυμία να ξαναπαντρευτούν διαπιστώνεται ότι οι άνδρες επιθυμούν περισσότερο να ξαναφτιάξουν τη ζωή τους από τις γυναίκες. Μπορεί να δοθεί μία εξήγηση στο ότι οι άνδρες δεν μπορούν να αυτοεξυπηρετηθούν όπως οι γυναίκες ή δεν μπορούν να αντέξουν τη μοναξιά για αυτό το λόγο ίσως έχουν και την επιθυμία αυτή.

Παρατηρείται ότι η ηλικία των μόνο-γονέων συσχετίζεται με τον αριθμό παιδιών που έχει και αυτό γιατί όταν ένας γονέας είναι μεγάλος σε ηλικία θα προτιμήσει να κάνει ένα παιδί από έναν άλλο που είναι σε μικρότερη ηλικία. Στο δείγμα μας πάντως οι περισσότεροι μόνο-γονείς είναι στην ηλικία από 45 έως 60 ετών με δύο παιδιά.

Η οικογενειακή κατάσταση του μόνο-γονέα επηρεάζει σημαντικά και την αντιμετώπιση του από το κοινωνικό περιβάλλον. Οι ανύπανδρες μητέρες αντιμετωπίζονται χειρότερα από τις διαζευγμένες μητέρες και από τις χήρες. Σε καλύτερη μοίρα βρίσκονται οι χήρες μητέρες. Το κοινωνικό περιβάλλον δεν βλέπει θετικά τη μητρότητα εκτός γάμου.

Επίσης το φύλο συσχετίζεται με την οικογενειακή κατάσταση. Όσον αφορά στους διαζευγμένους υπερέχουν οι γυναίκες αλλά το ίδιο ισχύει και στην κατάσταση

της χηρείας. Περισσότερες είναι γυναίκες. Ακόμα και στις ανύπανδρες μητέρες το ίδιο φαινόμενο παρατηρείται. Σχετικά με τη συσχέτιση του φύλου και της συμβίωσης των μόνο-γονέων με άλλα άτομα, προκύπτει ότι τόσο οι γυναίκες αλλά και οι άνδρες ζουν μόνοι τους. Υπάρχει και ένα ποσοστό ανδρών εξίσου σημαντικό που ζει με τους γονείς του ή μόνο με τη μητέρα του. Κάτι αντίστοιχο για τις γυναίκες ισχύει αλλά σε πολύ μικρότερη συχνότητα. Έτσι διαπιστώνεται ότι οι άνδρες μόνο-γονείς χρειάζονται τη βοήθεια και τη φροντίδα ενός άλλου προσώπου.

Συσχετίζοντας τη σχέση του μόνο-γονέα με τον / την πρώην σύζυγό του σε συνάρτηση με τη σχέση του πρώην με το παιδί προκύπτει ότι όταν η σχέση του μόνο-γονέα με τον πρώην σύζυγό του δεν είναι καλή δεν είναι επίσης ικανοποιητική και με το παιδί. Άρα ο μόνο-γονέας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη σχέση του παιδιού με τον πρώην σύζυγό του. Το ίδιο συμπέρασμα βγαίνει και όσον αφορά στην οικονομική βοήθεια από μέρους του πρώην στο παιδί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τα πορίσματα της επιτόπιας έρευνας, προκύπτουν ορισμένα συμπεράσματα που σχετίζονται με τα κοινωνικά και τα οικονομικά χαρακτηριστικά της μονογονεϊκής οικογένειας. Παρακάτω παρατίθενται τα σχετικά συμπεράσματα και οι προτάσεις.

Από έρευνα που πραγματοποιήθηκε προκύπτει οι μόνες-μητέρες αποτελούν την πλειοψηφία του δείγματος σε σύγκριση με τους μόνους-πατέρες. Το γεγονός αυτό, μπορεί να οφείλεται στο ότι η μητέρα είναι εκείνη που αναλαμβάνει την επιμέλεια των παιδιών εκτός από ορισμένες εξαιρέσεις. Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση του καθενός, οι περισσότερες είναι κυρίως διαζευγμένες μητέρες και αυτό διότι εκείνες αναλαμβάνουν την ανατροφή των παιδιών εκτός από ορισμένες περιπτώσεις που συμβαίνει το αντίθετο. Αξιοσημείωτος είναι και ο αριθμός των χήρων γυναικών που αναλαμβάνουν την ευθύνη της οικογένειας έπειτα από το θλιβερό αυτό γεγονός του πένθους. Διαπιστώνεται λοιπόν ότι και στην συγκεκριμένη περίπτωση το μεγαλύτερο ποσοστό το αποτελούν γυναίκες οι οποίες έπειτα από το θάνατο του συζύγου είναι αναγκασμένες να μεγαλώσουν μόνες τους τα παιδιά τους. Βέβαια υπάρχει και ένα μικρό ποσοστό ανδρών που με το θάνατο της συζύγου τους αναλαμβάνουν εξ' ολοκλήρου την ανατροφή των παιδιών. Ένα σημαντικό ποσοστό από τις μονογονεϊκές οικογένειες είναι ανύπανδρες μητέρες. Δεν υπήρξε στο δείγμα κανένας ανύπανδρος πατέρας. Άρα προκύπτει ότι οι γυναίκες παίρνουν πιο εύκολα την απόφαση να μεγαλώσουν ένα παιδί εκτός γάμου. Από έρευνα που πραγματοποιήθηκε σχετικά με το φύλο και τον αριθμό των παιδιών που έχουν, διαπιστώθηκε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των μόνων-πατέρων έχει δύο παιδιά. Το ίδιο φαινόμενο παρατηρείται και στις μόνες-μητέρες να έχει δύο. Έτσι οι μόννοι-πατέρες συγκρίνονται με τις μόνες-μητέρες όσον αφορά στον τρόπο ανατροφής των παιδιών. Στο δείγμα υπήρχε και ένας μόνος-πατέρας με τέσσερα παιδιά γεγονός που δεν συνηθίζεται. Είναι μία περίπτωση που τη συναντάει κανείς σπάνια. Γι' αυτό

το λόγο δεν πρέπει να υποτιμάται η ικανότητα του μόνου-πατέρα. Επιπροσθέτως, υπάρχει και μία μητέρα με πέντε παιδιά. Όσον αφορά την ηλικία των μόνο-γονέων σε συνάρτηση με το φύλο τους το μεγαλύτερο ποσοστό βρίσκεται στην ηλικία από 45 έως 60 χρονών. Μπορούμε εύκολα να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι οι άνδρες και οι γυναίκες γίνονται μόνο-γονείς περίπου στην ίδια φάση της ζωής τους. Επίσης οι μόνοι-πατέρες σε σύγκριση με το σύνολό τους έχουν μεγαλύτερο ετήσιο εισόδημα συγκριτικά με τις μόνες-μητέρες. Το μεγαλύτερο ποσοστό έχει εισόδημα πάνω από 8000 ευρώ το χρόνο. Στο δείγμα εμφανίζεται ένα σημαντικό ποσοστό μόνων-μητέρων με ετήσιο εισόδημα από 0 έως 6000 ευρώ ενώ στην περίπτωση των μόνων-πατέρων το αντίστοιχο ποσοστό είναι ελάχιστο. Για το συγκεκριμένο θέμα υπάρχουν γυναίκες που δεν εισπράττουν κανένα εισόδημα και ζουν στα όρια της φτώχειας. Μία εξήγηση σε αυτό το ζήτημα είναι ότι οι άνδρες έχουν καλύτερη επαγγελματική αποκατάσταση και παίρνουν καλύτερο μισθό. Πολλές φορές μάλιστα, παρατηρείται το φαινόμενο οι άνδρες μόνο-γονείς να κάνουν και δεύτερη δουλειά προκειμένου να αντεπεξέλθουν στις ανάγκες της νέας οικογενειακής κατάστασης, κάτι που δεν συμβαίνει με τη μόνη-μητέρα. Ο άνδρας μόνο-γονέας συνηθίζεται να αφήνει τα παιδιά του τις ώρες της δεύτερης απασχόλησης στους γονείς του ή σε κάποια νταντά κάτι που η μόνη-μητέρα δεν κάνει. Προτιμάει να έχει λιγότερο εισόδημα και να ασχολείται η ίδια με το ή τα παιδιά της παρά να απασχολείται σε ξένη επιχείρηση για περισσότερο εισόδημα. Η λογική που ακολουθούν πολλοί πατέρες είναι να προσφέρουν όσο γίνεται περισσότερα στα παιδιά τους από άποψη χρημάτων. Πιθανόν δεν σκέφτονται ότι τα παιδιά έχουν ανάγκη τη δική του φροντίδα και συμπαράσταση παρά τόσο την απόκτηση όλο και περισσότερων υλικών αγαθών. Ισχύει και η περίπτωση, ένας άνδρας να κατέχει την ίδια επαγγελματική θέση με μία γυναίκα με τη διαφορά όμως ότι εκείνος θα πληρωθεί καλύτερα από εκείνη. Δυστυχώς ακόμα και στην εποχή μας επικρατεί αυτή η επαγγελματική ανισότητα. Συγκρίνοντας το φύλο με το μορφωτικό επίπεδο, παρατηρείται ότι σχετίζονται άμεσα αυτές οι δύο μεταβλητές. Ο μεγαλύτερος αριθμός μόνων-πατέρων έχει τελειώσει δημοτικό και το λύκειο. Αντίστοιχα το μεγαλύτερο ποσοστό των μόνων-μητέρων έχει απολυτήριο λυκείου. Διαπιστώνουμε ότι αυτό δεν συμβαδίζει με το εισόδημά τους. Ο ίδιος αριθμός ανδρών που έχει τελειώσει δημοτικό, έχει τελειώσει και λύκειο. Ακόμη μόνες-μητέρες που έχουν τελειώσει λύκειο, τεχνική σχολή, Τ.Ε.Ι. ή Α.Ε.Ι. δεν

παίρνουν ανάλογο εισόδημα με αυτό των ανδρών που έχουν απολυτήριο δημοτικού, γυμνασίου ή λυκείου. Παρατηρείται ένα μικρό ποσοστό μόνων-πατέρων να έχει κάνει μεταπτυχιακό και διδακτορικό. Ανάλογα ποσοστά δεν υπάρχουν στις γυναίκες. Ένα σημαντικό ποσοστό μόνων-μητέρων έχει πτυχίο ανώτατης σχολής ενώ ένα ελάχιστο ποσοστό μόνο-πατέρων έχει ανάλογη μόρφωση. Οι μόνες-μητέρες συγκριτικά με τους μόνους-πατέρες έχουν καλύτερο μορφωτικό επίπεδο. Η γυναίκα δεν έχει πολλές επιλογές όσον αφορά την επαγγελματική της αποκατάσταση σε σχέση με τον άνδρα. Ο άνδρας που έχει τελειώσει δημοτικό ή γυμνάσιο μπορεί να ακολουθήσει πολλές κατευθύνσεις όσον αφορά στην εργασία. Μία γυναίκα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, έχει λιγότερες επαγγελματικές ευκαιρίες. Έπειτα από έρευνα σχετικά με το φύλο των μόνων-γονέων και τη συμβίωσή τους με άλλα άτομα, φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό μόνων-πατέρων και μόνων-μητέρων ζει μόνο του με τα παιδιά του. Λίγοι είναι εκείνοι που ζουν με τους γονείς τους και κυρίως μόνες-μητέρες. Μερικοί μόνοι-πατέρες ζουν με τη μητέρα τους ενώ αρκετές μόνες-μητέρες ζουν με το νέο τους σύντροφο. Συσχετίζοντας το φύλο και την επιθυμία τους να ξαναπαντρευτούν, προκύπτει ότι οι άντρες είναι εκείνοι που θέλουν να ξαναφτιάξουν τη ζωή τους. Οι μόνες-μητέρες αντίστοιχα δεν επιθυμούν. Μικρό είναι το ποσοστό των γυναικών που θέλει να ξαναπαντρευτεί. Έτσι διαπιστώνεται ότι οι άνδρες δεν επιθυμούν τόσο την κατάσταση της μονογονεϊκότητας και θέλουν να φτιάξουν τη ζωή τους με μία νέα σύντροφο. Με αυτό τον τρόπο θα απαλλαχθούν από ένα μέρος του φορτίου των ευθυνών του σπιτιού. Απ' την άλλη πλευρά οι μόνες-μητέρες φαίνεται να τα βγάζουν πέρα καλύτερα και να επιθυμούν να ξαναφτιάξουν τη ζωή τους για το λόγο ότι δεν αντέχουν τη μοναξιά. Ένας άλλος τους «φόβος» είναι ότι κάποια στιγμή θα φύγουν και τα παιδιά τους από το σπίτι και τότε θα μείνουν πραγματικά μόνες τους.

Στην ερώτηση που αφορά στην ηλικία των μόνων γονέων ο μισός αριθμός περίπου του δείγματος ανήκει στην ηλικιακή ομάδα από 45 έως 60 ετών. Ένα εξίσου σημαντικό ποσοστό μόνων-γονέων βρίσκεται στην ηλικία των 30 έως 44 ετών. Παρατηρείται ότι οι περισσότεροι γονείς που καταλήγουν στην κατάσταση της μονογονεϊκότητας ανήκουν στις ηλικίες από 30 έως 60 χρονών. Υπάρχει δηλαδή ένα μεγάλο φάσμα ηλικιών. Στην ηλικία των 30 μόλις έχει ξεκινήσει ένας γάμος, διαπιστώνεται η περίπτωση της μονογονεϊκότητας. Ωστόσο, ένα αξιοσημείωτο ποσοστό μόνων-γονέων που είναι γυναίκες βρίσκονται στην ηλικία από 20 έως 24

ετών. Συγκεκριμένα, το μεγαλύτερο ποσοστό από αυτές είναι διαζευγμένες, ενώ λίγος είναι ο αριθμός των χήρων και των ανύπανδρων μητέρων. Προκύπτει δηλαδή ότι νεαρές κοπέλες που είναι μητέρες έχουν ήδη παντρευτεί και έχουν χωρίσει, ή έχει πεθάνει ο σύντροφός τους ή έχουν ένα παιδί εκτός γάμου. Το φαινόμενο αυτό σε αυτή την ηλικία είναι ανησυχητικό. Η σωστή σεξουαλική διαπαιδαγώγηση παίζει σημαντικό ρόλο στην αποφυγή μίας ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης ή ενός «επιτόλαιου» γάμου που διαρκεί μικρό χρονικό διάστημα. Πολλές νεαρές μητέρες έχουν ένα ή και δύο παιδιά. Συσχετίζοντας την ηλικία με τον αριθμό των παιδιών διαπιστώνεται ότι οι περισσότεροι μόνο-γονείς ηλικίας από 45 έως 60 χρονών έχουν δύο παιδιά. Υπάρχει βέβαια και ένας σημαντικός αριθμός μόνων-γονέων με ένα παιδί. Αντίστοιχα το μεγαλύτερο ποσοστό των μόνο-γονέων ηλικίας από 30 έως 44 ετών, έχει δύο παιδιά. Ο μεγαλύτερος αριθμός μόνων-γονέων που έχει τρία παιδιά βρίσκεται στην ηλικία των 30 έως 44 ετών και είναι διαζευγμένοι. Υπάρχει μία περίπτωση ενός διαζευγμένου μόνου-πατέρα ηλικίας από 30 έως 44 ετών με πέντε παιδιά. Αντίστοιχα υπάρχει και μία μητέρα χήρα ηλικίας από 45 έως 60 χρονών με τέσσερα παιδιά. Παρατηρείται λοιπόν ότι οι περισσότεροι μόνο-γονείς έχουν δύο παιδιά. Ωστόσο υπάρχουν και περιπτώσεις μόνο-γονέων με τρία ή τέσσερα ή πέντε παιδιά που η οικονομική κατάσταση δεν είναι καλή και ο αρχηγός της μονογονεϊκής οικογένειας έχει να αντιμετωπίσει πιο πολλά προβλήματα σε σχέση με εκείνον που έχει ένα ή δύο παιδιά. Από έρευνα σχετικά με την ηλικία των μόνο-γονέων και την οικογενειακή τους κατάσταση, προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό είναι διαζευγμένοι και ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 45-60 ετών. Επίσης, το μεγαλύτερο ποσοστό των χήρων ανήκουν στην ίδια ηλικιακή ομάδα, καθώς επίσης και εκείνο των ανύπανδρων μητέρων. Υπάρχει και μία χήρα νεαρή κοπέλα. Από τα αποτελέσματα διαπιστώνεται ότι ο μεγαλύτερος αριθμός μόνο-γονέων είναι διαζευγμένοι, γεγονός που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι στην ηλικία μεταξύ 45-60 ετών, οικογένειες καταλήγουν στο χωρισμό και διαλύονται μένοντας τα παιδιά με τον ένα γονέα. Ακόμη, το μεγαλύτερο ποσοστό των χήρων είναι σε αυτή την ηλικία που σημαίνει ότι η φάση αυτή της ζωής τους είναι επικίνδυνη σε θέματα που αφορούν στην υγεία. Συγκρίνοντας την ηλικία με το ετήσιο εισόδημα, προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των μόνο-γονέων που είναι από 45 έως 60 ετών έχει ετήσιο εισόδημα από 8000 ευρώ και άνω. Παρατηρούμε λοιπόν ότι οι μόνο-γονείς αυτής της ηλικίας, έχουν ετήσιο εισόδημα αρκετά ικανοποιητικό για τις ανάγκες ενός μονογονεϊκού νοικοκυριού. Αυτό γιατί

είναι σε μία ηλικία που είναι αποκαταστημένοι από άποψη επαγγέλματος, μπορεί να είναι μόνο-γονείς και να έχουν αναλάβει εξ' ολοκλήρου την ανατροφή των παιδιών, όμως η απόφαση της νέας οικογενειακής κατάστασης είναι μία συνειδητή επιλογή. Απ' την άλλη πλευρά υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός μόνων-γονέων ηλικίας 30 έως 44 ετών με ετήσιο εισόδημα από 0 έως 6000 ευρώ. Το γεγονός αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι αρκετά μονογονεϊκά νοικοκυριά βρίσκονται στα όρια της φτώχειας διότι το εισόδημά τους δεν επαρκεί για τις ανάγκες τους. Μάλιστα οι αρχηγοί αυτών των νοικοκυριών είναι σε μία ηλικία που θα έπρεπε να έχουν μία επαγγελματική θέση ενώ πολλοί από αυτούς είναι άνεργοι. Η πολιτεία οφείλει να παρέχει «προστασία» στις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Εξίσου σημαντικό είναι και το ποσοστό των μονο-γονέων ηλικίας 45-60 ετών που το ετήσιο εισόδημά τους είναι από 0 έως 6000 ευρώ. Παρατηρείται ένας μεγάλος αριθμός μονογονεϊκών οικογενειών να βρίσκεται στο κίνδυνο της φτώχειας. Ωστόσο σημαντικός είναι ο αριθμός των μονο-γονέων με ετήσιο εισόδημα που ξεπερνά τα 8000 ευρώ. Καθώς πραγματοποιήθηκε συσχέτιση των δύο μεταβλητών, της ηλικίας και του επιπέδου εκπαίδευσης των μόνο-γονέων, διαπιστώθηκε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό ηλικίας από 20 έως 24 ετών έχουν απολυτήριο γυμνασίου και λυκείου. Παρατηρούμε ότι τα άτομα αυτής της ηλικίας που γίνονται μόνο-γονείς δεν έχουν προχωρήσει σε υψηλότερα επίπεδα σπουδών και αυτό γιατί είτε παντρεύτηκαν σε αυτή την ηλικία είτε γιατί έγιναν μητέρες. Υπάρχει μόνο μία κοπέλα μόνη-μητέρα που έχει πτυχίο ανωτάτης σχολής. Οι περισσότεροι μόνο-γονείς πιο μεγάλης ηλικίας από 30 έως 44 ετών έχουν τελειώσει λύκειο και ένα μικρό ποσοστό κάποια τεχνική σχολή. Λίγοι είναι εκείνοι που έχουν πτυχίο πανεπιστημίου και ελάχιστοι έχουν κάνει διδακτορικό. Διαπιστώνεται λοιπόν ότι μόνο-γονείς αυτής της ηλικιακής κλίμακας είναι πιο μορφωμένοι. Το ποσοστό των μόνων-γονέων που έχει τελειώσει ανώτατη σχολή αυξάνεται καθώς μεγαλώνει η ηλικία (45-60 ετών). Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματός μας έχει απολυτήριο λυκείου, ενώ μόνο σημαντικό είναι και το ποσοστό που έχει απολυτήριο ανωτάτης σχολής. Μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι περισσότεροι αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών είναι μέτριου μορφωτικού επιπέδου. Αυτό μπορεί να δώσει εξήγηση και στο ζήτημα ότι υπάρχουν πολλά μονογονεϊκά νοικοκυριά με χαμηλό ετήσιο εισόδημα. Έπειτα από τον έλεγχο ανεξαρτησίας που πραγματοποιήθηκε μεταξύ της ηλικίας των μόνων-γονέων και της κοινωνικής τους αντιμετώπισης από το περιβάλλον, προκύπτει ότι συνδέονται αυτές

οι δύο μεταβλητές. Το ποσοστό των μόνο-γονέων ηλικίας 20 έως 24 ετών που αντιμετωπίζεται άσχημα, συμπίπτει με το ποσοστό που αντιμετωπίζεται καλά. Ο μεγαλύτερος αριθμός μόνο-γονέων ηλικίας 25 έως 29 ετών αντιμετωπίζεται ικανοποιητικά. Παρατηρούμε ότι όσο αυξάνεται η ηλικία η κοινωνική αντιμετώπιση της οικογενειακής τους κατάστασης είναι καλύτερη. Αυτό γίνεται καλύτερα φανερό σε μόνο-γονείς ηλικίας από 30 έως 44 ετών που το μεγαλύτερο ποσοστό αντιμετωπίζεται καλά. Ακόμα πιο φανερή γίνεται η διαφορά αυτή σε μόνο-γονείς ηλικίας από 45 έως 60 ετών. Από τα στατιστικά στοιχεία προκύπτει ότι ο κοινωνικός περίγυρος βλέπει την κατάσταση της μονογονεϊκότητας ανάλογα και με την ηλικία του μόνο-γονέα. Αλλιώς κρίνει μόνο-γονείς που είναι μικροί σε ηλικία και αλλιώς αυτούς που είναι σε πιο προχωρημένη ηλικία.

Από ερώτηση που έγινε στο δείγμα σχετικά με την οικογενειακή τους κατάσταση, διαπιστώθηκε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό είναι διαζευγμένοι. Αξιοσημείωτος βέβαια είναι και ο αριθμός των χήρων. Λόγω της αύξησης των διαζυγίων, προκύπτει η δημιουργία μονογονεϊκών οικογενειών, που τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει μία ανοδική τάση. Έτσι προκύπτει και το αποτέλεσμα της επιτόπιας έρευνας, οι περισσότεροι μόνο-γονείς να είναι διαζευγμένοι. Όσον αφορά στους χήρους και στις χήρες το ποσοστό τείνει να μειώνεται σε σύγκριση με τα προηγούμενα έτη λόγω της ραγδαίας εξέλιξης της επιστήμης της υγείας. Υπάρχουν βέβαια και οι περιπτώσεις αιφνίδιου θανάτου ή αυτοκτονίας. Οι ανύπανδρες μητέρες είναι μία σύγχρονη πραγματικότητα που αποτελεί συνειδητή επιλογή. Το ετήσιο εισόδημα είναι μία μεταβλητή που σχετίζεται με την οικογενειακή κατάσταση των μόνων-γονέων. Συγκεκριμένα, το μεγαλύτερο ποσοστό των διαζευγμένων έχει εισόδημα από 8000 και πάνω ενώ σημαντικό είναι και το ποσοστό με ετήσιο εισόδημα από 0 έως 6000 ευρώ. Πολλές φορές γυναίκες μόνο-γονείς έπειτα από το διαζύγιο και επειδή δεν εργάζονταν κατά τη διάρκεια του γάμου μένουν χωρίς εισόδημα ή το εισόδημα που έχουν είναι ελάχιστο με αποτέλεσμα να μην μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες της μονογονεϊκής οικογένειας και να καταλήγουν στη φτώχεια. Επίσης, οι περισσότεροι χήροι μόνο-γονείς έχουν ετήσιο εισόδημα από 8000 και πάνω. Λίγοι είναι εκείνοι με μικρό εισόδημα. Τέλος, όσον αφορά στις ανύπανδρες μητέρες το μεγαλύτερο ποσοστό έχει μηδενικό ή ελάχιστο εισόδημα το χρόνο. Οι ανύπανδρες μητέρες αναλαμβάνουν να μεγαλώσουν ένα παιδί εκτός γάμου, φορτώνονται με όλες τις ευθύνες, με αποτέλεσμα να δυσκολεύονται να βρουν

δουλειά. Ένας άλλος λόγος που τις οδηγεί στη δύσκολη οικονομική κατάσταση, είναι η προκατάληψη που επικρατεί όταν αντικρίζει κανείς μία ανύπανδρη μητέρα πόσον μάλλον να της προσφέρει κάποιος και εργασία. Απ' την άλλη πλευρά ο χρόνος της είναι περιορισμένος. Το ωράριο που επιθυμεί η ίδια να εργαστεί δεν συμβαδίζει με τις ανάγκες της προσφοράς εργασίας. Σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας που πραγματοποιήθηκε ανάμεσα στην οικογενειακή κατάσταση των μόνων-γονέων και τον αριθμό των παιδιών που έχουν, προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των διαζευγμένων έχει δύο παιδιά. Γενικότερα από διάφορες στατιστικές μελέτες που έχουν γίνει, έχει διαπιστωθεί ότι οι περισσότερες οικογένειες ανεξαρτήτου τύπου έχουν δύο παιδιά. Η πλειοψηφία των χήρων έχει και αυτή δύο παιδιά. Αντίθετα, το μεγαλύτερο ποσοστό των ανύπανδρων μητέρων έχει ένα παιδί. Το φαινόμενο αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι οι ανύπανδρες μητέρες αναλαμβάνουν εξ' ολοκλήρου την επιμέλεια ενός παιδιού έπειτα από τη διάλυση μιας σχέσης πριν αυτή φτάσει στο γάμο. Δεν ζουν πια με το σύντροφό τους και έτσι δεν υπάρχει η πιθανότητα δεύτερης εγκυμοσύνης. Στο δείγμα μας, υπάρχει μόνο μία περίπτωση ανύπανδρης μητέρας με δύο παιδιά. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί ως εξής: ότι η ανύπανδρη μητέρα γεννήσε δύο δίδυμα παιδιά ή ότι με το σύντροφο που επέλεξε να ζήσει έκανε δύο παιδιά εκτός γάμου. Από συσχέτιση που έγινε μεταξύ της οικογενειακής κατάστασης των μόνο-γονέων με την οικογενειακή κατάσταση των γονιών τους προκύπτει ότι οι περισσότεροι προέρχονται από γονείς παντρεμένους και μόνο ένα μικρό ποσοστό έχει τους γονείς του διαζευγμένους. Επικρατεί η άποψη ότι όταν οι δύο γονείς είναι διαζευγμένοι τότε το πιθανότερο είναι και τα παιδιά να έχουν την ίδια κατάληξη στο γάμο τους. Στο δείγμα μας το αντίστοιχο ποσοστό ήταν χαμηλό. Όσον αφορά στο ποσοστό των χήρων, το μεγαλύτερο ποσοστό έχει τους γονείς του παντρεμένους. Ο μεγαλύτερος αριθμός ανύπανδρων μητέρων έχει γονείς παντρεμένους. Σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας που πραγματοποιήθηκε ανάμεσα στην οικογενειακή κατάσταση και την κοινωνική αντιμετώπιση από το περιβάλλον διαπιστώθηκε ότι οι περισσότεροι διαζευγμένοι αντιμετωπίζονται καλά από τον κοινωνικό τους περίγυρο. Ελάχιστοι είναι αυτοί που αντιμετωπίζονται άσχημα. Βέβαια υπάρχει και ένα σημαντικό ποσοστό που αντιμετωπίζεται ικανοποιητικά. Το γεγονός ότι το κοινωνικό περιβάλλον αντιμετωπίζει με καλό τρόπο έναν διαζευγμένο ή μία διαζευγμένη είναι θετικό. Παλαιότερα πιθανόν αυτό το ποσοστό να ήταν μεγαλύτερο. Στις μέρες μας το φαινόμενο του διαζυγίου τείνει να αυξάνεται γι' αυτό και έχει πάρει αυτήν την τροπή

η αντιμετώπιση. Επίσης και το μεγαλύτερο ποσοστό των χήρων αντιμετωπίζεται καλά από το κοινωνικό περιβάλλον. Η χηρεία είναι μία κατάσταση μη αναμενόμενη. Ο γονέας που μένει χήρος δεν το έχει επιλέξει. Η ζωή του έφερε να αντιμετωπίσει αυτό το γεγονός. Το κοινωνικό περιβάλλον λοιπόν πρέπει να στηρίζει την οικογενειακή αυτή κατάσταση. Αντίθετα, το μεγαλύτερο ποσοστό των ανύπανδρων μητέρων αντιμετωπίζεται ικανοποιητικά από τον κοινωνικό περίγυρο. Η συγκεκριμένη κατάσταση προκαλεί στις μέρες μας προκατάληψη. Η ανύπανδρη μητέρα εκτός από τις δυσκολίες που έχει να αντιμετωπίσει φέρνοντας στον κόσμο ένα παιδί εκτός γάμου, δέχεται και την περιθωριοποίηση σε όλες τις φάσεις της μετέπειτα ζωής της, στην εύρεση εργασίας, έπειτα το παιδί στο σχολείο κ.α.

Από ερώτηση που έγινε στο δείγμα σχετικά με το ετήσιο εισόδημα τους, προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των μόνο-γονέων ζει μπορώντας να καλύψει όλες τις οικονομικές του ανάγκες άνετα. Απ' την άλλη πλευρά υπάρχει και ένας αριθμός μόνο-γονέων με ετήσιο εισόδημα που ξεκινάει από το 0 και φτάνει ως τις 6000 ευρώ. Απ' τη μία έχουμε εισόδημα αρκετά ικανοποιητικό για τις ανάγκες μιας οικογένειας και απ' την άλλη όμως υπάρχουν μονογονεϊκές οικογένειες με ελάχιστο ετήσιο εισόδημα ή μηδενικό. Πολλές μονογονεϊκές οικογένειες ζουν στα όρια της φτώχειας. Το κράτος είναι υπεύθυνο για την κατάσταση αυτή που δεν δίνει ένα σταθερό μηνιαίο επίδομα με σκοπό να αποφευχθεί αυτή η κατάσταση. Συγκρίνοντας το ετήσιο εισόδημα των μόνο-γονέων με την κατοχή δική τους κατοικίας, προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό που έχει εισόδημα πάνω από 8000 ευρώ μένει και σε δικό του σπίτι ενώ λίγοι είναι εκείνοι που δεν μένουν. Παρατηρούμε εδώ ότι το εισόδημα συμβαδίζει με το αν ζουν σε δικό τους σπίτι ή όχι. Το μεγαλύτερο ποσοστό εκείνων που έχουν εισόδημα χαμηλό ως και μηδενικό, έχουν δικό τους σπίτι ενώ λίγοι σχετικά είναι αυτοί που δεν έχουν. Στη συγκεκριμένη περίπτωση το εισόδημα δεν πάει ανάλογα με την κατοχή δική τους κατοικίας. Μπορεί το μεγαλύτερο ποσοστό να ζει σε ιδιόκτητη κατοικία και να μην έχει μεγάλο εισόδημα. Από μία άποψη το γεγονός αυτό είναι θετικό γιατί δεν έχει έξοδα για το ενοίκιο του σπιτιού σε σύγκριση με αυτούς που ενώ έχουν χαμηλό εισόδημα έχουν και τα έξοδα του ενοικίου.

Από ερώτηση σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης των μόνο-γονέων προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό έχει απολυτήριο λυκείου. Από αυτούς οι περισσότεροι εργάζονται σε ιδιωτική επιχείρηση. Αν και τελειόφοιτοι της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχουν μία καλή θέση στον ιδιωτικό τομέα. Ένα σημαντικό ποσοστό είναι δημόσιοι υπάλληλοι ενώ μερικοί έχουν δική τους επιχείρηση. Ελάχιστοι είναι άνεργοι. Παρατηρούμε ότι ο μεγαλύτερος αριθμός των μόνο-γονέων που έχουν τελειώσει το λύκειο έχουν μία καλή δουλειά. Ακολούθως, οι μόνο-γονείς που απάντησαν ότι έχουν απολυτήριο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, δεν έχουν τόσο ικανοποιητική απασχόληση. Το μεγαλύτερο ποσοστό είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι, ένα σημαντικό ποσοστό είναι εργάτες, οικοδόμοι και άνεργοι. Συμπεραίνουμε ότι οι μόνο-γονείς και γενικότερα όσοι έχουν τελειώσει δημοτικό, έχουν μία εργασία ανάλογη με το επίπεδο γνώσης τους. Ο αριθμός των μόνο-γονέων που έχει τελειώσει γυμνάσιο, και ειδικότερα το μεγαλύτερο ποσοστό είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι και ένα άλλο εξίσου σημαντικό ποσοστό άνεργοι. Το υπόλοιπο ποσοστό ασχολείται με τα οικιακά ενώ άλλοι είναι εργάτες ή εργάτριες. Επίσης, υπάρχει ένα αξιοσημείωτο ποσοστό μόνο-γονέων με πτυχίο ανωτάτης σχολής. Ένα ποσοστό από αυτούς είναι δημόσιοι, άλλοι ιδιωτικοί, άλλοι δημοτικοί, ελεύθεροι επαγγελματίες και κανένας άνεργος. Η απασχόληση των μόνο-γονέων με πανεπιστημιακή μόρφωση, είναι καλύτερη και πιο σταθερή σε σύγκριση με εκείνους που δεν κατέχουν πολλές γνώσεις.

Στην ερώτηση που τέθηκε στο δείγμα σχετικά με τη συμβίωση των μόνο-γονέων, προέκυψε ότι οι περισσότεροι ζουν μόνοι τους με τα παιδιά τους. Οι περισσότεροι μόνο-γονείς μένουν μόνοι τους μεγαλώνοντας τα παιδιά τους. Ορισμένοι δέχονται τη βοήθεια των γονιών τους. Προφανώς τα παιδιά είναι μικρά και την ώρα που απουσιάζει ο γονιός για την δουλειά, οι γονείς του τα φροντίζουν. Ένα σημαντικό ποσοστό μόνο-γονέων ζει μαζί με τους γονείς του οπότε αναγκαστικά έχει και τη βοήθειά τους. Μικρό είναι το ποσοστό των μόνο-γονέων που δέχεται τη βοήθεια του πατέρα τους σε σύγκριση με εκείνων που έχει τη βοήθεια της μητέρας του. Όταν ένας μόνο-γονέας ζει με τον πατέρα του ή με τη μητέρα του έχει και την αντίστοιχη συμπαράστασή του ως προς την ανατροφή των παιδιών.

Σε ερώτηση που έγινε στο δείγμα αλλά απαντήθηκε μόνο από τους διαζευγμένους και τις ανύπανδρες μητέρες σχετικά με τη σχέση τους με τον/ την πρώην σύντροφό τους, προέκυψαν ορισμένα αποτελέσματα. Συγκεκριμένα, το μεγαλύτερο ποσοστό έχει κακή σχέση με τον πρώην σύντροφό του με αποτέλεσμα αυτό το ποσοστό να έχει κακή σχέση και το παιδί του με τον «απόντα» πατέρα ή μητέρα. Λίγοι είναι αυτοί που απάντησαν ότι έχουν άριστη σχέση. Παρατηρούμε ότι από τη σχέση που διατηρεί ο μόνο-γονέας με τον πρώην σύντροφο εξαρτάται και η σχέση του παιδιού με τον «απόντα» γονέα. Το ποσοστό των μόνο-γονέων που έχει άριστη σχέση με τον «απόντα» συμπίπτει με το ποσοστό που δηλώνει την άριστη σχέση του παιδιού με τον πρώην. Ο μόνο-γονέας ζει το περισσότερο χρονικό διάστημα με το παιδί και είναι λοιπόν λογικό να εξαρτάται ως ένα βαθμό η σχέση του παιδιού με τον «απόντα» γονέα. Ο μόνο-γονέας βέβαια δεν πρέπει να σχηματίζει άποψη μπροστά στο παιδί για τον πρώην σύντροφό του και γονέα του παιδιού. Σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας που πραγματοποιήθηκε ανάμεσα στη σχέση του μόνο-γονέα με τον /την πρώην σύζυγό του και στη βοήθεια που προσφέρει ο/ η πρώην στο παιδί, διαπιστώνεται ότι όταν η σχέση του μόνο-γονέα δεν είναι καλή με τον πρώην τότε δεν υπάρχει καθόλου βοήθεια από αυτόν ως προς το παιδί. Παρατηρούμε μία εγωιστική συμπεριφορά του πρώην ως προς το παιδί. Η σχέση του πρώην με το μόνο-γονέα δεν πρέπει να αντανακλάται πάνω στο παιδί. Ότι σχέση και να έχουν οι δύο γονείς το παιδί δεν φταιει. Ειδικότερα οι περισσότεροι μόνο-γονείς που έχουν κακή σχέση με τον πρώην τους, από αυτούς το μεγαλύτερο ποσοστό δεν έχει καμία βοήθεια από τον πρώην. Ελάχιστοι έχουν μεγάλη βοήθεια όσον αφορά στο παιδί. Παρατηρούμε και μία αντιφατική συμπεριφορά του πρώην που ενώ διατηρεί άριστη σχέση με το μόνο-γονέα δεν προσφέρει καμία βοήθεια. Γενικότερα πηγάζει το συμπέρασμα ότι όπως και παραπάνω η σχέση του μόνο-γονέα με τον πρώην καθορίζει και τη βοήθεια που θα δεχτεί από αυτόν ως προς το παιδί.

Από την επιτόπια έρευνα που διεξήχθη, μπορούμε να σχηματίσουμε το πορτραίτο του μόνο-γονέα. Οι περισσότεροι μόνο-γονείς είναι γυναίκες ηλικίας από 45 έως 60 ετών, διαζευγμένες. Η αιτία διαζυγίου τους είναι ασυμφωνία χαρακτήρων. Έχουν δύο παιδιά, ηλικίας από 20 ετών και άνω, τα οποία σπουδάζουν ή εργάζονται. Η σχέση τους με τα παιδιά τους είναι άριστη. Έχουν τελειώσει το λύκειο, εργάζονται

στον ιδιωτικό τομέα και έχουν ετήσιο εισόδημα πάνω από 8000 ευρώ. Ζουν με τα παιδιά τους, σε δικό τους σπίτι και δεν επιθυμούν να ξαναφτιάξουν τη ζωή τους. Προέρχονται από πυρηνική οικογένεια, οι γονείς τους αυτή τη στιγμή είναι συνταξιούχοι και η οικονομική τους κατάσταση είναι μέτρια. Η σχέση τους με τον/την πρώην σύντροφό τους είναι κακή ενώ η σχέση του πρώην με τα παιδιά καλή. Δεν έχουν καμία οικονομική βοήθεια από τον πρώην σύζυγό τους.

Το προφίλ της διαζευγμένης μητέρας, χαρακτηρίζεται από μία γυναίκα μέσης ηλικίας με αρκετά ικανοποιητικό εισόδημα της τάξης των 8000 ευρώ και άνω. Έχει δύο παιδιά που σπουδάζουν, η σχέση της με αυτά είναι άριστη και ζει μόνη της σε δικό της σπίτι. Δεν επιθυμεί να ξαναπαντρευτεί για προσωπικούς λόγους. Έχει απολυτήριο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και εργάζεται κατά το πλείστον σε ιδιωτική επιχείρηση. Οι γονείς της είναι παντρεμένοι, η μητέρα της ασχολείται με οικιακές εργασίες ενώ ο πατέρας της έχει πάρει σύνταξη. Η οικονομική τους κατάσταση είναι μέτρια. Η σχέση της με τον πρώην σύζυγό της είναι άσχημη, δεν της παρέχει καμία οικονομική βοήθεια όσον αφορά στο παιδί. Τα παιδιά έχουν αρκετά καλή σχέση με τον πατέρα τους και δεν το βλέπουν και πολύ συχνά.

Η χήρα μητέρα είναι μία γυναίκα που ανήκει στην ηλικιακή ομάδα των 45 ετών και άνω, με εισόδημα 8000 ευρώ και άνω το χρόνο. Ζει και αυτή μόνη της με τα δύο της παιδιά τα οποία σπουδάζουν και έχει μία πάρα πολύ καλή σχέση μαζί τους. Τα παιδιά της μαθαίνουν ξένες γλώσσες. Είναι δημόσιος υπάλληλος και συγκεκριμένα εργάζεται σε γραφείο και έχει δική της κατοικία. Προέρχεται από πυρηνική οικογένεια με μέτρια οικονομική κατάσταση με γονείς συνταξιούχους, χαμηλού μορφωτικού επιπέδου. Δεν θέλει να ξαναφτιάξει τη ζωή της. Αντιμετωπίζεται πολύ καλά από το κοινωνικό της περιβάλλον.

Σχηματίζοντας το προφίλ της ανύπανδρης μητέρας, θα λέγαμε ότι είναι μία νεαρή κοπέλα ηλικίας από 20 έως 45 χρόνων. Έχει ένα παιδί μικρής ηλικίας από 0 έως 5 χρονών το οποίο το φροντίζει η μητέρα της ή η ίδια ή πηγαίνει σχολείο. Είναι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου και έχει ετήσιο εισόδημα χαμηλό. Δέχεται οικονομική υποστήριξη από τους παντρεμένους γονείς της. Εργάζεται στον ιδιωτικό τομέα και είναι δική της επιλογή η μονογονεϊκότητα. Ο κοινωνικός της περίγυρος δεν την αντιμετωπίζει καλά αλλά με κάποια προκατάληψη. Η σχέση της με τον πρώην σύντροφό της είναι άσχημη καθώς επίσης και η σχέση του παιδιού. Η οικονομική βοήθεια από μέρους του ανύπαρκτη.

Απ' την άλλη πλευρά, ο διαζευγμένος πατέρας αναλαμβάνει συνειδητά την επιμέλεια των παιδιών και τη φροντίδα του μονογονεϊκού νοικοκυριού. Ανήκει στην ηλικιακή ομάδα των 45 έως 60 χρονών, έχει υψηλό ετήσιο εισόδημα, εργάζεται στον ιδιωτικό τομέα ως υπάλληλος γραφείου και ζει μόνος του με τα παιδιά του. Έχει δύο παιδιά ηλικίας από 5 έως 15 ετών, με τα οποία διατηρεί άριστη σχέση. Πηγαίνουν σχολείο και σαν εξωσχολική δραστηριότητα ασχολούνται με την εκμάθηση ξένης γλώσσας. Έχει τη βοήθεια των γονιών του όσον αφορά στη φροντίδα των παιδιών. Οι γονείς του είναι συνταξιούχοι μέτριου εισοδήματος. Αντιμετωπίζεται αρκετά καλά από το κοινωνικό του περιβάλλον και επιθυμεί να ξαναφτιάξει τη ζωή του. Η σχέση του με την πρώην σύντροφό του είναι κακή καθώς επίσης και η σχέση των παιδιών του με τη μητέρα τους. Δεν υπάρχει καθόλου οικονομική βοήθεια από μέρους της.

Ο χήρος πατέρας είναι ηλικίας 45 έως 60 ετών, υψηλού μορφωτικού επιπέδου και ετήσιου εισοδήματος. Έχει δύο παιδιά ηλικίας από 20 και άνω. Ζει μόνος του σε δικό του σπίτι με τη συντροφιά των παιδιών του τα οποία σπουδάζουν. Η σχέση του με αυτά είναι άριστη. Επιθυμεί να ξαναφτιάξει τη ζωή του και αντιμετωπίζεται καλά από το κοινωνικό του περιβάλλον. Ο πατέρας του έχει πεθάνει και ζει η μητέρα του η οποία ασχολείται με οικιακά και είναι μέτριου εισοδήματος.

Από τις βιβλιογραφικές πηγές που μελέτησα όλο αυτό το διάστημα κατέληξα σε ορισμένα συμπεράσματα τα οποία παραθέτονται παρακάτω. Η

Η οικογένεια είναι ένας πανάρχαιος κοινωνικός θεσμός ο οποίος δέχτηκε πολλές αλλαγές στη δομή του με το πέρασμα των χρόνων. Ξεκίνησε ως πατριαρχική και έφτασε στις μέρες μας στη μονογονεϊκή οικογένεια. Παλαιότερα συνήθιζαν να ζουν όλοι μαζί. Ο παππούς με τη γιαγιά καθώς και οι γονείς με τα παιδιά ζούσαν όλοι μαζί στο ίδιο σπίτι. Αυτού του είδους τη μορφή οικογένειας διαδέχτηκε η σημερινή πυρηνική οικογένεια. Μαζί με αυτή όμως εμφανίστηκε και η μονογονεϊκή οικογένεια για την οποία γίνεται λόγος. Όποια και αν είναι η μορφή της οικογένειας δεν θα πάψει να αποτελεί έναν άρρηκτο δεσμό αγάπης. Η μονογονεϊκή οικογένεια προκύπτει από το χωρισμό του ζευγαριού, από το θάνατο ενός από τους δύο συζύγους και από την μητρότητα χωρίς γάμο. Η διαζευγμένη μητέρα ή πατέρας έπειτα από ένα διαζύγιο έρχεται αντιμέτωπος /η με το <<βάρος>> των ευθυνών όλης της οικογένειας.

Αναλαμβάνει την επιμέλεια και την ανατροφή των παιδιών του έχοντας συγχρόνως να αντιμετωπίσει και την νέα οικογενειακή του κατάσταση. Η φροντίδα των παιδιών είναι μία δύσκολη υπόθεση στις μέρες μας. Ένα παιδί για να μεγαλώσει χρειάζεται όχι μόνο τα απαραίτητα υλικά αγαθά αλλά και όλα εκείνα τα εφόδια και συναισθήματα που θα το στηρίξουν να γίνει ένας σωστός άνθρωπος στην κοινωνία. Απαιτείται να μεγαλώσει μέσα σε ένα υγιές περιβάλλον. Έτσι ο μόνο-γονέας στη συγκεκριμένη περίπτωση πρέπει να θέσει ως προτεραιότητα το μέγαλμα του παιδιού και όχι το πώς θα κάνει καλύτερη τη δική του ζωή. Εργάζεται προκειμένου να μπορεί να παρέχει στο παιδί του τα απαραίτητα για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του βάζοντας σε δεύτερη μοίρα τις δικές του. Γίνεται θυσία πολλές φορές για το παιδί του με σκοπό να εξαλείψει κάθε δυσάρεστο συναίσθημα. Μέσα από τα υλικά αγαθά που του προσφέρει προσπαθεί να το κάνει να ξεχάσει και να προσαρμοστεί πιο εύκολα στη καινούργια πραγματικότητα. Ενδεχομένως όμως το παιδί να χρειάζεται το γονέα του να του μιλήσει για τα προβλήματά του, για τα συναισθήματά του, για τις σκέψεις του. Ο μόνο-γονέας πρέπει να είναι εκεί δίπλα του να το ακούσει και να του λύσει όλες του τις ανησυχίες. Καλό είναι οι γονείς να μιλούν στα παιδιά τους για το χωρισμό. Έτσι ώστε να γνωρίζουν όλη την αλήθεια για τους γονείς τους και να μη γεννιούνται απορίες. Ο μόνος-πατέρας ή η μόνη-μητέρα δεν θα πρέπει να μιλούν στο παιδί για τον <<απόντα>> πατέρα ή μητέρα τους με άσχημα λόγια και χαρακτηρισμούς. Δεν χρειάζεται να στρέφουν το παιδί εναντίον του πρώην συντρόφου τους επειδή εκείνοι έχουν διαφωνίες μαζί τους. Το παιδί μόνο του σχηματίζει άποψη και παίρνει θέση σχετικά με τον <<απόντα>> γονέα. Η μόνη-μητέρα συνήθως δέχεται τη βοήθεια από συγγενικά της πρόσωπα όσον αφορά στη φροντίδα των παιδιών τους καθώς επίσης και ο πατέρας. Οι γονείς στηρίζουν τα παιδιά τους από όλες τις απόψεις σε μία τέτοια περίπτωση. Είναι κάτι το απόλυτα φυσιολογικό, οι γονείς να είναι κοντά στις αποφάσεις των παιδιών τους. Δυστυχώς, η μόνη-μητέρα δεν παίρνει ικανοποιητική διατροφή από τον πρώην σύζυγό της με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζει οικονομικές δυσκολίες. Η κοινωνία πρέπει να λάβει μέτρα προκειμένου να βελτιωθούν οι συνθήκες διαβίωσης ορισμένων μονογονεϊκών νοικοκυριών.

Ο χήρος πατέρας ή χήρα μητέρα έχουν να αντιμετωπίσουν εκτός από το προσωπικό τους δράμα και τη νέα οικογενειακή κατάσταση. Τόσο καιρό ζούσαν σε

πυρηνική οικογένεια έπειτα από το θάνατο όμως του συζύγου η οικογένειά τους γίνεται μονογονεϊκή. Το παιδί ψυχολογικά φορτωμένο βλέπει τη μητέρα του ή τον πατέρα του στενοχωρημένο και κλείνεται στον εαυτό του. Μία τέτοια κατάσταση όμως πρέπει να αποφευχθεί όσο είναι εφικτό. Ο χήρος γονέας πρέπει και να πνίξει τα συναισθήματά του και να συμπαρασταθεί στο παιδί του. Ο κοινωνικός περίγυρος της οικογένειας απαιτείται να στηρίζει την οικογένεια σε μία τέτοια περίπτωση. Το παιδί πρέπει να ξεπεράσει γρήγορα την κατάσταση και να προχωρήσει τη ζωή του κάνοντας ένα καινούριο ξεκίνημα. Σ' αυτό θα βοηθήσει και ο μόνο-γονέας με την ανάλογη συμπεριφορά. Το παιδί πρέπει να ξεφύγει σε σύντομο χρονικό διάστημα από το πένθος έτσι ώστε να μην το πάρει από κάτω. Να πάρει τη ζωή του στα χέρια του έχοντας πάντα τη συμπαράσταση των άλλων. Έτσι θα ξεφύγει από την κατάθλιψη και τη στενοχώρια που του άφησε ο θάνατος του γονέα του. Θα προχωρήσει τη ζωή του έχοντας τον άλλον του γονέα. Δεν λεω ότι είναι εύκολο. Ποτέ μία τέτοια κατάσταση δεν είναι απλή. Ίσως είναι και το πιο δύσκολο να βιώνεις κάτι τέτοιο. Η ζωή όμως προχωράει και είναι κρίμα το παιδί να τη χάνει μένοντας κολλημένο στο θάνατο του γονέα του. Καλό είναι να θυμάται και να κρατάει τις καλές και ευχάριστες στιγμές από τον απόντα γονέα. Απ' την άλλη πλευρά υπάρχουν περιπτώσεις παιδιών που δεν ξεπέρασαν ποτέ ένα τέτοιο γεγονός με αποτέλεσμα να γίνουν μοναχικά, καταθλιπτικά άτομα. Απομονωμένα στον εαυτό τους και στη λύπη τους. Η ζωή για αυτούς σταμάτησε στο θλιβερό αυτό γεγονός. Μία άλλη δυσκολία που αντιμετωπίζει ο χήρος γονέας είναι το οικονομικό ζήτημα. Πριν συμβεί ο θάνατος υπήρχε το εισόδημα του συζύγου, τώρα αυτό χάνεται στην περίπτωση που ο γονέας είναι η μητέρα. Αν αυτός που πέθανε είναι ο πατέρας, η σύζυγος συνηθίζεται και όταν φυσικά το δικαιούται κάποια σύνταξη. Όταν όμως δεν συμβεί κάτι τέτοιο τα οικονομικά προβλήματα που έχει να αντιμετωπίσει η μονογονεϊκή οικογένεια είναι μεγάλα.

Η ανύπανδρη μητέρα είναι μία γυναίκα που επιλέγει τη μητρότητα εκτός γάμου είτε από συνειδητή επιλογή είτε από κάποιο ατυχές γεγονός. Στις μέρες μας το φαινόμενο αυτό τείνει να αυξάνεται. Πολλές είναι εκείνες οι μητέρες που αποφασίζουν να γεννήσουν ένα παιδί εκτός γάμου. Οι δυσκολίες και σε αυτήν την περίπτωση είναι πολλές. Η ανύπανδρη μητέρα έχει να αντιμετωπίσει τον κοινωνικό περίγυρο που την περιθωριοποιεί σαν κάτι το διαφορετικό από το σύνολο των ανθρώπων και συγχρόνως το οικονομικό ζήτημα. Εάν η ανύπανδρη μητέρα εργάζεται το πρόβλημα δεν υφίσταται εάν όμως όχι τότε οι οικονομικές δυσκολίες υπάρχουν.

Σημαντικό ρόλο παίζει η οικογένεια της ανύπανδρης μητέρας όταν αποδέχεται την κατάσταση. Της συμπαραστέκεται σε κάθε της βήμα. Είναι δίπλα της στο στάδιο της εγκυμοσύνης αλλά και στην ανατροφή του παιδιού μετέπειτα. Τη στηρίζει και οικονομικά. Σε μία τέτοια περίπτωση η κοινωνική αντιμετώπιση φαίνεται να είναι διαφορετική. Το παιδί που γεννιέται από μία ανύπανδρη μητέρα έχει να αντιμετωπίσει και αυτό τις <<συνέπειες>>. Στο σχολείο γίνονται συζητήσεις για την οικογενειακή του κατάσταση με αποτέλεσμα να νιώθει μειονεκτικά σε σχέση με τα άλλα παιδιά που προέρχονται από πυρηνική οικογένεια. Πολλές φορές και το ίδιο το οικογενειακό περιβάλλον, συγγενείς αντιμετωπίζουν την ανύπανδρη μητέρα και το παιδί της με προκατάληψη. Ο πατέρας στην περίπτωση αυτή είναι απών σε όλα.

Η μονογονεϊκή οικογένεια είναι μία πραγματικότητα και θα πρέπει να αποδεχθεί από το κοινωνικό περιβάλλον. Το φαινόμενο αυτό ολοένα αυξάνεται και στο μέλλον δεν θα αποτελεί κάτι το <<διαφορετικό>> όπως υποστηρίζουν κάποιοι. Η μονογονεϊκή οικογένεια δεν είναι χολή οικογένεια. Δεν διαφέρει σε τίποτα από μία πυρηνική οικογένεια. Μόνο η δομή αλλάζει. Η αγάπη, η φροντίδα, η ζεστασιά και η συμπαράσταση στα δύσκολα υπάρχουν και σε μεγαλύτερο βαθμό στη μονογονεϊκή οικογένεια. Τα μέλη της είναι δεμένα τόσο πολύ που αντέχουν στις καθημερινές δυσκολίες και στα προβλήματα. Η κοινωνία οφείλει να προστατεύσει και να υποστηρίξει αυτές τις οικογένειες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Abarbanel , A., (1979) *Shared parenting after separation and divorce a study of joint custody*, *American Journal of Orthopsychiatry*, 49, pp 320-329
2. Αποστολόπουλος , Κ., (1999) *Μαθήματα Κοινωνιολογίας της Οικογένειας*, Εκδόσεις Χαροκοπείου Πανεπιστημίου, Αθήνα
3. Αποστολόπουλος , Κ., (1999) *Ειδικά θέματα Κοινωνιολογίας της Οικογένειας*, Εκδόσεις Χαροκοπείου Πανεπιστημίου, Αθήνα
4. Basic Income European Network (B.I.E.N.), (1990) *Third International Conference: Economic Democracy and Citizenship Income*, Florence: European University Institute, 19-22
5. Basic Income Research Group (B.I.R.G.), (1985-1990), *Bulletins* , London
6. Γαλάνης , Γ., (1995) *Οικογένεια με ένα γονέα: Μία πραγματικότητα στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία*, Εκδόσεις Παπαζήση , Αθήνα
7. Δεληθανάση , Μ., (2005) *Μονογονεϊκές το 22% των οικογενειών* , Καθημερινή , Αθήνα
8. Gersick , K. E, (1979) *Fathers by choice: divorced men who receive custody of their children*, in G. Leringer & O. C. Moles, *Divorce and Separation*, basic books, New York
9. Gough , I., (1982) *The Political Economy, of Welfare State*, Mac Milan
10. Green , M., (1976) *Fathering* Mc Graw-Hill , New York
11. Hess , A and Camara , (1979) *Post- Divorce relationships as mediating factors in the consequences of divorce for children*, *Journal of Social Issues*, 35 (4), pp79-86
12. Hetherington , E., (1972) *Effects of father- absense on personality development in adolescent daughters*, *Development Psychology*, 7, pp313-326
13. Θεοδωρόπουλος , Σ., (1993) *Το κοινωνικό κράτος. Σήμερα. Ρόλος, Προβλήματα και Προοπτικές. Η ελληνική Εμπειρία στο συλλογικό τόμο «Διαστάσεις της κοινωνικής πολιτικής σήμερα», 3^ο συνέδριο, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 27-29 Νοεμβρίου 1991, Εκδοτικό Ίδρυμα «Σάκη Καράγιωργα» , Αθήνα*
14. Θεοδοροπούλου , Ε., (2005) *Κοινωνιολογία της Οικογένειας*, Εκδόσεις Χαροκοπείου Πανεπιστημίου , Αθήνα

15. Θεοδωροπούλου, Ε., (2002) *Πανεπιστημιακές σημειώσεις της Κοινωνιολογίας της Οικογένειας*, Εκδόσεις Χαροκοπείου Πανεπιστημίου , Αθήνα
16. Κογκίδου , Δ., (1995) *Μονογονεϊκές Οικογένειες: Πραγματικότητα- Προοπτικές- Κοινωνική Πολιτική*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα
17. Κουβουκλιανός , Ν., (1993) *Η νομολογιακή αντιμετώπιση των σχέσεων μεταξύ του «κοινωνικού στοιχείου» και των ατομικών δικαιωμάτων: μία πλευρά της επίδρασης του «κράτους πρόνοιας» στο «κράτος δικαίου», στο συλλογικό τόμο «Διαστάσεις της κοινωνικής πολιτικής σήμερα», 3^ο συνέδριο, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 27-29 Νοεμβρίου 1991, Εκδοτικό Ίδρυμα «Σάκη Καράγιωργα» , Αθήνα*
18. Κουλουγλιώτη , Ν.,(1995) *Κοινωνιολογία* , Σύγχρονη Εκδοτική , Αθήνα
19. Κουνουγέρη- Μανωλεδάκη , Ε., (1992) *Το παιδί στο σύγχρονο Οικογενειακό Δίκαιο, στο συλλογικό τόμο Φροντίδα για το παιδί της προσχολικής ηλικίας, Πρακτικά του 3^{ου} Πανελλήνιου Συνεδρίου Κοινωνικής Παιδιατρικής, Θεσσαλονίκη*
20. Κουσίδου, Τ., (1983) *Συζήτηση στρογγυλού τραπεζιού για την «ανύπανδρη μητέρα», Πρακτικά Σεμιναρίου: « Το παιδί και οι γονείς του σε ειδικές ψυχοκοινωνικές συνθήκες» , που οργάνωσε το Κέντρο Βρεφών «Μητέρα», Αθήνα*
21. Kriesberg, L., (1970) *Mothers in poverty. A study of fatherless families*, Aldine Publishing Company , Chicago
22. Luepnitz , A., (1982) *Child custody: a study of families after divorce*, Lexington
23. Μαράτου- Αλιμπραντή , Λ ., (1999) *Η οικογένεια στην Αθήνα. Οικογενειακά Πρότυπα και Συζυγικές Πρακτικές*, ΕΚΚΕ, Αθήνα
24. Μισέλ, Α., (1987) *Κοινωνιολογία της οικογένειας και του γάμου*, Μετάφραση- Επιμέλεια: Λ. Μ. Μουσούρου, Βασικά στοιχεία για την ελληνική οικογένεια, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα
25. Μουσούρου , Λ., (1989) *Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας*, Εκδόσεις Gutenberg , Αθήνα
26. Μουσούρου, Λ., (1993) *Γυναίκα και απασχόληση, Δέκα Ζητήματα*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα

27. Olivier, C., (1993) *Un seul repère* , in Faure D. et Savet A. (ed.) *Parents au singulier*, Éditions Autrement – Série Mutations, no 134, Paris

28. Παπαγεωργίου – Σεφερτζή , P., (1992) *Παιδί και Χώρος*. Διαχρονική θεώρηση της αστικής κατοικίας και του άμεσου περιγυρού της σε σχέση με τη νηπιακή ηλικία, στο Φροντίδα για το παιδί της προσχολικής ηλικίας. Πρακτικά του 3^ο συνεδρίου Κοινωνικής Παιδιατρικής, Θεσσαλονίκη

29. Roussel , L., (1980) “*Marriages et divorces. Contribution à une analyse systematique des modeles matrimoniaux*” in *Population*, Paris, I.N.E.D., no 6

30. Sorensen , A., (1990) *Equal opportunity and poverty. Questions for research on poverty in the 1990s. Summary report*. (This report has been prepared for The Third Poverty Programme of the Commission of the European Communities)

31. Στασινοπούλου ,O., (1993) *Αναδιάρθρωση των προσωπικών κοινωνικών υπηρεσιών*. Η επικαιρότητα της ανεπίσημης φροντίδας και οι σύγχρονες διαπλοκές , στο *Κοινωνικό κράτος και κοινωνική πολιτική, Η σύγχρονη προβληματική* , Γετίμης Π., Γραβάρης Δ. (επιμ.) Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα

32. Thompson , E. H. JR., Congla P. A., (1983) *Single parent families* : in the mainstream of american society , in Eleanor D. Macklin & Roger H. Rubin (eds.): *Contemporary families and alternative lifestyles* – handbook on research and theory. SAGE Publication Beverly Hills (London), New Delhi

33. Τσιάκαλος , Γ, Κογκίδου, Δ., (1991) *Ορισμός της φτώχειας ή : από τον ορισμό της φτώχειας εξαρτώνται οι στρατηγικές καταπολέμησής της* , ΦΤΩΧΕΙΑ 3. Θεσσαλονίκη

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

1. <http://www.duth.gr>
2. <http://www.google.gr>
3. <http://www.statistics.gr>
4. <http://www.poreiagynaikon.gr>
5. <http://www.myworld.gr>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΠΙΝΑΚΑΣ

	ΔΕΙΓΜΑ	MINIMUM	MAXIMUM	ΜΕΣΗ ΤΙΜΗ	ΤΥΠΙΚΗ ΑΠΟΚΛΙΣΗ
1. ΦΥΛΟ	137	1	2	1,79	0,41
2. ΗΛΙΚΙΑ	137	1	5	3,39	0,82
3. ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ	137	1	2	1,01	8,54E-02
4. ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ	137	1	2	1,01	8,54E-02
5. ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ	137	1	14	6,79	3,04
6. ΤΟΠΟΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ	137	1	12	5,92	3,50
7. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	137	1	3	1,50	0,70
8. ΑΙΤΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ	137	1	4	2,54	0,96
9.ΕΤΗΣΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	137	1	4	2,81	1,33
10.ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ	137	1	5	1,74	0,73
11.ΗΛΙΚΙΑ α' παιδιού	137	1	5	3,72	1,31
β' παιδιού	86	1	5	3,57	1,25
γ' παιδιού	10	2	5	3,20	1,23
δ' παιδιού	5	1	5	2,80	1,48
ε' παιδιού	1	2	2	2,00	,
12. ΦΥΛΟ α' παιδιού	137	1	2	1,37	0,49
β' παιδιού	86	1	2	1,51	0,50
γ' παιδιού	10	1	2	1,80	0,42
δ' παιδιού	5	1	2	1,80	0,45
ε' παιδιού	1	2	2	2,00	,
13. ΣΧΕΣΗ α' αγοριού με μόνο-γονέα	86	1	3	1,28	0,52
β' αγοριού	42	1	3	1,40	0,59
γ' αγοριού	2	1	3	2,00	1,41
δ' αγοριού	1	1	1	1,00	,
ε' αγοριού	1	1	1	1,00	,
α' κοριτσιού	50	1	3	1,26	0,56
β' κοριτσιού	45	1	4	1,13	0,50
γ' κοριτσιού	7	1	1	1,00	,00
δ' κοριτσιού	4	1	3	1,50	1,00
ε' κοριτσιού	2	1	2	1,50	0,71
14. ΠΗΓΑΙΝΕΙ ΣΧΟΛΕΙΟ Ή ΔΟΥΛΕΥΕΙ ΤΟ α' αγόρι	81	1	2	1,36	0,48
β' αγόρι	42	1	2	1,24	0,43
γ' αγόρι	2	1	1	1,00	,00
δ' αγόρι	1	1	1	1,00	,
ε' αγόρι	0				
α' κορίτσι	47	1	2	1,23	0,43
β' κορίτσι	43	1	2	1,30	0,46

γ' κορίτσι	9	1	2	1,22	0,44
δ' κορίτσι	4	1	2	1,50	0,58
ε' κορίτσι	2	1	2	1,50	0,71
ΈΧΕΙ ΕΞ. ΔΡΑΣΤ / ΤΕΣ ΤΟ α' αγόρι	46	1	15	7,30	4,65
β' αγόρι	30	1	15	5,90	4,99
γ' αγόρι	1	1	1	1,00	,
δ' αγόρι	0				
ε' αγόρι	0				
α' κορίτσι	30	1	16	5,73	4,75
β' κορίτσι	21	1	16	6,00	4,73
γ' κορίτσι	5	1	8	2,40	3,13
δ' κορίτσι	3	1	8	3,33	4,04
ε' κορίτσι	0				
16. ΜΕ ΠΟΙΟΝ ΣΥΜΒΙΩΝΕΤΕ	137	1	6	1,97	1,63
17. ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	137	1	9	4,15	1,64
18. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	137	1	8	3,88	2,28
19. ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ	137	1	9	7,26	2,09
20. ΕΑΝ ΈΧΕΤΕ ΔΙΚΟ ΤΟΥΣ ΣΠΙΤΙ	137	1	2	1,29	0,46
21. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΓΟΝΕΩΝ	137	1	4	2,22	1,38
22. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΓΟΝΕΩΝ	137	1	3	2,00	0,62
23. ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΑΤΕΡΑ	137	1	7	2,45	1,30
ΜΟΡΦΩΤ. ΕΠΙΠΕΔΟ ΜΗΤΕΡΑΣ	137	1	6	2,45	1,10
24. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΠΑΤΕΡΑ	137	1	9	6,53	2,62
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΗΤΕΡΑΣ	137	1	9	6,97	2,00
25. ΦΡΟΝΤΙΖΕΤΕ ΜΟΝΟΣ Ή ΜΕ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΑΛΛΟΥ	137	1	6	4,09	1,53
26.ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ	137	1	4	1,64	0,87
27. ΓΑΜΟΣ	137	1	2	1,64	0,48
28. ΓΙΑΤΙ;	137	1	4	2,26	0,63
29. ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΠΡΩΗΝ ΣΥΝΤΡΟΦΟ	101	1	4	3,20	0,91
30. ΣΧΕΣΗ ΠΑΙΔΙΟΥ ΜΕ ΠΡΩΗΝ ΣΥΝΤΡΟΦΟ	101	1	4	2,54	1,08
31. ΠΟΣΟ ΣΥΧΝΑ ΒΛΕΠΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΤΟΝ ΠΡΩΗΝ ΣΥΖΥΓΟ	101	1	5	2,33	1,18
32. ΒΟΗΘΕΙΑ ΑΠΟ ΠΡΩΗΝ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	101	1	4	1,75	0,93

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΠΙΝΑΚΕΣ

1. Η εθνικότητα των μόνο-γονέων

Εθνικότητα	Συχνότητα	Ποσοστά
Ελληνική	136	99,3
Γερμανική	1	0,7
Σύνολα	137	100,0

2. Αιτία δημιουργίας της μονογονεϊκής οικογένειας

Αιτία δημιουργίας	Συχνότητα	Ποσοστά
Δική σας επιλογή	18	13,1
Ασυμφωνία χαρακτήρων	55	40,1
Θάνατος συζύγου	36	26,3
Άλλο	28	20,4
Σύνολα	137	100,0

3. Η ηλικία των παιδιών

Ηλικία	1 ^ο παιδί		2 ^ο παιδί		3 ^ο παιδί		4 ^ο παιδί		5 ^ο παιδί	
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
0-5 ετών	10	7,3	4	2,9			1	0,7		
5-10 ετών	19	13,9	15	10,9	4	2,9	1	0,7	1	0,7
10-15 ετών	25	18,2	24	17,5	2	1,5	2	1,5		
15-20 ετών	29	21,2	14	10,2	2	1,5				
20+άνω	54	39,4	29	21,2	2	1,5	1	0,7		
Σύνολα	137	100	86	62,8	10	4,3	5	3,6	1	0,7

4. Το φύλο των παιδιών

Φύλο	1 ^ο παιδί		2 ^ο παιδί		3 ^ο παιδί		4 ^ο παιδί		5 ^ο παιδί	
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
Αγόρι	86	62,8	42	30,7	2	1,5	1	0,7		
Κορίτσι	51	37,2	44	32,1	8	5,8	4	2,9	1	0,7
Σύνολα	137	100	86	62,8	10	7,3	5	3,6	1	0,7

5. Πηγαίνει σχολείο ή εργάζεται

Ασχολία	1 ^ο παιδί		2 ^ο παιδί		3 ^ο παιδί		4 ^ο παιδί		5 ^ο παιδί	
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
Σχολείο	88	64,3	62	45,3	9	6,6	3	2,1	1	0,7
Εργασία	40	29,2	23	16,8	2	1,5	2	1,5	1	0,7
Σύνολα	128	93,4	85	62,1	11	8,1	5	3,6	2	1,5

6. Εξωσχολικές δραστηριότητες του παιδιού

Δραστ /τες	1 ^ο παιδί		2 ^ο παιδί		3 ^ο παιδί		4 ^ο παιδί		5 ^ο παιδί	
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
Ξένη γλώσσα	15	10,9	12	8,7	5	3,6	2	1,5		
Σπορ	7	5,1	11	8						
Μουσική	3	2,2	1	0,7						
Χορός	4	2,9								
H / Y	6	4,4	1	0,7						
Θέατρο-Κινημ / φος	2	1,4	2	1,5						
Ξένη γλ+σπορ	9	6,5	6	4,4			1	0,7		
Ξένη γλώσσα + μουσική	3	2,1	3	2,2	1	0,7				
Ξένη γλώσσα + χορός	2	1,4	2	1,5						
Ξένη γλώσσα + H/Y	10	7,2	3	2,2						
Σπορ+ H / Y	5	3,6	3	2,2						
Μουσική+ χορός			1	0,7						
Χορός+ H/Y										
Ξένη γλώσσα + Μουσική + Χορός + H/Y			1	0,7						
Ξένη γλώσσα + σπορ + H/Y	8	5,8	4	2,9						
Ξένη γλώσσα + Μουσική + Χορός	2	1,4	1	0,7						
Σύνολα	76	55,5	51	37,2	6	4,4	3	2,2		

7. Με ποιους συμβιώνετε / μένετε

Με ποιους συμβιώνετε	Συχνότητα	Ποσοστά
<i>Μόνος /η</i>	90	65,7
Με τους γονείς μου	16	11,7
Με τον πατέρα μου	2	1,5
Με την μητέρα μου	14	10,2
Με άλλους συγγενείς	4	2,9
Νέο σύντροφο	11	8,0
Σύνολα	137	100,0

8. Η ειδικότητα των μόνο-γονέων

Ειδικότητα	Συχνότητα	Ποσοστά
Γιατρός	2	1,5
Δικηγόρος	2	1,5
Εκπαιδευτικός	11	8,0
Στρατιωτικός	2	1,5
Τραπεζικός	6	4,4
Έμπορος	11	8,0
Υπάλληλος γραφείου	32	23,4
Εξειδ. τεχνίτης /ρια	11	8,0
Κανένα απ' τα παραπάνω	60	43,8
Σύνολα	137	100,0

9. Η οικονομική κατάσταση των γονιών των ερωτηθέντων

Οικονομική κατάσταση	Συχνότητα	Ποσοστά
Άνετη	26	19,0
Μέτρια	85	62,0
Κακή	26	19,0
Σύνολα	137	100,0

10. Η απασχόληση των γονιών των ερωτηθέντων

Απασχόληση	Πατέρας		Μητέρα	
	Συχνότητα	Ποσοστά	Συχνότητα	Ποσοστά
Δημόσιος υπάλληλος	7	5,1	4	2,9
Δημοτικός υπάλληλος	2	1,5	3	2,2
Ιδιωτικός υπάλληλος	15	10,9	6	4,4
Ιδιωτική επιχείρηση	12	8,8	3	2,2
Εργάτης /ρια	15	10,9	9	6,6
Τεχνίτης /ρια	13	9,5	4	2,9
Οικιακά	1	0,7	55	40,1
Αγρότης/ ισσα	17	12,4	16	11,7
Συνταξιούχος	55	40,1	37	27
Σύνολα	137	100	137	100

11. Λόγοι που επιθυμούν ή δεν επιθυμούν να ξαναπαντρευτούν

Λόγοι	Συχνότητα	Ποσοστά
<i>Οικονομικοί λόγοι</i>	5	3,6
<i>Προσωπικοί λόγοι</i>	100	73,0
Για το παιδί	23	16,8
Άλλο	9	6,6
Σύνολα	137	100,0

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

1. Το φύλο των γονέων και ο αριθμός παιδιών που έχουν

Αριθμός παιδιών											Σύνολα	
Φύλο	1		2		3		4		5			
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
Άνδρας	5	3,64	22	16	1	0,7	1	0,7			29	21,2
Γυναίκα	46	33,5	54	39,4	4	2,9	3	2,18	1	0,7	108	78,8
Σύνολα	51	37,2	76	55,4	5	3,6	4	2,88	1	0,7	137	100

Από σχετική έρευνα που πραγματοποιήθηκε, όσον αφορά τη σχέση μεταξύ του φύλου των μόνο- γονέων και του αριθμού των παιδιών που έχουν ο καθένας, προέκυψαν τα παραπάνω αποτελέσματα. Πιο συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε ότι το 3,64% (5 άνδρες) έχει 1 παιδί, το 16% (22 άνδρες) έχει 2 παιδιά, το 0,7% (1 άνδρας) έχει 3 παιδιά, και 0,7% (1 άνδρας) έχει 4 παιδιά. Ομοίως, το 33,5% (46 γυναίκες) έχει 1 παιδί, το 39,4% (54 γυναίκες) έχει 2 παιδιά, το 2,9% (4 γυναίκες) από 3 παιδιά, το 3,18% (3 γυναίκες) από 4 και 0,7% (1 γυναίκα) από 5. Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό αντρών και γυναικών έχουν από 2 παιδιά.

2. Το φύλο και η ηλικία των μόνο-γονέων

Ηλικία										Σύνολα			
Φύλο	20-24		25-29		30-44		45-60		61+άνω				
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	
Άνδρας					14	10,2	15	10,9			29	21,2	
Γυναίκα	7	5,1	6	4,3	39	28,4	54	39,4	2	1,4	108	78,8	
Σύνολα	7	5,1	6	4,3	53	38,6	69	50,3	2	1,4	137	100	

Έπειτα από έρευνα, παρατηρείται ότι το 10,2% (14 άνδρες μόνο-γονείς) βρίσκεται στην ηλικιακή κλίμακα μεταξύ 30-44 ετών ενώ το 10,9% (15 άνδρες) έχει ηλικία από 45 έως 60 ετών. Αντίστοιχα το 5,1% (7 γυναίκες) έχει ηλικία από 20 έως 24 ετών και το 4,3% (6 γυναίκες) από 25 έως 29 ετών. Επίσης, το 28,4% (39 γυναίκες) είναι μεταξύ 30- 44 ετών, το 39,4% (54 γυναίκες) είναι από 45 ως 60 ετών και μόλις το 1,4% (2 γυναίκες) είναι από 61 χρονών και πάνω. Οι περισσότεροι μόνο-γονείς ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα από 45 έως 60 ετών.

3. Το φύλο σε σχέση με το εισόδημά τους

Ετήσιο εισόδημα							Σύνολα			
Φύλο	0-6000ευρώ		6000-7000 ευρώ		7000-8000 ευρώ		8000+άνω			
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
Άνδρας	2	1,4	1	0,7	2	1,4	24	17,5	29	21,2
Γυναίκα	40	29	9	6,5	15	10,9	44	32	108	78,8
Σύνολα	42	30,4	10	7,2	17	12,3	68	49,5	137	100

Εδώ συνδυάζεται το φύλο των ερωτηθέντων με το ετήσιο εισόδημά τους. Έπειτα από έρευνα προέκυψε ότι από 21,2% (29 άνδρες) , το 1,4% (2 άνδρες) έχει εισόδημα της τάξης από 0- 6000 ευρώ , το 0,7% (1 άνδρας) παίρνει από 6000-7000 ευρώ , το 1,4% (2 άνδρες) έχει από 7000 έως 8000 ευρώ ενώ το 17,5% (24 άνδρες) έχει από 8000 και πάνω. Παρόμοια, από τις 108 γυναίκες (78,8%) υπάρχουν 40 (29%) με εισόδημα που ξεκινάει απ' το μηδέν και φτάνει τα 6000 ευρώ. Ακόμα , το 6,5% (9 γυναίκες) παίρνει ετήσιο εισόδημα από 6000-7000 ευρώ , το 10,9% που ανήκει στην εισοδηματική κλίμακα των 7000-8000 ευρώ και το 32% (44 γυναίκες) που έχει πάνω από 8000 ευρώ. Ο μεγαλύτερος αριθμός ερωτηθέντων έχει εισόδημα από 8000 και πάνω.

4. Η σχέση των μόνο-γονέων με τον /την πρώην σύζυγο τους σε συνάρτηση με το φύλο τους

Η σχέση με τον /την πρώην σύντροφο									Σύνολα	
Φύλο	άριστη		καλή		μέτρια		κακή			
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
Άνδρας			4	2,9	6	4,4	11	8	21	15,3
Γυναίκα	4	2,9	17	12,4	21	15,3	38	27,7	80	58,4
Σύνολα	4	2,9	21	15,3	27	19,7	49	35,7	101	73,7

Η σχέση των μόνο-γονέων με τον/ την πρώην σύζυγό τους σε συνάρτηση με το φύλο τους εξετάστηκε σε έρευνα και προέκυψαν τα παραπάνω αποτελέσματα. Από τους 137 ερωτηθέντες οι 101 (73,7%) απάντησαν την ερώτηση λόγω του ότι οι υπόλοιποι είναι χήροι και χήρες και δεν έχουν πρώην σύζυγο. Από το 15,3% (21 άνδρες), το 2,9% (4 άνδρες) έχει καλή σχέση με την πρώην σύντροφό του, το 4,4% (6 άνδρες) έχει μέτρια και το 8% (11 άνδρες) κακή. Από το 58,4% (80 γυναίκες), το 2,9% (4 γυναίκες) διατηρεί άριστη σχέση με τον πρώην σύζυγό του, το 12,4% (17 γυναίκες) έχει καλή, το 15,3% (21 γυναίκες) μέτρια ενώ το 27,7% (38 γυναίκες) κακή. Παρατηρείται ότι οι περισσότεροι ανεξαρτήτου φύλου έχουν μια άσχημη σχέση με τον /την πρώην σύντροφό τους.

5. Η ηλικία των μόνο-γονέων σε σχέση με την οικογενειακή τους κατάσταση

Ηλικία	Οικογενειακή κατάσταση				Σύνολα			
	Διαζευγμένος		Χήρος /α		Ανύπανδρη			
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
20-24 ετών	4	2,9	1	0,7	2	1,4	7	5,1
25-29 ετών	3	2,1			3	2,1	6	4,3
30-44 ετών	37	27	13	9,5	3	2,1	53	38,6
45-60 ετών	40	29,1	21	15,3	8	5,8	69	50,3
61+άνω	1	0,7	1	0,7			2	1,4
Σύνολα	85	62	36	26,2	16	11,4	137	100

Από έρευνα που πραγματοποιήθηκε σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση των μόνο-γονέων σε συνδυασμό με την ηλικία τους διαπιστώθηκε ότι από το 5,1% (7 άτομα) που έχει ηλικία από 20 έως 24 ετών, το 2,9% (4 άτομα) είναι διαζευγμένοι, το 0,7% (1 άτομο) είναι χήρος/ α και το υπόλοιπο 1,4% (2 άτομα) είναι ανύπανδρες μητέρες. Από το 4,3% (6 άτομα) που βρίσκεται στην ηλικιακή ομάδα των 25-29 χρονών, το 2,1% (3 άτομα) είναι διαζευγμένοι και το άλλο 2,1% είναι ανύπανδρες μητέρες. Επίσης, από το 38,6% (53 μόνο-γονείς) ηλικίας από 30-44 ετών, το 27% (37 μόνο-γονείς) είναι χωρισμένοι, το 9,5% (13 άτομα) έχει χάσει λόγω θανάτου το σύντροφό του και το 2,1% (3 άτομα) είναι ανύπανδρες. Ακόμα από το 50,3% (69 άτομα) που είναι από 45-60 χρονών, το 29,1% (40 άτομα) είναι διαζευγμένοι, το 15,3% (21 χήροι) ενώ το 5,8% (8 ανύπανδρες). Τέλος, μένει το 1,4% (2 άτομα) ηλικίας από 61 χρονών και πάνω τα οποία το 0,7% (1 άτομο) είναι διαζευγμένος /η και το άλλο 0,7% (1 άτομο) είναι χήρος /α.

6. Η ηλικία των μόνο-γονέων σε σχέση με το ετήσιο εισόδημά τους.

Ετήσιο εισόδημα										Σύνολα	
Ηλικία	0-6000 ευρώ		6000-7000 ευρώ		7000-8000ευρώ		8000+άνω				
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	
20-24 ετών	4	2,9	1	0,7			2	1,4	7	5,1	
25-29 ετών	4	2,9	1	0,7			1	0,7	6	4,3	
30-44 ετών	21	15,3	3	2,1	5	3,6	24	17,5	53	38,6	
45-60 ετών	13	9,5	5	3,6	12	8,7	39	28,4	69	50,3	
61+άνω							2	1,4	2	1,4	
Σύνολα	42	30,6	10	7,1	17	12,3	68	49,4	137	100	

Από έρευνα σχετικά με το ετήσιο εισόδημα και πως αυτό συνδέεται με την ηλικία των μόνο-γονέων προέκυψε ότι από το 5,1% (7 άτομα) ηλικίας 20 έως 24 ετών το 2,9% (4 άτομα) έχει εισόδημα που ξεκινάει από 0 και φτάνει τα 6000 ευρώ , το 0,7% (1 άτομο) που έχει εισόδημα μεταξύ 6000 –7000 ευρώ και 1,4% (2 άτομα) από 8000 ευρώ και πάνω. Από το 4,3% (6 άτομα) που έχει ηλικία 25-29 ετών, το 2,9% (4 άτομα) είναι χαμηλόμισθα (0-6000 ευρώ), το 0,7% (1 άτομο) από 6000-7000 ευρώ ενώ 0,7% (1 άτομο) από 8000 ευρώ και πάνω. Επίσης, από το 38,6% (53 άτομα) ηλικίας από 30 έως 44 ετών, το 15,3% (21 άτομα) το εισόδημα κυμαίνεται από 0-6000 ευρώ, το 2,1% (3 άτομα) από 6000-7000 ευρώ , το 3,6% (5 άτομα) από 7000-8000 ευρώ και το 17,5% (24 άτομα) από 8000 και πάνω. Ακόμα, από το 50,3% (69 άτομα) που βρίσκεται στην ηλικιακή ομάδα των 45-60 χρονών, το 9,5% (13 άτομα) έχει εισόδημα 0-6000 , το 3,6% (5 άτομα) από 7000-8000 ,το 8,7% (12 άτομα) από 7000-8000 και το 28,4% (39 άτομα) από 8000 ευρώ και πανω. Τέλος, το 1,4% (2 άτομα) ηλικίας από 61 ετών και πάνω εισπράττουν κάθε χρόνο εισόδημα μεγαλύτερο ή ίσο με 8000 ευρώ.

7. Η ηλικία των μόνο-γονέων σε συνάρτηση με το επίπεδο εκπαίδευσής

Επίπεδο εκπαίδευσης															Σύνολο					
Ηλικία	αναλφάβητος		δημοτικό		γυμνάσιο		λύκειο		τεχνική σχολή		ΤΕΙ		ΑΕΙ		Μετα πτυ χιακό		διδασκτο ρικό			
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
20-24 ετών			1	0,7	2	1,4	2	1,4	1	0,7			1	0,7					7	5,1
25-29 ετών			1	0,7	1	0,7	2	1,4	2	1,4									6	4,4
30-44 ετών	1	0,7	9	6,5	9	6,5	17	12,4	8	5,8	3	2,1	4	2,9	2	1,4			53	38,6
45-60 ετών	1	0,7	12	8,7	5	3,6	32	23,3	2	1,4	6	4,4	10	7,2			1	0,7	69	50,3
61+άνω							1	0,7	1	0,7									2	1,4
Σύνολο	2	1,4	23	16,6	17	12,4	54	39,4	14	10,2	9	6,5	15	10,8	2	1,4	1	0,7	137	100

Από έρευνα σχετικά με το κατά πόσο το επίπεδο μόρφωσης των μόνο-γονέων σχετίζεται με το εισόδημά τους προέκυψε ότι από το 5,1% (7 άτομα) που έχει ηλικία 20-24 ετών, το 0,7% (1 άτομο) έχει απολυτήριο δημοτικού, το 1,4% (2 άτομα) γυμνασίου, το 1,4% (2 άτομα) λυκείου, το 0,7% (1 άτομο) έχει τελειώσει κάποια τεχνική σχολή και το άλλο 0,7% (1 άτομο) έχει πτυχίο Τ.Ε.Ι. Από το 4,4% (6 άτομα) που βρίσκεται στην ηλικιακή ομάδα 25-29 ετών, το 0,7% (1 άτομο) έχει τελειώσει δημοτικό, το 0,7% (1 άτομο) γυμνάσιο, 1,4% (2 άτομα) λύκειο και άλλο 1,4% (2 άτομα) τεχνική σχολή. Από το 38,6% (53 μόνο-γονείς) ηλικίας 30-44 ετών, το 0,7% (1 άτομο) είναι αναλφάβητος, το 6,5% (9 άτομα) είναι απόφοιτοι δημοτικού, το 6,5% (9 άτομα) απόφοιτοι γυμνασίου, 12,4% (17 άτομα) απόφοιτοι λυκείου, 5,8% (8 άτομα) τεχνικής σχολής, το 2,1% (3 άτομα) έχει πτυχίο ανωτέρας εκπαίδευσης, το 2,9% (4 άτομα) πτυχίο ανωτάτης και 1,4% (2 άτομα) έχει κάνει μεταπτυχιακές σπουδές. Επίσης, από το 50,3% (69 άτομα) ηλικίας 45-60 ετών, το 0,7% (1 άτομο) δεν έχει καμία μόρφωση, το 8,7% (12 άτομα) έχει τελειώσει το δημοτικό, το 3,6% (5 άτομα) το γυμνάσιο, το 23,3% (32 άτομα) το λύκειο, το 1,4% (2 άτομα) κάποια τεχνική σχολή, το 4,4% (6 άτομα) κάποιο Τ.Ε.Ι., το 7,2% (10 άτομα) κάποιο Α.Ε.Ι. και το 0,7% (1 άτομο) έχει κάνει διδακτορικό. Τέλος, από το 1,4% (2 άτομα) ηλικίας από 61+άνω, το 0,7% (1 άτομο) είναι απόφοιτος λυκείου και το άλλο 0,7% τεχνικής σχολής.

8. Η αντιμετώπιση της οικογενειακής κατάστασης των μόνο-γονέων από το κοινωνικό τους περιβάλλον με βάση την ηλικία τους

Αντιμετώπιση από το κοινωνικό περιβάλλον									Σύνολα	
Ηλικία	καλά		ικανοποιητικά		μέτρια		άσχημα			
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
20-24 ετών	3	2,1	1	0,7			3	2,1	7	5,1
25-29 ετών	1	0,7	4	2,9	1	0,7			6	4,4
30-44 ετών	27	19,7	9	6,5	15	10,8	2	1,4	53	38,6
45-60 ετών	49	35,7	15	10,8	5	3,5			69	50,3
61+άνω	1	0,7	1	0,7					2	1,4
Σύνολα	81	59	30	21,6	21	15	5	3,5	137	100

Από έρευνα σχετικά με την αντιμετώπιση της οικογενειακής κατάστασης των μόνο-γονέων από το κοινωνικό τους περιβάλλον συναρτήσκει της ηλικίας τους, προέκυψε ότι από το 5,1% (7 συνολικά άτομα) ηλικίας 20-24 ετών, το 2,1% (3 άτομα) αντιμετωπίζεται καλά , το 0,7% (1 άτομο) ικανοποιητικά και το υπόλοιπο 2,1% (3 άτομα) άσχημα. Από το 4,4% (6 άτομα) ηλικίας 25-29 χρονών, το 0,7% (1 άτομο) αντιμετωπίζεται καλά, το 2,9% (4 άτομα) ικανοποιητικά και το 0,7% (1 άτομο) μέτρια. Όσον αφορά το 38,6% (53 άτομα) ηλικίας 30-44 ετών, το 19,7% (27 άτομα) απάντησαν καλά, το 6,5% (9 άτομα) ικανοποιητικά , το 10,8% (15 άτομα) μέτρια και το 1,4% (2 άτομα) άσχημα. Επίσης, από το 50,3% (69 μόνο-γονείς) ηλικίας 45-60 ετών, το 35,7% (49 άτομα) το αντιμετωπίζει ο κοινωνικός περίγυρος καλά, το 10,8% (15 άτομα) ικανοποιητικά και το 3,5 % (5 άτομα) μέτρια. Ακόμα, απ' το 1,4% (2 γονείς), το 0,7% (1 άτομο) απάντησε καλά και το άλλο 0,7% ικανοποιητικά.

9. Η οικογενειακή κατάσταση των μόνο-γονέων σε συνάρτηση με τον τόπο καταγωγής

Τόπος καταγωγής	Οικογενειακή κατάσταση						Σύνολα	
	Διαζευγμένος /η		Χήρος /α		Ανύπανδρος /η			
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
Αττική	10	7,2	3	2,1	1	0,7	14	10,2
Πελοπόννησος	9	6,5	5	3,5	1	0,7	15	10,8
Ήπειρος	3	2,1	4	2,9	1	0,7	8	5,8
Θεσσαλία	4	2,9	3	2,1			7	5,1
Δυτική Ελλάδα	4	2,9	4	2,9	1	0,7	9	6,5
Δυτική Μακεδονία	2	1,4					2	1,4
Κεντρική Μακεδονία	11	8	6	4,4	6	4,4	23	16,7
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	37	27	9	6,5	4	2,9	50	36,4
Βόρειο Αιγαίο	2	1,4	1	0,7	1	0,7	4	2,9
Νότιο Αιγαίο	1	0,7					1	0,7
Ιόνιο	1	0,7			1	0,7	2	1,4
Κρήτη	1	0,7					1	0,7
Γερμανία			1	0,7			1	0,7
Σύνολα	85	62	36	26,2	16	11,6	137	100

Από έρευνα σχετικά με το κατά πόσο συνδέεται η οικογενειακή κατάσταση με τον τόπο καταγωγής διαπιστώνεται ότι από το 10,2% (14 άτομα) που προέρχεται από την περιφέρεια Αττικής, το 7,2% (10 άτομα) είναι διαζευγμένοι /ες , το 2,1% (3 άτομα) χήροι /ες και το 0,7% (1 άτομο) ανύπανδρη μητέρα. Από το 10,8% (15 άτομα) που έχει τόπο καταγωγής την περιφέρεια Πελοποννήσου, το 6,5% (9 άτομα) είναι χωρισμένοι /ες ,το 3,5% (5 άτομα) χήροι /ες και το 0,7% (1 άτομο) είναι ανύπανδρη μητέρα. Επίσης, από το 5,8% (8 άτομα) που είναι από την Ήπειρο, το 2,1% (3 άτομα) είναι διαζευγμένοι /ες, το 2,9% (4 άτομα) χήροι /ες και το 0,7% (1 άτομο) ανύπανδρη. Από το 5,1% (7 άτομα) που προέρχεται από την Θεσσαλία, το 2,9% (4 άτομα) είναι διαζευγμένοι /ες και το 2,1% (3 άτομα) χήροι /ες. Ακόμα , από το συνολικό αριθμό των ατόμων 9 μόνο-γονείς (6,5%) που κατάγονται από τη Δυτική Ελλάδα, το 2,9% (4 άτομα) είναι διαζευγμένοι /ες, το 2,9% (4 άτομα) χήροι /ες και το 0,7% (1 άτομο) ανύπανδρη μητέρα. Το 1,4% (2 άτομα) της Δυτικής Μακεδονίας είναι διαζευγμένοι. Επιπροσθέτως, από το 16,7% (23 άτομα) που προέρχεται από την

Κεντρική Μακεδονία, το 8% (11 άτομα) είναι διαζευγμένοι ενώ συμπίπτει ο αριθμός των ατόμων που είναι χήροι /ες με τις ανύπανδρες μητέρες 4,4% (6 άτομα). Από το 36,4% (50 άτομα) που κατάγεται από την Ανατολική Μακεδονία & Θράκη, το 27% (37 άτομα) είναι χωρισμένοι /ες , το 6,5% (9 άτομα) χήροι /ες και το 2,9% (4 άτομα) ανύπανδρες μητέρες. Από τους μόνο-γονείς που είναι από το Βόρειο Αιγαίο, το 1,4% (2 άτομα) είναι διαζευγμένοι /ες ενώ εμφανίζεται από 1 άτομο (0,7%) χήρος /α και 1 ανύπανδρη μητέρα (0,7%). Από την περιφέρεια του Νότιου Αιγαίου , παρουσιάζεται 0,7% (1 άτομο) διαζευγμένο. Από το 1,4% (2 άτομα) που κατάγεται από το Ιόνιο, το 0,7% (1 άτομο) είναι διαζευγμένο και το άλλο 0,7% ανύπανδρη μητέρα. Το 0,7% (1 άτομο) που προέρχεται από την Κρήτη, είναι χωρισμένος /η. Μια ειδική περίπτωση εμφανίζεται εδώ, 1 γονέας χήρος /α από την Γερμανία(0,7%).

10. Ο τόπος διαμονής των μόνο-γονέων σε σχέση με το εισόδημά τους

Τόπος διαμονής	Ετήσιο εισόδημα								Σύνολα	
	0-6000 ευρώ		6000-7000 ευρώ		7000-8000 ευρώ		8000+ άνω			
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
Αττική	1	0,7	3	2,1	3	2,1	32	23,3	39	28,4
Πελοπόννησος	3	2,1	1	0,7	1	0,7	2	1,4	7	5,1
Ήπειρος	1	0,7	1	0,7	1	0,7	1	0,7	4	2,9
Δυτική Ελλάδα	5	3,5	2	1,4	2	1,4	1	0,7	10	7,2
Κεντρική Μακεδονία	8	5,8			5	3,5	8	5,8	21	15,3
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	24	17,5	2	1,4	5	3,5	24	17,5	55	40,1
Ιόνιο			1	0,7					1	0,7
Σύνολα	42	30,6	10	7,2	17	12,4	68	49,6	137	100

Από έρευνα σχετικά με τον τόπο διαμονής συναρτήσκει του εισοδήματος των μόνο-γονέων προέκυψε ότι από το 28,4% (39 άτομα) που διαμένει στην Αττική, το 0,7% (1 άτομο) έχει εισόδημα από 0-6000 ευρώ, το 2,1% (3 άτομα) από 6000-7000 ευρώ, το 2,1% (3 άτομα) από 7000-8000 ευρώ ενώ το 23,3% (32 άτομα) από 8000 ευρώ και πάνω. Από το 5,1% (7 άτομα) που ζει στην Πελοπόννησο, το 2,1% (3 άτομα) είναι χαμηλόμισθοι (0-6000 ευρώ ετησίως), το 0,7% (1 άτομο) παίρνει από 6000-7000 ευρώ, το άλλο άτομο από 7000-8000 και τα υπόλοιπα 2 άτομα (1,4%) πάνω από 8000 ευρώ. Επίσης, τα άτομα που κατοικούν στην Ήπειρο είναι 4 (2,9%). Από αυτά, το 0,7% (1 άτομο) έχει εισόδημα που ξεκινάει από 0 και φτάνει τα 6000 ευρώ, το άλλο 0,7% (1 άτομο) παίρνει από 6000-7000 ευρώ, το 0,7% άλλο από 7000-8000 και τέλος το άλλο 0,7% 8000 ευρώ και πάνω. Ακόμα, από το 7,2% (10 άτομα) που μένει στη Δυτική Ελλάδα, το 3,5% (5 άτομα) έχει εισόδημα από 0-6000, το 1,4% (2 άτομα) από 6000-7000, το άλλο 1,4% (2 άτομα) από 7000-8000 ενώ το 0,7% (1 άτομο) πάνω από 8000 ευρώ. Επιπροσθέτως, από τα άτομα της Κεντρικής Μακεδονίας, 21 στο σύνολό τους (15,3%), το 5,8% (8 άτομα) παίρνουν ετήσιο εισόδημα από 0-6000 ευρώ, το 3,5% (5 άτομα) από 7000-8000 και το 5,8% (8 άτομα) από 8000 ευρώ και άνω. Από τα άτομα που διαμένουν στην Ανατολική Μακεδονία & Θράκη (55 μόνο-γονείς), 40,1% το 17,5% (24 άτομα) είναι χαμηλόμισθοι (0-6000 ευρώ ετησίως), το 1,4% (2 άτομα) έχει εισόδημα από 6000-

7000, το 3,5% (5 άτομα) από 7000-8000 ενώ το 17,5% (24 άτομα) από 8000+ άνω. Τέλος, το 0,7% (1 άτομο) που ζει στο Ιόνιο έχει εισόδημα από 6000 έως 7000 ευρώ.

11. Η οικογενειακή κατάσταση των μόνο-γονέων σε συνάρτηση με το εισόδημά τους

Οικογενειακή κατάσταση	Ετήσιο εισόδημα								Σύνολα	
	0-6000 ευρώ		6000-7000 ευρώ		7000-8000 ευρώ		8000+ άνω			
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
Διαζευγμένος / η	21	15,3	6	4,4	10	7,2	48	35	85	62
Χήρος / α	11	8	2	1,4	6	4,4	17	12,4	36	26,2
Ανύπανδρος /η	10	7,2	2	1,4	1	0,7	3	2,1	16	11,6
Σύνολα	42	30,2	10	7,2	17	12,4	68	49,5	137	100

Από έρευνα σχετικά με το κατά πόσο συνδέεται το ετήσιο εισόδημα των μόνο-γονέων με την οικογενειακή τους κατάσταση προέκυψε ότι από 62% (85 διαζευγμένους ή διαζευγμένες), το 15,3% (21 άτομα) έχει εισόδημα της τάξεως 0-6000 ευρώ, το 4,4% (6 άτομα) έχει εισόδημα 6000-7000, το 7,2% (10 άτομα) από 7000-8000 και το 35% (48 άτομα) από 8000 και πάνω. Επίσης, από το 26,2% (36 χήρους ή χήρες), το 8% (11 άτομα) παίρνει ετήσιο εισόδημα από 0 έως 6000 ευρώ, το 1,4% (2 άτομα) από 6000 έως 7000, το 4,4% (6 άτομα) από 7000-8000 ενώ το 12,4% (17 άτομα) από 8000 και άνω. Τέλος, από το 11,6% (16 ανύπανδρες μητέρες), το 7,2% (10 άτομα) είναι χαμηλόμισθες (0-6000 ευρώ ετησίως), το 1,4% (2 άτομα) ανήκει στην εισοδηματική κλίμακα των 6000-7000, το 0,7% (1 άτομο) έχει από 7000-8000 και το 2,1% (3 άτομα) έχει από 8000 και πάνω.

12. Η οικογενειακή κατάσταση των μόνο-γονέων και ο αριθμός των παιδιών

Οικογενειακή κατάσταση	Αριθμός παιδιών								Σύνολα			
	1		2		3		4		5			
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
Διαζευγμένος /η	28	20,4	52	37,9	3	2,1	2	1,7			85	62
Χήρος /α			23	16,7	2	1,4	2	1,7	1	0,7	36	26,2
Ανύπανδρος /η	15	10,9	1	0,7							16	11,6
Σύνολα	51	37,3	76	55,4	5	3,5	4	2,9	1	0,7	137	100

Από έρευνα σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση των μόνο-γονέων συναρτήσει του αριθμού των παιδιών που έχουν, προέκυψε ότι από το 62% (85 διαζευγμένους /ες) , το 20,4% (28 άτομα) έχει 1 παιδί, το 37,9% (52 άτομα) έχει 2 παιδιά , το 2,1% (3 άτομα) έχει 3 παιδιά ενώ το 1,4% (2 άτομα) έχει 4 παιδιά. Επίσης από το 26,2% (36 χήρους ή χήρες), το 7,2% (8 άτομα) έχει 1 παιδί, το 16,7% (23 άτομα) έχει 2 παιδιά, το 1,4% (2 άτομα) έχει 3 παιδιά, το 1,4% (2 άτομα) έχει 4 παιδιά και το 0,7% (1 άτομο) έχει 5 παιδιά. Τέλος , από το 11,6% (16 ανύπανδρες μητέρες), το 10,9% (15 άτομα) έχει 1 παιδί και μία (0,7%) έχει 2 παιδιά.

**13. Η οικογενειακή κατάσταση των μόνο-γονέων σε σχέση με την
οικογενειακή κατάσταση των γονιών τους**

Οικογενειακή κατάσταση των γονέων τους									Σύνολα	
Οικογενειακή κατάσταση μόνο-γονέων	Παντρεμένοι		Διαζευγμένοι		Χήρος		Χήρα			
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
Διαζευγμένος /η	43	31,3	10	7,2	4	2,9	28	20,4	85	62
Χήρος /α	20	14,5	1	0,7	3	2,1	12	8,6	36	26,2
Ανύπανδρος /η	8	7,2	1	0,7			7	5,1	16	11,6
Σύνολα	71	53	12	8,6	7	5,1	47	34,1	137	100

Από έρευνα στο κατά πόσο σχετίζεται η οικογενειακή κατάσταση των μόνο-γονέων με την οικογενειακή κατάσταση των γονέων τους διαπιστώνεται ότι από το 62% (85 διαζευγμένους / ες), το 31,3% (43 άτομα) έχει παντρεμένους τους γονείς του, το 7,2% (10 άτομα) έχει γονείς οι οποίοι είναι διαζευγμένοι, το 2,9% (4 άτομα) έχει πατέρα χήρο ενώ το 20,4% (28 άτομα) έχει μητέρα χήρα. Ακόμα, από το 26,2% (36 χήρους /ες) , το 14,5% (20 άτομα) έχει γονείς παντρεμένους, το 0,7% (1 άτομο) έχει διαζευγμένους γονείς, το 2,1% (3 άτομα) έχει χήρο πατέρα και το υπόλοιπο 8,6% (12 άτομα) χήρα μητέρα. Όσον αφορά , τις ανύπανδρες μητέρες, 16 στο σύνολό τους (11,6%), το 7,2% (8 άτομα) προέρχεται από παντρεμένους γονείς, το 0,7% (1 άτομο) από διαζευγμένους γονείς και το 5,1% (7 άτομα) από χήρα μητέρα.

14. Η κατοχή δική τους κατοικίας σε σχέση με το εισόδημά τους

Ετήσιο εισόδημα	Εάν έχουν δικό τους σπίτι				Σύνολα	
	Ναι		Όχι			
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
0-6000 ευρώ	24	17,5	18	13,1	42	30,6
6000-7000 ευρώ	7	5,1	3	2,1	10	7,2
7000-8000 ευρώ	12	8,6	5	3,5	17	12,4
8000+άνω	54	39,4	14	10,2	68	49,6
Σύνολα	97	70,6	40	28,9	137	100

Από έρευνα συσχέτισης του ετήσιου εισοδήματος των μόνο-γονέων με το αν μένουν ή όχι σε δικό τους σπίτι προέκυψε ότι από τα 137 συνολικά άτομα τα 42 (30,6%) που έχουν εισόδημα από 0 έως 6000 ευρώ, τα 24 (17,5%) έχουν δική τους κατοικία ενώ τα 18 (13,1%) δεν έχουν. Από τα 10 άτομα (7,2%) που παίρνουν εισόδημα που κυμαίνεται από 6000 έως 7000 ευρώ τα 7 (5,1%) ζουν σε δικό τους σπίτι ενώ τα υπόλοιπα 3 (2,1%) νοικιάζουν το σπίτι στο οποίο ζουν. Επίσης από τους 17 (12,4%) μόνο-γονείς της εισοδηματικής κλίμακας 7000-8000 οι 12 (8,6%) έχουν δική τους κατοικία ενώ τα 5 (3,5%) όχι. Τέλος , από τα 68 άτομα (49,6%) εισοδήματος από 8000 ευρώ και πάνω τα 54 (39,4%) κατοικούν σε δικό τους σπίτι και τα άλλα 14 (10,2%) σε ενοικιαζόμενο σπίτι.

15. Το επίπεδο εκπαίδευσης σε συνάρτηση με την απασχόλησή τους

Επ.εκπαίδευσης	Απασχόληση														Σύνολα	
	Δημόσιος υπ.		Δημοτ.υπ.		Ιδιωτ.υπ.		Ελευθ. επαγγ.		Οικοδομ. επιχειρ.		εργάτης		οικιακά		άνεργος	
	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)	Σ	(%)
αναλφάβητος													2	1,4		
δημοτικό			2	1,4	5	3,5	2	1,4	2	1,4	4	2,9	4	2,9	4	2,9
γυμνάσιο	2	1,4			5	3,5					1	0,7	3	2,1	3	2,1
Λύκειο	9	6,5	3	2,1	27	19,7	8	5,8					4	2,9	3	2,1
Τεχνική σχολή	4	2,9			3	2,1	3	2,1			1	0,7			3	2,1
ΤΕΙ	3	2,1	1	0,7	2	1,4	2	1,4					1	0,7		
ΑΕΙ	6	4,4	2	1,4	4	2,9	3	2,1								
μεταπτυχιακό							2	1,4								
διδασκτορικό	1	0,7														
Σύνολα	25	18	8	5,8	46	33,1	20	14,2	2	1,4	6	4,4	14	10,2	16	11,6
															137	100

Από έρευνα σχετικά με το κατά πόσο συνδέεται το μορφωτικό επίπεδο των μόνο-γονέων με την απασχόλησή τους διαπιστώθηκε ότι από τους 137 ερωτηθέντες, το 1,4% (2 άτομα) είναι αναλφάβητοι και ασχολούνται με τα οικιακά. Από το 16,7% (23 γονείς) που έχει απολυτήριο δημοτικού, το 1,4% (2 άτομα) είναι δημοτικοί υπάλληλοι, το 3,5% (5 άτομα) είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι, το 1,4% (2 άτομα) ελεύθεροι επαγγελματίες, το 1,4% (2 άτομα) ασχολείται με οικοδομικές επιχειρήσεις, το 2,9% (4 άτομα) είναι εργάτες, το 2,9% (4 άτομα) ασχολείται με τις οικιακές εργασίες και το 2,9% (4 άτομα) είναι άνεργοι. Ακόμα, από το 12,4% (17 άτομα) που είναι απόφοιτοι γυμνασίου, το 1,4% (2 άτομα) εργάζεται στο δημόσιο, το 3,5% (5 άτομα) στον ιδιωτικό τομέα, το 0,4% (1 άτομο) είναι εργάτης, το 2,1% (3 άτομα) κάνει οικιακά και το 2,1% (3 άτομα) είναι άνεργοι. Επίσης από το 39,4% (54 άτομα) που έχει τελειώσει το λύκειο, το 6,5% (9 άτομα) είναι δημόσιοι υπάλληλοι, το 2,1% (3 άτομα) δημοτικοί, το 19,7% (27 άτομα) ιδιωτικοί, το 5,8% (8 άτομα) είναι ελεύθεροι επαγγελματίες, το 2,9% (4 άτομα) ασχολείται με τα οικιακά και το 2,1% (3 άτομα) είναι άνεργοι. Από το 10,2% (14 άτομα) που έχει αποφοιτήσει από κάποια τεχνική σχολή, το 2,9% (4 άτομα) εργάζεται στο δημόσιο, το 2,1% (3 άτομα) στον ιδιωτικό τομέα, το 2,1% (3 άτομα) είναι ελεύθεροι επαγγελματίες, το 0,7% είναι εργάτης ή εργάτρια και το 2,1% είναι άνεργοι. Ακόμα από το 6,5% (9 άτομα) που έχει πτυχίο ανωτέρας σχολής (Τ.Ε.Ι), το 2,1% (3 άτομα) είναι δημόσιοι υπάλληλοι, το 0,7% (1 άτομο) είναι δημοτικός, το 1,4% (2 άτομα) είναι ιδιωτικοί, το 1,4% (2 άτομα) ελεύθεροι επαγγελματίες και το 0,7% οικιακά. Από το 10,9 (15 άτομα) που έχει πτυχίο ανωτάτης σχολής (Α.Ε.Ι), το 4,4% είναι δημόσιοι υπάλληλοι, το 1,4% δημοτικοί, το 2,9% ιδιωτικοί ενώ το 2,1% ελεύθεροι επαγγελματίες. Επιπροσθέτως, 2 μόνο-γονείς (1,4%) έχουν κάνει μεταπτυχιακές σπουδές και εργάζονται σαν ελεύθεροι επαγγελματίες. Τέλος, 1 (0,7%) έχει κάνει διδακτορικό και δουλεύει στο δημόσιο τομέα.

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Κοινωνικά και Οικονομικά Χαρακτηριστικά της Μονογονεϊκής Οικογένειας στην Ελλάδα.

Αριθμός ερωτηματολογίου.....

Ημερομηνία συμπλήρωσης.....

Σημειώστε δίπλα σε κάθε απάντηση που σας αντιπροσωπεύει ένα ☒.

1. Ποιο είναι το φύλο σας:

άντρας ☐ 1 γυναίκα ☐

2. Ποια είναι η ηλικία σας :

20-24 ετών ☐ 25-29 ετών ☐ 2
30-44 ετών ☐ 45-60 ετών 4 ☐
61+άνω 5 ☐

Απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις συμπληρώνοντας τα κενά :

3. Ποια είναι η υπηκοότητά σας.....
4. Ποια είναι η εθνικότητά σας.....
5. Ποιος είναι ο τόπος καταγωγής σας.....
6. Ποιος είναι ο τόπος διαμονής σας.....

7. Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση:

διαζευγμένος /η ☐ χήρος /α 2 ☐
ανύπαντρος /η ☐

8. Είσαστε στην κατάσταση αυτή από:

☐☐

δική σας επιλογή 1 ασυμφωνία χαρακτήρων 2
 θάνατος συζύγου ☐ άλλο 4 ☐

Αν επιλέξετε το άλλο, αναφέρετε ποιος είναι ο άλλος
 λόγος.....

9. Ποιο είναι το ετήσιο εισόδημά σας :

0-6000 ευρώ ☐ 6000-7000 ευρώ 2 ☐
 7000-8000 ευρώ ☐ 8000+ άνω 4 ☐

10. Πόσα παιδιά υπάρχουν στην οικογένεια.....

11. Ποια η ηλικία των παιδιών:

Παιδί ανά ηλικία	0-5 ετών	5-10 ετών	10-15 ετών	15-20 ετών	20 ετών + άνω
1 ^ο παιδί					
2 ^ο παιδί					
3 ^ο παιδί					
4 ^ο παιδί					
5 ^ο παιδί					

12. Ποιο το φύλο των παιδιών:

Παιδί ανά φύλο	1 ^ο παιδί	2 ^ο παιδί	3 ^ο παιδί	4 ^ο παιδί	5 ^ο παιδί
αγόρι					
κορίτσι					

13. Πως είναι η σχέση σας με το/α παιδί/ά σας :

	1 ^ο αγόρι	2 ^ο αγόρι	3 ^ο αγόρι	4 ^ο αγόρι	5 ^ο αγόρι	1 ^ο κορίτσι	2 ^ο κορίτσι	3 ^ο κορίτσι	4 ^ο κορίτσι	5 ^ο κορίτσι
άριστη										
καλή										
μέτρια										
κακή										

14. Πηγαίνει σχολείο ή εργάζεται :

	1 ^ο αγόρι	2 ^ο αγόρι	3 ^ο αγόρι	4 ^ο αγόρι	5 ^ο αγόρι	1 ^ο κορίτσι	2 ^ο κορίτσι	3 ^ο κορίτσι	4 ^ο κορίτσι	5 ^ο κορίτσι

						ΤΣΙ	ΤΣΙ	ΤΣΙ	ΤΣΙ	ΤΣΙ
Σχο- λείο										
Εργα- σία										

15. Έχει εξωσχολικές δραστηριότητες :

	1° αγόρι	2° αγόρι	3° αγόρι	4° αγόρι	5° αγόρι	1° κορί- τσι	2° κορί- τσι	3° κορί- τσι	4° κορί- τσι	5° κορί- τσι
Ξ.γλώ- σσα										
σπορ										
Μουσι- κή										
Χορός										
Η/Υ										
άλλο										

Αν επιλέξετε το άλλο, αναφέρετε ποια είναι η άλλη εξωσχολική δραστηριότητα.....

16. Με ποιους συμβιώνετε/ μένετε :

μόνος /η ☐ με τους γονείς μου 2 ☐
 με τον πατέρα μου ☐ με την μητέρα μου 4 ☐
 με άλλους συγγενείς ☐ άλλο 6 ☐

Αν επιλέξετε το άλλο, αναφέρετε ποιο είναι.....

17. Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσή σας:

αναλφάβητος ☐ απολυτήριο δημοτικού 2 ☐
 απολυτήριο γυμνασίου ☐ απολυτήριο λυκείου 4 ☐
 τεχνικό λύκειο/ σχολή ☐ Τει 6 ☐
 Αει ☐ μεταπτυχιακό 8 ☐
 διδακτορικό ☐

18. Ποια είναι η απασχόλησή σας :

δημόσιος υπάλληλος ☐ δημοτικός υπάλληλος 2 ☐
 ιδιωτικός υπάλληλος ☐ ελεύθερος επαγγελματίας 4 ☐
 οικοδομικές εργασίες ☐ εργάτης /ρια 6 ☐
 οικιακά ☐ άνεργος /η 8 ☐

19. Ποια είναι η ειδικότητά σας:

γιατρός	☐	δικηγόρος	2	☐
εκπαιδευτικός	☐	στρατιωτικός	4	☐
τραπεζικός	☐	έμπορος	6	☐
υπάλληλος γραφείου	☐	εξειδ. τεχνίτης /ρια	8	☐
κανένα απ' τα παραπάνω	☐			

20. Μένετε σε δική σας κατοικία :

Ναι	☐	Όχι	2	☐
-----	--------------------------	-----	---	--------------------------

21. Ποια η οικογενειακή κατάσταση των γονέων σας:

παντρεμένοι	1 ☐	διαζευγμένοι	2	☐
χήρος	3 ☐	χήρα	4	☐

22. Ποια η οικονομική τους κατάσταση :

άνετη	1 ☐	μέτρια	2	☐
κακή	3 ☐			

23. Ποιο είναι το μορφωτικό τους επίπεδο :

	πατέρας	μητέρα
αναλφάβητος		
απολυτήριο δημοτικού		
απολυτήριο γυμνασίου		
απολυτήριο λυκείου		
τεχνική σχολή		
πανεπιστήμιο		
μεταπτυχιακό		
διδακτορικό		

24. Ποια είναι η απασχόλησή τους :

	πατέρας	μητέρα
--	---------	--------

δημόσιος υπάλληλος		
δημοτικός υπάλληλος		
ιδιωτικός υπάλληλος		
ιδιωτική επιχείρηση		
εργάτης / ρια		
τεχνίτης / ρια		
οικιακά		
αγρότης / ισσα		
άλλο		

25. Φροντίζετε μόνος / η το / α παιδί / α σας ή με τη βοήθεια κάποιου:

των γονιών σας	☐	του πατέρα σας	2	☐
της μητέρας σας	☐	της νταντάς	4	☐
μόνος / η	☐	άλλο	6	☐

Αν επιλέξετε το άλλο, αναφέρετε ποιος είναι.....

26. Πως αντιμετωπίζεται η οικογενειακή σας κατάσταση από το κοινωνικό σας περιβάλλον(π.χ. οικογένεια-συγγενείς, εργασιακό περιβάλλον, γειτονιά ,κλπ) :

καλά	☐	ικανοποιητικά	2	☐
μέτρια	☐	άσχημα	4	☐

27. Θα θέλατε να ξαναπαντρευτείτε:

Ναι	☐	Όχι	2	☐
-----	--------------------------	-----	---	--------------------------

28. Γιατί ;

για οικονομικούς λόγους	☐	για προσωπικούς λόγους	2	☐
για το παιδί / α	☐	άλλο	4	☐

Αν επιλέξετε το άλλο, αναφέρετε ποιος είναι.....

ΑΝ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΠΡΩΗΝ ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ ΛΟΓΩ ΘΑΝΑΤΟΥ, ΔΕΝ

ΑΠΑΝΤΑΤΕ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ.

29. Πως είναι η σχέση σας με τον / την πρώην σύντροφό σας:

άριστη	☐	καλή	2	☐
μέτρια	☐	κακή	4	☐

30. Πως είναι η σχέση του /των παιδιού /ιών με τον πατέρα ή τη μητέρα τους :

άριστη	☐	καλή	2	☐
μέτρια	☐	κακή	4	☐

31. Πόσο συχνά βλέπει /ουν το /α παιδί /ά τον πατέρα ή τη μητέρα τους:

καθόλου	☐	αραιά	2	☐
τακτικά	☐	τα Σαββατοκύριακα	4	☐
κάθε μέρα	☐			

32. Υπάρχει οικονομική βοήθεια ή άλλου είδους βοήθεια από τον πατέρα ή τη μητέρα :

καθόλου	☐	μικρή	2	☐
μέτρια	☐	μεγάλη	4	☐

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΑΣ.